

ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด

APPLICATION OF KING BHUMIBOL ADULYADEJ'S PHILOSOPHY OF
GOOD GOVERNANCE TO THE PROBLEMS OF STRAY DOGS

ดุชนิพนธ์

ของ

ภาวิณี เปื่องปราชญ์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

พฤษภาคม 2567

APPLICATION OF KING BHUMIBOL ADULYADEJ'S PHILOSOPHY OF GOOD GOVERNANCE TO THE PROBLEMS OF STRAY DOGS

ของ

ภาววิณิ เป็รื่องปราชญ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

พฤษจิกายน 2567

ใบรับรองคุณวุฒิพนธ์

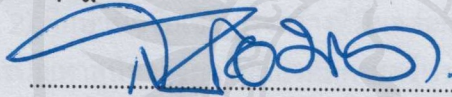
เรื่อง

ศาสตราจารย์พระราชาธิบดีกับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด

Application of King Bhumibol Adulyadej's Philosophy of Good Governance
to the Problem of Stray Dogs

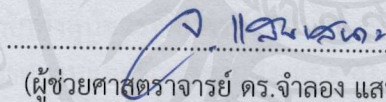
ภาวณิ เปรื่องปราษฎ์

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต)

ประธานสอบคุณวุฒิพนธ์

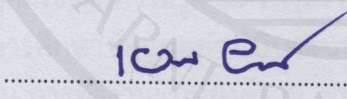
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำลอง แสนเสนาะ)

ประธานที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์

(อาจารย์ ดร.พรทิวา อาชีวะ)

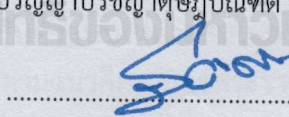
กรรมการที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ใจเย็น)

กรรมการสอบคุณวุฒิพนธ์

ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวงศ์ อุบาลี)

วันที่.....เดือน.....พ.ย. 2567 พ.ศ.....

ภาวิณี เปรื่องปราชญ์. (2567). ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด.
 ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. (สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน). จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 ร้าโพพรรณี.

คณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำลอง แสนเสนาะ	ประธานกรรมการ
ร.ด. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ)	
อาจารย์ ดร.พรทิวา อาชีวะ	กรรมการ
ร.ด. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ)	

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด 2) ศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด และ 3) นำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา เป็นการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวทางสหวิทยาการแบบข้ามพ้นสาขา อาศัยแนวการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือวิจัย โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานใน 4 โครงการ ได้แก่ 1) มูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ 2) ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ 3) ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือโดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง และ 4) ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือโดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความหมายในเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดให้เกิดประโยชน์ได้ 10 ข้อ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การระเบิดจากข้างใน การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก การทำตามลำดับขั้น การทำงานแบบองค์รวม การไม่ติดตำรา การประหยัดเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด การทำให้ง่าย การมีส่วนร่วม และประโยชน์ส่วนรวม 2) ด้านโครงสร้าง พบว่ามีปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาสุนัขจรจัดที่สำคัญรวมทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม และปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย และ 3) ข้อเสนอสำหรับตัวแบบเหมาะสมในการจัดการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด คือ ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการมาตรการที่สำคัญในการขับเคลื่อน ได้แก่ มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข มาตรการด้านการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขให้เหมาะสม และมาตรการด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้สุนัข

คำสำคัญ : ศาสตร์พระราชา, สุนัขจรจัด, การบริหารจัดการ

Pavinee Pruangprach. (2024). **Application of King Bhumibol Adulyadej's Philosophy of Good Governance to the Problem of Stray Dogs**. Dissertation Ph.D. (Interdisciplinarity of Sustainable Development). Chanthaburi: Rambhai Barni Rajabhat University.

Dissertation Advisors

Assistant Professor Dr. Chamlong Saensanoh Ph.D. (Political Economy and Governance)	Chairman
Dr. Prontiwa Acheewa Ph.D. (Political Economy and Governance)	Member

Abstract

This research aimed to: 1) study the royal knowledge of the royal philosophy on stray dog problem management, 2) study the structural factors affecting the stray dog problem, and 3) present a model for managing the stray dog problem according to the royal science concept. It used the qualitative research method with interdisciplinary approach across disciplines. Semi-structured interviews with 4 officials working on the Hua Hin Dog Care Center Foundation under Royal Patronage, Nakhon Chai Buri Stray Dog Shelter, Royal Thai Navy Stray Dog Care Center by the Air Defense and Coastal Defense Command and Royal Thai Navy Stray Dog Care Center by the Marine Corps Command were used as the research tool. The data were triangulated and data analysis with qualitative interpretations was used.

The results of the study found that: 1) the knowledge of the royal philosophy on stray dog problem management could be applied to the use of the royal philosophy to manage the stray dog problem to benefit the following 10 points: doing systematical research for accurate information, explosion from within, original solution to problems, consecutive work, holistic thinking, not reliant on textbooks, economic, simplification, participation and focus on common benefit; 2) in terms of structure, it was found that there were 4 important factors that caused the stray dog problem: economic structural factors, political structural factors, social structural factors, and legal structural factors; and 3) this study proposed a model for managing the stray dog problem based on the royal science concept. This required the registration of important measures for the drive, including measures for controlling the quantity and raising dogs to live with nature, measures for dog registration, measures for creating appropriate dog shelter areas and measures to provide new shelters for dogs.

Keywords : Royal Science, Stray Dogs, Management

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำดัชนีพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี โดยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากคณะกรรมการสอบดัชนีพนธ์ทุกท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต ในฐานะประธานกรรมการสอบดัชนีพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำลอง แสนเสนาะ และ ดร.พรทิวา อาชีวะ ในฐานะที่ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาดัชนีพนธ์เล่มนี้ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ การตรวจสอบและการให้ข้อคิดเห็นสำหรับการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงข้อมูล พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนทั้งในทางวิชาการ รวมตลอดไปจนถึงการใช้ชีวิตแก่ผู้ศึกษาที่เปี่ยมล้นด้วยความเมตตาเป็นอย่างดียิ่งเสมอมา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ใจเย็น ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ยังผลทำให้ผู้ศึกษาบังเกิดพลังมุ่งมั่น จนกระทั่งสามารถจัดทำดัชนีพนธ์นี้สำเร็จได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

ขอกราบขอบพระคุณท่าน คุณพ่อและคุณแม่ที่ได้คอยเป็นกำลังใจและคำสอนของท่านทั้งสองยังคงสถิตยมั่นอยู่ในหัวใจของผู้ศึกษาตลอดไป จนสามารถทำให้ผู้ศึกษาก้าวเผชิญผ่านพ้นทุกอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ อนึ่ง คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีจากดัชนีพนธ์เล่มนี้ ผู้ศึกษาขอมอบเป็นกตัญญูทเวทิตาแด่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ท่านไฝฝืนและวางรากฐานให้ผู้ศึกษามีโอกาสในการก้าวเข้าสู่ชีวิตการศึกษาระดับสูง เป็นแรงจูงใจสำคัญทำให้ผู้ศึกษาที่มีความมุ่งมั่นศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก เพื่อสานสร้างความฝันของท่านทั้งสองให้สำเร็จด้วยความภาคภูมิใจ

ภาวิณี เปรื่องปราชญ์
พฤษภาคม 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 ประโยชน์ของการวิจัย	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
 บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 10
2.1 แนวคิดศาสตร์พระราชา	10
2.1.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)	17
2.2 องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสุนัขและสุนัขจรจัด	17
2.2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสุนัข	17
2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนัขจรจัด	22
2.2.3 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)	23
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสัตว์	23
2.3.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)	34
2.4 แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่	34
2.4.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)	37
2.5 ทฤษฎีหน้าที่นิยม	37
2.5.1 ระบบปฏิบัติการ	38
2.5.2 ระบบสังคม	40
2.5.3 ระบบเศรษฐกิจ	43

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	2.5.4 ระบบวัฒนธรรม	43
	2.5.5 ระบบบุคลิกภาพ	44
	2.5.6 ทฤษฎีหน้าที่นิยมในแนวใหม่	45
	2.5.7 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)	48
	2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
	2.6.1 งานวิจัยต่างประเทศ	48
	2.6.2 งานวิจัยในประเทศ	49
บทที่	3 วิธีวิทยาการวิจัย	55
	3.1 แนวทางในการวิจัย	55
	3.2 วิธีการวิจัย	55
	3.3 เทคนิคในการวิจัย	55
บทที่	4 องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด	65
	4.1 แนวทางที่ 1 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสุนัขทรงเลี้ยง	65
	4.2 แนวทางที่ 2 การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหา สุนัขจรจัด	69
บทที่	5 ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด	82
	5.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ	82
	5.2 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง	83
	5.3 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม	89
	5.4 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย	94
บทที่	6 ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช	102
	6.1 การจัดการสุนัขจรจัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย	102
	6.1.1 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	103
	6.1.2 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	111
	6.1.3 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข	115
	6.2 กรณีสศึกษามาตรการสุนัขจรจัดในต่างประเทศ	116
	6.2.1 ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์	116
	6.2.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	117

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2.3 ประเทศออสเตรเลีย	118
6.2.4 สาธารณรัฐสิงคโปร์	119
6.2.5 ประเทศญี่ปุ่น	120
6.3 การนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช	121
 บทที่ 7 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	 129
7.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	129
7.2 สรุปผลการวิจัย	129
7.3 อภิปรายผลการวิจัย	131
7.4 ข้อเสนอแนะ	132
 บรรณานุกรม	 134
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557	141
ภาคผนวก ข ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562	151
ภาคผนวก ค แนวการสัมภาษณ์	154
 ประวัติย่อผู้วิจัย	 163

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 โครงสร้างของระบบการปฏิบัติการทั่วไป	38
2.2 กรอบการปฏิบัติการของพาร์สันส์	39
2.3 สังคม ระบบย่อยของสังคมและหน้าที่พื้นฐาน	43
6.1 ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาวิจัย

สุนัขจรจัดในปัจจุบันได้เป็นปัญหาสังคมที่สำคัญปัญหาหนึ่งในประเทศไทยกล่าวคือ จากรายงานจากการสำรวจจำนวนประชากรสุนัขเมื่อจากการสำรวจจำนวนสุนัขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศพบว่า มีจำนวนสุนัข 6,588,469 ตัว โดยการสำรวจประชากรสุนัขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศในระบบ Thai Rabies Net (ปี 2558-2560) พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 มีสุนัขทั้งสิ้นจำนวน 6,284,347 ตัว แยกเป็นสุนัขที่มีเจ้าของจำนวน 5,812,786 ตัว สุนัขไม่มีเจ้าของจำนวน 471,561 ตัว พบว่าในปี พ.ศ. 2559 มีสุนัขทั้งสิ้นจำนวน 6,417,850 ตัว แยกเป็นสุนัขที่มีเจ้าของจำนวน 5,879,365 ตัว สุนัขไม่มีเจ้าของจำนวน 528,485 ตัว เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 คิดเป็นร้อยละ 2.13 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 คิดเป็นร้อยละ 18.41 สำหรับปี พ.ศ. 2560 มีสุนัขทั้งสิ้นจำนวน 6,738,742 ตัว แยกเป็นสุนัขที่มีเจ้าของจำนวน 6,173,264 ตัว สุนัขที่ไม่มีเจ้าของ จำนวน 565,478 ตัว (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562 : 6) จากการเพิ่มจำนวนของสุนัขดังกล่าว หากไม่ได้รับการจัดระบบการดูแลที่ดี ก็อาจจะนำมาซึ่งปัญหาต่อสังคมหลายประการ เช่น

1. กรมปศุสัตว์ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูด้วยงบประมาณมากกว่า 24 ล้านบาทต่อปี สำหรับพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร

2. อุจจาระเรี่ยราด คู้เขี่ยอาหาร

3. มีเชื้อพิษสุนัขบ้า

4. แพร่พันธุ์อย่างรวดเร็วเพราะไม่มีการคุมกำเนิด

5. เหาหอนเสียงดัง

6. เป็นอันตรายต่อคน

นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากสุนัขจรจัด เราพบว่าสุนัขจรจัดได้สร้างความเดือดร้อนเสียหาย ไร้ค่าให้กับประชาชนและสังคมอยู่เนือง ๆ ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2562 มีสุนัขจรจัดภายในมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ก่อเหตุกัดนักศึกษาภายในบริเวณที่จอดรถนักศึกษา เป็นต้น (อิฉัน, 2562) อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2563 เวลาประมาณ 23.00 น. บริเวณที่เกิดเหตุ หน้าร้านแสงทอง ภายในตลาดสดหีบอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มีสุนัข 6 ตัว รุมกัดรถยนต์ ฮอนด้า ซิตี้ สีขาว ที่ได้ขับรถมาจอดบริเวณหน้าร้านที่เกิดเหตุ จนกระทั่งเวลาประมาณ 05.00 น. ของวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2563 เพื่อนบ้านได้มาเรียกพร้อมกับแจ้งว่ารถแก๊งถูกสุนัขรุมกัดจนพังเสียหายไปทั้งคัน จึงได้ขอรถล้อวงจรปิดจากร้านจึงเห็นว่าสุนัขวิ่งไล่แมวมา ก่อนที่แมวจะเข้าไปหลบซ่อนใต้ฝากระโปรงรถ ปรากฏว่ารถพังเสียหายมากทั้งระบบไฟ กันชนหน้า หม้อน้ำรั่ว รอบรถเป็นรอยขีดข่วน โดยมีค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมประมาณ 5 หมื่นบาท และคาดว่าสุนัขทั้ง 6 ตัวเป็นสุนัขจรจัด ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดสดหีบ (สนุกตอทคอม, 2563) และล่าสุดเมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2563 บริเวณตลาดสดหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ยังคงพบฝูงสุนัขจรทั่วบริเวณตลาดสดหีบเป็นบางจุด และยังพบว่ามีการสูญหายเพิ่มอีก 1 คัน คือ

นางสาวนุชนารถ เพ็ญพวงศิลป์ อายุ 36 ปี เจ้าของรถนิสสัน สิบรอนซ์ทะเบียน กท-2813 ระยอง ที่จอดบริเวณบริเวณหน้าร้านแสงทอง ช่วงแก้มฝากระโปรงด้านซ้ายมีร่องรอยถูกสุนัขกัด และเป็นรอยขีดข่วนรอบคันรถได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) และเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ที่โรงเรียนวัดอัยยการาม หมู่ 4 ตำบลลำผักกูด อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ได้เกิดเหตุสุนัขกัดเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง รวม 4 คน ได้รับบาดเจ็บ อาจารย์ทิวพร พงษ์ศรีทอง รักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอัยยการาม กล่าวว่า มีเหตุการณ์สุนัขกัดนักเรียน ซึ่งสุนัขที่มีชาวบ้านเอามาปล่อยที่วัดจากนั้นได้อาศัยอยู่บริเวณประตูทางเข้าโรงเรียน ที่ผ่านมาผู้ปกครองและนักเรียนเคยให้อาหารบ่อยครั้ง ทางโรงเรียนเองก็เคยแจ้งไปทางเทศบาลตำบลธัญบุรีให้ช่วยมาจับสุนัขจรจัดเหล่านี้ไปซึ่งมีอยู่ 3 ตัว แต่ก็ไม่ได้มาจับ ทางโรงเรียนไม่สามารถหุบตีหรือจัดการอะไรได้เนื่องจากสุนัขมีกฎหมายคุ้มครองอยู่ จนกระทั่งเวลา 07.30 น. ได้เกิดเหตุการณ์สุนัขเพศผู้สีดำ เล็กตัวเด็กนักเรียน ชั้น ป.5 บาดเจ็บไป 3 คน เป็นเด็กนักเรียนชาย 2 คน และเด็กนักเรียนหญิง 1 คน รวมถึงผู้ปกครองหญิงที่มาส่งบุตรหลานก็ถูกกัดบาดเจ็บ 1 คน รวมมีผู้บาดเจ็บ 4 ทางโรงเรียนไปพาทุกคนไปรักษาแผลที่โรงพยาบาลธัญบุรี และทางโรงเรียนได้รับผิดชอบค่ารักษาทั้งหมด จะมีเด็กชายอายุ 11 ปี ชั้นป.5 ถูกกัดเป็นแผลลึกเย็บ 2 เข็ม ผู้ปกครองได้รับกลับบ้าน ส่วนคนอื่นบาดเจ็บแผลไม่ลึก หมอได้ทำแผลและสามารถกลับมาเรียนได้ตามปกติ (บ้านเมืองออนไลน์, 2563) และอีกหนึ่งกรณี เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2563 พ.ต.ท. ม.ล.กิตติบดี ประวิตร ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ เดินทางไปดูอาการของเหยื่อเคราะห์ร้ายที่โรงพยาบาล ทราบว่าคนเจ็บชื่อ ด.ช.โนแลน เจส แอนเดอร์สัน อายุ 7 ขวบ สัญชาติสหรัฐอเมริกา พบว่า ตามตัวของหนูน้อยมีบาดแผลจากคมเขี้ยวของสุนัขจำนวนหลายแผลทั่วทั้งตัว โดยแต่ละแผลเป็นบาดแผลที่เกิดจากการกัดแบบฝังเขี้ยวทั้งสิน โดยจุดที่หนักสุดเป็นบริเวณใต้รักแร้ซ้าย แพทย์ต้องช่วยกันทำแผลและเย็บไปมากกว่า 10 เข็ม พร้อมทั้งฉีดยาป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ยาป้องกันบาดทะยัก และยาฆ่าเชื้อ พร้อมทั้งให้หนูน้อยนอนพักรักษาอาการที่โรงพยาบาลเบื้องต้นประมาณ 4-5 วัน โดยมีพ่อ แม่ พี่สาว และน้องสาวของ ด.ช. โนแลน คอยเฝ้าดูอาการ สอบถามจากพ่อและแม่ของเด็กทราบว่า ช่วงเกิดเหตุขณะที่หนูน้อยกำลังวิ่งเล่นอยู่บนชายหาด มีสุนัขที่อาศัยอยู่บริเวณชายหาดประมาณ 5-6 ตัว เข้ามารุมทำร้าย พ่อของเด็กเห็นเข้าจึงรีบเข้าไปช่วยไว้ได้ ก่อนจะขอความช่วยเหลือจากนายเจริญศักดิ์ เต็มไชย ผู้จัดการโพน์ บังกะโล จึงได้นำ ด.ช. โนแลน มาส่งโรงพยาบาลและเล่าว่า ขณะเกิดเหตุเด็กได้ออกมาวิ่งตามหลังพ่อเพื่อออกกำลังกายริมชายหาด จากนั้นได้มีสุนัขฝูงใหญ่วิ่งมารุมกัดเด็กจนบาดเจ็บ ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีฝูงสุนัขจรจัดอาศัยอยู่ประมาณ 14-15 ตัว ซึ่งอาศัยอยู่ตามชายหาด ก่อนหน้านั้นเคยเกิดเหตุกัดนักท่องเที่ยวแล้วหลายครั้ง แต่เป็นนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ยังไม่เคยเกิดเหตุรุมกัดเด็กแบบนี้มาก่อน (มติชนออนไลน์, 2563)

สาเหตุของการเกิดสุนัขจรจัดตามที่กล่าวมาข้างต้น เราพอจะจำแนกสาเหตุต่าง ๆ ได้ ดังนี้ คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากผู้เลี้ยง 2) ปัญหาพฤติกรรมของสุนัขเอง 3) ปัญหาสุขภาพของสัตว์ 4) ไม่มีการขึ้นทะเบียนสัตว์และฝังไมโครชิพ 5) เพิ่มการบังคับใช้กฎระเบียบเรื่อง การควบคุมการเลี้ยง หรือปล่อยสัตว์ ซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสาธารณสุขให้เข้มงวดมากขึ้น ซึ่งการบังคับใช้เป็นอำนาจของหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562 : 5)

ปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทยได้กลายเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องเร่งด่วนแก้ไขอย่างเคร่งครัดตามข้อมูลที่น่ายัศวแพทย์สรวีศ ธาณีโต รองอธิบดีกรมปศุสัตว์เปิดเผยว่าขณะนี้ประชากรประชากรสุนัขเพิ่มมากขึ้นมีกว่า 8-9 แสนตัว เป็นสุนัขจรจัด 10% ประมาณ 1 ล้านตัว ขณะที่นายวัลลภ ตังคณานฤกษ์ ประธานกรรมการสถานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ร่วมกับปศุสัตว์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สรุปรวบรวมปัญหาเสนอต่อสถานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้รวบรวมปัญหาเสนอเพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหานี้ แมวและสัตว์จรจัดทุกชนิด โดยเฉพาะสุนัขจรจัดได้เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วโดยไม่มีเจ้าของรับผิดชอบในการทำหมันแต่มีคนเลี้ยงให้อาหารตามซอยต่าง ๆ แม้ในปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลได้ออกกฎหมาย พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยระบุให้ผู้เลี้ยงจะต้องจัดให้มี (1) ที่อยู่ น้ำ อาหาร ให้เหมาะสม (มาตรา 22) (2) ห้ามปล่อยปะละเลยสัตว์ให้พ้นจากการดูแลของตน ยกเว้นการโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้อื่นดูแล (มาตรา 23) (3) การขนส่งเคลื่อนย้ายต้องให้เหมาะสมตามชนิด ลักษณะสภาพและอายุของสัตว์ (มาตรา 24) มีโทษปรับถึง 40,000 บาท

ในอดีตที่ผ่านมามีความพยายามแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนเกี่ยวกับสุนัขจรจัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับมอบหมายภารกิจในการแก้ไขปัญหานี้จนกระทั่งปรากฏไว้ในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 29 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2535 : 12) กำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจกำหนดให้ส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมดของพื้นที่ในเขตอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ได้และตามกฎหมายจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ หรืออำนาจหน้าที่ด้านการสาธารณสุขไว้ ประกอบด้วย มาตรา 67 (3) แห่งพระราชบัญญัติสภาพาบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2537 : 25) และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 50 (4) มาตรา 53 (1) มาตรา 56 (1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2496 : 17) และแก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวง พ.ศ. 2541 (14) ในมาตรา 48 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540 : 13) และแก้ไขเพิ่มเติม และมาตรา 62 (14) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542 ข : 14) และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542 ข : 6) มาตรา 16 (21) และมาตรา 17 จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มอบอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีอำนาจควบคุมการเลี้ยงสัตว์ทุกประเภทรวมถึงสุนัข

อย่างไรก็ตามภารกิจดังกล่าวก็ยังมีมติความไม่ชัดเจนระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับกรมปศุสัตว์ จนกระทั่งเมื่อนายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเปิดเผยว่า พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ลงนามในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2562 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2562 และมีผลบังคับใช้ทันทีในวันถัดมา สำคัญของระเบียบดังกล่าว ได้ให้

อำนาจเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดสวัสดิภาพสัตว์ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นกรณีการกักสัตว์ ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ซึ่งภายหลังการกักสัตว์ครบตามกำหนดเวลา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องดำเนินการเลี้ยงดูสัตว์แทนเจ้าของจนกว่าเจ้าของสัตว์จะมาขอรับ หรืออาจจัดการขายหรือขายทอดตลาดได้ ขณะเดียวกัน ระเบียบดังกล่าว ยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องจัดทำทะเบียนสัตว์ให้เป็นปัจจุบัน ตามแบบที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กำหนดไปจนถึงสถานสงเคราะห์สัตว์ ก็จะต้องเป็นไปตามแบบรูปรายการก่อสร้างตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด นอกจากนี้เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ยังสามารถร้องขอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้ามาดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์แทนได้ ในกรณีที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลจัดดำเนินการเอง (โพส্তুเตย์, 2562)

ส่วนทางด้านการบริหารจัดการงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการกักกันสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้ตามหลักเกณฑ์ เช่น ค่าก่อสร้างสถานสงเคราะห์ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง ให้เป็นไปตามแบบรูปรายการก่อสร้างที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด และค่าอาหารให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด ในส่วนของค่าทำหมัน ค่าเวชกรรม (ยาวัคซีน) และค่าตรวจวินิจฉัย ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง ตามอัตราที่กรมปศุสัตว์กำหนด และนอกจากนี้ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ยังสามารถขอรับเงินอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ของตนได้เพื่อดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว (โพส্তুเตย์, 2562)

เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2561 คณะรัฐมนตรี เห็นชอบ (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ทั้งนี้หลังจากทบทวนป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ปี พ.ศ. 2557 ยังไม่มีปรากฏบทบัญญัติ ต้องให้เจ้าของสัตว์นำสัตว์ไปขึ้นทะเบียน ยากต่อการควบคุม และก่อให้เกิดการปล่อยปะละเลย ทั้งสัตว์เลี้ยงให้อุดอาหาร ให้ถูกรถชน ทำให้เกิดปัญหาการจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาของสังคมที่จะเกิดขึ้น คัดกรองดูแลสัตว์ เพื่อดูแลสัตว์เลี้ยงที่มีอยู่ เจ้าของต้องดูแลสัตว์ไม่ปล่อยให้เกิดความรำคาญต่อผู้อื่น จึงต้องนำไปขึ้นทะเบียนสำหรับค่าใช้จ่าย ดังนี้ ค่าคำร้องขอขึ้นทะเบียนฉบับละ 50 บาท ค่าสมุดประจำตัวสัตว์ 100 บาท ค่าเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตัวละ 300 บาท

หากเจ้าของไม่ดำเนินการตามกฎหมาย เมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้เจ้าพนักงานท้องถิ่นของรัฐมนตรีอำนาจเปรียบเทียบปรับไม่เกิน 25,000 บาท รายได้จากการเปรียบเทียบปรับจะเป็นรายได้ของท้องถิ่น โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะใช้กับสัตว์ทุกประเภท โดยเน้นที่สุนัขและแมวก่อนเพื่อเป็นการคุ้มครองและป้องกันไม่ให้เกิดการทารุณกรรมสัตว์ โดยผู้เลี้ยงต้องจัดสวัสดิภาพให้สัตว์อย่างดี ไม่ปล่อยออกมาสร้างความเดือดร้อน แต่กฎหมายฉบับนี้ยังไม่มีผลบังคับใช้อยู่ระหว่างขั้นตอนการพิจารณาและดำเนินการตรากฎหมาย (ไทยพีบีเอส, 2561)

ภายใต้ความพยายามใช้กลไกด้านต่าง ๆ ผนวกกับการมอบหมายนโยบายผ่านหน่วยงานราชการ ดังเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้โดยเร็ว แต่มาตรการดังกล่าว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด จึงเป็นทางเลือกใหม่ที่ น่าสนใจอย่างยิ่ง

ในการศึกษาถอดบทเรียนมาตรการและแนวทางการจัดระเบียบสุนัขจรจัดของต่างประเทศ ที่ประสบผลสำเร็จมาแล้วสามารถนำมาสรุปเป็นตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ 5 กรณีศึกษา (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2561) ได้แก่

1. ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีการขึ้นทะเบียนสุนัขพร้อมฝังไมโครชิพ เพื่อย้อนดูประวัติและมีการเก็บภาษีคนเลี้ยงปีละ 120 ยูโรต่อตัว (ประมาณ 4,600 บาทต่อตัว) หากเจ้าของปล่อยปะละเลยให้สุนัขถ่ายเรี่ยราดมีมาตรการปรับค่าปรับแพงถึง 16,000 ยูโร (ประมาณ 600,000 บาท)
2. เยอรมนี เสียภาษีสุนัขเฉลี่ยสูงสุดปีละ 186 ยูโร (ประมาณ 7,200 บาท) หากผู้รับสุนัขมาเลี้ยงจากสถานสงเคราะห์จะได้ลดหย่อนภาษีสุนัขและในบางรัฐต้องมีการสอบข้อเขียน สุนัขต้องผ่านการทดสอบพฤติกรรมจากสัตวแพทย์
3. สิงคโปร์มีข้อกำหนดว่าผู้เลี้ยงสุนัขได้ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และต้องแสดงเอกสารก่อนเลี้ยง อาทิเช่น โฉนดที่ดิน และใบอนุญาตจากสถานที่ เป็นต้น
4. สวิตเซอร์แลนด์เป็นหนึ่งในประเทศแถบยุโรปที่ในบางพื้นที่ยังคงมีการจัดเก็บภาษีสุนัข หนึ่งในนั้นคือเมืองเล็ก ๆ อย่าง Reconville ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสวิตเซอร์แลนด์ ที่ระบุให้เจ้าของสุนัขต้องเสียภาษี 48.50 เหยียดสหรัฐต่อตัวต่อปี (ประมาณ 1,500 บาท) เงินภาษีที่ได้ก็จะกลายเป็นเงินสนับสนุนสวัสดิการในด้านการจัดซื้ออุปกรณ์จูงสุนัขที่ประชาชนสามารถหยิบไปใช้ได้ฟรี รวมถึงค่าจัดการของเสียและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ในท้องถิ่น
5. สหรัฐอเมริกา ในบางรัฐก็มีการจัดเก็บภาษีจากสัตว์เลี้ยงเช่นเดียวกัน

มาตรการแก้ไขปัญหานี้ในปัจจุบันได้พัฒนามาถึงการตระหนักถึงแนวทางการบูรณาการโดยใช้สหวิทยาการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กล่าวคือ เมื่อไม่นานมานี้กรมปศุสัตว์ได้จัดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำ “แผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดอย่างยั่งยืน ปี 2559-2563” เพื่อวางแนวทางการจัดระเบียบปัญหานี้ในเชิงไทย จากการสัมมนาพบว่าการฉีดวัคซีนกักเนต การทำหมันด้วยการผ่าตัด และการฉีดวัคซีนเป็นการแก้ไขปลายเหตุต้นเหตุสำคัญที่พฤติกรรมของผู้เลี้ยง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ นายสัตวแพทย์ สรวิศ ธานีโต รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ ว่า

“ปัญหานี้สุนัขจรจัดถือเป็นวาระระดับชาติ เป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าที่กรมปศุสัตว์จะทำเพียงกรมเดียว ต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยกัน ทั้งสาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเอ็นจีโอ ควบคู่ไปกับการรณรงค์ให้คนเลี้ยงสุนัขและแมวมีความรับผิดชอบให้ที่พัก ให้อาหาร นำสัตว์เลี้ยงไปฉีดวัคซีน ทำหมัน ไม่เลี้ยงแบบทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ สำคัญที่สุดต้องให้มีการขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงในต่างประเทศที่เขาประสบความสำเร็จเรื่องสุนัขจรจัด ก็เพราะเขาขึ้นทะเบียนสุนัข ฝังไมโครชิพ ผู้เลี้ยงต้องเสียภาษี ขณะเดียวกันการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการทารุณกรรมสัตว์จะช่วยแก้ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยง เพราะมีความผิดทางอาญา คนเลี้ยงจึงไม่กล้าปล่อยปะละเลย” (โพสดีทุญญ์, 2558)

จะเห็นได้ว่าความพยายามในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่อาศัยการดำเนินการโดยกลไกของภาครัฐฝ่ายเดียว มีจุดอ่อนหลายประการในท้ายที่สุดไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยุติและเกิด

ความยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด ขณะที่ต้องมีการกิจกรรมหน้าในการดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนหลายด้าน ที่ต้องดำเนินกิจกรรมหรือให้บริการสาธารณะที่อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ อำนาจหน้าที่ที่ต้องจัดทำที่ถือว่าเป็นกิจกรรมที่กฎหมายบังคับ หากไม่จัดทำเท่ากับเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอำนาจหน้าที่ที่อาจจัดทำเป็นกิจกรรมที่กฎหมายให้ดุลยพินิจว่าจะทำหรือไม่ทำก็ได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็นของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในแง่ของการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดทางการเมืองและข้อกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มักจะละเลยการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด โดยหันไปหยิบฉวยนโยบายประเภทประชานิยม เช่น ทำถนน ซุดคู ลอกคลอง ขึ้นมาพิจารณาเป็นลำดับต้นๆ กล่าวโดยสรุปแล้วเมื่อพิจารณาในแง่ของการขับเคลื่อนโดยใช้กลไกของรัฐเพียงฝ่ายเดียวจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดให้สำเร็จลุล่วงลงไปได้

ในอดีตที่ผ่านมาจะใช้การบริหารการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำหมัน การจับมากักขังบริเวณ ในกรณีดังกล่าวเป็นการบริหารจัดการโดยภาครัฐหรือเรียกว่า Government แต่การบริหารงานดังกล่าวก็ยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่ได้เป็นการบริหารงานแบบพหุภาคีหรือการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนที่เรียกว่า Governance

ข้อถกเถียงทางสังคมและข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ในปัจจุบันยังคงเป็นประเด็นร้อนและเป็นปัญหาในเชิงนโยบายร่วมสมัย ที่ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ว่าการใช้รูปแบบใดจะได้ผลดีมาน้อยกว่ากัน การแก้ปัญหานั้นผ่าน ๆ มาเป็นเพียงการแก้ปัญหาโดยอาศัยความเห็นส่วนบุคคลมากกว่าการใช้ความรู้ในเชิงวิชาการ ที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเรื่องเหล่านี้อย่างละเอียดลึกซึ้ง นอกจากนี้แล้วยังต้องอาศัยการถอดบทเรียนอันนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้จากโครงการต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์และผ่านการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการดูแลสุนัขจรจัดจนประสบผลสำเร็จมาแล้วอย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่น มูลนิธิศูนย์รักษาสุนัข หั้วหินในพระบรมราชูปถัมภ์ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี และศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง รวมถึงศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธินในพระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา สถานที่เหล่านี้ล้วนมีการจัดการดูแลสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยแนวคิดศาสตร์พระราชามาเป็นระยะเวลากว่า 2-17 ปี แนวทางเลือกใหม่สำหรับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชาก็เป็นรูปแบบสำคัญที่นำไปสู่ กรณีศึกษาในการถอดบทเรียนเพื่อการแก้ไขปัญหานี้ในปัจจุบัน

การนำศาสตร์พระราชามาใช้ในการแก้ไขปัญหานี้จะมีความโดดเด่นกว่าแนวทางอื่นที่เพียงแค่จับสุนัขไปขังกรง ทำหมัน หรือกักบริเวณ แต่การจัดการแบบศาสตร์พระราชานี้สุนัขจรจัดจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ สุนัขจรจัดได้รับการบริหารจัดการดูแลอย่างเป็นระบบ อาทิเช่น มีการให้อาหารโดยคำนึงถึงหลักสุขภาพ มีการให้ยา วัคซีนต่าง ๆ ในการรักษา มีการดูแลในด้าน

สุขภาพ มีการควบคุมปริมาณ และเพิ่มคุณค่าให้กับสุนัขจรจัด ด้วยการนำมาฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การสวัสดี หมอบ คลาน ให้ไปหยิบสิ่งของตามคำสั่ง และมีการนำสุนัขจรจัดที่มีสุขภาพดีนำมาบริจาคเลือด เพื่อไว้ช่วยเหลือสุนัขตัวอื่นที่เจ็บป่วยและมีความต้องการใช้เลือดในการรักษา

กล่าวโดยสรุปแล้วปัญหาและผลกระทบของสุนัขจรจัด ยี่สิบวันยิ่งเพิ่มปัญหามากขึ้นและขยายพื้นที่ความเดือดร้อนเพิ่มมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย แต่จะเห็นได้ว่ามาตรการแนวนโยบายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น การใช้ระบบกลไกที่ขับเคลื่อนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ยังไม่สามารถกำหนดรูปแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดดังกล่าว ที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม หากแต่เป็นมาตรการการแก้ไขในระยะสั้น ๆ ที่อาศัยการกักขัง การทำหมัน และวิธีการแบบเฉพาะกิจเท่านั้น จากการทบทวนวรรณกรรมจึงพบช่องว่างในการศึกษาว่ายังไม่มีการวิจัยใดที่นำหลักการศาสตร์พระราชาใช้ในการบริหารจัดการกับปัญหาสุนัขจรจัด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดด้วยการเสนอตัวแบบใหม่ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการถอดบทเรียนสถานที่ที่มีประสบการณ์และผ่านการทำงานเกี่ยวกับการจัดการดูแลสุนัขจรจัดตามแนวศาสตร์พระราชา ภายใต้คำถามวิจัยหลักที่ว่า จะสร้างตัวแบบในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชาได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงทำการวิจัยเรื่อง ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดนี้ขึ้นมา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาเกี่ยวกับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด
3. เพื่อนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา

1.3 ประโยชน์ของการวิจัย

ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

1. คาดว่าตัวแบบศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดจะสามารถนำไปเป็นฐานกำหนดนโยบายในการจัดการสุนัขจรจัดของประเทศไทยอย่างยั่งยืน
2. คาดว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการโดยการนำเอาตัวแบบไปประยุกต์กับข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด และแนวทาง สำหรับการเป็นฐานในการกำหนดนโยบายสาธารณะได้

ประโยชน์ในเชิงวิชาการ

1. คาดว่าผลจากการศึกษาในข้อค้นพบของคุชฎินิพนธ์นี้ จะเป็นการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่และจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสุนัขจรจัดในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ของการศึกษา ผู้วิจัยอาศัยพื้นที่กรณีศึกษาโครงการในพระราชดำริเพื่อบริหารจัดการสุนัขจรจัด จำนวน 4 กรณี ได้แก่

1. มูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานเงินจากการจำหน่ายสื่อพิมพ์ ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ครอบครัวยุคทองแดง ในการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ โดยให้เทศบาลเมืองหัวหินดูแลสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบ ทั้งการให้อาหาร รักษาสุขภาพ ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ทำหมันเพื่อควบคุมปริมาณ และเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ

2. ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด นครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยอยู่ภายใต้พระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี โดยกรณีศึกษานี้เป็นตัวอย่างของสุนัข มีความสุข และคนทำงานมีความสุข และคนทำงานมีความสุข แล้วก็หาว่าตัวกรรมอะไรก็ได้ที่จะทำให้ทั้งสองอย่างมีความสุข โดยมีพื้นที่โครงการทั้งหมด 30 ไร่ 2 งาน แบ่งเป็น 10 ไร่ ที่เลี้ยงสุนัขจรจัด และส่วนที่เหลือคือบริเวณอาคารและพื้นที่ว่างสำหรับเตรียมการพัฒนา เจ้าหน้าที่ในโครงการ

3. ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา กรณีศึกษานี้ มองสุนัขจรจัดเป็นเหมือนเพื่อนร่วมชะตากรรมบนโลก จึงปรารถนาให้สุนัขจรจัดได้มีที่อยู่อาศัย และรอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง รวมถึงการมีชีวิตอยู่อย่างปกติ

4. ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ทรงพระอุปถัมภ์ด้านอาหารและเวชภัณฑ์อื่น ๆ ให้แก่ทางศูนย์ นอกจากนี้แล้วยังได้เสด็จรับฟังปัญหาอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้ทรงอุปถัมภ์ในเรื่องแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ด้วยการนำสัตวแพทย์ ในกองงานส่วนพระองค์มาช่วยตรวจรักษาสุนัขที่เจ็บป่วยและทูลพลภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นยังรวมไปถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่ได้ทรงมีพระเมตตาช่วยเหลือจัดหาทุนสนับสนุนในการบริหารจัดการ โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการปันจักรยานเพื่อระดมทุนช่วยเหลือทางศูนย์ จนทำให้ศูนย์ดังกล่าวสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

สุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขที่ไม่มีเจ้าของ อาศัยอยู่นอกบ้าน สุนัขจะหาเศษอาหารกินเอง ไม่ก่อเหตุหรือก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญให้แก่ประชาชน ซึ่งสุนัขกลุ่มนี้ก่อให้เกิดปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าได้ง่าย

ปัจจัยด้านการขาดความรับผิดชอบของเจ้าของสุนัข หมายถึง การปล่อยปละละเลยการไม่รับผิดชอบ จนทำให้สุนัขไปก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นรวมถึงเป็นภาระกับสังคม

ปัจจัยในการบังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดรัดกุมโดยไม่มี

การเลือกปฏิบัติ หรือละเมิดกฎหมาย

ปัจจัยด้านการแพร่พันธุ์ของสุนัขจรจัด หมายถึง ขาดการควบคุมการขยายพันธุ์ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เช่น ขาดการทำหมัน เป็นต้น

ปัญหาสุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขจรจัดที่อยู่ตามที่สาธารณะต่าง ๆ โดยไม่มีเจ้าของดูแล

ศาสตร์พระราช หมายถึง หลักการทรงงาน 23 ข้อ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรและส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุขและยั่งยืน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด” ผู้วิจัยได้ศึกษาการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัย สามารถสรุปเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดศาสตร์พระราชา
- 2.2 องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสุนัขและสุนัขจรจัด
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสัตว์
- 2.4 แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่
- 2.5 ทฤษฎีหน้าที่นิยม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดศาสตร์พระราชา

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดศาสตร์พระราชา โดยการศึกษาแนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการทรงงาน 23 ข้อ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อันเป็นหลักการทรงงานเดียวกันกับที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รวบรวมและจัดทำสรุปไว้ โดยใช้ข้อมูลจากการทรงงานและพระราชดำรัสต่าง ๆ ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551 : 6-35)

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ในเวลาก่อนที่จะพระราชทานพระราชดำริเพื่อดำเนินงานโครงการ พระองค์จะทรงศึกษาข้อมูลรอบด้านจากเอกสาร แผนที่ สอบถามเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ครบถ้วน เพื่อพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามเป้าหมาย และความต้องการของประชาชน

2. การระเบิดจากข้างใน

จากกรณีดังกล่าวพระองค์ทรงพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายถึง ต้องมุ่งพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนา ต้องมีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก ไม่ใช่การนำความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ได้ตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล้มเหลวได้

3. การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก

ดังจะเห็นได้จากพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาภาพรวมก่อน และจะทรงเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ คือ เริ่มแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน... มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ใน

สภาพที่คิดได้แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรื้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่ เรียบอกบ้านมันผุดตรงนั้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม เอาตกลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

4. การทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานพระองค์ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ งานด้านสาธารณสุข งานสาธารณสุขปึกแผ่นพื้นฐาน งานให้ความรู้วิชาการ งานเทคโนโลยี เน้นปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

5. ภูมิสังคม

ในการพัฒนาต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. องค์กรรวม

ในการพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น พระองค์จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง เช่น “ทฤษฎีใหม่” ที่พระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินเฉลี่ยของคนไทย 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ เพราะเมื่อน้ำในการทำการเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร

7. การไม่ติดตำรา

ในหลักการทรงงานของพระองค์ มีลักษณะพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้นำอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง คือ “ไม่ติดตำรา”

8. การประหยัดเรียบง่าย ใช้ประโยชน์สูงสุด

พระองค์ทรงประหยัดมากแม้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ ดังที่ประชาชนชาวไทยเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร ฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน หรือแม้แต่ฉลองพระบาทหากชำรุดก็จะส่งซ่อมและใช้อย่างคุ้มค่า ขณะเดียวกันการพัฒนาช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้ความเรียบง่ายและประหยัดในการแก้ไขปัญหา ให้ราษฎรสามารถทำได้เอง ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคมาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. การทำให้ง่าย

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถของพระองค์ ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไข งานพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริดำเนินไปโดยง่าย และสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ระบบนิเวศโดยส่วนรวม ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง ดังนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” จึงเป็นหลักคิดสำคัญของการพัฒนาประเทศ ที่มาในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม

จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกัน แสดงความคิดเห็นและทำงานโครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน โดยพระองค์ทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นวิธีที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา โดยหากจะทำโครงการใดจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดกับประชาชนทุกฝ่ายรวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้วหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อม จึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้น ๆ ต่อไป

11. ประโยชน์ส่วนรวม

ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร พระองค์ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่ออาจรำคาญ ด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้ ๆ อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้แต่ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการรวมจุดเดียว

ในการบริการรวมจุดเดียว หรือ One Stop Services เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยพระองค์ทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่ใช้บริการ ให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

13. การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

พระองค์ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง “การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง” ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พื้ นอกจากได้ประโยชน์ตามประเภทของการปลูกแล้วยังช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย พระองค์จึงทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม่ได้อย่างยั่งยืน

14. การใช้ธรรม ปราบธรรม

พระองค์ทรงนำความจริงเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มาเป็นหลักการแนวปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา และเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติให้เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่ น้ำเสีย เป็นการเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ

15. การปลูกป่าในใจคน

การปลูกป่าบนแผ่นดินด้วยความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองของมนุษย์ ทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย ดังนั้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมา จะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร กับเจ้าหน้าที่ที่เฝ้ารับเสด็จฯ เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินไปหน่วยงานต้นน้ำพัฒนาทุ่งจ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2514 ความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ ลงในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. การขาดทุนคือกำไร

จากพระราชดำรัสที่ว่า “...ขาดทุน คือ กำไร Our Loss is Our Gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการที่พระองค์ทรงมีต่อพสกนิกรไทยด้วย “การให้” และ “การเสียสละ” โดยความอยู่ดีมีสุขของราษฎรถือเป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรที่สามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทยที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพร เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า “...ประเทศต่าง ๆ ในโลกในระยะ 3 ปีมานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ 10 วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่าให้ “ปกครองแบบคนจน” แบบที่ “ไม่ติดกับตำรา” มากเกินไป ทำอย่างมีสามัญศั มีเมตตา กันก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้อะไรจะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ “ถอยหลังเข้าคลอง” ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกัน ในที่สุดก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่า “ขาดทุนเป็นการได้กำไร” ของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสียแต่ในที่สุดที่เราเสียนั้นเป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาล

โดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุนต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาลแต่ไม่เข้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดีกินดีขึ้น ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้า “รู้ รัก สามัคคี รู้เสียสละ” คือ การได้ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

17. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป...”

18. การพออยู่พอกิน

ในการพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกภาคของประเทศ และพระองค์ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงเข้าพระราชหฤทัยสภาพปัญหาอย่างลึกซึ้ง จากนั้นจึงได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยับขยายให้มีชีวิตสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ทรงพระราชทานชี้แนวทางดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรมานานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ชาวไทยรอดพ้นและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนั้น “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้แนวทางปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ภายใต้ “ความพอเพียง” หากมีการเปลี่ยนแปลง โดยทุกคนต้องมีความพอประมาณ ซื่อสัตย์สุจริต อดทน ความเพียร รอบคอบ มีสติปัญญา ซึ่งเหล่านี้จะเป็นระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

20. การมีความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

จากพระราชดำรัสที่ว่า “...คนที่ไม่มีคุณสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญ ยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่า ผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2533

21. ทำงานอย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. การมีความเพียร

จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงริเริ่มโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกไม่ได้มีความพร้อมมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย ทรงอดทน และมุ่งมั่นดำเนินงานนั้น ให้สำเร็จลุล่วง ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ซึ่งพระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ถ้อยคำให้เข้าใจง่าย และปรับให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายน้ำก็จะตกเป็นอาหารปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

23. รู้ - รัก - สามัคคี

พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีคุณค่าและมีความหมายลึกซึ้ง สามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย รู้ ได้แก่ การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้นจะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา รัก ได้แก่ ความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้วจะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ คือ การสร้างฉันทะ สามัคคี ได้แก่ การที่จะลงมือปฏิบัติควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการศึกษาศาสตร์พระราชาทันที 23 ข้อนั้น ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดได้ 12 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาจะเริ่มจากการศึกษารวบรวมหาข้อมูล รายละเอียดในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสุนัขจรจัด เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหานอกจากนี้ยังรวมถึงการสอบถามข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอีกด้วย โดยข้อมูลจะต้องมีที่มาจากหลายแหล่งข้อมูล

ข้อ 2 การระดมความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาประเด็นที่สำคัญในการเริ่มการแก้ไขก็คือ ต้องมีการระดมความคิดเห็นให้คนภายในสังคม ชุมชน มีความตระหนักถึงปัญหา และร่วมมือร่วมใจในการมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน

ข้อ 3 การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยา ควรเริ่มมีฐานคิดในการแก้ไขปัญหาดังแต่ตัวบุคคล ให้มีความตระหนักถึงในภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการที่จะเริ่มเลี้ยงสุนัขไม่ใช่เลี้ยงดูเพราะแพ้ขนนิยม เพราะการเลี้ยงสุนัขเมื่อตัวเล็ก ๆ จะมีความน่ารัก น่าเอ็นดู แต่เมื่อโตไปอาจลดความน่ารักลง แต่ในเมื่อเลี้ยงแล้วก็ควรจะต้องรับผิดชอบตลอดชีวิตไม่ใช่ทิ้งขว้างในภายหลัง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหามานุษยวิทยา

ข้อ 4 การทำตามลำดับขั้น ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาก็ควรมีการทำตามลำดับขั้นเหมือนกัน เช่น ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยา เนื่องจากเป็นโครงการที่มีรายจ่าย ไม่มีรายรับ ดังนั้น

เมื่อเราจะเริ่มทำอะไร ควรคิดให้รอบคอบโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดเพื่อที่โครงการจะได้สามารถดำเนินการต่อไปได้

ข้อ 5 ภูมิสังคม ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ภูมิสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการคัดเลือกสร้างสถานที่ในการเลี้ยงสุนัขจรจัด ต้องไม่อยู่ในบริเวณชุมชนที่มีบ้านพักอาศัยของประชาชนจำนวนมาก เพราะอาจจะได้รับผลกระทบจากเสียง หรือจากกลิ่นของสุนัขจรจัด ก่อให้เกิดการรบกวนต่อประชาชนได้

ข้อ 6 การไม่ติดตำรา ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดแน่นอนว่า ไม่มีการติดตำราเพราะยังไม่มีตำราใดกล่าวบอกไว้ มีแต่เพียงประสบการณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้อาหารสุนัขจรจัด ในการให้อาหารดูแล รักษา ประยุกต์และดัดแปลงจากสิ่งต่าง ๆ เช่น ใช้อุปกรณ์ที่นำมาดัดต่อทำเป็นวิลแชร์สำหรับสุนัขพิการ

ข้อ 7 การประหยัดเรียบง่าย ใช้ประโยชน์สูงสุด การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำให้เกิดการประหยัดเรียบง่าย และใช้ประโยชน์ได้สูงสุด เพราะการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด เป็นโครงการที่มีแต่รายจ่าย ไม่มีรายรับ ดังนั้นควรจะประหยัดค่าใช้จ่ายให้ได้มากที่สุด แต่เกิดประโยชน์กับประชาชน และสุนัขจรจัดมากที่สุด

ข้อ 8 การมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญเพราะในการแก้ปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน อาทิ หน่วยงานทหารที่สละพื้นที่มาใช้ในการสร้างคอกดูแลสุนัข และความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาชน ในการร่วมบริจาค อาหาร รวมถึงเวชภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการดูแลสุนัขจรจัด

ข้อ 9 ประโยชน์ส่วนรวม การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้นเป็นโครงการที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเห็นได้ชัด เช่น เพื่อไม่ให้มีสุนัขจรจัดอยู่ในชุมชน คุ้ยเศษอาหาร คอยเห่า กัด หรือส่งเสียงดังรบกวนประชาชน และยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยวให้ไม่มีสุนัขจรจัดไปรบกวน

ข้อ 10 การขาดทุนคือกำไร ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น เนื่องด้วยเป็นโครงการที่มีแต่รายจ่าย ไม่ค่อยมีรายรับ ดังนั้น เปรียบเสมือนโครงการที่มีแต่ขาดทุน แต่ก็ไม่สูญเสียเพราะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อชุมชนและสังคมให้เกิดความสงบสุข เรียบง่าย ปลอดภัยจากสุนัขจรจัด และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงามต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

ข้อ 11 ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้นจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน เพราะการดูแลสุนัขจรจัดนั้น ผู้ที่ดูแลต้องมีความใจรัก มีจิตใจเมตตาต่อสุนัขจรจัด รักสุนัข เพราะเป็นการทำด้วยจิตใจที่อาสา เพราะไม่ได้มีผลประโยชน์ใดมาตอบแทน นอกเสียจากความ รัก ความภักดี จากสุนัขจรจัด

ข้อ 12 การทำงานอย่างมีความสุข ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น เนื่องด้วยความรักและความน่าสงสารของสุนัขจรจัด ที่มีอยู่ในตัวแล้ว ยังส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานหรือดูแล ย่อมมีความสุขในการทำงานดูแลสุนัขจรจัด

2.1.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)

แนวคิดศาสตร์พระราช เป็นแนวคิดที่มาจากหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และนอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ท่านทรงรักและเอ็นดูมีเมตตาต่อสุนัขจรจัด ท่านได้มีโครงการในพระราชดำริเกี่ยวกับจัดสร้างศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดมูลนิธิรักษ์สุนัขหัวหินเพื่อช่วยเหลือสุนัขที่ถูกทอดทิ้ง โดยมีการผสมผสานหลักคิดหรือหลักการทรงงานกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุนัขในมูลนิธิรักษ์สุนัขหัวหิน โดยใช้หลายฝ่ายในการดูแล โดยส่งผลทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเกิดจากการนำมาใช้จริง เพื่อทำให้เป็นตัวอย่างและแนวทางในการบริหารจัดการดูแลสุนัขจรจัดนับว่าเป็นจุดแข็งของแนวคิดศาสตร์พระราชในการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด

สำหรับจุดอ่อนของแนวคิดศาสตร์พระราช เนื่องจากมาจากหลักในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งมีหลักการทรงงานทั้ง 23 ข้อ ในการนำแต่ละข้อมาใช้หรือปฏิบัติจริงนั้น จะต้องมีการนำมาทำความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงเสียก่อนว่า ในแต่ละข้อนั้นมีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร เพื่อจะได้นำไปใช้และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับสุนัขและสุนัขจรจัด

2.2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสุนัข

หมา หรือภาษาทางการว่า สุนัข เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Canidae ออกลูกเป็นตัว ลำตัวมีขนปกคลุม มีเขี้ยว 2 คู่ เท้าหน้ามี 5 นิ้ว เท้าหลังมี 4 นิ้ว ซ่อนเล็บไม่ได้ อวัยวะเพศของสุนัขตัวผู้มีกระดุกอยู่ภายใน 1 ชิ้น สุนัขที่ยังคงเป็นสัตว์ป่า เช่น หมาใน (Cuon alpinus) สุนัขที่เลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงบ้าน คือ ชนิด Canis lupus familiaris สุนัขเป็นสัตว์ที่มีหลายพันธุ์ เช่น ลาบราดอร์ โกลเด้น ชิวดา และอีกมากมาย มีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ ดุและไม่ดุ พันธุ์ที่มีขนาดใหญ่ เช่น โกลเด้น ลาบราดอร์ พันธุ์ที่มีขนาดเล็ก เช่น ชิวดา ชิสุ ส่วนที่ดุ ได้แก่ ร็อตไวเลอร์ อัลเซเชียน สุนัขแต่ละพันธุ์จะมีนิสัยแตกต่างกัน สุนัขพัฒนามาจากสัตว์กินเนื้อและล่าเหยื่อ ดังนั้นวิวัฒนาการของฟันสำหรับเคี้ยวเนื้อและกระดุกจึงยังคงมีอยู่ รวมทั้งการมีประสาทดมกลิ่นและตามล่าเหยื่อที่ดีมาก นอกจากนี้สุนัขยังมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงทำให้วิ่งได้เร็วและเร่งความเร็วได้เท่าที่ต้องการ ลักษณะการเดินของสุนัขจะทิ้งน้ำหนักตัวบนนิ้วเท้า ซึ่งส่งผลให้สุนัขเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วกว่าสัตว์ชนิดอื่น นอกจากนี้สุนัขยังมีสัญชาตญาณในการทำงานเป็นกลุ่ม ดังนั้นสุนัขจึงสามารถล่าสัตว์ที่มีขนาดใหญ่กว่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ยิงลักษณะ มูลสาร และปรีชา มูลสาร, 2558 : 20-21)

สุนัขมีต้นกำเนิดมาจากสุนัขป่า มนุษย์แถบขั้วโลกเหนือนำสุนัขมาเลี้ยงเมื่อประมาณ 12,000 ปีที่แล้ว เชื่อกันว่าสุนัขป่าตัวแรกนั้น เกิดขึ้นเมื่อ 100 ล้านปีก่อน การอพยพข้ามถิ่นและทวีปต่าง ๆ ทำให้สุนัขมีหลายสายพันธุ์ ชาวจีนมีความเชื่อว่าสุนัขที่ชื่อ “Fu” มีความซื่อสัตย์ และนำความเจริญมาให้ เป็นสุนัขคล้ายพันธุ์ปักกิ่ง “อูนิส” ซึ่งเป็นชื่อของเทพเจ้าอียิปต์ที่ตัวเป็นคน หัวเป็นสุนัข และเชื่อว่าจะสามารถส่งวิญญาณมนุษย์ได้

สุนัขพันธุ์ที่เรียกได้ว่า เป็นสุนัขพันธุ์ต้นตระกูลคือ พันธุ์สุนัขทอง ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ต่อมาสุนัขป่าอีกพันธุ์หนึ่งที่มนุษย์นำมาเลี้ยงมีชื่อภาษาละตินว่า Coris

Lupces ซึ่งแปลว่า สุนัขป่า สุนัขป่าชนิดนี้จะเชื่องกว่าสุนัขธรรมดา มีขนยาว หางเป็นแผง หูตั้ง กระดุกแก้มโหนก และหางของมันจะเอนขึ้นข้างบน มีนิสัยรักอิสระกว่าสุนัขทอง สุนัขป่านี้เมื่อมาอยู่กับมนุษย์ก็ผสมพันธุ์กับสุนัขทอง ออกลูกหลานสืบมาเป็นสุนัขพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย พันธุ์สุนัขที่เห็นทุกวันนี้ได้รับเชื้อสายมาจากสุนัขพันธุ์ทองเกือบทั้งหมด

การค้นคว้าวิจัยและศึกษาเรื่องราวของสุนัข ได้มีขึ้นในประเทศอังกฤษในแถบยุโรปและอเมริกา แล้วจึงแพร่หลายไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งเป็นสมาคมผู้เลี้ยงสุนัขขึ้นในปี ค.ศ. 1878 (พ.ศ. 2421) สุนัขพันธุ์แท้ชนิดแรกที่ได้จดทะเบียนในสหรัฐอเมริกา คือ สุนัขพันธุ์อิงลิชเซตเตอร์ ในประเทศอังกฤษได้มีการรวบรวมกันตั้งสมาคมผู้เลี้ยงสุนัขขึ้นเช่นกัน ในปี ค.ศ. 1859 (พ.ศ. 2402) ในครั้งแรกสมาคมนี้ได้รับรองให้จดทะเบียนสุนัขพันธุ์แท้ได้ 40 สายพันธุ์ และได้จัดวิธีการรับรองสุนัขพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมถึง 2 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1881 (พ.ศ. 2424) สมาคมนี้ได้ให้การรับรองพันธุ์แท้ต่าง ๆ รวมเป็นจำนวน 46 สายพันธุ์ การแก้ไขเพิ่มเติมการรับรองเป็นสุนัขพันธุ์แท้เป็นครั้งสุดท้าย เมื่อปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2417) ได้มีสุนัขที่ได้รับการรับรองทั้งหมด 100 สายพันธุ์

สำหรับในประเทศไทยนั้น มีผู้สนใจการเลี้ยงสุนัขรวมกันจัดตั้งสมาคมขึ้นเช่นกัน โดยปรารถนาจะส่งเสริมบำรุงและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เลี้ยงสุนัขเหมือนกับต่างประเทศ โดยใช้ชื่อว่า สมาคมผู้นิยมสุนัขแห่งประเทศไทยได้ทำการจดทะเบียนตั้งสมาคมเมื่อปี ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) ถือเป็นการวางรากฐานในการเลี้ยงสุนัขขึ้นในประเทศไทยเป็นแห่งแรก และตั้งใจที่จะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เลี้ยงสุนัขในประเทศไทยได้เช่นเดียวกับต่างประเทศ

วิวัฒนาการด้านโมเลกุลของสุนัขชี้ให้เห็นว่าสุนัขเลี้ยงนั้น สืบทอดมาจากจำนวนประชากรหมาป่าเพียงตัวเดียวหรือหลายตัว สะท้อนให้เห็นถึงการตั้งชื่อพวกมัน สุนัขสืบทอดจากหมาป่าและสามารถผสมข้ามพันธุ์กับหมาป่าได้ด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสุนัขนั้นถูกฝังลึกในด้านโบราณคดีและหลักฐานที่ตรงกัน ชี้ให้เห็นช่วงเวลาของการทำให้สุนัขเชื่องในยุคหินใหม่ใกล้ ๆ กับขอบเขตของช่วงเพลสโตซีนและโฮโลซีน ในระหว่าง 14,000-17,000 ปีมาแล้ว ชากกระดูกฟอสซิลและการวิเคราะห์ยีนของสุนัขในยุคอดีตกับปัจจุบัน และประชากรหมาป่ายังไม่ถูกค้นพบ สุนัขทั้งหมดสืบอายุอาจเกิดจากเหตุการณ์ที่ทำให้เชื่องด้วยตัวเองหรือไม่ก็ได้ถูกทำให้เชื่องด้วยตัวมันเองในพื้นที่มากกว่าหนึ่งพื้นที่ สุนัขที่ถูกเลี้ยงให้เชื่องแล้วอาจจะผสมข้ามพันธุ์กับประชากรหมาป่าที่อยู่ใกล้กันนั้น ๆ ในหลาย ๆ โอกาส กระบวนการนี้รู้จักในทางพันธุศาสตร์ว่า อินโทรเกรสชัน (Introgression)

ในยุคแรก ๆ ฟอสซิลสุนัข กะโหลก 2 จากระเซียและซากกระดูกโครงกระดูกจากเยอรมนีพบเมื่อ 13,000 ถึง 17,000 ปีมาแล้ว บรรพบุรุษของมันเป็นหมาป่าโฮลาร์กติก ซากศพของสุนัขตัวเล็ก สมัยวัฒนธรรมนาทูเฟียนของยุคหินได้ถูกเก็บไว้ในแถบตะวันออกกลาง มีอายุราว 12,000 ปีมาแล้ว เข้าใจว่าเป็นทายาทมาจากหมาป่าในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาพศิลปะบนหินและซากกระดูกชี้ให้เห็นว่า เป็นเวลากว่า 14,000 ปีมาแล้วที่สุนัขในที่นี้กำเนิดจากแอฟริกาเหนือข้ามยูเรเชียไปถึงอเมริกาเหนือหลุมฝังศพสุนัขที่สุสานยุคหินของเมืองสแวร์ด์บอร์ก ในประเทศเดนมาร์ก ทำให้นักไปถึงในยุคยุโรปโบราณว่าสุนัขมีค่าเป็นถึงเพื่อนร่วมทางของมนุษย์

การวิเคราะห์ทางยีนได้ให้ผลลัพธ์ที่ออกมาไม่เหมือนกันมาจนถึงทุกวันนี้ วิลล่าซาโวล เนน (Villa Savolai Nen) และเพื่อนร่วมงาน พ.ศ. 2540 สรุปว่า บรรพบุรุษของสุนัขได้แยกออกจากหมาป่าชนิดอื่น ๆ มาเป็นเวลาระหว่าง 75,000 ถึง 135,000 ปีมาแล้ว เมื่อผลการวิเคราะห์ที่ตามมา โดยซาโวล เนน พ.ศ. 2545 ชี้ให้เห็นเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมจากกลุ่มยีนสำหรับประชากรสุนัขทั้งหมด ระหว่าง 15,000 ถึง 40,000 ปีมาแล้วในเอเชียตะวันออก เวอร์จินลีย์ พ.ศ. 2548 แนะนำว่า อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาของทั้งคู่จะต้องถูกประเมินผลอีกครั้งในการค้นพบเมื่อเร็ว ๆ นี้แสดงให้เห็นว่า นาฬิกาโมเลกุลแบบเก่าที่ใช้เวลานั้นได้กะเวลายุคสมัยของเหตุการณ์ทางธรณีวิทยาเกินความจริง โดยในความจริงและในการเห็นพ้องกันว่าด้วยเรื่องหลักฐานทางโบราณคดี เป็นเวลาเพียง 15,000 ปีเท่านั้นที่ควรจะเป็นช่วงชีวิต สำหรับความหลากหลายของของสุนัขหมาป่า สหภาพโซเวียตเคยพยายามนำสุนัขจิ้งจอกมาเลี้ยงให้เชื่อง เช่น ในสุนัขจิ้งจอกเงิน และสามารถนำมาเลี้ยงได้เพียงแค่ 9 ชั่วโมงของมันหรือน้อยกว่าอายุขัยของมนุษย์ นี่ยังเป็นผลในการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น เช่น สี ที่จะกลายเป็นสีดำ สีขาว หรือสีดำปนขาว พวกมันได้พัฒนาความสามารถในการขยายพันธุ์ตลอดปีทางที่โค้งงอมากขึ้น และหูที่ดูเหี่ยวย่น

ลักษณะทั่วไปและการล่าเหยื่อ

สุนัขเป็นสัตว์ที่มีหลายสายพันธุ์ ซึ่งแต่ละสายพันธุ์ก็จะมีลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะที่ต่างกันไป แต่ลักษณะโดยรวมของสุนัขทั่ว ๆ ไปแล้ว สุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม ออกลูกเป็นตัว มีขนสั้นหรือยาวแตกต่างกันไปตามสายพันธุ์ บางตัวอาจมีขนสีดำ สีขาว สีน้ำตาล สีส้ม หรือบางตัวอาจมีหลายสีปะปนกัน ขนาดของหูจะสั้นหรือยาวก็แตกต่างกันไปตามสายพันธุ์เช่นกัน สุนัขสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ (ยังลักษณ์ มูลสาร และปรีชา มูลสาร, 2558 : 20-29)

1. สุนัขเล่นกีฬา (Sporting Dogs)

สุนัขเล่นกีฬา เป็นสุนัขพันธุ์ที่ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นผู้ช่วยในการล่าสัตว์โดยเฉพาะ มีหน้าที่การค้นหาเหยื่อ และนำเหยื่อกลับมาให้เจ้าของ เราสามารถแบ่งสุนัขเล่นกีฬาได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 สเปนเนียน เป็นพันธุ์สุนัขที่มีรูปร่างขนาดไม่เล็กไม่ใหญ่เกินไป เฉลียวฉลาด จมูกรับกลิ่นได้ดี ลักษณะเด่นคือหูยาวหุบ แบ่งย่อยได้เป็น 2 กลุ่มคือ พันธุ์ที่ใช้ล่าสัตว์ และพันธุ์ขนาดเล็ก (ปัจจุบันจัดอยู่ในกลุ่มสุนัขที่เลี้ยงไว้ดูเล่น) ในขณะที่มันออกล่าสัตว์เมื่อมันพบเหยื่อมันจะพุ่งเข้าโจมตีเหยื่อทันที

1.2 พอยเตอร์ และเซทเตอร์ เป็นพันธุ์ที่มีขนาดใหญ่กว่าสเปนเนียน ขาว หูหุบ และจมูกรับกลิ่นได้ดี

1.3 รีทรีฟเวอร์ เป็นสุนัขที่เป็นมิตร แข็งแรง มีโครงสร้างดี และมีความเชี่ยวชาญในการล่าสัตว์ หน้าที่การค้นหา และนำเหยื่อกลับมาให้เจ้าของ มันมักจะทำงานร่วมกับสุนัขพันธุ์สเปนเนียน นอกจากนี้ รีทรีฟเวอร์ยังสามารถว่ายน้ำได้ดี มันจึงมักถูกใช้ในการล่าสัตว์ปีกที่บินอยู่เหนือน้ำ เช่น ห่านป่า เป็นต้น

2. สุนัขเทอร์เรีย (Terriers)

เป็นสุนัขขนาดเล็ก ตันกำเนิดอยู่ในประเทศอังกฤษ มีนิสัยชอบ ดมกลิ่น อยากรู้อยากเห็น ตามรอย และขุดหาสิ่งที่สงสัย มันจึงกลายเป็นผู้ช่วยในการล่าสัตว์ สุนัขเทอร์เรียจะทำหน้าที่ตามรอยสัตว์ป่า เช่น กระต่าย หนู แบคเจอร์ หมาป่า เมื่อพบแหล่งที่อยู่อาศัยของเหยื่อมันจะมุดลงไปใต้นั้น ทำให้สัตว์เหล่านั้นตกใจและวิ่งออกมาจากรังเพื่อให้คนตามล่าต่อไป

แม้เทอร์เรียจะเป็นสุนัขที่มีขนาดเล็ก ขาสั้น แต่เคลื่อนไหวได้อย่างว่องไว มีความมานะ อุตุน บากบั่น กล้าหาญ ทำให้มันเคยถูกใช้เป็นสุนัขสงคราม แต่ปัจจุบันนิยมนำมาเลี้ยงเป็นเพื่อนเล่นในบ้าน สุนัขเทอร์เรียแยกย่อยได้อีกหลายสายพันธุ์ อาจแบ่งเทอร์เรียเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะของขน ได้แก่

2.1 พันธุ์ขนเรียบและสั้น เช่น ฟอกซ์ เทอร์เรียขนสั้น

2.2 พันธุ์ขนหยาบและยาว เช่น สก็อตติช เทอร์เรีย และเคอร์บี้ เทอร์เรีย เป็นต้น บนเกาะอังกฤษนั้นมีสุนัขเทอร์เรียอีกมากมายหลายสายพันธุ์ กระจายไปตามท้องที่ต่าง ๆ แต่ส่วนหนึ่งได้กลายพันธุ์ไป เหลือแต่สายพันธุ์ที่ได้รับความนิยม

2.3 ฟ็อกซ์ เทอร์เรีย บูล เทอร์เรีย แบบดลิงตัน และแมนเชสเตอร์ เทอร์เรีย จากเกาะอังกฤษ

2.4 สกาย เครน และสก็อตติช เทอร์เรีย จากสก็อตแลนด์ ไอร์แลนด์ และเคอร์บี้ เทอร์เรีย จากไอร์แลนด์

3. สายพันธุ์สุนัขทำงาน (Working Dogs)

ได้จากการที่มนุษย์พบว่าสุนัขเป็นสัตว์ที่มีความสามารถเกินกว่าที่คาดไว้ มันมีความฉลาด แข็งแกร่ง ว่องไว มานะอดทน สายตาดี และติดตามกลิ่นได้อย่างดีเยี่ยม สุนัขจึงถูกคัดเลือกพันธุ์ เพื่อใช้งานนอกเหนือจากการล่าสัตว์ จึงได้สายพันธุ์ที่มีลักษณะเด่นแตกต่างกันไปและมีทักษะที่หลากหลาย

มนุษย์นำสุนัขมาใช้งาน เป็นเวลานานร้อยปีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเลี้ยงเพื่อเฝ้ายาม ล่าจรจหาระเบิดในสงคราม ต้อนฝูงสัตว์ ลากสัมภาระ ตามรอยหาผู้ร้าย และช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ปัจจุบันยังมีสุนัขที่ถูกฝึกเลี้ยงไว้เพื่อเป็นผู้ช่วยตำรวจนำทางให้กับคนพิการด้านสายตา ตรวจค้นยาเสพติด แก๊สรั่ว วัตถุระเบิด และช่วยเหลือผู้พิการด้านการได้ยินอีกด้วย ตัวอย่างของสายพันธุ์สุนัขตำรวจ ได้แก่ บ็อกเซอร์ ฟินช์เซอร์ โดเบอร์แมน รอทไวเลอร์ เยอรมันเชพเพิร์ด เกรตเดน เป็นต้น

ยังมีสุนัขทำงานอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของชาวไร่ชาวนา เช่น คอลลี พูล โอลด์ อิงลิช ชีพด็อก เยอรมันเชพเพิร์ด เช็ตแลนด์ ชีพด็อก และคอร์กี โดยสุนัขพวกนี้จะคอยช่วยเหลือชาวไร่ในการเฝ้าดูแลฝูงปศุสัตว์ เนื่องจากพวกมันช่วยชาวไร่ทำงานได้ดีมาก ดังนั้นเกือบทุกประเทศที่มีการเลี้ยงสัตว์จะมีการพัฒนาสายพันธุ์สุนัขต้อนสัตว์ จนได้พันธุ์สุนัขประจำถิ่นของตนเอง เช่น คอลลี จากสก็อตแลนด์ พูล จากฮังการี และคอร์กี จากเวลส์ เป็นต้น

สุนัขเป็นสัตว์ที่มีความอดทนและแข็งแรง จนสามารถช่วยมนุษย์ทำงานหนัก ๆ ได้ นอกจากนี้ ประเทศในเขตอบอากาศหนาวมาก ๆ ซึ่งการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ยังใช้สุนัข เช่น อะลาสกัน มาลามูท ไชปีเรียน ฮัสกี้ และชามอยด์ เพื่อเป็นพาหนะเดินทางโดยสามารถวิ่งได้ระยะทางถึง 160 กิโลเมตร ในเวลา 18 ชั่วโมง

สุนัขแต่ละตัวมักจะสามารถเฉพาะอย่าง มนุษย์มักใช้สุนัขทำงานอีกหลายประเภท โดยสุนัขบางพันธุ์ถูกฝึกเพื่อทำงานเฉพาะอย่าง เช่น สุนัขเซนต์ เบร์นาร์ตถูกฝึกให้ค้นหาและนำบรันตีไปให้กับผู้หลงทางในหิมะ เบร์นีส เมาน์เทน ช่วยลากเลื่อนที่บรรทุกนมและเนยไปส่งที่ตลาดโปรตุเกส วอเทอร์ ด็อก ช่วยดำน้ำมหาอวนและเครื่องมือหาปลาที่ตกน้ำ หรือแม้กระทั่งปลาที่หลุดออกไปจากอวน นอกจากนี้ ยังมีสุนัขที่ทำหน้าที่ประหลาดที่สุด คือ สุนัขพันธุ์นอร์วีเจียน ลุน เคย์น็ด กลายเป็นสุนัขที่ใช้ในการอ่านโดยถูกฝึกมาให้ทำงานในถ้ำ หรือหน้าผาที่สูงชัน เพื่อจูงมือกับรังนกฟฟินอีกด้วย

4. สุนัขตุ๊กตา (Toy)

เป็นสุนัขตัวเล็ก ๆ เดิมเป็นสุนัขตัวใหญ่ แต่ถูกพัฒนาพันธุ์จนกลายเป็นสุนัขตัวเล็ก สุนัขประเภทนี้เหมาะสำหรับเลี้ยงไว้แก่เหงา มันสามารถแก้เหงาให้กับคนชราที่ถูกทอดทิ้ง คนป่วย รวมไปถึงเด็ก ๆ ให้หายจากความโดดเดี่ยว

สุนัขตุ๊กตากล้ากำเนิดขึ้นมาเมื่อหลายพันปีมาแล้ว โดยเมื่อ 4,000 ปีก่อน สุนัขสิงโต (Lion dogs) ที่หน้าตาคล้าย ๆ กับสุนัขปิกกิ้งในจีน และพบแลปด็อกส์ ที่โด่งดังในกลุ่มชาวโรมัน ในสมัยก่อนนั้น สุนัขตุ๊กตาเป็นที่นิยมมากในกลุ่มผู้หญิงและเด็ก ๆ ในสังคมชั้นสูง

แม้ว่าสุนัขตุ๊กตาจะตัวเล็ก แต่มันก็ยังมีสัญชาตญาณของสุนัขอยู่ครบถ้วน มันพร้อมที่จะปกป้องเจ้านาย และบ้านที่มันอาศัยอยู่ โดยการเห่าเสียงดัง ๆ หรือร้องครวญครางเพื่อเตือนเมื่อมีผู้บุกรุก และบางตัวอาจจูงใจผู้บุกรุกก็มี

5. สุนัขเอนกประสงค์ (Non Sporting)

เป็นสุนัขนานาประโยชน์ตามแต่เจ้าของจะใช้งานสุนัขพวกนี้หลาย ๆ พันธุ์มีผู้นิยมซื้อมาเลี้ยงกันมาก อย่างเช่น สุนัขพันธุ์ดัลเมเชียน เป็นต้น เนื่องจากเป็นสุนัขที่ประโยชน์ใช้สอยที่ไม่ธรรมดา สุนัขพันธุ์ลาซา แอปโซ เป็นสุนัขที่ลामะในอิเบตเลี้ยงไว้เพื่อป้องกันภัยและถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งโชคความ สำหรับสุนัขพันธุ์เชาเชา ซึ่งถือกำเนิดในมองโกเลียเมื่อ 3,000 ปีก่อน ในช่วงแรก ๆ เป็นสุนัขที่ถูกใช้ในสงคราม แต่ต่อมากลับถูกชาวจีนฆ่าเพื่อเป็นอาหาร และนำเอาขนของมันไปทำเครื่องนุ่งห่ม

สุนัขแต่ละตัวและแต่ละสายพันธุ์ มีสัญชาตญาณของตนเอง นับตั้งแต่เริ่มกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสุนัขป่ามาเป็นสุนัขเลี้ยง ได้มีการคัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์สุนัข สืบทอดกันมากกว่า 4,000 ชั่วโมง ทำให้ลักษณะร่างกายของสุนัขหลายสายพันธุ์ เปลี่ยนแปลงไปจากบรรพบุรุษของพวกมันอย่างมาก แต่สุนัขแต่ละสายพันธุ์ยังคงรักษาลักษณะพฤติกรรมของสุนัขป่าที่มันเคยเป็นไว้ได้ไม่มากนักน้อย ทั้งสุนัขป่าและสุนัขเลี้ยงมีวิธีสื่อสาร โดยการเห่า การใช้ภาษากาย และสัญชาตญาณในการรวมกลุ่ม

การผสมพันธุ์สุนัขสมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในเรื่องของขนาด รูปร่างหน้าตา และพฤติกรรมมากกว่าสัตว์เลี้ยงในบ้านชนิดอื่น ๆ สุนัขจะได้คุณสมบัติต่าง ๆ จากบรรพบุรุษของมัน ซึ่งก็คือหมาป่า สุนัขเป็นผู้ล่าและสัตว์ที่ชอบคุ้ยหาของตามกองขยะ มันมีฟันที่แหลมคมและฟันเขี้ยวที่แข็งแรงสำหรับจู่โจม จับถือและฉีกอาหารของพวกมัน แม้ว่าการผสมพันธุ์ที่

เลือกไว้เพื่อขยายพันธุ์ได้เปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของการผสมพันธุ์ต่าง ๆ สุนัขทุกตัวจะจดจำคุณสมบัติต่าง ๆ จากบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ เหมือนกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมที่กินสัตว์เป็นอาหารอื่น ๆ ทั่วไป สุนัขมีกล้ามเนื้ออันทรงกำลังกระดูกข้อเท้าที่ต่อเข้าด้วยกัน มีระบบหัวใจและหลอดเลือดที่คอยช่วยให้สุนัขวิ่งได้ดีและมีความอดทนอดกลั้นและมีพื้นที่ใช้สำหรับจับและฉีกอาหาร ไม่เหมือนกับมนุษย์ที่เดินด้วยฝ่าเท้า แต่สุนัขเดินด้วยฝ่ามือและฝ่าเท้าพร้อม ๆ กัน

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนัขจรจัด

สุนัขจรจัด ในสังคมนั้นได้ให้ความหมายของสุนัขจรจัดต่างกันออกไป ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดซึ่งส่งผลกระทบในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ตามพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน คำว่า จรจัด หมายถึง เร่ร่อนและไม่มีที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีผู้ให้นิยามของคำว่า สุนัขจรจัด ไว้ดังนี้

สุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขที่ไม่มีเจ้าของขาดผู้ดูแลรับผิดชอบ ไม่มีบ้านอยู่อาศัยเป็นประจำ หรืออาจเป็นที่แต่เดิมเคยมีเจ้าของภายหลังพลัดหลง เร่ร่อน หรือถูกทอดทิ้ง

สุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขที่ปราศจากการควบคุมให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด ไม่ว่าจะไม่มีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม

สุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขไม่มีสังกัด คือไม่ได้ถูกควบคุมให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดและไม่มีเจ้าของ ไม่มีผู้เอาใจใส่ดูแล ส่วนสุนัขที่ไม่มีที่พำนักอาศัยในบ้านคน หรือในอาคารสถานที่แต่มีคนเลี้ยงมีคนให้อาหาร หรือบางครั้งมีการนำไปตรวจดูแลสุขภาพหรือทำหมันให้ไม่ได้เรียกสุนัขจรจัดจัดเป็นสุนัขชุมชน

รายงานการศึกษาทางนิเวศวิทยาของสุนัขในเขตเทศบาลกรุงเทพมหานครกับการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า กองสัตว์แพทย์สาธารณะสุข สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร ได้จำแนกประเภทของสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 ประเภท คือ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562 : 2)

1. สุนัขมีเจ้าของหรือสุนัขที่อยู่ในครัวเรือน หมายถึง สุนัขที่ได้รับการเลี้ยงดูรับผิดชอบจากเจ้าของบ้านหรือสมาชิกที่อยู่ในครอบครัว ได้แก่ การให้อาหาร การให้ที่อยู่ การดูแลสุขภาพ และการรับผิดชอบต่อการกระทำของสุนัขที่ตนเลี้ยงไว้

2. สุนัขกึ่งจรจัด หรือสุนัขกึ่งมีเจ้าของ หมายถึง สุนัขตามชุมชน ตามท้องถนน หรือตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนให้อาหารด้วยความสงสารเอ็นดูหรือให้ที่อยู่อาศัย

3. สุนัขไม่มีเจ้าของ หรือสุนัขจรจัด หมายถึง สุนัขไม่มีเจ้าของไม่ได้อยู่อาศัยในบ้านเรือนและไม่มีเจ้าของดูแลรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระตามธรรมชาติในการดำรงทั้งการหาอาหารที่อยู่อาศัย และการผสมพันธุ์ โดยมีคำจำกัดความที่เรียกสุนัขประเภทนี้หลายประการ เช่น หมาไร้บ้าน หมาไม่มีเจ้าของ หมาที่ขาดผู้รับผิดชอบ หมาพลัดหลง หมาเร่ร่อน หมาพเนจร ฯลฯ โดยสามารถแบ่งประเภทนี้ตามลักษณะแหล่งกำเนิดออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 3.1 สุนัขที่ถูกทอดทิ้งจากเจ้าของ หมายถึง สุนัขที่เคยมีเจ้าของมาก่อนแต่ภายหลังถูกทอดทิ้ง หรือพลัดหลง จนต้องอยู่อย่างอิสระตามธรรมชาติ

3.2 สุนัขที่ไม่มีเจ้าของมาแต่กำเนิด หมายถึง สุนัขที่เกิดจากการแพร่พันธุ์ของสุนัขที่ไม่มีเจ้าของและไม่มีการนำสุนัขนั้นไปเลี้ยงดู โดยต้องอยู่อย่างอิสระตามธรรมชาติ

แนวทางในการรวบรวมเกี่ยวกับปัญหาและการประเมินประชากรสุนัขจรจัด โดยศึกษาวิธีการลดจำนวนประชากรสุนัขจัดรวมทั้งสุนัขที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของและสุนัขที่ถูกบริเวณว่าสุนัขกำลังประสบอยู่ เพื่อที่จะมีการจัดทำแผนควบคุมประชากรสุนัข รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชนร่วมกันพิจารณาว่าจำเป็นต่อการควบคุมประชากรสุนัขจรจัดหรือไม่อย่างไร

การควบคุมการเลี้ยงสัตว์หรือการปล่อยสัตว์ พ.ศ. 2553 มีการกำหนดนโยบายให้ช่วยเหลือในด้านสัตวแพทย์และสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขและการให้ความรู้กับประชาชนโดยการจัดพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชน เป้าหมายของการจำกัดจำนวนประชากรสุนัขจรจัดที่มีอยู่ในชุมชนและการระบุถึงปัญหาด้านสวัสดิภาพที่ไม่ดี รวมทั้งมีโครงการในการเฝ้าระวังป้องกันการควบคุมประชากรสุนัขจรจัด โดยมีส่วนร่วมของรัฐ เอกชน ชุมชน และผู้นำชุมชน ซึ่งในชุมชนนั้นจะมีผู้ประสานและให้คำแนะนำและมีคณะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบายและสนับสนุนเงินงบประมาณ

2.2.3 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)

องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสุนัขและสุนัขจรจัดเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจถึงวิวัฒนาการของสุนัข ตั้งแต่อดีตว่ามีความเป็นมาเช่นใด รวมถึงประเภทของสุนัขว่ามีแบบใดบ้าง รวมถึงลักษณะของสุนัขแต่ละสายพันธุ์ ที่มีลักษณะนิสัย บุคลิก รูปร่าง ขนาด และหน้าที่ที่แตกต่างกันไปอย่างไร เพื่อให้เราทราบเป็นข้อมูลพื้นฐานของสุนัข และทำให้เราทราบได้นิยามของคำว่าสุนัขจรจัดมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งถือได้ว่าการทราบข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานเป็นจุดแข็งที่ทำให้เรามีข้อมูลความรู้เพิ่มมากขึ้น

จุดอ่อนในการนิยามความหมายของคำว่า สุนัขจรจัด ในแต่ละที่จะมีการให้คำจำกัดความหรือความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อถกเถียงหรือโต้แย้งในการนำมาใช้ตีความในการปฏิบัติงานได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสัตว์

เนื่องจากปัจจุบันในกระแสโลกาภิวัตน์เป็นที่ยอมรับโดยสากล และโดยคุณธรรมว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตแล้วเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่จะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของสัตว์ และได้รับการดูแลให้ถูกกระทำการทารุณกรรม หรือมีการฆ่าสัตว์โดยไม่จำเป็น โดยเจ้าของและผู้เลี้ยงสัตว์ต้องจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ โดยเหมาะสมตามชนิดและประเภทของสัตว์ อีกทั้งสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของจะต้องได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกทารุณกรรมเช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันมีการนำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงเพื่อการค้า การแสดง การประกอบกิจการดังกล่าว ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพ และการป้องกันมิให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บ ทุกข์ทรมานที่อาจเกิดแก่สัตว์ ทั้งในระหว่างการดูแล การใช้สัตว์ประกอบกิจการ และการทำให้สัตว์ตายอย่างสงบด้วย ซึ่งอาจจะกระทบต่อจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดีของสังคมไทยและชื่อเสียงของประเทศ รวมถึงการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับประเทศไทยยังไม่มี

กฎหมายว่าด้วยการจัดสวัสดิภาพสัตว์ (พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพ พ.ศ. 2557, 2557 : 4-13)

บาทหลวงอาเธอร์ บรูม (Arthur Broome) ได้จัดชุมนุม “เพื่อป้องกันการทารุณกรรมสัตว์” ขึ้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1821 ณ Old Slaughter's Coffee House ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยมี ส.ส.ฟาวล์ บัคตัน (Fowell Buxton) เป็นประธานการประชุม มีผู้สนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ส.ส.ริชาร์ด มาติน (Richard Martin) ฉายา “Humanity Dick” (ผู้ผลักดันให้มีกฎหมายสวัสดิภาพสัตว์ขึ้น) นางเอลิซาเบธ ฟราย (Elizabeth Fry) (แห่งสถานบำบัดในเรือนจำ) และ ส.ส.วิลเลียม วิลเบอร์ฟอร์ซ (William Wilberforce) ผู้รณรงค์ต่อต้านการค้าทาสเป็นแกนนำ ผลจากการประชุมในวันนั้น จึงได้มีการจัดตั้งสมาคมคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์แห่งแรกของโลกขึ้น ภายใต้หลักการที่ว่า “สมาคมไม่ควรเน้นการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นหลัก และควรมุ่งหมายสำคัญในการเสริมสร้างสำนึกแห่งเมตตาจิตในสังคม” การดำเนินงานเริ่มต้นด้วยเจ้าหน้าที่เพียง 2 คน คอยสอดส่องการกระทำการทารุณสัตว์ แต่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดนั้นมาขึ้นศาลได้ถึง 63 คน ภายในระยะเวลาเพียง 6 เดือน จากนั้นก็ได้ขยายผลงาน และเกียรติคุณออกไปจนเป็นที่กล่าวขาน (ปาริชา สร้อยสน, 2555)

งานของราชสมาคมป้องกันการทารุณสัตว์ หรือ RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีความก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในด้านช่่วยงาน และการผลักดันให้มีกฎหมายที่รัดกุมจนถึงทุกวันนี้ รวมเวลากว่า 175 ปีแล้ว

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์อยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่มียหน่วยงานใดที่ให้ความสนใจกับปัญหาการทารุณสัตว์อย่างจริงจัง มีการละเมิดสิทธิสัตว์หรือทารุณสัตว์ ทั้งโดยเจตนาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์อยู่ดาษดื่น จนถูกตราหน้าจากนานาชาติว่าประเทศไทยและถือเป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้ามาแล้ว

จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีกลุ่มบุคคลซึ่งเล็งเห็นผลเสียที่มีต่อประเทศชาติ ทั้งในด้านจริยธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ได้ร่วมกันก่อตั้ง “สมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย” ขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2537 ทั้งนี้ยังได้รับการส่งเสริมจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ อาทิ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิช่วยชีวิตสัตว์ป่า บ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ และราชสมาคมป้องกันการทารุณสัตว์ ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันนี้ประเทศไทยถูกตราหน้าจากนานาชาติว่า เป็นดินแดนป่าเถื่อน และจัดอยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศที่มีการละเมิดสิทธิสัตว์หรือทารุณสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์เศรษฐกิจหรือสัตว์เพื่อการทดลอง ซึ่งมักจะพบเห็นข่าวจากสื่อมวลชนทั่วไป ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคตึง การนำเขากวางอ่อน อังตืนหมี หรือแม้แต่เนื้อสุนัข มาปรุงเป็นอาหารเพียงเพื่อสนองกิเลสและความเชื่อที่ผิด ๆ ซึ่งมีการร้องเรียนจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศอยู่เสมอ ถึงเรื่องการนำสัตว์มาทรมาน กักขัง และบังคับให้แสดง หรือเลียนแบบมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นช้าง สิงโต เสือ หมี ลิง กู จระเข้ ฯลฯ ข่าวอันน่าอับอายเหล่านี้ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก จนทำให้นานาชาติถือเป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศมาแล้ว ทั้งนี้ยังไม่ได้ับรวมการทารุณสัตว์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประหยัดเนื้อที่เพาะเลี้ยงไก่จน

คับแคบถึงขั้นทุกข์ทรมาน วิธีการฆ่าหมู วัว ควาย ของโรงฆ่าสัตว์ หรือการใช้กระแสไฟฟ้ากระตุ้นให้หมูวิ่งลดน้ำหนัก เพื่อให้ดูเหมือนหมูป่า เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับข้อเท็จจริงอีกมากที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผย ทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความรักและเมตตาต่อสัตว์ และตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวที่จะมีต่อประเทศชาติ เกิดความตั้งใจจริงในอันที่จะหามาตรการการยับยั้งการทารุณ และปกป้องคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของสัตว์ต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้จึงได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย หรือ TSPCA (Thai Society for the Prevention of Cruelty to Animals) ขึ้นเพื่อรณรงค์หาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการทารุณสัตว์โดยสันติวิธีด้วยการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความเข้าใจ และในด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเมตตาให้แก่เยาวชน และสาธารณชนโดยทั่วไปให้มีส่วนร่วมในการสอดส่อง ป้องกันการทารุณสัตว์ และมีบทบาทในการรณรงค์แก้ไขปัญา การละเมิดสิทธิสัตว์ รวมถึงการเร่งให้มีกฎหมายสวัสดิภาพสัตว์ขึ้น ดังเช่น นานาอารยประเทศจากหลักความจริงที่ว่า “สัตว์แต่ละชนิดที่อาศัยอยู่บนโลกนี้ ต่างก็มีชีวิตเลือดเนื้อและมีความรู้สึกเจ็บปวดเช่นเดียวกับมนุษย์” จึงไม่เป็นการสมควรที่มนุษย์ทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะคนไทยจะไปทำร้ายทารุณสัตว์ (ปาริชา สร้อยสน, 2555)

การจัดสวัสดิภาพสัตว์ เป็นเรื่องที่เราได้ยินกันมานานและยิ่งนับวันก็จะบ่อย ถิ่นที่สำคัญเข้ามาใกล้ชิดตัววิชาชีพการสัตวแพทย์มากขึ้นทุกที แต่สัตวแพทย์ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์โดยส่วนใหญ่แล้วได้ให้ความสนใจและตอบรับ หรือตอบสนองอย่างถูกต้องตามหลักวิชาน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการมอบสิทธิให้แก่สัตว์เพื่อให้สัตว์ได้รับสิทธิที่ควรได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหมาจรจัด ปัญหาการบริโภคหมา ปัญหาช้างแร้วร้อน ปัญหาการใช้สัตว์ทดลอง ปัญหาการใช้สารเร่งการเติบโตของปศุสัตว์ ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีต้นเหตุร่วมกันอย่างหนึ่งคือการขาดความรู้ ความเข้าใจ และสำนึกเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง นับจากคนเลี้ยงสัตว์ เจ้าของสัตว์ ประชาชน เยาวชน และที่สำคัญคือ ผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์อันเป็นที่ยอมรับอย่างสากลว่า วิชาชีพสัตวแพทย์นี้ต้องดูแลรับผิดชอบให้ความรู้ ความเข้าใจ ตอบสนองต่อสังคมเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ได้อย่างถูกต้องและดีที่สุด ทั้งนี้เพราะสวัสดิภาพสัตว์เป็นเรื่องราวของความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์ คือ สัตว์มีความสุขกายสุขใจ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้หรือเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จำเป็นต้องมีผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญสำหรับการก่อให้เกิดและดูแลต่อสุขภาพร่างกายของสัตว์ และสุขภาพจิตพร้อมไปด้วยกัน ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนมากในกรณีของสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อน ฉะนั้น หากสัตวแพทย์ไม่เข้าใจและเพิกเฉยต่อสวัสดิภาพสัตว์แล้วสังคมจะหวังพึ่งใครได้ นี่จึงเป็นที่มาของความพยายามเผยแพร่สวัสดิภาพสัตว์ให้เกิดขึ้นในแวดวงผู้ประกอบการวิชาชีพสัตวแพทย์ (ปานเทพ รัตนากร, 2539)

สวัสดิภาพสัตว์ เป็นเพียงนามธรรมให้เป็นที่โต้เถียงกันอยู่เสมอว่า สวัสดิภาพสัตว์นั้นควรมีการตรวจวัด หรือแสดงให้เห็นว่าเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร ฉะนั้น จึงมีการหาทางจะประเมินสภาพการเลี้ยงสัตว์หรือความเป็นอยู่ของสัตว์ว่าเกิดสวัสดิภาพแก่สัตว์เหล่านั้นหรือไม่ มีผู้คิดค้นเกณฑ์พิจารณาที่เรียกว่า อิสรภาพ 5 ประการ หรือ FIVE FREEDOM ทำให้สามารถตรวจวัดสวัสดิภาพสัตว์ได้อย่างเป็นรูปธรรม อิสรภาพทั้ง 5 ประการ ประกอบด้วย (ศุภมาส ชินวินิจกุล, 2557 : 38-39)

1. สัตว์ต้องปราศจากความหิวและกระหาย หมายถึง สัตว์จะต้องปราศจากความหิวโหย กระหายทั้งอาหารและน้ำ นั่นคือ สัตว์ต้องได้รับน้ำและอาหารที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมกับ

ชนิด อายุ และสภาวะของสัตว์นั้น เช่น สัตว์เลี้ยงจำพวกหนูแกสบี้ ซึ่งเป็นสัตว์ฟันแทะจะต้องได้รับอาหารที่เหมาะสมกับการกัดแทะ คือ เมล็ดธัญพืช อาหารแข็ง อาหารหยาบ หญ้าแห้ง และฟาง เพื่อช่วยให้การลับฟันให้สึกสั้นลงไม่ยาวเกินความสมควร และเป็นสัตว์ที่มีความต้องการวิตามินซีสูงมากกว่าสัตว์อื่น จึงต้องให้สีเขียวหรือใช้วิตามินซีผสมน้ำในอัตราที่เพียงพอกับความต้องการจัดเป็นความพอเพียง ถูกต้องทางคุณภาพต่อชนิดของสัตว์ ขณะเดียวกันแพทย์ต้องสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดสวัสดิภาพสัตว์แก่สัตว์เลี้ยง โดยผ่านทางเจ้าของให้เป็นผู้ตระหนักและกระทำการในการให้อาหาร เช่น ปริมาณและคุณภาพ การให้ที่ไม่เหมาะสมกับสัตว์อื่นก่อให้เกิดโรคจากอาหาร คือ โรคอ้วน ซึ่งพบบ่อยกว่าเจ้าของหมาปรนเปรอหมาอย่างผิด ๆ เช่น ให้กินขนมหวานเป็นประจำ ให้กินข้าวมากเกินไป หมากินอาหารได้ตลอดเวลาตามใจชอบจนในที่สุดหมาอ้วนหลังเป็นกระดาน ทำให้หมาเดินไม่ไหว ป่วยเป็นโรคข้อ โรคเบาหวาน หมาไม่มีสุขภาพจากความหิวก็จริง แต่ได้รับมากจนเกินควรกลายเป็นความเจ็บป่วยที่ไม่ใช่สวัสดิภาพสัตว์ที่ถูกต้อง

2. สัตว์จะต้องปราศจากความไม่สะดวกสบาย สภาพแวดล้อมที่สัตว์อยู่ทำให้เกิดความเป็นอยู่ไม่ปกติสุขรบกวนต่อประสาทสัมผัสจนไม่เป็นอันกินอันนอนอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น ถูกขังในกรงที่แสงแดดสาดส่องร้อนจัดนอนอยู่ไม่ไหว พื้นกรงสกปรกไม่เคยได้รับการทำความสะอาด หมักหมมด้วยสิ่งปฏิกูลขาคที่หลบนอน จำเป็นต้องนอนบนพื้นที่ยื่นและสกปรก หรือพื้นที่ตะปุ่มตะป่ำ ไม่ราบเรียบมีรอยแหลมคม ทำให้เกิดบาดแผลเมื่อเหยียบลงไป โดยจะต้องมีการจัดการให้สัตว์อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งรวมถึงวัสดุรองพื้นในฟาร์ม และมีพื้นที่พักผ่อนที่สบาย ทั้งนี้อาจหมายรวมไปถึงการปฏิบัติหรือกระทำต่อสัตว์อย่างอื่น ๆ อีก เช่น

2.1 การใช้โซ่ป่วงรูดในการจูงหรือฝึกหมา

2.2 การผูกมัดสัตว์ไว้ตากแดดตากฝนตลอดเวลา

2.3 การสวมใส่เสื้อผ้าที่สร้างความระคายเคือง อึดอัด และหงุดหงิดแก่สัตว์

2.4 การเคลื่อนย้ายสัตว์โดยใช้กรงที่เล็กคับแคบเกินไป เช่น กรงเตี้ยจนยืนไม่สุดขา

2.5 การใช้อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับสัตว์ เช่น ใส่ห่วงขานกที่ขนาดเล็กเกินไปทำให้เท้าบวมและเนื้อตายตามมา

2.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสัตว์ เช่น นำเต่าไปเลี้ยงในบ่อน้ำ หรือเลี้ยงเต่าน้ำในบ่อโดยไม่มีที่ขึ้นบกเลย

2.7 การปรับอุณหภูมิให้เหมาะสมกับสัตว์ในวัยภาวะและชนิดต่าง ๆ

ความไม่สบายกายของสัตว์จะนำมาซึ่งความเครียดและความเจ็บป่วย และโรคภัยแทรกซ้อนอื่นได้อีกด้วย เช่น กระต่ายที่เลี้ยงในกรงซึ่งพื้นเป็นตะแกรงลวดทำให้เกิดการกดทับบริเวณฝ่าตีน ข้อมและขา เกิดเป็นฝีเรื้อรังตามมา การเลี้ยงสัตว์อย่างมีสวัสดิภาพ จึงต้องมีสุขภาพจากความไม่สบายกายต่าง ๆ

3. สัตว์จะต้องปราศจากโรคและความเจ็บปวด อโรคยา ปรมาลาภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ในคนฉันใดในสัตว์ก็ฉันนั้น การมีสุขภาพร่างกายปลอดจากโรคภัยเบียดเบียนไม่ว่าจะโรคใด ๆ ย่อมเป็นที่ต้องการของคนและสัตว์ เจ้าของสัตว์เลี้ยงย่อมไม่ต้องการให้สัตว์ของเขาได้รับความเจ็บป่วย ขณะเดียวกันสัตว์เลี้ยงเองก็คงไม่อยากจะเจ็บไข้ได้ป่วยไม่ว่ามากน้อยเพียงใด ทั้งสิ้นคือสัจธรรม

สวัสดิภาพสัตว์ที่แสดงออกด้วยสุขภาพที่แข็งแรงของสัตว์ จึงหมายถึงว่า สัตว์ได้รับการป้องกันโรคร้ายที่เหมาะสม เช่น การใช้วัคซีนอย่างครบถ้วน มีการถ่ายพยาธิตามระยะเวลาที่กำหนด โดยใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์จากบุคลากรทางการแพทย์ผู้มีอำนาจหน้าที่ ตัวอย่างเช่น สัตว์เลี้ยงที่ประสบอุบัติเหตุรถชนถูกนำส่งโรงพยาบาลสัตว์ฉุกเฉินยามค่ำคืนมืดดึกดั้น ทันท่วงทีและได้รับการดูแลรักษาจากผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์จริง ๆ มิใช่ฝากขังไว้รอจนเข้าหมอจึงมาดูแล นั่นเป็นการทำให้สัตว์ขาดโอกาสสุขภาพในข้อนี้ชัดเจนนั่นคือ สัตว์เกิดความเจ็บปวดจากเหตุการณ์รถชนแล้วยังไม่ได้รับการดูแลรักษาจากบุคลากรที่เหมาะสมคือสัตวแพทย์ หรือสัตว์เลี้ยงที่ป่วยไม่กินอาหาร ท้องร่วง เจ้าของก็ปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้น ด้วยความคิดที่ว่าเดี๋ยวก็หายเองหรืออ้างว่าไม่ว่าง ไม่มีเวลา รอไปก่อน ผลัดวันประกันพรุ่ง ผลที่สุดสัตว์ก็ตายลงอย่างทุกข์ทรมาน

สวัสดิภาพสัตว์อันเกิดจากอิสรภาพอันเกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วยจากโรคต่าง ๆ จะเกิดขึ้นจากการป้องกันที่เหมาะสมและรักษาอย่างทันท่วงที

4. สัตว์จะต้องสามารถแสดงพฤติกรรมปกติได้ ทุกข์กายอยู่ได้ ทุกข์ใจอยู่ยาก เป็นเรื่องจริงทั้งในคนและสัตว์ ทั้งนี้เพราะสัตว์เลี้ยงก็มีจิตใจ มีอารมณ์ได้อย่างที่คนเรามี มีหน้าที่ยังเป็นการยากสำหรับคนเราที่จะหยั่งรู้จิตใจและอารมณ์ของสัตว์แต่ละชนิดแต่ละตัว ทำให้การศึกษาเรื่องพฤติกรรมสัตว์เป็นสิ่งช่วยบอกให้เราเข้าใจถึงอารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นในสัตว์ได้ดีขึ้นและทำให้เราปฏิบัติต่อสัตว์ได้อย่างถูกต้อง ความกลัวหรือความไม่พอใจเป็นอารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นในสัตว์และแสดงออกให้เห็นได้แม้ว่าอาจใกล้เคียงกับอารมณ์อื่น ๆ แต่เราต้องอาศัยการสังเกตและข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจถึงอารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นในสัตว์และแสดงออกให้เห็นได้แม้ว่าอาจจะโดยจะต้องจัดบริเวณที่เพียงพอและเหมาะสมตามพฤติกรรมของสัตว์

5. สัตว์จะต้องปราศจากความกลัว หมากระดิกหาง หมาเห่า เหมียวคลอเคลีย ลับเล็บ ชะนี โหยหวน หนูแฮมสเตอร์กัดแทะชุดคั๊ย นกยูงรำแพนหาง ฯลฯ ล้วนเป็นพฤติกรรมธรรมชาติที่มีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน จัดเป็นการสื่อสารของสัตว์ที่คนเรารู้ความหมายบ้าง ไม่รู้ความหมายบ้าง อีกทั้งยังเป็นวิถีทางจำเป็นต่อการดำรงชีพของแต่ละเผ่าพันธุ์อีกด้วย ดังนั้นการกระทำใด ๆ ของเราที่มีผลให้สัตว์ชนิดต่าง ๆ ไม่สามารถแสดงออกตามที่มันเคยทำตามธรรมชาติของชนิดนั้น ๆ ย่อมก่อผลเสียหายขึ้นไม่มากก็น้อย เช่น แพ้ชั้นการตัดหางหมาทำให้เกิดหมาหางด้วน หมาหางงูด ซึ่งหมาเหล่านั้น จะพูด (สื่อสาร) กับหมาตัวอื่นได้ลำบากแม้จะใช้วิธีอื่นอยู่บ้างแต่ก็ไม่ชัดเจน เพราะขาดหางที่เป็นอวัยวะสำหรับสื่อสารด้วยท่าทาง อย่าว่าแต่หมาตัวอื่น ๆ จะไม่เข้าใจหมาเหล่านั้นเลย คนเรายังอ่านใจมันลำบากเพราะไม่มีหางให้ดู หรือหมาบางตัวเห่าเสียงดัง เห่าบ่อยครั้งจนเจ้าของทนไม่ไหวนำไปหาหมอให้ช่วยตัดสายเสียงจะได้เงียบหน่อย กลายเป็นไอ้แหบ ไอ้ใบ้ ส่งเสียงพูดกับหมาด้วยกันไม่รู้เรื่องเสียแล้ว เช่นเดียวกับบางบ้านเลี้ยงชะนี พอโตเป็นหนุ่มเป็นสาวส่งเสียงร้องดังสนั่น โดยเพศเมียก็ไปว่ามันอยากจะหาแต่ตัวผู้บ้าง ทำความหนวกหูไปทั้งเจ้าของและคนอื่น ๆ คราวนี้ร้องที่ไรเป็นโดนตีหรือทำร้ายจนหงอยไม่กล้าส่งเสียงแม้แต่ด้นน้อย สัตว์ที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมตามธรรมชาติตามที่ควรจะเป็นเช่นนี้ เป็นผลให้เกิดความคับข้องใจก่อให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมตามมาในที่สุด ฉะนั้นจึงจัดเป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญของการพิจารณาถึงสวัสดิภาพสัตว์อีกประการหนึ่งที่ขาดเสียมิได้โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและตรวจสอบเพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับความทรมานทางจิตใจ

อิสราฟทั้ง 5 ประการนี้ เป็นสิ่งที่ทุกท่านสามารถตรวจสอบ ค้นหาได้จากสภาพการเลี้ยง ความเป็นอยู่และสัตว์นั้น ๆ ที่ปรากฏอยู่จริง ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือใด ๆ ที่ยุ่งยากแม้แต่้อย ยกตัวอย่าง เช่น สัตว์ต้องมีอิสระจากความหิวกระหายนั้น หมายถึงว่า ในกรงเลี้ยงมีน้ำสะอาดให้สัตว์ ได้กินเพียงพอแก่ความต้องการของสัตว์ตัวนั้นชนิดนั้น หรืออาหารที่ให้เป็นอย่างใด เพียงพอไหม ชนิดและคุณภาพต้องเหมาะสมกับชนิดพันธุ์ และอายุของสัตว์เหล่านั้นหรือไม่อย่างไรไม่ใช่เรื่องยาก เลยที่จะตรวจดู แม้แต่จัดหาหรือทำให้เกิดแก่สัตว์เหล่านั้น จากอิสราฟ 5 ประการของสัตว์ จึงนำมา ซึ่งความต้องการขั้นพื้นฐานของสัตว์ 5 ประการ คือ

1. สัตว์ต้องได้รับอาหารและน้ำเพื่อบริโภคและเล่น
2. สัตว์ต้องมีที่อยู่อาศัยอย่างสะดวกสบายตามสมควร
3. สัตว์ต้องได้รับการดูแลและบริการสุขภาพที่ดี
4. สัตว์ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตาและทะนุถนอม
5. สัตว์ต้องได้รับโอกาสแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

สรุปได้ว่า สวัสดิภาพสัตว์นั้น เป็นสิ่งที่ตรวจสอบได้ จึงมีอาจจะปฏิเสธได้อีกว่าสวัสดิภาพ สัตว์เป็นเพียงนามธรรมอีกต่อไป

ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) เป็นนักปรัชญาชาวออสเตรเลีย ผู้เชี่ยวชาญด้าน จริยศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสัตว์และปัญหาความยากจน ในสังคม ความคิดทางจริยศาสตร์ของเขานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสร้างจริยศาสตร์ที่ใช้ได้ ในเชิงปฏิบัติ และเปลี่ยนแปลงความคิดทั้งในระดับของปัจเจกบุคคลและในระดับโลก ซิงเกอร์ สร้างทฤษฎีทาง จริยศาสตร์ของเขาขึ้นมาโดยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้ (ณัฐพล โสภณรัตน์วิโรจน์, 2559 : 46-56)

1. ตั้งอยู่บนฐานคิดของลัทธิอรรถประโยชน์ซึ่งเขานิยามว่า เป็นอรรถประโยชน์แบบการชอบสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่นที่มีเป้าหมายคือ การสร้างความพอใจที่ได้รับจากความชื่นชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด
2. ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคและแผ่ขยายความเสมอภาคนั้นไปยัง สายพันธุ์อื่นนอกเหนือจากมนุษย์

3. การรับผิดชอบทางศีลธรรมไม่ใช่เฉพาะเรื่องที่ลงมือทำ แต่รวมถึงเรื่องที่ไม่ได้ลงมือทำ ด้วย

4. การให้เหตุผลทางจริยธรรมสองระดับ โดยเฉพาะประการสำคัญในเรื่องการให้ ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์ เรื่องความเสมอภาค (Equality) จากจุดเริ่มต้นในรากฐานความคิดตามลัทธิ อรรถประโยชน์แบบการชอบสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่นนั้น มีมโนทัศน์สำคัญที่ซิงเกอร์ใช้ในการสร้าง จริยศาสตร์ในทางปฏิบัติของเขาขึ้นมาซึ่งก็คือ แนวคิดเรื่องความเสมอภาค โดยซิงเกอร์กล่าวว่า “การอ้างมุมมองทางจริยธรรมแบบสากลที่มีรากฐานจากลัทธิอรรถประโยชน์นั้นต้องเริ่มจาก การที่เรานั้นยอมรับว่าความต้องการ ความอยาก และความปรารถนาของเรานั้นไม่ได้ถูก นับเป็นหน่วยที่มากกว่าความต้องการ ความอยาก และความปรารถนาของผู้คนอื่นเลย” ซึ่งซิงเกอร์ก็ได้ ขยายขอบเขตของคุณค่าทางจริยธรรมของเขาออกไป ไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์เท่านั้นแต่รวมถึง สายพันธุ์อื่น ๆ ด้วยดังที่ปรากฏในงานเขียนชื่อกิ่งของเข เรื่อง Animal Liberation ว่าแต่ละหน่วย

ล้วนมีค่าเป็นหนึ่งและไม่มากกว่าหนึ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลประโยชน์ของทุกชีวิตซึ่งถูกระงับโดยการกระทำหนึ่ง ๆ จะต้องได้รับการพิจารณา และให้ความสำคัญเท่า ๆ กับผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกันของสิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่ง

ปีเตอร์ ซิงเกอร์ เลี่ยงการพูดถึงสิทธิของสัตว์แต่ไปพูดถึงมนต์เสน่ห์เรื่องความเสมอภาค แทนที่จะขอยกความคิดของซิงเกอร์ขึ้นมาพิจารณาก็เพราะประการแรกผลงานของเขา ชื่อ Animal Liberation ทำให้เกิดคลื่นกระแสใหม่ในวงการปรัชญา คือเกิดความตื่นตัวในการพูดถึงความถูกผิดในการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสัตว์อย่างจริงจังมากขึ้น และอาจถือได้ว่าเขาเป็นประโยชน์นิยมคนแรกที่พูดถึงสัตว์อย่างจริงจัง ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้าเป็นนักประโยชน์นิยม ข้าพเจ้าเป็นมังสวิรัตด้วย ข้าพเจ้าเป็นมังสวิรัตเพราะข้าพเจ้าเป็นนักประโยชน์นิยม”

ในหนังสือเรื่อง Animal Liberation สิ่งซึ่งซิงเกอร์พยายามแสดงให้เห็นคือ ความเสมอภาคในสภาพทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์และสัตว์ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

“...ไม่มีเหตุผลอันใดที่ทำให้เราปฏิเสธการขยายหลักความเสมอภาคให้ครอบคลุมไปถึงสมาชิกพันธุ์อื่น นอกไปจากความเห็นแก่ตัวของเราที่จะรักษาอภิสิทธิ์ในการกดขี่ข่มเหงไว้”

หลักความเสมอภาคนี้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อแบบประโยชน์นิยมของเขาที่ว่า

“แต่ละหน่วยล้วนมีค่าเป็นหนึ่ง และไม่มากกว่าหนึ่ง... กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลประโยชน์ของทุกชีวิตซึ่งถูกระงับโดยการกระทำหนึ่ง ๆ จะต้องได้รับการพิจารณา และให้ความสำคัญเท่า ๆ กับผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกันของสิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่ง”

ซิงเกอร์เชื่อว่าสัตว์สมควรที่จะได้รับการพิจารณาทางผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกับผลประโยชน์ของมนุษย์ (Equal Consideration of Interest) เพราะสัตว์มีลักษณะสำคัญซึ่งซิงเกอร์ในฐานะเป็นนักประโยชน์นิยมแบบสุขนิยม (Hedonism) ถือว่าเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องผลประโยชน์ คือ ความสามารถในการมีความรู้สึกสุข ทุกข์ เจ็บปวด ฯลฯ และความสุขหรือความทุกข์ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับใคร หรืออะไร ก็ควรจะมีค่าเท่ากันไม่ว่าถ้าเกิดขึ้นกับสัตว์แล้วไม่สำคัญเพราะสัตว์ก็รู้สึกสุขทุกข์ได้เช่นเดียวกัน ซิงเกอร์ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดนี้โดยเปรียบเทียบกับเรื่องของสิทธิสตรี และคนผิวดำ ถ้าเราเชื่อว่าความแตกต่างทางภูมิปัญญา ความสามารถทางการใช้เหตุผล สติวิ เพศ ฯลฯ มิได้ทำให้สตรีและคนผิวดำมีสถานภาพทางจริยธรรมต่างไปจากคนผิวขาวหรือบุรุษ ความแตกต่างเหล่านี้ก็ไม่ควรทำให้สัตว์และมนุษย์ต่างกันในเรื่องของสถานภาพทางจริยธรรมด้วย ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วเหตุผลที่ทำให้เราเชื่อว่าสตรี คนผิวดำ ควรได้รับการพิจารณาผลประโยชน์เท่าเทียมกับบุรุษและคนผิวขาว ก็คือเพราะพวกเขาสามารถรู้สึกทุกข์ สุข เจ็บปวด ได้เช่นเดียวกัน และสัตว์ก็ทำนองเดียวกัน ดังที่ เบนแธม (Bentham) นักประโยชน์นิยมที่สำคัญผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า

“ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าสัตว์เหล่านี้มีเหตุผลหรือไม่ หรือพูดภาษาคนได้หรือไม่ แต่อยู่ที่ว่ามันเจ็บปวดได้หรือไม่ต่างหาก”

ซิงเกอร์มิได้หยุดยั้งเพียงแต่เรื่องความผิดของการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานกับสัตว์ เขายังเชื่อต่อไปว่าการฆ่าสัตว์แม้เพื่อเป็นอาหารและการฆ่าโดยวิธีที่จะไม่นำความเจ็บปวดมาสู่สัตว์ก็เป็นความผิดเช่นกันด้วยเหตุผลที่ว่า สัตว์มีความรู้สึก ความต้องการ ความปรารถนา ความรักชีวิตซึ่งจะ

เห็นได้จากปฏิภพของสัตว์ต่อภัยอันตรายที่จะมาถึงตน ลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ในการมีชีวิต ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงคุณค่าในตัวเองของสัตว์

อย่างไรก็ตาม ชิงเกอร์เน้นว่าถึงแม้เราควรให้ความเสมอภาคในการพิจารณาผลประโยชน์ของสัตว์เท่ากับมนุษย์ แต่นี้ไม่ได้หมายความว่า เราจะต้องให้ความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างเท่าเทียมกับมนุษย์เสียทุกอย่าง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความเสมอภาคนี้เป็นความเสมอภาคพื้นฐาน คือเรื่องของความเจ็บปวดและชีวิตแต่เราไม่จำเป็นต้องเลยเถิดไปจนกระทั่งปฏิบัติต่อสัตว์เยี่ยงมนุษย์ในทุกเรื่อง นอกจากนี้เขายังเน้นอีกว่าถึงแม้การฆ่าสัตว์จะเป็นสิ่งผิดทางจริยธรรม แต่เมื่อถึงสถานการณ์ที่เราต้องเลือกระหว่างชีวิตมนุษย์และชีวิตของสัตว์แล้ว เกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะเลือกรักษาชีวิตใครไว้จะเปลี่ยนไปเพราะในสถานการณ์นี้สิ่งซึ่งเป็นปัญหาไม่ใช่แต่เรื่องของผลประโยชน์ แต่เป็นเรื่องของการตัดสินใจ ชีวิตของใครมี “ค่า” (Value) มากกว่ากัน ซึ่งการวัดค่าของชีวิตนี้มีได้วัดที่เรื่องของความรู้สึกเท่านั้นแต่วัดที่คุณสมบัติอื่น คือ ความสำนึกในตัวตน (Self-Consciousness) และความสามารถในการใช้เหตุผล ดังที่ชิงเกอร์ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า

“การฆ่ามนุษย์ผู้ใหญ่ซึ่งมีอาการครบสามสิบสอง ผู้ซึ่งมีความสามารถสำนึกในตัวตน วางแผนการในอนาคต ผู้ซึ่งมีความสามารถสำนึกในตัวตน วางแผนการในอนาคต และมีความสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับผู้อื่น เป็นความคิดที่เลวร้ายกว่าการฆ่าหนู ซึ่งไม่มีลักษณะเหล่านี้ทั้งหมด”

กล่าวคือถ้าเราตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเลือกระหว่างชีวิตของมนุษย์ที่มีลักษณะจิตใจและสมองปกติกับสัตว์เราควรเลือกชีวิตที่มีค่า กล่าวคือ ชีวิตของมนุษย์ เพราะถึงแม้ว่าสัตว์บางพวกจะมีวิวัฒนาการทางสมองสูง เช่น ลิง สุนัข ปลาโลมา ฯลฯ และอาจมีลักษณะที่บ่งบอก “ค่า” แต่ก็อาจเชื่อได้ว่าสัตว์เหล่านี้มีความสามารถดังกล่าวในระดับที่ต่ำกว่ามนุษย์ปกติ และในทำนองเดียวกัน

“...ลิงชิมแพนซี สุนัข หรือสุกรมีความสำนึกในตัวตน มีความสามารถที่จะมีความสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับสิ่งมีชีวิตอื่นในระดับที่สูงกว่าเด็กอ่อน ผู้มีความพิการทางสมองอย่างร้ายแรง หรือคนชราซึ่งไม่รู้ตัวแล้ว”

ดังนั้นด้วยเหตุผลเดียวกันนี้เราจะต้องเลือกที่จะรักษาชีวิตของสัตว์แทนที่จะรักษาชีวิตของมนุษย์ที่ไม่มีความสามารถดังกล่าว อย่างไรก็ตามการเลือกว่าจะรักษาชีวิตใครไว้เป็นสิ่งที่เราจะต้องทำเมื่อสถานการณ์บังคับ แต่ถ้าเราได้ตกอยู่ในสถานการณ์นี้แล้วเราก็ไม่ควรก่อให้เกิดความทุกข์ หรือความตายของสัตว์ขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปว่าการอ้างเหตุผลของชิงเกอร์อยู่ที่ว่า การทำให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อสัตว์ เช่น การเลี้ยงสัตว์ในโรงงานอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ หรือการใช้สัตว์เป็นตัวทดลองต่าง ๆ นั้นเป็นการละเมิดหลักความเสมอภาคทางผลประโยชน์ซึ่งสัตว์มีผลประโยชน์ในการไม่ถูกทำให้เจ็บปวดเหมือน ๆ กับที่มนุษย์มีผลประโยชน์ในการไม่ถูกทำให้เจ็บปวด เราประณามการกินเนื้อมนุษย์ด้วยกันและการบังคับใช้มนุษย์เป็นตัวทดลองเราก็ควรประณามการกระทำในทำนองเดียวกันต่อสัตว์ ในแง่นี้เรามีพันธะทางจริยธรรมที่จะต้องเป็นมังสวิรัตินี้และต่อต้านการใช้สัตว์เป็นตัวทดลอง

ด้วยเหตุที่ชิงเกอร์พยายามพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและการฆ่าสัตว์ โดยอ้างเหตุผลแบบประโยชน์นิยมซึ่งเน้นการกระทำที่นำมาซึ่งความสุข หรือการกระทำที่นำมาซึ่งผลของความสุ่มมากกว่าความทุกข์ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ถ้าทุกคนกลายเป็นมังสวิรัตินี้หมดสิ่งที่จะตามมาคือ ความทุกข์ของคนที่ทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์

ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีคนงานมากมาย ซึ่งชีวิตของเขาและครอบครัวต้องพึ่งรายได้จากการทำงานนี้ แต่ต้องออกจากงานเพราะไม่มีใครกินเนื้อสัตว์อีกต่อไป และนี่จะนำมาซึ่งความทุกข์มากกว่าสุข นอกจากนี้เพราะประโยชน์นิยมเน้นผลของการกระทำที่จะนำความสุขให้มากกว่าความทุกข์ จึงเป็นไปได้ว่าการปฏิเสธที่จะพิจารณาผลประโยชน์พื้นฐานของสัตว์ใช้เท่าเทียมกับผลประโยชน์พื้นฐานของมนุษย์อาจนำมาซึ่งความสุขก็ได้ เช่น การเลี้ยงสัตว์อย่างทุกข์ทรมาน เช่น ให้อยู่ในที่แคบผิดธรรมชาติของมัน หรือบังคับให้กินแปลก ๆ อาจนำมาซึ่งความสุขของมนุษย์เกินทุกข์ที่จะเกิดกับสัตว์ก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือหลักประโยชน์นิยมไม่จำเป็นจะต้องเห็นด้วยกับหลักความเสมอภาคในการพิจารณาผลประโยชน์ ดังที่ซิงเกอร์เข้าใจ คำตอบของซิงเกอร์ดูได้จากคำกล่าวของเขาที่ว่า

“สำหรับข้าพเจ้าแล้ว การเป็นมังสวัตติเป็นเพียงวิธีไปสู่จุดหมาย หาใช่เป็นจุดหมายในตัวเองไม่ คำตอบที่ว่าเราควรเป็นมังสวัตติหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสถานการณ์ที่เราอยู่”

กล่าวคือความคิดของซิงเกอร์นั้นการเป็นมังสวัตติหาใช่เป็นหน้าที่ทางจริยธรรมที่สูงสุด (Absolute) หรือมีความสำคัญในตัวเองไม่ แต่การเป็นมังสวัตติจะเป็นบันไดไปสู่สิ่งที่มีความสำคัญเหนือกว่า คือ มันจะนำไปสู่จุดจบของการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อสัตว์ ประโยชน์นิยมมุ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดความสุขให้มากที่สุดและลดความทุกข์ให้เหลือน้อยที่สุด ดังนั้นสัตว์จึงมีความสำคัญทางจริยธรรมเพราะสัตว์รู้สึกทุกข์ได้ ในแง่นี้สัตว์ก็ไม่ต่างจากมนุษย์ ซิงเกอร์ในฐานะที่เป็นนักประโยชน์นิยมเน้นว่าเราไม่ควรละเลยต่อผลประโยชน์ของสัตว์เพียงเพราะมันไม่ใช่มนุษย์ ประโยชน์นิยมในฐานะเป็นทฤษฎีทางจริยศาสตร์นั้น เน้นถึงความสำคัญของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นและความเป็นไปได้ของผลที่จะตามมา ซิงเกอร์เองก็ยอมรับว่าอาจไม่มีเหตุผลโดยตรงทางประโยชน์นิยมที่จะนำมาอ้างคัดค้านกรณีการกินเนื้อสัตว์ที่ถูกเลี้ยงและฆ่าอย่าง “มีมนุษยธรรม” ถึงกระนั้นก็ตามก็อาจมีข้อคัดค้านโดยอ้อมจากทฤษฎีประโยชน์นิยมที่เน้นความเป็นไปได้ของผลที่จะตามาตามที่ซิงเกอร์ได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าเราพร้อมที่จะพล่าชีวิตของสัตว์ (Being) อื่น เพื่อสนองรสนิยมทางอาหารบางอย่างของเรา สัตว์นั้นก็มิได้เป็นอะไรมากไปกว่าวิธีไปสู่จุดหมายของเรา...”

นี่มิได้หมายความว่าซิงเกอร์หันไปยึดทฤษฎีทางจริยศาสตร์แบบของคานต์ แต่เป็นเพราะความพร้อมที่จะฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร (ในยามที่เราสามารถกินอย่างอื่นแทนได้ ในยามที่เรามิได้อดอยาก หรือมีทางเลือกอื่นแล้ว) จะนำเราไปสู่ผลอันไม่น่าพึงปรารถนาในความคิดแบบประโยชน์นิยม นั่นคือ

“... อีกไม่นานเราก็คงเห็นสุกร วัว ควาย และไก่ เป็นแต่สิ่งซึ่งมีไว้ให้เราใช้ไม่ว่าความรู้สึกของเราจะรุนแรงแค่ไหนก็ตาม และเมื่อเราพบว่าจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของมันบ้าง (ในทางที่เลวลง) เพื่อให้ร่างกายของสัตว์เหล่านี้ มาเป็นอาหารต่อไปในราคาที่เราสามารถจ่ายได้ เราก็คงจะไม่วิตกกังวลถึงความเปลี่ยนแปลงนี้อย่างจริงจัง อุตสาหกรรมเนื้อสัตว์มิใช่อะไรอื่นนอกจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เข้ากับความคิดว่าสัตว์เป็นแค่วิธีไปสู่จุดหมายของเรา”

กล่าวง่าย ๆ ก็คือแม้จะไม่มีข้อคัดค้านโดยตรงจากทฤษฎีประโยชน์นิยมต่อการกินเนื้อสัตว์ที่ถูกเลี้ยง และฆ่าอย่างมีมนุษยธรรม แต่เนื่องจากประโยชน์นิยมเองเน้นถึงความเป็นไปได้ของผลที่จะตามมาในอนาคตด้วย ซิงเกอร์จึงคิดว่าตราบใดที่เรายังคงกินเนื้อสัตว์ต่อไป ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นไป

ได้มากกว่าเราจะใช้วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างทารุณโหดร้ายผิดธรรมชาติของมันดังที่เห็นได้จากตัวอย่างของอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ทั่วไป

อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงในปัจจุบันทำให้เราอาจกล่าวได้ว่ามีข้อสนับสนุนทางทฤษฎีแบบประโยชน์นิยมที่ทำให้เราควรเป็นมังสวิรัตเพราะเราเห็นว่าในปัจจุบันความต้องการของคนในการกินเนื้อสัตว์มีจำนวนมากมาย ซึ่งก็เป็นผลให้โรงงานที่เลี้ยงสัตว์เพื่อทำอาหารลดต้นทุนของการผลิตให้ต่ำลงโดยการจำกัดเนื้อที่คอกสัตว์ ละเลยความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสัตว์ ฯลฯ และในที่สุดก็นำมาซึ่งความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานของสัตว์ ในแง่หนึ่งการกินเนื้อสัตว์ของเราอาจถือได้ว่าเป็นการสนับสนุนให้เกิดความทุกข์ทรมานของสัตว์ ซึ่งประโยชน์นิยมก็ถือว่าเป็นความชั่วร้ายในตัวเอง (ความทุกข์) อาจกล่าวได้ว่าความทุกข์ของการได้กินเนื้อสัตว์ ซึ่งจริง ๆ แล้วความรู้สึกถูกปาก หรือความอยากที่จะนำมาซึ่งความสุขของมนุษย์เมื่อได้รับการสนองจากอาหารเนื้อสัตว์ที่เราคุ้นเคยนั้น เป็นเรื่องของรสนิยมที่เปลี่ยนแปลงได้โดยไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดความทุกข์อย่างแสนสาหัสของมนุษย์ เราสอนตัวเองได้ ให้มีรสนิยมหรือถูกปากที่จะกินผักพืชผลไม้ที่ให้แร่ธาตุและคุณประโยชน์ทางอาหาร เช่น เนื้อสัตว์ได้ โดยนัยของทฤษฎีประโยชน์นิยมเราก็น่าจะฝึกตัวเองให้เป็นมังสวิรัตเพราะความทุกข์ในตอนแรกของการเริ่มต้นเป็นมังสวิรัตของเราจะนำมาซึ่งสุขยิ่งใหญ่มากกว่าของสัตว์ อาจกล่าวได้ว่ามังสวิรัตเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด (เพราะตามความคิดของซิงเกอร์ มังสวิรัตเป็นแค่วิธีไปสู่จุดหมาย) ในการนำไปสู่จุดจบของการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานของสัตว์โดยมนุษย์

แน่นอนปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับข้อเท็จจริงที่นักประโยชน์นิยม เช่น ซิงเกอร์ต้องพิจารณาก็คือ ถึงแม้การเป็นมังสวิรัตของเราจะนำมาซึ่งสุขอันยิ่งใหญ่ของสัตว์แต่ในเวลาเดียวกันมันก็จะนำมาซึ่งทุกข์ของคนอีกจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เลี้ยงชีพของตนและครอบครัวโดยอาศัยอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์นี้เอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นจุดที่ทำให้ทฤษฎีแบบประโยชน์นิยมเป็นทฤษฎีที่น่าสนใจเพราะให้ความสำคัญต่อข้อเท็จจริงและความเป็นไปได้ของผลต่าง ๆ ของการกระทำในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับซิงเกอร์ว่า สิ่งที่ไม่มีความเป็นไปได้คือทุกคนในสังคมกลับใจเป็นมังสวิรัตในเวลาอันรวดเร็ว เราจะต้องใช้เวลาในการทำความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบมังสวิรัต เราจะต้องใช้เวลานานพอสมควรที่จะเป็นมังสวิรัตอย่างเต็มตัว และเมื่อเป็นเช่นนี้อุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ก็จะมีไม่เล็กลงอย่างทันควัน ผู้ที่หาเลี้ยงชีพโดยตรงหรือโดยอ้อมจากอุตสาหกรรมนี้ก็จะค่อย ๆ หายไปทางอื่นทดแทน อุตสาหกรรมอื่นจะค่อย ๆ เข้ามาแทนที่อุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ เช่น อุตสาหกรรมพืชและผักโปรตีน เป็นต้น ความทุกข์ยากที่จะเกิดขึ้นกับคนเหล่านี้ก็จะไม่มากเท่ากับประโยชน์ที่สัตว์จะได้รับ แต่ถึงแม้จะเป็นไปได้ที่ทุกคนจะกลายเป็นมังสวิรัตในช่วงเวลาที่สั้นมาก ผู้เขียนก็อยากจะเชื่อว่าผลเสียหายที่จะเกิดกับคนในอุตสาหกรรมในทันทีที่น่าจะน้อยกว่าความทุกข์ยากที่จะเกิดกับสัตว์อย่างยืดเยื้อไปเป็นเวลานานในกรณีของการเป็นมังสวิรัตแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่อันนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงของปฏิกิริยาของคนงานเหล่านี้ซึ่งก็อาจเกิดความรุนแรงและความทุกข์หมั่นทมมาสู่สังคมได้ ดังนั้นสถานการณ์ที่น่าพึงปรารถนา คือ สถานการณ์ที่ค่อยเป็นค่อยไปและค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากสังคมที่กินเนื้อสัตว์มาสู่สังคมมังสวิรัต

อย่างไรก็ตามอาจสรุปได้ว่า ถึงแม้บางครั้งการนำมาซึ่งความทุกข์หรือความเจ็บปวดจะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า แต่โดยตัวของมันเองความทุกข์ ความเจ็บปวดเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายและถ้าไม่มีเหตุผลดีแล้วการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานเป็นสิ่งที่ผิดทางจริยธรรม ในแง่นี้ไม่ใช่แต่มนุษย์เท่านั้นที่มีสิทธิที่

จะไม่ถูกทำร้ายหรือไม่ถูกทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน สัตว์ก็มีสิทธิเช่นกัน และอาจกล่าวได้ว่าสัตว์บางประเภทมีสิทธิในชีวิต แต่นี่มิได้หมายความว่าข้ออ้างทางสิทธิของสัตว์ (หรือมนุษย์) จะไม่อาจมีข้ออ้างอื่นใดมาละเมิดได้ แต่ข้ออ้างเหล่านี้จะต้องมีเหตุผลดีพอ สิ่งที่เราต้องระลึกคือสิทธิเป็นข้ออ้างที่ทำให้เกิดหน้าที่และสิทธิของสัตว์ทำให้เกิดหน้าที่ของมนุษย์เท่านั้น สิทธิของสัตว์ไม่อาจทำให้เกิดหน้าที่ของสัตว์อื่นได้ เพราะสัตว์มิได้เป็นประเภทของสิ่งที่ทำหน้าที่ได้ และในทำนองเดียวกันสิทธิของมนุษย์ก็มิอาจทำให้เกิดหน้าที่ของสัตว์ได้ เราไม่อาจกล่าวได้ว่า เสือละเมิดสิทธิในชีวิตของมนุษย์ หรือละเมิดสิทธิของกวาง การพูดถึงความถูกต้องของการละเมิดสิทธิหรือการไม่เคารพต่อหน้าที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการพูดถึงความถูกต้องทางจริยธรรมของการกระทำนั้นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อพูดถึงการกระทำของมนุษย์เท่านั้น ในแง่นี้สัตว์มีสิทธิไม่มีหน้าที่และสิทธิของสัตว์ก็เป็นเสมือนไฟโบลาคัญที่จะใช้อ้างได้ (โดยมนุษย์ทำหน้าที่เป็น “ทนาย” อ้างแทนให้ และจะต้องเป็นภาระของมนุษย์ผู้ต้องการละเมิดสิทธิเหล่านี้ของสัตว์ (สิทธิที่จะไม่ถูกทำให้ทุกข์ทรมานและสิทธิในชีวิต) ที่จะต้องหาเหตุผลมาสนับสนุนการละเมิดสิทธิของสัตว์ เราต้องถามตัวเองว่า การฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารในขณะที่เราหาอาหารชนิดอื่นแทนได้โดยไม่ยากลำบาก การฆ่าสัตว์เพื่อเอาหนังของมันมานุ่งห่มให้ “สวยเก๋” ในขณะที่เราใช้วัสดุอื่นแทนได้โดยไม่ต้องฆ่า (เช่น ขนแกะ) การใช้สัตว์เป็นตัวทดลองเครื่องสำอางค์หรือในการทดลอง ซึ่งไม่ได้มีความสำคัญมากมายต่อมนุษยชาติแต่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานของสัตว์อย่างแสนสาหัส ซึ่งเราเห็นได้ทั่วไปจากวารสารทางวิทยาศาสตร์หรือจิตวิทยาทั้งหลาย เช่น สถาบันวิจัยทางการแพทย์แห่งหนึ่งของลอนดอน ได้ทดลองทำการฉีดยาเคมีเข้าไปในสมองของแมวหลายตัว ทำให้แมวกระโดด

“จากบนโต๊ะไปยังพื้นและไปสู่กรงของมันในขณะเดียวกันก็ร้องเสียงครวญครางดังสนั่นพร้อมกับเคลื่อนไหวไปอย่างกระวนกระวายและชักกระตุก ในที่สุดแมวก็ก้มลงพร้อมกับขาและคอที่โค้งงอ ตัวของมันชักกระตุก... เหมือนกับการชักกระตุกของคนเป็นลมบ้าหมู อีก 2-3 วินาทีต่อมาแมวก็กู้ขึ้นและวิ่งไปด้วยความเร็วอีก 2-3 หลา และก้มลง ... กระบวนการทั้งหมดนี้เกิดขึ้นอีกหลายครั้งในช่วงเวลา 10 นาทีต่อมา ซึ่งระหว่างนั้นแมวถ่ายอุจจาระออกมาและมีน้ำลายฟุ้งปาก... และแมวตัวนี้ก็ถึงแก่ความตายภายใน 35 นาทีต่อมา”

การฆ่าแม่ชะนีเพื่อเอาลูกมันมาเลี้ยงไว้ในที่ซึ่งผิดธรรมชาติของมัน การเจาะหัวลิงเป็น ๆ เพื่อกินสมองของมัน ฯลฯ เป็นเหตุผลที่ดีพอหรือไม่ ในการทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและการเสียชีวิตของมัน คำตอบอยู่ที่ตัวผู้อ่านเองจะต้องตัดสินใจ และถ้าคำตอบคือเหตุผลนี้ ไม่น่าหนักพอที่จะละเมิดสิทธิของสัตว์แล้ว เราในฐานะเป็นมนุษย์ผู้มีสำนึกทางจริยธรรมก็จะต้องเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตของเราให้เข้ากับสำนึกของความชอบธรรม เพราะถ้าเราเห็นว่าการกระทำเช่นนี้ต่อสัตว์เป็นการละเมิดสิทธิของมันอย่างไม่มีเหตุผลที่ดี หรือเป็นความผิดทางจริยธรรม แต่เราก็กังคังดำเนินชีวิตแบบเดิม ชีวิตที่เอาเปรียบจากความเจ็บปวดและจากชีวิตอื่นแล้ว เราก็กังคังคบกับคนหน้าไหว้หลังหลอก คนที่ทรยศต่อความเชื่อของตัวเอง (เนื่องน้อย บุญเนตร, 2529)

ซิงเกอร์เห็นว่า การพิจารณาคุณค่าหรือศักดิ์ศรีภายในตัวตน (Intrinsic Value/ Dignity) เป็นเรื่องที่ยากจะหาคำตอบ สิทธิที่มาจากคุณค่าหรือศักดิ์ศรีดังกล่าวนี้จึงไม่ควรถูกนำมาพิจารณาในความเห็นของซิงเกอร์ ความเสมอภาคในทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่สิ่งมีชีวิตอื่นบนโลกนี้ควรมี เพราะไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ต่างก็รับรู้ความพึงพอใจและความเจ็บปวดได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่ต้อง

พิจารณา คือ พื้นฐานตามธรรมชาติอย่างที่สุดอย่างการรับรู้ความพึงพอใจและความเจ็บปวด ไม่ใช่คุณค่าตัวเองบางประการที่อิงอยู่กับสสารเพื่อแบ่งแยกเผ่าพันธุ์หนึ่งออกจากอีกเผ่าพันธุ์หนึ่งอย่างเรื่องของการใช้เหตุผลหรือความสามารถในการใช้ภาษามนุษย์อย่างที่เป็นแถมได้เคยกล่าวไว้ว่า “ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าสัตว์เหล่านี้มีเหตุผลหรือไม่ หรือพูดภาษาคนได้หรือไม่ แต่อยู่ที่ว่ามันเจ็บปวดได้หรือไม่ต่างหาก” ดังนั้นการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานต่อสัตว์นั้นจึงถือเป็นเรื่องที่ผิดทางจริยธรรมตามแนวคิดของซิงเกอร์ กล่าวอย่างถึงที่สุดคุณค่าทางจริยธรรมของซิงเกอร์นั้นเป็นสิ่งที่ควรมีอย่างเสมอภาคไม่ว่าจะกับสายพันธุ์ (Specie) ใดก็ตาม ไนเจล วอร์เบอร์ตัน (Nigel Warburton) กล่าวถึงองค์รวมของการไตร่ตรองคำถามทางศีลธรรมของซิงเกอร์ว่าเป็นการ “ตั้งอยู่บนฐานของความคิดเรื่องความสอดคล้องและคงเส้นคงวา (Consistency) คือ การปฏิบัติต่อกรณีที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีที่ใกล้เคียงกัน” หากการทำผิดในทางศีลธรรมต่อมนุษย์คือการทำให้ได้รับความเจ็บปวด การทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดในทางศีลธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งแนวความคิดของปีเตอร์ ซิงเกอร์ เป็นแนวความคิดที่สำคัญสำหรับในประเทศไทยที่มีผลให้เกิดพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่มีผลเพื่อการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพให้สัตว์

2.3.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสัตว์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญในปัจจุบันต่อการจัดให้มีสิทธิเสรีภาพของสัตว์หรือการจัดให้มีสวัสดิภาพของสัตว์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือสัตว์ต่าง ๆ ให้ปราศจากการโดนทารุณกรรม กักขังทรมานทารุณ ทำร้าย ทรมาน หรือใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ เพราะสัตว์ล้วนมีชีวิตจิตใจเฉกเช่นเดียวกันกับมนุษย์ และนอกจากนี้แนวความคิดของปีเตอร์ ซิงเกอร์ เป็นแนวความคิดที่สำคัญสำหรับในประเทศไทยที่มีผลให้เกิดพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่มีผลเพื่อการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพให้สัตว์ ซึ่งนับว่าเป็นกฎหมายที่มีประโยชน์ในการช่วยเหลือสัตว์ต่าง ๆ รวมถึงสุนัขจรและสุนัขจรจัด ก็ได้รับความคุ้มครองอีกด้วย นับว่าเป็นจุดแข็งที่สามารถช่วยเหลือสุนัขและสุนัขจรจัดของประเทศไทยได้อีกด้วย

จุดอ่อนของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ เนื่องจากว่าเป็นแนวคิดที่จะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสัตว์ต่าง ๆ ในบางครั้งอาจได้รับข้อโต้แย้งจากมนุษย์บางกลุ่มที่ไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญ คิดเสียแต่ว่ามนุษย์มีสิทธิสำคัญเหนือสิทธิของสัตว์

2.4 แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่

ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นศตวรรษที่ 21 และหลังจากนั้นได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันนี้ แม้จะมีได้มีฐานะเป็นแนวคิดที่ครอบงำการบริหารจัดการงานสาธารณะในหลาย ๆ ประเทศก็ตาม แต่เป็นแนวคิดที่ทำทลายและเข้าไปเสริมจุดอ่อนของระบอบการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้อย่างมาก จนกระทั่งได้รับความสนใจและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต แนวคิดระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ทางวิชาชีพต่าง ๆ ได้เข้าร่วม

ดำเนินงานสาธารณะในรูปแบบของการจัดการภาคีอันหลากหลาย เช่น ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมเข้าร่วมกับหน่วยงานปกครองในการวางแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ชุมชนเข้าร่วมเป็นภาคีกับรัฐในการจัดการศึกษา การรักษาความปลอดภัยของชุมชน การสร้างศูนย์เลี้ยงเด็ก การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้สูงอายุ การจัดการป่าชุมชน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ แม้ว่าระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ มีอาจเข้าไปแทนที่การบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้ทั้งหมด และจะพบว่าการจัดการภาครัฐในรูปแบบของการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่จะยังคงเป็นรูปแบบหลักในหลาย ๆ พื้นที่ แต่การจัดการในรูปแบบระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ ได้ขยายตัวอย่างมากในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2561 : 40)

กล่าวได้ว่า ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ เป็นการจัดการสาธารณะยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้เงื่อนไขที่ภาคประชาชน สังคม กลุ่มธุรกิจและผู้มีส่วนได้เสียหลาย ๆ อย่างต่างมีอาจอยู่นิ่งเฉยในฐานะของผู้รับบริการได้อีกต่อไป แต่พวกเขาได้ลุกขึ้นมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายได้ปฏิบัติตลอดจนติดตามและประเมินผลนโยบายกันอย่างกระตือรือร้น แนวคิดแบบเก่าที่แบ่งแยกระหว่าง “ผู้ให้บริการและรับบริการ” กำลังถูกตั้งคำถามเนื่องจากมีอาจนำมาใช้ในการศึกษาบริหารจัดการสาธารณะได้อีกต่อไป ในขณะที่พบว่า เหตุการณ์หลาย ๆ ครั้งนั้น ภาคีประชาสังคมอันหลากหลายต่างเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะกันอย่างกว้างขวาง และการมีส่วนร่วมของประชาชนกำลังได้รับความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ ความเข้มแข็งและความกระตือรือร้นของภาคประชาสังคมได้ทำให้พื้นที่สาธารณะกำลังเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ

การมีการจัดการร่วมกัน (Co-management) ระหว่างฝ่ายที่สามกับรัฐ การผลิตร่วมกันระหว่างภาครัฐกับฝ่ายที่สาม ก่อให้เกิดผลดี 2 ประการ คือ ประการแรก ทำให้สังคมเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น (Democratization) จากการที่พลเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในการให้บริการสาธารณะ และประการที่สอง ก่อให้เกิดการสร้างสรรคนวัตกรรมเนื่องจากกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีต่าง ๆ จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้การเชื่อมประสานในรูปของเครือข่ายจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นวัตกรรมสามารถแพร่ขยายไปสู่องค์กรต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น คำสำคัญที่ เพสออฟ (Pestoff) นำมาใช้บ่อย ๆ ในผลงานของเขาคือ “การผลิตร่วมกัน” (Co-production) กับ “ฝ่ายที่สาม” (Third Sector) ซึ่งคำทั้งสองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการขยายความให้เกิดความชัดเจน กล่าวคือสำหรับเพสออฟแล้ว “การผลิตร่วมกัน” หมายถึง การใช้ความพยายามร่วมกันระหว่างผู้ผลิตที่จะทำงานประจำหรือมีอาชีพ (เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับล่าง ครูในโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) กับผู้ใช้บริการที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ตนได้รับบริการที่มีความปลอดภัยมากขึ้น ได้รับการศึกษาสูงขึ้นและมีสุขภาพดีขึ้น ส่วนคำว่า “ฝ่ายที่สาม” นั้น เพสออฟ และแบรนด์เซน (Pestoff and Brandsen) ได้ขยายความไว้ดังนี้ “ฝ่ายที่สาม ถ้าอาสาสมัครภาคเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรทางเศรษฐกิจเพื่อสังคมภาคประชาสังคม คำทุกคำต่างมีการนิยามถึงคุณลักษณะที่แตกต่างกันบ้างแต่มีความหมายที่ซ้ำซ้อนกันอย่างมาก เนื่องจากฝ่ายที่สามเข้าร่วมทำหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะมากขึ้นเรื่อย ๆ และการรับจ้างเหมาช่วงรวมทั้งมีการวัดผลการปฏิบัติงานอีกด้วยอันทำให้เส้นแบ่ง

พรมแดนแบบเก่าที่แยกขาดออกจากกันระหว่างตลาดรัฐและฝ่ายที่สามนั้นต้องขาดสะบั้นเมื่อมีประเภทขององค์การแบบไฮบริดที่มีอาจกำหนดให้ชัดเจน (Indeterminate Organizational Hybrids)” ได้ปรากฏตัวขึ้น ซึ่งหมายความว่าองค์การของฝ่ายที่สามปรับตัวให้มีลักษณะคล้ายกับองค์การภาครัฐมากขึ้น (เช่น การมุ่งทำรายได้สูงสุดแต่ไม่ถึงกับแสวงหากำไรสูงสุด) จนถึงขณะนี้ได้มาสู่จุดที่การจำแนกประเภทแบบอุดมคติ (Ideal Types) ที่แบ่งเป็นรักตลาดกับภาคที่สามอาจไม่ช่วยให้เราเข้าใจมันอย่างจริง ๆ อีกต่อไป การจำแนกระหว่างภาคสาธารณะกับภาคเอกชนก็อาจจะต้องสั่นสุดลงไปพร้อม ๆ กัน

เพสออฟมองว่าในระบบการจัดการแบบระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่นั้น พลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นภาคีกับภาครัฐได้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับจุลภาค (Micro) สามารถมีส่วนร่วมได้โดย “การผลิตร่วมกัน” ในสถานที่ตั้งในท้องถิ่นซึ่งมีการจัดบริการให้แก่พลเมือง โดยพลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการให้บริการได้โดยตรง 2) ระดับมหภาค (Macro) พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในรูปของ “ภาคีภิบาลที่ดำเนินการร่วมกัน” (Co-governance) ทั้งในการให้บริการและการตัดสินใจร่วมกันในนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการดังกล่าว และ 3) ระดับกลาง (Meso) พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในรูปของ “การจัดการร่วมกัน” เพื่อให้บริการระดับท้องถิ่นโดยผู้ให้บริการที่มาจากทำที่อื่นหลากหลาย

แพททีเซีย เคนเนท (Patricia Kennett) มองว่า “ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่” เป็นรูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม โดยที่ภารกิจในการแก้ไขปัญหาสาธารณะมีอาจผูกขาดอยู่ในกำมือของรัฐบาลกลางได้อีกต่อไป แต่จะต้องเป็นการจัดการร่วมกันในรูปของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำอันหลากหลายที่มีความสนใจผลประโยชน์ ค่านิยม การรับรู้และทรัพยากรเชิงอำนาจที่แตกต่างกัน เคนเนท มองว่า “ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่” เป็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากทัศนะแบบเก่าที่มีการปกครองในเชิงสัจนิยม (The Realist Perception of Old Government) และระบบเวสต์ฟาเลีย (Westphalia System) ซึ่งได้แบ่งลูกออกเป็นรัฐชาติที่แยกออกจากกันในเชิงพื้นที่ และมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองแต่ละรัฐชาติต่างมีกลไกการปกครองที่ขึ้นต่อกันตามลำดับชั้น มีระบบการสั่งการจากบนลงล่างและรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ชั้นบนสุด ซึ่งวิธีคิดแบบเก่าเช่นนี้ได้เปลี่ยนไปสู่ “ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่” กล่าวคือกลไกการปกครองแบบเดิมทำหน้าที่เป็นเพียง “ภาคีหนึ่ง” ท่ามกลางเหล่าภาคีอันหลากหลาย (อาทิ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (Non Governmental Organizations หรือ NGOs) ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน องค์กรวิชาชีพ นักวิชาการ ฯลฯ) ที่เข้าร่วมในสมรภูมิแห่งนโยบาย (Policy Arena) เมื่อเป็นเช่นนั้นในสมรภูมิแห่งนโยบายก็จะบังคับเข้าไปด้วยผู้คนและการต่อสู้ อันทำให้เส้นแบ่งระหว่างปริณิณส่วนตัวกับปริณิณสาธารณะถูกลบเลือนลงอีกด้วย (Kennett, 2010 : 19-35)

ทำนองเดียวกัน “การปกครองแบบเก่า” ที่มีหลายระดับ (การปกครองท้องถิ่น การปกครองส่วนภูมิภาค การปกครองส่วนกลาง) ระบอบการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ก็มีหลายระดับ (Multi-layered NPG) เช่นเดียวกันคือ ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ แพททีเซีย เคนเนท ได้แสดงให้เห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์ที่ขยายตัวและเติบโตอย่างมากในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมาได้ทำให้ “การจัดการภาคีสาธารณะระดับ

โลก” ปรากฏตัวขึ้นอย่างเด่นชัดและมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงบนเวทีระดับโลกมีการจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยตัวแทนของรัฐบาล ตัวแทนนักธุรกิจ นักพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ขบวนการภาคประชาชน และขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement) ภาควิชาการระดับโลกที่มีบทบาทโดดเด่น ได้แก่ ภาควิชาการระดับโลกด้านสิ่งแวดล้อม (Global Environmental Governance) ภาควิชาการระดับโลกทางด้านสิทธิมนุษยชน (Global Human Rights Governance) ภาควิชาการระดับโลกทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Global Social and Economic Governance) และภาควิชาการระดับโลกทางการเงิน (Global Financial Governance) คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการระบอบการจัดการภาควิชาการแนวใหม่ระดับโลกในปัจจุบันเป็นสมรภูมิที่มีการต่อสู้อย่างเข้มข้น ซับซ้อน กระจัดกระจายและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน แต่ภาควิชาการดังกล่าวหาได้ไร้ระเบียบหรือตกอยู่ในสภาวะอนาธิปไตยเสียทั้งหมดไม่ ในทางตรงข้ามภาควิชาการระดับโลกสามารถดำรงอยู่ได้โดยมีการวางกรอบการดำเนินงานผ่านบรรทัดฐานธรรมเนียมการปฏิบัติและวาทกรรมซึ่งก่อรูปขึ้นดำรงอยู่และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2.4.1 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)

แนวคิดการจัดการภาควิชาการแนวใหม่ เป็นการบริหารจัดการสาธารณะยุคใหม่ แห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้เงื่อนไขที่ภาคประชาชน สังคม กลุ่มธุรกิจและผู้มีส่วนได้เสียหลาย ๆ อย่างต่างมีอาจอยู่หนึ่งเฉยในฐานะของผู้รับบริการได้อีกต่อไป แต่พวกเขาได้ลุกขึ้นมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายได้ปฏิบัติตลอดจนติดตามและประเมินผลนโยบายกันอย่างกระตือรือร้น แนวคิดแบบเก่าที่แบ่งแยกระหว่าง “ผู้ให้บริการและรับบริการ” กำลังถูกตั้งคำถามเนื่องจากมีอาจนำมาใช้ในการศึกษาบริหารจัดการสาธารณะได้อีกต่อไป ในขณะที่พบว่าเหตุการณ์หลาย ๆ ครั้งนั้น ภาควิชาการสังคมอันหลากหลายต่างเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะกันอย่างกว้างขวาง และการมีส่วนร่วมของประชาชนกำลังได้รับความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ ความเข้มแข็งและความกระตือรือร้นของภาคประชาสังคม ได้ทำให้พื้นที่สาธารณะกำลังเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ

จุดอ่อนของแนวคิดการจัดการภาควิชาการแนวใหม่ คือ ยังมีการยึดติดอยู่กับรูปแบบการปกครองแบบเก่า ที่ไม่ได้ให้มีความร่วมมือจากภาคีภาคส่วนต่าง ๆ จึงทำให้การบริหารงานรูปแบบเดิมไม่มีความคล่องตัวและยังไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างประสบความสำเร็จ

2.5 ทฤษฎีหน้าที่นิยม

ทัลคอตต์พาร์สันส์ ได้มีส่วนอย่างมากในการสร้างผลงานทางทฤษฎีสังคมวิทยา งานในระยะแรก ๆ ในชีวิตของเขามีความแตกต่างอย่างสำคัญกับงานยุคหลัง ๆ ในตอนนี้เราจะได้กล่าวถึงการสร้างทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ของเขาเราจะเริ่มต้นทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมของพาร์สันส์ โดยกล่าวถึงหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ สำหรับระบบ “ปฏิบัติการ” ทุกระบบ ซึ่งเรียกโดยย่อว่า AGIL (Adaptation-A, Goal attainment-G, Integration-I, Latency-L)

หน้าที่คือ “กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของระบบ” โดยอาศัยคำนิยามดังกล่าว พาร์สันส์เชื่อว่ามีหน้าที่พื้นฐาน (Function

Imperative) อยู่ 4 ประการ ที่เป็นสิ่งที่จำเป็น (หรือเป็นลักษณะสำคัญ ๆ ของทุกระบบ) อันได้แก่ การปรับตัว (Adaptation) การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) บูรณาการ (Integration) และการรักษาแบบแผน (Latency or Patternmaintenance) เพื่อที่จะดำรงอยู่ได้ ระบบจำเป็นต้องทำหน้าที่ประการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. มีการปรับตัว ระบบจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอก จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และปรับสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการต่าง ๆ ของระบบ

2. การที่จะบรรลุเป้าหมาย ระบบจะต้องมีการกำหนดและดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักต่าง ๆ

3. บูรณาการ ระบบจำเป็นต้องกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ และจะต้องจัดการความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่พื้นฐานอื่น ๆ อีก 3 ประการ

4. การดำรงไว้ซึ่งแบบแผน ระบบจะต้องทำให้เกิดการดำรงไว้ และฟื้นฟูแรงจูงใจของปัจเจกบุคคลและแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดและดำรงไว้ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าว

ในระดับทั่วไปหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ มีความเกี่ยวข้องกับระบบปฏิบัติการ 4 ระบบ (ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป) อันได้แก่ อินทรีย์ทางชีววิทยา (Biological Organism) ซึ่งเป็นระบบการปฏิบัติการจัดการหน้าที่ในการปรับตัว โดยการปรับและเปลี่ยนรูปของโลกายนอก ระบบบุคลิกภาพ (Personality Systems) ทำหน้าที่การบรรลุเป้าหมาย โดยการกำหนดเป้าหมายของระบบ และระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ดังกล่าว ระบบสังคม (Social System) ดูแลเกี่ยวกับหน้าที่ทางด้านบูรณาการ โดยการควบคุมส่วนต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของระบบ และสุดท้าย ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) ทำหน้าที่การดำรงไว้ซึ่งแน่นอน โดยการกำหนดบรรทัดฐานและค่านิยมแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้มีการปฏิบัติ แบบแผนข้างล่างจะสรุปให้เห็นถึงโครงสร้างของการปฏิบัติในรอบของหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ (AGIL)

L	ระบบวัฒนธรรม	ระบบสังคม	I
A	อินทรีย์ของพฤติกรรม	ระบบบุคลิกภาพ	G

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างของระบบการปฏิบัติการทั่วไป

ที่มา : (สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2540 : 96)

ต่อไปเราจะได้กล่าวถึงระบบปฏิบัติการ 4 ระบบ อันจะทำให้เข้าใจทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมของพาร์สันส์มากยิ่งขึ้น

2.5.1 ระบบปฏิบัติการ

ระบบปฏิบัติการ (Action System) องค์ประกอบที่สำคัญของระบบปฏิบัติการของพาร์สันส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบปฏิบัติการ 4 ระบบ ดังภาพที่ 2.2

เห็นได้ชัดว่าพาร์สันส์มีความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “ระดับต่าง ๆ” ของสภาพความเป็นจริงทางสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพความเป็นจริงในระดับต่าง ๆ การจัดลำดับขั้นก็ชัดเจนและระดับต่าง ๆ ก็ได้รับการบูรณาการในระบบของพาร์สันส์ใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ในลักษณะแรก แต่ละระดับเบื้องต้นจะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ พลังและความต้องการสำหรับระบบเบื้องต้น ลักษณะที่สอง ระบบเบื้องต้นจะควบคุมระดับที่อยู่ต่ำลงไปในระดับขั้นทางด้านสภาพแวดล้อมของระบบปฏิบัติการระดับเบื้องต้น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและชีวภาพ มีความเกี่ยวข้องทางด้านที่ไม่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ของร่างกายมนุษย์ เป็นเรื่องทางด้านกายภาพและเสรีวิทยา ส่วนในระดับสูง อันเป็นสภาพความเป็นจริงขั้นสุดท้าย มีลักษณะที่เป็น “อภิปราย” แต่พาร์สันส์ไม่ได้หมายถึงลักษณะที่เป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมากเท่ากับความโน้มเอียงอันเป็นสากลของสังคมมนุษย์ ที่แสดงออกมาในรูปของสัญลักษณ์เกี่ยวกับความไม่แน่นอน ความหวงใยและโศกนาฏกรรมของความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ทำลายความhayนะขององค์กรทางสังคม

ข่าวสารระดับสูง (การควบคุม)		ข่าวสารระดับสูง (การควบคุม)
	1. สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการ ความเป็นจริงสูงสุด	
ลำดับขั้นของ ตัวการต่าง ๆ ที่เป็นเงื่อนไข	2. ระบบวัฒนธรรม	ลำดับขั้นของ ตัวการต่าง ๆ ที่เป็นเงื่อนไข
	3. ระบบสังคม	
	4. ระบบบุคลิกภาพ	
	5. อินทรีย์ของพฤติกรรม	
พลังอย่างสูง (เงื่อนไข)	6. สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพและชีวภาพ	พลังอย่างสูง (เงื่อนไข)

ภาพที่ 2.2 กรอบการปฏิบัติการของพาร์สันส์

ที่มา : (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2540 : 97)

ในข้อมูลสมมติฐานต่าง ๆ ที่พาร์สันส์สร้างขึ้นเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการของเขา เราจะพบปัญหาเกี่ยวกับความเป็นระเบียบ (Order) ที่เขาให้ความสนใจอย่างมากตั้งแต่เริ่มแรก และเป็นสิ่งที่ได้กลายเป็นจุดที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในผลงานของเขา ปัญหาเรื่องความเป็นระเบียบในแนวปรัชญาของฮอบส์ คือ สิ่งที่ป้องกันมิให้เกิดสงครามทางสังคมต่อกันและกัน นักปรัชญาในยุคก่อนไม่ได้ให้คำตอบที่พอใจแก่พาร์สันส์ พาร์สันส์ได้ค้นพบคำตอบเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องความเป็นระเบียบ

จากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ซึ่งในทัศนะของเขามีการดำเนินการซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานต่าง ๆ จำนวนหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ระบบต่าง ๆ มีคุณลักษณะของความเป็นระเบียบ และการพึ่งพาอาศัยกันของส่วนต่าง ๆ
2. ระบบต่าง ๆ มีแนวโน้มไปสู่การดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบของตัวเอง หรือดุลยภาพ
3. ระบบอาจมีลักษณะสถิต (Static) หรือเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงก็ได้
4. ลักษณะของส่วนหนึ่งของระบบ จะมีอิทธิพลต่อรูปลักษณะที่จะปรากฏในส่วนอื่น ๆ ของระบบ
5. ระบบต่าง ๆ จะรักษารูปแบบต่าง ๆ ของมันไว้ต่อสภาพแวดล้อม
6. การแบ่งสรรและบูรณาการเป็นกระบวนการพื้นฐานที่จำเป็นต่อสภาวะดุลยภาพของระบบ
7. ระบบต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มไปสู่การดำรงไว้ซึ่งตนเองจะเกี่ยวข้องกับการรักษาไว้ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อส่วนรวม การควบคุมแตกต่างกันด้านสภาพแวดล้อมและการควบคุมแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงระบบจากภายใน

ข้อสมมติฐานต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นำไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้างที่มีความเป็นระเบียบ (Ordered Structure) ของระบบที่พาร์สันส์ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดในการกระทำการกล่าว เขาได้ละเลยไม่ให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อย่างน้อยก็จนกระทั่งในระยะหลัง ๆ ในชีวิตนักสังคมวิทยาของเขา

พาร์สันส์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากเกี่ยวกับแนววิเคราะห์ในเชิงกลสถิตของเขา ทำให้เขาต้องเพิ่มความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น อันที่จริงดังเราจะได้เห็นต่อไป พาร์สันส์ได้ให้ความสนใจปัญหาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคมต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในทัศนะของนักสังเกตรณทั่วไพบัฒงานของพาร์สันส์ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงก็ยังมีลักษณะสถิต และที่เป็นโครงสร้างอย่างมากเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการ 4 ระบบ เราต้องตระหนักว่าระบบดังกล่าวมิได้มีอยู่ในโลกของความจริง แต่เป็นเครื่องมือทางความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์โลกของความเป็นจริงมากกว่า

2.5.2 ระบบสังคม

ระบบสังคม แนวความคิดของพาร์สันส์เกี่ยวกับระบบสังคม เริ่มต้นในระดับจุลภาค (Micro Level) ด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเอง (Ego) กับคนอื่น (Alter Ego) ที่นิยามว่า เป็นรูปลักษณะพื้นฐานที่สุดของระบบสังคม พาร์สันส์ใช้เวลาวิเคราะห์ในระดับนี้น้อย แต่ก็ได้ให้เหตุผลโต้แย้งว่า ลักษณะสำคัญของระบบปฏิสัมพันธ์นี้จะปรากฏออกมาในรูปลักษณะที่มีความซับซ้อนของระบบสังคม โดยนัยดังกล่าวพาร์สันส์ได้นิยามระบบสังคมว่า

“ระบบสังคมประกอบขึ้นด้วยปัจเจกบุคคลผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำจำนวนมากที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยก็มีความเกี่ยวพันทางด้านกายภาพ หรือสภาพแวดล้อม ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำผู้ได้รับแรงจูงใจในแง่ที่มีแนวโน้มที่จะได้รับความพึงพอใจสูงสุด

และความสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อสถานการณ์ รวมทั้งที่มีต่อกันและกันจะได้รับการนิยามและควบคุม ในแง่ของระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ที่มีอยู่ร่วมกัน”

ค่านิยมข้างต้น เป็นค่านิยมของระบบสังคมในแง่ของแนวความคิดที่สำคัญจำนวนมาก งานเขียนของพาร์สันส์ อันได้แก่ ตัวผู้กระทำหรือผู้ปฏิบัติ (Actors) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) สภาพแวดล้อม (Environment) การที่จะได้รับความพึงพอใจสูงสุด (Optimization of Gratification) และวัฒนธรรม (Culture)

ทั้ง ๆ ที่มีความผูกพันที่จะถือระบบสังคมว่าเป็นระบบของปฏิสัมพันธ์ แต่พาร์สันส์กลับไม่ถือว่าระบบปฏิสัมพันธ์เป็นหน่วยพื้นฐานในการศึกษาระดับสังคมของเขา พาร์สันส์ได้ใช้กลุ่มสถานภาพบทบาท (Status-role Complex) เป็นหน่วยพื้นฐานของระบบสังคม ที่น่าสนใจก็คือกลุ่มสถานภาพบทบาทดังกล่าว ไม่ใช่ด้านของตัวผู้กระทำหรือด้านของปฏิสัมพันธ์ แต่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างของระบบสังคม สถานภาพหมายถึงตำแหน่งทางโครงสร้างภายในระบบสังคม และบทบาท ก็คือสิ่งที่ผู้กระทำปฏิบัติในตำแหน่งดังกล่าว ที่พิจารณาในบริบทของความสำคัญทางด้านหน้าที่ สำหรับระบบส่วนรวมตัวผู้กระทำไม่ได้ถูกมองในแง่ของความคิดหรือการกระทำ แต่อย่างน้อยก็ในตำแหน่งในระบบสังคม ในฐานะที่อยู่ในกลุ่มของสถานภาพและบทบาท

ในการวิเคราะห์ระบบสังคม พาร์สันส์ให้ความสนใจแก่องค์ประกอบทางโครงสร้างเป็นปฐม นอกจากความสนใจเกี่ยวกับสถานภาพบทบาทแล้ว พาร์สันส์ยังให้ความสนใจต่อองค์ประกอบขนาดใหญ่ของระบบสังคม อย่างเช่น ลักษณะส่วนรวม บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ของสังคมของเขา พาร์สันส์ไม่ใช่นักโครงสร้างนิยมเท่านั้น แต่ยังเป็นนักหน้าที่นิยมอีกด้วย เขาได้แยกแยะพื้นฐานที่สำคัญต่าง ๆ ของระบบสังคมออกมาให้เห็นว่า

ประการแรก ระบบสังคมจะต้องมีโครงสร้างในลักษณะที่จะทำให้การดำเนินการของระบบสอดคล้องกับระบบอื่น ๆ

ประการที่สอง เพื่อที่จะดำรงอยู่ต่อไป ระบบสังคมจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนพื้นฐานจากระบบอื่น ๆ

ประการที่สาม ระบบสังคมจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้กระทำในสัดส่วนที่มีความหมาย

ประการที่สี่ ระบบจะต้องชักจูงสมาชิกให้เข้ามามีส่วนร่วมในจำนวนที่พอเพียง

ประการที่ห้า อย่างน้อยระบบจะต้องมีการควบคุมต่อพฤติกรรมที่มีแนวโน้มที่จะเป็นการบ่อนทำลาย

ประการที่หก ถ้าความขัดแย้งกลายเป็นสิ่งที่จะเป็นการบ่อนทำลาย ก็จะต้องได้รับการควบคุม

ประการสุดท้าย ระบบสังคมจำเป็นต้องมีภาษาเพื่อที่จะสามารถดำรงอยู่ต่อไป

จากการอภิปรายของพาร์สันส์เกี่ยวกับหน้าที่พื้นฐานของระบบสังคม เห็นได้ชัดว่าจุดความสนใจของเขาอยู่ที่ระบบขนาดใหญ่ และความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ ดังกล่าวที่มีต่อกันและกัน แม้แต่เมื่อเขาพูดถึงตัวผู้กระทำ เขาก็พูดถึงในแง่ของระบบ นอกจากนี้การอภิปรายดังกล่าว

ข้างต้น ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของพาร์สันส์ต่อปัญหาการที่จะดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบภายในระบบสังคม

อย่างไรก็ตาม พาร์สันส์ไม่ได้ละเลยไม่ให้ความสนใจต่อปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำกับโครงสร้างสังคมเสียเลยทีเดียว อันที่จริงเขาเรียกบูรณาการระหว่างแบบแผนของค่านิยมกับการจัดลำดับความต้องการว่าเป็น “ทฤษฎีพื้นฐานทางด้านพลวัตของสังคมวิทยา” โดยคำนึงถึงความสำคัญที่เขาให้แก่ระบบสังคม สิ่งที่มีความสำคัญในบูรณาการดังกล่าวก็คือกระบวนการสร้างการยอมรับภายใน และการเรียนรู้ระเบียบสังคม โดยนัยดังกล่าวพาร์สันส์ให้ความสนใจเกี่ยวกับวิถีทางบรรทัดฐานและค่านิยมของระบบ ได้ถูกถ่ายทอดไปสู่ตัวผู้กระทำภายในระบบ ในกระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคมที่ได้รับผลสำเร็จบรรทัดฐานและค่านิยมต่าง ๆ ดังกล่าว จะถูกทำไปโดยเป็นที่ยอมรับภายในระบบ นั่นก็คือได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “ความสำนึก” ของตัวผู้กระทำ ผลก็คือ ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนนั้น ผู้กระทำในความเป็นจริงได้กระทำ เพื่อประโยชน์ของระบบในส่วนรวมอย่างอื่น พาร์สันส์ได้กล่าวว่า “ผลรวมของแบบแผนทางด้าน ค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งได้รับมา (โดยตัวผู้กระทำในการเรียนรู้ระเบียบสังคม) ในขอบเขตที่มีความสำคัญจะต้องเป็นหน้าที่ของโครงสร้างบทบาทพื้นฐาน และค่านิยมที่มีอิทธิพลครอบงำของระบบสังคม”

โดยทั่วไปแล้วพาร์สันส์ถือว่า ผู้กระทำมักจะเป็นผู้ได้รับโดยไม่มีปฏิกิริยาอะไร (Passive Recipients) ในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม จะเห็นได้ว่าเด็กไม่เพียงพอแต่จะเรียนรู้ว่าจะกระทำหรือปฏิบัติอย่างไรเท่านั้น แต่ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานและค่านิยมตลอดจนกฎทางศีลธรรมของสังคมอีกด้วย กระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคม (Socialization) เป็นแนวคิดที่ถือว่าเป็นกระบวนการในเชิงอนุรักษนิยม ที่การแสดงออกของความต้องการต่าง ๆ (ซึ่งในตัวของมันเองก็ถูกหล่อหลอมโดยสังคม) เป็นสิ่งที่ผูกมัดตัวเด็กเข้ากับระบบสังคมและเป็นเครื่องช่วยให้ความต้องการที่แสดงออกมาได้รับการตอบสนอง ในแง่การสร้างเสริมมีบทบาทน้อยหรือแทบจะไม่มีอะไรเลย ความต้องการที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองจะผูกมัดเด็กไว้กับระบบอย่างที่มันเป็นอยู่ พาร์สันส์ได้มองเห็นการเรียนรู้ระเบียบสังคมว่าเป็นประสบการณ์ที่ดำเนินไปตลอดชีวิต เนื่องจากบรรทัดฐานและค่านิยมที่ปลูกฝังไว้ในตัวเด็กมักจะมีลักษณะทั่ว ๆ ไป จึงจะไม่เป็นการเตรียมพร้อมให้เด็กสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้ การเรียนรู้ระเบียบสังคมจึงจะต้องได้รับเพิ่มเติมตลอดเวลาในวัฏจักรของชีวิต ด้วยประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะจำนวนหนึ่ง ๆ ทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นต้องมีสิ่งดังกล่าวในช่วงท้ายของชีวิต บรรทัดฐานและค่านิยมต่าง ๆ ที่ได้เคยเรียนรู้ในสมัยเป็นเด็ก ก็มักจะมีที่ยืนและด้วยการค่อย ๆ เสริมเพิ่มเข้ามา ก็จะกลายเป็นพลังอยู่ชั่วชีวิต

แต่ทั้ง ๆ ที่ลักษณะของความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ระเบียบสังคมที่ดำเนินไปตลอดชีวิต แต่ยังคงปรากฏความแตกต่างของปัจเจกบุคคลอย่างมาก ในระบบปัญหาที่เกิดขึ้น เหตุใดถึงความแตกต่างดังกล่าวจึงไม่เป็นปัญหาร้ายแรงต่อระบบ ในเมื่อความเป็นระเบียบเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมี ในเรื่องนี้ก็อาจจะมียุทธศาสตร์ของการควบคุมทางสังคมในการที่จะก่อให้เกิดลักษณะที่ลงรอยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ในสังคม แต่ในทัศนะของพาร์สันส์การควบคุมทางสังคมเป็นด้านที่สองของแนวป้องกัน เราเห็นว่าระบบสังคมจะดำเนินไปได้ดีที่สุดทำให้การควบคุมน้อยที่สุด เพราะระบบที่แท้จริงจะต้องสามารถที่จะทนต่อความแตกต่างและการเบี่ยงเบนออกจากระบบปกติได้ ระบบสังคมที่มีความยืดหยุ่นมีความเข้มแข็งมากกว่าระบบที่ไม่ยอมให้มีการหันเห

เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐาน นอกจากนี้ระบบสังคมควรจะเปิดโอกาสให้กับบทบาทของบุคลิภาพที่แตกต่างที่จะแสดงออกโดยไม่เป็นการคุกคามต่อบูรณาการของระบบในส่วนรวม

ถึงแม้ว่าความคิดเกี่ยวกับระบบสังคมจะรวมเอากลุ่มประเภทต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันแต่ระบบสังคมที่มีลักษณะเฉพาะและมีความสำคัญพิเศษก็คือ “สังคม” “อันเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความพอเพียงในตัวเอง โดยที่สมาชิกของกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคลและของส่วนรวม และสามารถจะมีชีวิตอยู่ภายในกรอบของตัวเองได้” พาร์สันส์ได้แยกโครงสร้างออกเป็น 4 ประเภท หรือระบบย่อย (Sub-systems) ในฐานที่เป็นหน้าที่คือ ที่มีอยู่ในสังคม ดังภาพที่ 2.3

L	Fiduciary System	Societal community	I
A	Economy	Polity	G

ภาพที่ 2.3 สังคม ระบบย่อยของสังคมและหน้าที่พื้นฐาน

ที่มา : (สุเทพ สุนทรเณสัช. 2540 : 102)

2.5.3 ระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ (Economy) คือ ระบบย่อยที่ทำหน้าที่ในการปรับตัวของสังคมต่อสิ่งแวดล้อม โดยผ่านแรงงานการผลิตและการปริวรรต โดยผ่านการดำเนินการดังกล่าว ระบบเศรษฐกิจปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการต่าง ๆ ของสังคม และช่วยสังคมปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงภายนอกต่าง ๆ ระบบการเมือง (Polity or Political System) ทำหน้าที่ทางด้านที่จะช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายในการดำเนินตามจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของสังคม และระดมผู้กระทำและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ระบบค้ำครอง (Fiduciary System) (เช่น โรงเรียน ครอบครัว เป็นต้น) ทำหน้าที่ในการธำรงไว้โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรม (อันได้แก่ บรรทัดฐานและค่านิยม) แก่ผู้กระทำ และทำให้มีการยอมรับวัฒนธรรมดังกล่าว สุดท้ายหน้าที่ในด้านบูรณาการ จะมีชุมชนของสังคม (Societal Community) เป็นผู้ดำเนินการ (อย่างในเรื่องกฎหมาย) โดยจะเชื่อมประสานองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน

2.5.4 ระบบวัฒนธรรม

ระบบวัฒนธรรม พาร์สันส์พิจารณาเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของโลกทางสังคม หรือที่เขาเรียกว่า ระบบของการกระทำหรือปฏิบัติการ วัฒนธรรมเป็นตัวประสานปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำและก่อให้เกิดบูรณาการระหว่างบุคลิภาพ วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่ยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในตัวของผู้กระทำ แต่อย่างไรก็ตามระบบวัฒนธรรมก็ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบอื่น ๆ ระบบวัฒนธรรมจะมีความเป็นอยู่ที่แยกออกมา

เป็นของตัวเองในรูปของเป็นที่สร้างสมทางสังคมของบรรดาความรู้ สัญลักษณ์และความคิดต่าง ๆ ด้านต่าง ๆ ของระบบวัฒนธรรมดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในระบบสังคมและบุคลิกภาพ แต่มิได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบดังกล่าว

พาร์สันส์ได้ให้คำนิยามของระบบวัฒนธรรม อย่างเดียวกับที่เขานิยามระบบอื่น ๆ คือ ในแง่ที่วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับระบบปฏิบัติการอื่น ๆ วัฒนธรรมจะถูกมองว่าเป็นแบบแผนระบบที่มีการจัดระเบียบของสัญลักษณ์ที่เป็นแนวทางด้านวัตถุแก่ตัวผู้กระทำ เป็นด้านที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบบุคลิกภาพ และแบบแผนที่ยอมรับเป็นสถาบันภายในสังคม เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์และจิตวิสัย วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่พร้อมจะถูกถ่ายทอดจากระบบหนึ่งไปยังอีกระบบหนึ่งได้เสมอ โดยนัยดังกล่าววัฒนธรรมจึงเคลื่อนย้ายจากระบบสังคมไปสู่อีกระบบหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคมและการศึกษา อย่างไรก็ตามลักษณะสำคัญทางด้านสัญลักษณ์ (จิตวิสัย) ของวัฒนธรรม ยังก่อให้เกิดลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถมีการควบคุมปฏิบัติการอื่น ๆ ของพาร์สันส์ พาร์สันส์ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า “มาตรฐานทางศีลธรรมเป็นเทคนิคทางด้านการบูรณาการของการเชื่อมประสานของระบบปฏิบัติการ” ข้อสรุปดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความคิดหลักในทฤษฎีของพาร์สันส์คือ ความคิดที่ว่าระบบวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่เหนือระบบอื่น

2.5.5 ระบบบุคลิกภาพ

ระบบบุคลิกภาพ (Personality System) นั้นถูกควบคุมไม่แต่เพียงโดยระบบวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังถูกควบคุมโดยระบบสังคมด้วย พาร์สันส์เหมือนตระหนักถึงข้อกล่าวหาที่ว่าระบบบุคลิกภาพมีลักษณะอ่อนแอและถูกควบคุมจากภายนอก เขาจึงพยายามที่จะแก้ไขจุดยืนของเขา โดยเพิ่มความเป็นอิสระแก่ระบบบุคลิกภาพ พาร์สันส์ได้กล่าวไว้ว่า

“ในทัศนะของข้าพเจ้า ขณะที่เนื้อหาของโครงสร้างบุคลิกภาพเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากระบบสังคมและวัฒนธรรม โดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม แต่บุคลิกภาพก็กลายเป็นระบบที่มีความเป็นตัวของตัวเอง โดยอาศัยความสัมพันธ์ของระบบที่มีตัวอินทรีย์ของระบบ และโดยอาศัยลักษณะพิเศษเฉพาะของประสบการณ์ชีวิตของตัวเอง บุคลิกภาพจึงไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายนอกปรากฏการณ์ (Epiphenomenon)”

บุคลิกภาพได้รับการนิยามว่า เป็นระบบของการจัดระเบียบเกี่ยวกับแนวทางและข้อมูลเหตุจูงใจของการกระทำหรือการปฏิบัติการของตัวปัจเจกบุคคลผู้กระทำ องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของบุคลิกภาพก็คือ การแสดงออกของความต้องการ (Need Disposition) พาร์สันส์และซิลส์เห็นว่า การระบายความต้องการ “เป็นหน่วยที่มีความสำคัญสูงสุดของมูลเหตุจูงใจของการกระทำ” เขาทั้งสองได้ให้ความแตกต่างระหว่างการแสดงความต้องการกับแรงกระตุ้น (Drives) ซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่มีอยู่เดิมภายใน “เป็นพลังทางสรีระวิทยาที่ทำให้เกิดการกระทำขึ้นได้” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นได้รับการพิจารณาว่า เป็นส่วนหนึ่งของอินทรีย์ทางชีววิทยา ดังนั้นการระบายความต้องการจึงได้รับการนิยามว่าเป็น “แนวโน้มในลักษณะอย่างเดียวกันในขณะที่ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่เดิมภายใน แต่เป็นสิ่งที่ได้รับมาโดยผ่านกระบวนการการกระทำนั่นเอง” กล่าวโดยย่อ การแสดงออกของความต้องการ ก็คือแรงกระตุ้นที่ถูกหล่อหลอมโดยสภาพแวดล้อมทางสังคม

การแสดงออกของความต้องการบีบบังคับให้ผู้กระทำยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม หรือค้นหาสิ่งใหม่ ๆ ถ้าสิ่งที่มีอยู่แล้วไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แสดงออกมาได้ พาร์สันส์ยังได้แยกการแสดงความต้องการออกได้เป็น 3 ประเภท ประเภทแรก บีบบังคับให้ผู้กระทำแสวงหาความรัก การเห็นชอบและอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน จากความสัมพันธ์ทางสังคมของตน ประการที่สอง รวมถึงค่านิยมต่าง ๆ ที่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งทำให้ผู้กระทำต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ประการสุดท้าย คือ ความคาดหวังที่เกี่ยวกับบทบาท (Role Expectations) ทำให้ผู้กระทำให้หรือการตอบสนองที่เหมาะสม

การเน้นความสำคัญของการแสดงออกของความต้องการของพาร์สันส์ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เพราะเป็นการละเลยไม่ให้ความสำคัญต่อด้านอื่น ๆ ของบุคลิกภาพ ระบบบุคลิกภาพของพาร์สันส์ ส่วนใหญ่จึงกลายเป็นระบบที่ขาดความสมบูรณ์ ได้มีผู้วิจารณ์เช่นเดียวกันว่า ถึงแม้ว่าพาร์สันส์จะวิเคราะห์ถึงบุคลิกภาพ แต่จริงแล้วพาร์สันส์ไม่ได้ให้ความสนใจบุคลิกภาพจริง ๆ เท่าใด ที่เป็นเช่นนั้นเพราะพาร์สันส์ได้เชื่อมโยงบุคลิกภาพกับระบบสังคม

อีกด้านหนึ่งของพาร์สันส์สะท้อนให้เห็น ลักษณะของการยอมรับ (Passivity) ของระบบบุคลิกภาพ ในความสนใจของเขาเกี่ยวกับกระบวนการที่ก่อให้เกิดการยอมรับภายใน (Internalization) ในฐานะที่เป็นด้านของระบบบุคลิกภาพของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม พาร์สันส์ได้รับความสนใจมาจากเดอว์คไฮม์ (Durkheim) เกี่ยวกับกระบวนการยอมรับภายในและจากฟรอยด์ (Freud) โดยเฉพาะเกี่ยวกับ “Superego” คือ สิ่งที่อยู่เหนืออัตตา พาร์สันส์ได้แสดงให้เห็นในแนวความคิดของเขาเกี่ยวกับระบบบุคลิกภาพว่าเป็นระบบของกระบวนการยอมรับและถูกควบคุมจากภายนอกอินทรีย์ที่แสดงพฤติกรรม (Behavioral Organism)

ถึงแม้ว่าพาร์สันส์จะรวมเอาอินทรีย์ที่แสดงพฤติกรรมเข้าเป็นระบบหนึ่งในระบบ 4 ประเภท ของการกระทำ พาร์สันส์ได้กล่าวถึงอินทรีย์ที่แสดงพฤติกรรมไว้น้อยมาก ที่เอาอินทรีย์ทางพฤติกรรมเข้ามารวมอยู่ด้วยก็เนื่องจากเป็นแหล่งที่มาของพลังของระบบต่าง ๆ ที่เหลือ ถึงแม้ว่าจะมีพื้นฐานทางด้านองค์ประกอบของยีน แต่องค์กรของอินทรีย์ก็ได้รับผลกระทบจากการสร้างเงื่อนไขและการเรียนรู้ที่เกิดในช่วงชีวิตของปัจเจกบุคคล อินทรีย์ทางชีววิทยาเห็นได้ว่าเป็นระบบตกค้าง (Residue System) ในงานของพาร์สันส์แต่อย่างน้อยพาร์สันส์ก็ควรจะได้รับยกย่องที่ผนวกเอาระบบอินทรีย์แสดงพฤติกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมวิทยาของเขา ถ้าไม่ด้วยเหตุผลอย่างอื่นอย่างน้อยก็เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า ต่อไปจะมีความสนใจทางด้านสังคมวิทยาทางชีววิทยา (Sociobiology) ขึ้นมาอีกในสังคมวิทยา

2.5.6 ทฤษฎีหน้าที่นิยมในแนวใหม่

ภายหลังที่นักทฤษฎีสังคมวิทยาอย่างหนักตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ได้เสื่อมความนิยมอย่างสำคัญ ตั้งแต่ทศวรรษของปี 1960 (พ.ศ. 2503) เป็นต้นมาจนถึงทศวรรษของปี 1980 (พ.ศ. 2503) อย่างไรก็ตามในตอนกลางของทศวรรษปี 1980 ได้มีความหมายที่สำคัญที่จะแก้ทฤษฎีนี้โดยมีชื่อว่า “ทฤษฎีนิยมแนวใหม่” (One-functionalism) ชื่อทฤษฎีนิยมแนวใหม่ที่ใช้ เรียกนักทฤษฎีกลุ่มดังกล่าว ก็เพื่อชี้ให้เห็นถึงการสืบเนื่องของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ และแก้ไขปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ เจฟฟรี อเล็กซานเดอร์และพอลโคโลมิ ได้ให้คำนิยามในทฤษฎีหน้าที่

นิยามแนวใหม่ไว้ว่า “เป็นทฤษฎีหน้าที่นิยมในแนววิจารณ์ตนเองที่มุ่งจะขยายขอบเขตทางวุฒิปัญญาของทฤษฎีหน้าที่นิยมโดยยังคงรักษาหลักการที่สำคัญ ๆ ทางทฤษฎีเอาไว้”

อเล็กซานเดอร์ (Alexander) ได้ให้เค้าโครงการของแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ ไว้ดังต่อไปนี้คือ

ประการแรก ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ดำเนินการโดยอาศัยตัวแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Model) ของสังคม ที่มองเห็นว่าสังคมประกอบด้วยส่วนสำคัญต่าง ๆ ซึ่งในปฏิสัมพันธ์ที่ส่วนต่าง ๆ มีต่อกันและกัน จะก่อให้เกิดรูปลักษณะอันเป็นแบบแผนขึ้น แบบแผนดังกล่าว จะทำให้ระบบมีความแตกต่างจากสภาพแวดล้อมของระบบ ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นระบบจะมีความเกี่ยวพันในลักษณะของการสังเคราะห์ (Symbiotic Connected) และปฏิสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวไม่ได้ถูกกำหนดโดยพลังครอบงำใด ๆ โดยนัยดังกล่าวทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่จึงปฏิเสธไม่ยอมรับหลักกำหนดนิยมที่มีเหตุปัจจัยเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง (Monocausal Determinism) เป็นระบบเปิดและมีลักษณะหลากหลาย (Open-ended and Pluralistic)

ประการที่สอง อเล็กซานเดอร์เสนอข้อโต้แย้งว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ได้ให้ความสนใจแก่ปัญหาเรื่องการกระทำและความเป็นระเบียบเกือบจะเท่า ๆ กับทฤษฎีหน้าที่นิยมเดิม โดยนัยดังกล่าวจึงหลีกเลี่ยงแนวโน้มของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่จะให้ความสนใจต่อแหล่งที่มาของความเป็นระเบียบโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับมหภาคแต่เพียงอย่างเดียว และหันมาให้ความสนใจต่อแบบแผนของการกระทำในระดับจุลภาคมากขึ้น นอกจากนี้ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ยังให้ความสนใจต่อการกระทำในขอบเขตที่กว้างขวาง รวมเอาการกระทำไม่เฉพาะที่มีเหตุผลแต่ยังรวมเอาการกระทำเอาการกระทำของการแสดงออกเอาไว้ด้วย

ประการที่สาม ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ยังคงรักษาความสนใจของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เกี่ยวกับการบูรณาการเอาไว้ไม่เพียงในแง่ของข้อเท็จจริงที่เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่เป็นในแง่ของความเป็นไปได้ในสังคม เป็นการยอมรับว่าการเบี่ยงเบนและการควบคุมทางสังคม เป็นความเป็นจริงที่มีอยู่ในระบบสังคมทั้งหลาย ทฤษฎีหน้าที่นิยมใหม่ให้ความสนใจในเรื่องดุลยภาพเช่นเดียวกัน แต่ความเป็นสนใจที่มีขอบเขตกว้างขวางทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เดิม โดยการรวมเอาดุลยภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบดุลยภาพที่เคลื่อนไหวเข้าไว้ด้วยกันในทฤษฎีหน้าที่แนวใหม่ไม่มีแนวโน้มที่จะมองระบบว่ามีลักษณะของดุลยภาพสถิตย์ (Static Equilibrium) ในความหมายอย่างกว้างดุลยภาพได้รับการนิยามว่าเป็นจุดอ้างอิงในการวิเคราะห์เชิงหน้าที่ ไม่ใช่การบรรยายถึงชีวิตของปัจเจกบุคคลในระบบสังคมที่เป็นอยู่จริง ๆ

ประการที่สี่ ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ยอมรับการเน้นความสำคัญของบุคลิกภาพ วัฒนธรรมระบบสังคม ตามแนวของพาร์สันส์ที่มีอยู่เดิม นอกจากจะถือว่าระบบดังกล่าวมีความสำคัญต่อโครงสร้างสังคม การแทรกซึมของระบบต่าง ๆ ดังกล่าวเข้าไปภายในก่อให้เกิดความตึงเครียด อันเป็นแหล่งที่มาของทั้งการเปลี่ยนแปลงและการควบคุมที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา

ประการที่ห้า ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่มีจุดเน้นที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม ในกระบวนการก่อให้เกิดความแตกต่างภายในระบบสังคม วัฒนธรรมบุคลิกภาพโดยนัยนี้การเปลี่ยนแปลงจึงมิได้เป็นผลผลิตของการปฏิบัติตามหรือกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่เป็นเรื่องของ “ความกดดันทางด้านปัจเจกบุคคลและสถาบันมากกว่า”

ประการสุดท้าย อเล็กซานเดอร์ได้โต้แย้งว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ มีความผูกมัดโดยปริยายกับความเป็นอิสระในการสร้างความแนวคิดและทฤษฎีจากระดับอื่น ๆ ของการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา

ท้ายที่สุดของอเล็กซานเดอร์ได้ให้เค้าโครงของทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่ที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เป็นต้นว่า “การเป็นปฏิปักษ์ต่อปัจเจกชนนิยม การเป็นปฏิปักษ์ต่อการเปลี่ยนแปลง ลักษณะอนุรักษนิยม อุดมการณ์นิยม และอคติต่อลักษณะเชิงประจักษ์” ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวและสร้างทฤษฎีโครงสร้างของทฤษฎีหน้าที่แนวใหม่ เป็นเป้าหมายที่ลักษณะความทะเยอทะยานสูงซึ่งยังอยู่ห่างไกลจากความสำเร็จอย่างที่อเล็กซานเดอร์ยอมรับเขากล่าวว่า “ทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่มีลักษณะเป็นแนวโน้มมากกว่าจะเป็นวิวัฒนาการทฤษฎี”

ในขณะที่อเล็กซานเดอร์พยายามที่จะให้เค้าโครงของทฤษฎีหน้าที่นิยมแนวใหม่โคโลมิได้กล่าวโดยเฉพาะเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ที่ได้รับการแก้ไขใหม่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เขาได้ให้เหตุผลโต้แย้งว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (ทฤษฎีเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความแตกต่าง) ตามแนวของพาร์สันส์มีจุดอ่อนที่สำคัญอยู่ 3 ประการ

ประการแรก ทฤษฎีดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างมากและขาดลักษณะเฉพาะเชิงประจักษ์และทางประวัติศาสตร์

ประการที่สอง ทฤษฎีนี้ไม่ให้ความสนใจอย่างเพียงพอต่อกลุ่มที่เป็นนามธรรมและกระบวนการทางสังคม หรือเกี่ยวกับอำนาจและความขัดแย้ง

ประการที่สาม ทฤษฎีให้ความสำคัญต่อบุคลากรอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างมากเกินไป

ข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีผลทำให้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลายครั้ง ครั้งแรกแนวโน้มของเจ้าสำนักดั้งเดิม คือ การเกิดความแตกต่างเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ได้มีการวิเคราะห์แบบแผนของการเบี่ยงเบนเข้ามาเสริม ไปจากความแตกต่างที่เกิดขึ้น สังคมจะประสบกับการที่ความแตกต่างหมดไป (De-differentiation) หรือการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่ปฏิเสธลักษณะซับซ้อนทางสังคมและเปลี่ยนไปสู่องค์กร ทางสังคมในระดับที่มีความแตกต่างน้อยกว่า การเกิดความแตกต่างน้อยลงมักจะเกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากความไม่พอใจต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนอกจากนี้สิ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันคือ “พัฒนาการอันไม่เท่าเทียมกัน” “การเกิดความแตกต่างที่ไม่สมบูรณ์” เกิดขึ้นในตอนเริ่มต้นของขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความแตกต่างยังไม่ทันเกิดขึ้น และผลลัพธ์คือโครงสร้าง 2 โครงสร้าง หรือมากกว่า อาจจะมีอำนาจร่วมกันหรือแข่งขันกันในด้านที่จะทำหน้าที่ ที่กำหนด

การแก้ไขครั้งที่สอง ผู้ที่แก้ไขทฤษฎีได้พยายามที่จะผลักดันให้เกิดทฤษฎีของความแตกต่าง ที่สนใจว่ากลุ่มที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และการเปลี่ยนแปลงได้รับผลกระทบจากตัวการต่าง ๆ อย่างเช่น อำนาจ ความขัดแย้ง เหตุการณ์ฉุกเฉินเฉพาะหน้าอย่างไร มีกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับการนิยามว่าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ในทิศทางที่ก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างมาก เช่นเดียวกับกลุ่มที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ความสนใจในแนวดังกล่าวก่อให้เกิดความสนใจต่อความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่ก่อให้เกิดความแตกต่าง

และรูปลักษณะที่อาจจะเกิดขึ้นเป็นผลมาจากความขัดแย้ง รายละเอียดทางด้านประวัติศาสตร์และเชิงประจักษ์ได้มีอยู่ในการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มที่แข่งขันในกระบวนการของการเกิดความแตกต่าง งานดังกล่าวเป็นการก้าวพ้นออกมาจากการเน้นความสำคัญของการบูรณาการไปสู่ศักยภาพของความขัดแย้งกัน และแรงกดดันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความแตกต่างภายในระบบวัฒนธรรม สังคม และบุคลิกภาพ ความพยายามต่าง ๆ ดังกล่าวนำไปสู่กรอบการอธิบายที่มีลักษณะครอบคลุมของการวิเคราะห์การเกิดความแตกต่าง

การแก้ไขประการที่สาม ทฤษฎีเกิดความแตกต่างที่มีจุดสนใจอยู่ที่ประสิทธิภาพและการกลับมาสู่การบูรณาการใหม่ในฐานะที่เป็นผลกระทบที่สำคัญของกระบวนการที่ก่อให้เกิดความแตกต่าง เมื่อมาถึงตอนนี้ได้ให้เค้าโครงของผลที่จะเกิดอันมีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น (สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2540 : 95-123)

2.5.7 การสรุปและวิพากษ์แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา (จุดอ่อน จุดแข็ง)

ทฤษฎีหน้าที่นิยมภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ภายใต้โครงสร้างหน้าที่ดังกล่าวแม้แต่นักเองซึ่งเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งก็ได้ถูกกำหนดโครงสร้างหน้าที่ในเชิงปฏิบัติไว้ในทางสังคมหลายประการ เช่น หน้าที่ของสุนัขในการนำพาคนพิการไปสู่จุดหมายปลายทาง อย่างเช่นกรณีของผู้พิการทางสายตา เมื่อมีสุนัขช่วยนำทางจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น หรืออย่างไรต่างประเทศใช้สุนัขเพื่อช่วยบำบัดผู้ป่วยโรคมะเร็ง โดยสุนัขจะผ่านการฝึกและมีใบรับรองก่อนที่จะมาดูแลผู้ป่วยเพื่อให้มีสุขภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น โดยมีพื้นฐานความเชื่อมาจากที่ว่า ถ้าอยากให้อะไรอยู่ได้ในสังคมจะต้องทำให้เกิดประโยชน์

จุดอ่อนของทฤษฎีหน้าที่นิยม ยังมีความเชื่อความเข้าใจผิด ๆ อยู่ว่า สุนัขไทยฉลาดน้อยกว่าสุนัขสายพันธุ์จากต่างประเทศ จึงมีการถูกละเลยในการที่จะนำมาฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการปิดกั้นโอกาสในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับสุนัขจรจัดในประเทศไทย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจองค์ความรู้ทางด้านผลการศึกษาพบว่า มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยมีดังนี้

2.6.1 งานวิจัยต่างประเทศ

เทย์เลอร์ (Taylor, 2017) ได้ทำวิจัยเรื่อง The Role of Dog Population Management in Rabies Elimination - A Review of Current Approaches and Future Opportunities โดยมีวัตถุประสงค์หลักของโครงการคือกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขที่ประสบความสำเร็จ การรักษาระดับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้เพียงพอ ในระดับสูงเพื่อขัดขวางการแพร่ของโรคพิษสุนัขบ้าภายในประชากรสุนัขที่กำหนดไว้ สิ่งนี้จะลดอุบัติการณ์ของโรคพิษสุนัขบ้าในหมู่ประชากรมนุษย์ วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า มาตรการการจัดการประชากรสุนัขสามารถอำนวยความสะดวกในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นเจ้าของสุนัขที่มีความรับผิดชอบและการดูแลด้านสัตวแพทย์ที่ดีขึ้นอาจช่วยปรับปรุงสุขภาพของสัตว์แต่ละตัว และความคุ้มครองจากการฉีดวัคซีนสุนัขซึ่งจะช่วยลดการแพร่กระจายของโรคพิษสุนัขบ้า การทำหมันสามารถลดขนาดการหมุนเวียนและ

ขนาดของสุนัขได้ในทางทฤษฎีเพื่อให้สามารถรักษาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ง่ายขึ้นจะช่วยลดอุบัติการณ์ของโรคพิษสุนัขบ้าในหมู่ประชากรมนุษย์

2.6.2 งานวิจัยในประเทศ

สมปอง เจริญสุข (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง มาตรการในการจัดการสุนัขจรจัดในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการสุนัขจรจัด เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษามาตรการแก้ไขปัญหาของการจัดการสุนัขจรจัด เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาในการจัดการสุนัขในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เกิดปัญหาสุนัขจรจัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบของมนุษย์ที่ปล่อยหรือทิ้งสุนัขให้กลายเป็นสุนัขจรจัด นอกจากนี้ที่มาของสุนัขจรจัดอีกอย่างคือการผสมพันธุ์กันเองของสุนัขจรจัดจึงทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดในเขตเทศบาลบางเสร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีสุนัขเหล่านี้ได้เกิดผลกระทบกับประชาชนที่ถูกสุนัขจรจัดทำร้าย โดยสุนัขเป็นพาหะของพิษสุนัขบ้าและในแง่ของประชาชนที่เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลกรณีสุนัขกัด รวมถึงปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสุนัขจรจัดก่อความรำคาญเกิดความเดือดร้อนทั้งจากเสียงเห่าหอน ความสกปรกจากมูลสุนัขหรือการขุดคุ้ยขยะ

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการสุนัขจรจัดในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เกิดปัญหาของสุนัขจรจัดมีจำนวนมาก ซึ่งมีสาเหตุหรือแหล่งที่มาที่สำคัญจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบของมนุษย์ที่ปล่อยหรือทิ้งสุนัขให้กลายเป็นสุนัขจรจัด โดยอาศัยสาเหตุของการที่อาจมีด้วยกันหลายประการ เช่น สุนัขสุขภาพไม่ดี รูปพรรณไม่สวย ชอบกัดแทะ มีนิสัยชอบทำร้ายคน เห่าหอนส่งเสียงดัง ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน มีนิสัยดุร้าย เจ้าของเบื่อประชากรสุนัขในบ้าน หรือค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูสูง นอกจากนี้ที่มาของสุนัขจรจัดที่สำคัญอีกทางหนึ่งนั่นคือ การผสมพันธุ์กันเองของสุนัขจรจัด ครั้งหนึ่งตกถูกปีละสองครั้งมากกว่าหนึ่งตัว จึงทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดในเทศบาลบางเสร่ มีความทวีความรุนแรงมากขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีสุนัขจรจัดเหล่านี้ก็ได้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องสุขภาพของประชาชนที่ถูกสุนัขจรจัดกัด ทำร้าย โดยสุนัขเป็นพาหะนำโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงหรือปัญหาสุนัขจรจัด และในแง่ของประชาชนที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลกรณีสุนัขกัด รวมถึงปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสุนัขจรจัดได้ก่อความรำคาญเกิดความเดือดร้อนทั้งจากเสียงเห่าหอน ความสกปรก จากมูลสุนัขหรือการขุดคุ้ยขยะ เป็นต้น ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษามาตรการแก้ไขปัญหาของการจัดการสุนัขจรจัด เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวโดยมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาด้วยการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำหมันสุนัขจรจัด พร้อมทั้งฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การนำสุนัขจรจัดที่จับได้มาเลี้ยงในสถานที่เลี้ยงของหน่วยศูนย์ฝึกทหารใหม่ ในความรับผิดชอบของทางเทศบาลตำบลบางเสร่ หรือส่งเสริมให้ประชาชนนำสุนัขจรจัดไปเลี้ยง แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดได้ จึงได้มีการพยายามที่จะจัดระเบียบสุนัขที่มีเจ้าของ ด้วยการอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข

และเทศบัญญัติ เรื่องเกี่ยวกับการควบคุมสุนัข เพื่อแก้ไขปัญหานุัขจรจัดในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ โดยให้เทศบาลประกาศให้เป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือการปล่อยสุนัข ซึ่งมีผลห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งหรือปล่อยสุนัขในที่สาธารณะ หรือในเขตควบคุมการเลี้ยงสุนัข และนอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้เจ้าของสุนัขต้องพาสุนัขของตนไปรับการจดทะเบียนฝังไมโครชิพ พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ ในการเลี้ยงดูสุนัข

มาณพ ประวาลัญญกร (2561) ได้ทำบทความวิชาการเรื่อง กฎหมายว่าด้วยการขึ้นทะเบียนและเสียภาษีสุนัข เป็นการศึกษาข้อกฎหมายถึงประเด็นปัญหาที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการที่มีการเสนอร่างกฎหมายให้มีการขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยมีวัตถุประสงค์ในการเขียนบทความวิชาการ เพื่อมุ่งที่จะศึกษาถึงข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนสัตว์เลี้ยงและการเสียภาษีสัตว์เลี้ยง เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมโดยเน้นไปที่การจดทะเบียนสุนัขและการจัดเก็บภาษีสุนัข ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหารทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพของสัตว์

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า 1) การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เน้นไปที่การบังคับใช้ที่เกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมเป็นหลัก ในทางปฏิบัติจึงควรเน้นการบังคับใช้ที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้มากขึ้น เพื่อให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงมีความรับผิดชอบต่อสัตว์เลี้ยงมากขึ้น 2) ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.... ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอให้มีการขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงนั้น เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์แล้วเป็นความต้องการของรัฐที่จะดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีจากเจ้าของสัตว์เลี้ยง 3) พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งให้มีการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสำหรับสัตว์พาหนะนั้น มีค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนที่ถูกมากคือ ช้าง ตัวละ 5 บาท ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ตัวละ 50 สตางค์ จึงมิใช่เป็นการเก็บค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนที่ถือว่าเป็นค่าภาษีสัตว์พาหนะแต่อย่างใด เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.... ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ ที่กำหนดอัตราค่าขึ้นทะเบียนสูงสุดถึง 450 บาท จึงเห็นได้ชัดว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นเรื่องของนโยบายที่จะเก็บภาษีจากสัตว์เลี้ยงนั่นเอง 4) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนโดยเฉพาะสุนัขในราคารวม 450 บาท ต่อตัวต่อปี ที่จะนำมาใช้กับประเทศไทย ในฐานะที่เป็นภาษีการเลี้ยงสุนัข จึงเห็นว่าเป็นอัตราที่เหมาะสมแล้ว เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับภาษีสุนัขในหลายประเทศตามข้อมูลที่ได้เสนอไปก็มีอัตราที่สูงกว่าอัตราที่ไทยจะจัดเก็บหลายเท่า และรายได้ที่ได้จากการภาษีนี้ในต่างประเทศก็นำไปใช้สำหรับเป็นเงินงบประมาณเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ได้ มิใช่เป็นการหารายได้เข้ารัฐแต่เพียงประการเดียว

ธนภพ ศรีสถาพร (2552) ได้ทำวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานครและสภาพปัญหาในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร

4) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือความขัดแย้งระหว่างนโยบายและกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร 5) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างนโยบายและกฎหมายพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา วิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

ปัญหาสุนัขจรจัดในกรุงเทพมหานครจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครเป็นอย่างยิ่ง กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงปัญหาสุนัขจรจัดจึงมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยมีการดำเนินการเพื่อจัดการปัญหาสุนัขจรจัดมาแล้วหลายวิธีการ เริ่มตั้งแต่จับสุนัขจรจัดไปทำลายหรือไปเลี้ยงในสถานที่เลี้ยง จนถึงการเปลี่ยนมาจับสุนัขมาทำหมันและฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแล้วปล่อยไป แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในกรุงเทพมหานครได้ จนล่าสุดมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาด้วยการจัดระเบียบสุนัขโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548 โดยประกาศให้กรุงเทพมหานครเป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัขอันจะมีผลห้ามมิให้ผู้ใดนำสุนัขมาทิ้งหรือปล่อยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเด็ดขาด ทั้งยังกำหนดมาตรการให้เจ้าของสุนัขนำสุนัขไปจดทะเบียนสุนัข และกำหนดหน้าที่ของเจ้าของสุนัขอีกหลายประการ

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันแม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานครด้วยการบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดให้หมดไปจากกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานครมีประเด็นปัญหาอยู่หลายประการ โดยกฎหมายระบุว่ากรณีที่เจ้าหน้าที่จับสุนัขได้ และไม่มีเจ้าของมารับคืนภายในระยะเวลาที่กำหนดให้สุนัขนั้นตกเป็นของกรุงเทพมหานคร ซึ่งกรุงเทพมหานครมีนโยบายในการจัดการกับสุนัขจรจัดที่ถูกจับได้นี้ด้วยการไม่กำจัดสุนัข แต่จะจับสุนัขมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและทำหมันแล้วกลับไปปล่อยยังที่เดิม ซึ่งการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามมิให้ผู้ใดปล่อยหรือทิ้งสุนัขในกรุงเทพมหานครโดยเด็ดขาด ประกอบกับกฎหมายที่ออกมา ยังไม่มีการระบุความหมายของสุนัขจรจัดที่ชัดเจนและยังไม่มีมาตรการในการจำกัดจำนวนการเลี้ยงและไม่มีมาตรการในการคุมกำเนิดสุนัข นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครยังไม่มีความพร้อมที่จะดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งสถานที่เลี้ยงสุนัขและจำนวนบุคคลากรของกรุงเทพมหานครซึ่งมีไม่เพียงพอ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีการระบุความหมายของสุนัขจรจัดให้ชัดเจนและเพิ่มมาตรการในการจำกัดจำนวนการเลี้ยง รวมถึงมีมาตรการในการคุมกำเนิดสุนัขที่มีเจ้าของ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีสุนัขมากเกินไปที่เจ้าของจะเลี้ยงได้ อันจะนำไปสู่การนำสุนัขไปปล่อยหรือทิ้งในที่สาธารณะอันเป็นต้นตอที่สำคัญของสุนัขจรจัดในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้เพื่อเป็นการลดภาระของกรุงเทพมหานคร ควรนำมาตรการกำจัดสุนัขจรจัด กลับมาใช้ร่วมกับมาตรการอื่น ๆ ด้วย

เบญจมาศ สุนนทะนาม และหัชชากร วงศ์สายัณห์ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง นโยบายเรื่องสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองซิดนีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสุนัขจรจัดในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสุนัข

จรจัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองชิคาโก เพื่อศึกษาหาวิธีการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดใน กรุงเทพมหานครโดยมีต้นแบบมาจากเมืองชิคาโก วิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาและเปรียบเทียบถึงนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับการ แก้ปัญหาสุนัขจรจัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองชิคาโกและวิธีการแก้ปัญหาที่มีต้นแบบมาจาก เมืองชิคาโก จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองชิคาโก คือ “การบังคับใช้กฎหมาย” ในที่นี้พูดถึงการบังคับใช้กฎหมายที่จริงจังและเข้มงวดเกี่ยวกับการ จัดการสุนัขรวมถึงสัตว์เลี้ยงภายในเมือง สังเกตได้จากหลาย ๆ นโยบายไม่ว่าจะเป็นการทำหมัน ฉีดวัคซีน หรือแม้กระทั่งศูนย์รับเลี้ยงสุนัข ทั้งกรุงเทพมหานครและเมืองชิคาโกมีความคล้ายคลึงกัน เกือบทั้งหมด วิธีการแก้ไขปัญหานี้โดยมีต้นแบบมาจากเมืองชิคาโกนั้นมีหลายประการ เริ่มจาก

ประการที่หนึ่ง การจดทะเบียนสุนัข ส่งเสริมให้เจ้าของสุนัขใส่ใจกับสุนัขเลี้ยงของตน มากขึ้นด้วยการขอให้สุนัขมาฉีดไมโครชิพและทำประวัติไว้กับกรุงเทพมหานคร เมื่อฉีดไมโครชิพ แล้ว กรุงเทพมหานครจะออก “บัตรประจำตัวสุนัข” ให้ข้อดีคือหากสุนัขสูญหาย ถูกขโมย ปลดหลง ออกจากบ้าน แล้วมีผู้พบเจอสุนัข เมื่อนำสุนัขมาส่งชิพจะทราบทันทีว่าจะติดต่อกับเจ้าของที่บ้าน ไหน เจ้าของสุนัขสามารถนำสุนัขไปฉีดไมโครชิพกับกรุงเทพมหานครได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่อาจ ต้องรอจังหวะบ้างหากจำนวนชิพเต็มหมดและอยู่ในช่วงการประมูลชิพใหม่ เจ้าของสุนัขที่สามารถ รับผิดชอบค่าใช้จ่ายสามารถนำสุนัขตัวโปรดไปฉีดชิพได้เองที่คลินิกเอกชน อาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น นิดหน่อย โดยทางกรุงเทพมหานครต้องประสานกับคลินิกเอกชนไว้เรียบร้อยแล้วในเรื่องการส่งข้อมูล เกี่ยวกับสุนัขกลับไปทางกรุงเทพมหานคร เพราะ “บัตรประจำตัวสุนัข” จะต้องออกให้โดย กรุงเทพมหานคร

ประการที่สอง การทำหมันและฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าต้องนำสุนัขไป ฉีดวัคซีนปีละหนึ่งครั้ง แผนงานที่กรุงเทพมหานครทำอยู่ขณะนี้คือการรณรงค์ฉีดวัคซีน นายสัตวแพทย์ออกฉีดวัคซีน 50 เขตทั่วกรุงเทพฯ พร้อมกันในสัปดาห์เดียว เพื่อป้องกันพร้อมกัน ทั่วทุกเขต ศูนย์บริการสาธารณสุขให้บริการฉีดวัคซีนฟรีทุกป้ายวันศุกร์อยู่แล้ว หากมีสุนัขเกิน 10 ตัว เรียกไปฉีดถึงที่ได้เลย และถ้าเลี้ยงสุนัขแล้วรู้ตัวว่ามีความสามารถเลี้ยงสุนัขได้เพียงตัวเดียว ควรนำ สุนัขไปทำหมันเพื่อลดอัตราการเกิดใหม่ของสุนัขที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อสุนัขตัวโปรดออกลูกออกหลาน มาเรื่อย ๆ ค่าใช้จ่ายย่อมเพิ่มขึ้นแรก ๆ อาจไม่รู้สึกรู้สาแต่นานวันเมื่อค่าใช้จ่ายรัดตัวขึ้น คนส่วนใหญ่ก็ มักนำสุนัขรุ่นลูกไปปล่อยตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นสาเหตุของปัญหานี้

ประการที่สาม ปรับปรุงสถานที่พักพิงสุนัข โดยจะพัฒนาศูนย์ควบคุมสุนัข กรุงเทพมหานคร (ประเวศ) และศูนย์ควบคุมสุนัขกรุงเทพมหานคร (อุทัยธานี) ให้สามารถรองรับสุนัข ได้อย่างเหมาะสม ขึ้นทะเบียนเป็นสถานพักพิงสุนัขชุมชน โดยเชิญชวน “กลุ่มคนรักสุนัข-ผู้ใจบุญ” ที่เลี้ยงสุนัขในบ้านเป็นจำนวนมาก ๆ มาขึ้นทะเบียนกับกรุงเทพมหานคร โดยมีหลักเกณฑ์ว่าต้องไม่ เลี้ยงเพิ่ม โดยทางกรุงเทพมหานครต้องจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปทำหมันและฉีดวัคซีนให้หมาเสมอเข้าไป ปรับปรุงด้านกายภาพการเลี้ยงให้ดูสะอาดให้สุนัขเหล่านี้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

ประการที่สี่ ส่งเสริมการอุปการะสุนัข ให้ประชาชนช่วยมาทำบุญกับสุนัขที่ถูก ทอดทิ้งที่ศูนย์ฯ ประเวศและทัพบกส่งเสริมให้ประชาชนมารับไปเลี้ยงเป็นสุนัขบ้าน

ประการที่ห้า สร้างสวนสุนัข หรือ Dog Park ให้สุนัขและเจ้าของได้มีที่ออกกำลังกายร่วมกันเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสุนัขและเจ้าของ ลดการนำสุนัขไปปล่อยให้น้อยลง และเพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีของสุนัข การสร้างสวนสุนัขต้องเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานครและสำนักสิ่งแวดล้อม สร้างเป็นสวนสาธารณะสำหรับสุนัข หลักเกณฑ์การใช้สถานที่ เช่น ต้องจัดทะเบียนสุนัข สุนัขต้องมีสายจูงและควบคุมได้ สุนัขต้องไม่ดุ เจ้าของต้องรับผิดชอบความสะอาด

ประการที่หก ปลุกฝังเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ให้เด็กและเยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างหลักสูตรการเลี้ยงสุนัขเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดระยะยาว

ประการที่เจ็ด การประชาสัมพันธ์ เนื่องจากที่ผ่านมาขาดการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้คิดกันไปคนละทาง โดยกรุงเทพมหานครจะแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน และดูแลสวัสดิภาพสัตว์ไปพร้อมกัน

ประการที่แปด วิธีการกำจัดสุนัขจรจัดด้วยการฆ่าหรือรมแก๊ส เป็นวิธีที่โหดร้ายแต่เด็ดขาด เป็นวิธีที่ต่างประเทศรวมถึงเมืองซิดนีย์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสุนัขจรจัดและได้ผล แต่ถ้าหากจะนำมาใช้ในประเทศไทยแล้วแน่นอนว่าต้องมีกระแสต่อต้านที่ค่อนข้างรุนแรงอย่างแน่นอนไม่ว่าจะเป็นจากกลุ่มคนที่เชื่อในหลักคำสอนศาสนา หรือกลุ่มคนรักสุนัขต่าง ๆ

และสำคัญที่สุดคือ ประการที่เก้า บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เพราะหากมีนโยบายที่ดีเพียงใดแล้วแต่ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายที่จริงจัง เพราะคนก็จะละเลยถึงปัญหานี้อยู่ดี เพราะคิดว่า ไม่เป็นอะไร ไม่ผิดอะไร โดยต้องมีมาตรการการลงโทษเจ้าของสุนัขอย่างจริงจัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือประชาชน เพื่อที่จะลดปัญหาสังคมอีกด้านหนึ่ง คือปัญหาที่เกิดจากสุนัขจรจัดนั่นเอง

เพราะฉะนั้นแล้วหากจะให้ย้อนไปถึงต้นตอของปัญหาสุนัขจรจัดนั้น คงจะต้องย้อนกันไปถึงจิตสำนึกของผู้เลี้ยง ในเมืองซิดนีย์คนที่เลี้ยงสุนัขและสัตว์เลี้ยงได้นั้น ต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทุนทรัพย์ สถานที่ เวลาที่ต้องมีให้สุนัขของตนเอง แต่ในไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นนั้น ใคร ๆ ก็สามารถเลี้ยงสุนัขได้ แต่ถึงอย่างนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสุนัขมากนัก และสุดท้ายกลายเป็นปัญหาสังคมแบบเรื้อรังไม่มีที่สิ้นสุด ต้องมีการบังคับใช้มาตรการที่เด็ดขาดกับผู้ที่ต้องการที่จะเลี้ยงสุนัข วิธีทางอีกประการหนึ่งในการแก้ปัญหาหมาจรจัดอย่างยั่งยืนก็คือ การนำหมาจรจัดมาเลี้ยงเป็นหมาบ้าน มันจะเปลี่ยนสถานะจากสุนัขข้างถนนมาอยู่ในสถานที่ที่มีรั้วรอบขอบชิด โดยช่วยกันนำสุนัขเร่ร่อนไปเลี้ยงอย่างมีความรับผิดชอบตามศักยภาพทางเศรษฐกิจของตน จะเป็นการแก้ปัญหาได้ตรงจุด และเป็นการประหยัดงบประมาณแผ่นดินได้เป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐควรมีการณรงค์เพื่อปลุกฝังค่านิยมให้คนไทยมีความรักร่วมกับความรับผิดชอบต่อสุนัขที่เลี้ยงอยู่ตลอดชีวิต นอกจากนี้รัฐควรให้บริการเรื่อง การทำหมันฟรี (ควรทำหมันก่อนแจก) และฉีดยาป้องกันโรค (ราคาต้นทุน หรือกำไรร้อย) ให้กับสุนัขเร่ร่อนที่คนนำไปอุปการะและที่สำคัญรับผิดชอบต่อรักและเลี้ยงดูมันต่อไปตลอดชีวิต

เหนือสิ่งอื่นใดวิธีที่จะแก้ปัญหาสุนัขจรจัดได้ดีที่สุดคือ การบังคับใช้กฎหมายที่จริงจัง อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ หรือประชาชนด้วยเพราะปัญหาที่

เกิดขึ้นจากสุนัขจรจัดนั้นไม่ใช่ปัญหาที่จะมองข้าม เพราะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ถ้าคนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความจำเป็นของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ความสนับสนุนร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงเพียงความรู้สึกพึงพอใจหรือเพียงเพื่อประโยชน์เล็กน้อยส่วนตัว ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหามาจากสุนัขเร่ร่อนจะเป็นความจริงขึ้นมาได้โดยเร็ว

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีจุดเด่นในแง่องค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาในแง่มุมของมาตรการในการจัดการสุนัขจรจัดในเขตเทศบาล หมายความว่าด้วยการขึ้นทะเบียนและเสียภาษีสุนัข มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร นโยบายเรื่องสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานคร และมาตรการการจัดการประชากรสุนัข แต่ยังมีช่องว่างทางวิชาการในแง่มุมของการศึกษาการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยา โดยอาศัยแนวคิดศาสตร์พระราชา ซึ่งจากการศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวแล้วนั้น พบว่า ยังมีนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับตัวศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดไว้น้อยมาก ในขณะที่ปัญหาสุนัขจรจัดนั้นวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษาปัญหาสุนัขจรจัดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะว่าหากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ได้อย่างทันทั่วถึง รวมถึงการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักวิชาการ อันจำเป็นต้องอาศัยการวิจัยเป็นเครื่องมือ งานวิจัยศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดจะช่วยเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการนำเสนอวิธีวิทยาวิจัยในดัชนีพนธ์เรื่อง ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด จะนำเสนอวิธีวิทยาใน 3 ระดับ คือ

- 3.1 แนวทางในการวิจัย (Methodological Approach)
- 3.2 วิธีการวิจัย (Research Methods)
- 3.3 เทคนิคการวิจัย (Research Technique)

3.1 แนวทางในการวิจัย

แนวทางการวิจัยในดัชนีพนธ์นี้ใช้แนวทางสหวิทยาการแบบข้ามพหุสาขา (Transdisciplinary Research) เป็นแนวทางในการวิจัยที่มีจุดเด่นของการศึกษาปรากฏการณ์และปัญหาต่าง ๆ รวมถึงแสวงหาทางออกจากการมองจากหลายมุมหรือการใช้ศาสตร์หลาย ๆ ศาสตร์มาผสมผสานเพื่อก่อให้เกิดความรู้ใหม่ เพื่อนำไปสู่การศึกษาและการแสวงหาแนวทางการแก้ไขเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ศึกษาจากชีวิตจริง แล้วนำมาใช้ในชีวิตได้จริง สำหรับดัชนีพนธ์นี้อาศัยการผสมผสานศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แก่ การใช้แนวคิดศาสตร์พระราชา รัฐประศาสนศาสตร์ สัตวแพทย์ศาสตร์ และสังคมวิทยา เข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด

3.2 วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยในดัชนีพนธ์นี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย เป็น การวิจัยที่เน้นฐานคิด ได้แก่ การเน้นความเป็นมนุษย์ของผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย การเน้นข้อมูลที่เป็นระบบความหมายและการรับรู้ปรากฏการณ์ การเน้นจุดยืนแบบคนในในการรับรู้ปรากฏการณ์ และการเน้นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของปรากฏการณ์ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2559 : 135)

3.3 เทคนิคการวิจัย

ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ในดัชนีพนธ์นี้ เป็นการอาศัยเทคนิคในการแสวงหาความจริงเพื่อนำไปสู่การตอบโจทย์วิจัยร่วมกันใน 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. วิธีวิทยาแนวกรณีศึกษา
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การตรวจสอบข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. วิธีวิทยาการถอดบทเรียน

1. วิธีวิทยาแนวกรณีศึกษา

ในการศึกษา ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดผู้วิจัยเลือกพื้นที่กรณีศึกษารวมทั้งสิ้น 4 แห่ง ประกอบไปด้วย

กรณีที่ 1 มุลนิตินุญรักษ์สุนัษหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานเงินจากการจำหน่ายสื่อพิมพ์ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ครอบครัวยุคทองแดง ในการจัดตั้งเป็นมุลนิตินุญ โดยให้เทศบาลเมืองหัวหินดูแลสุนัษจรจัดอย่างเป็นระบบ ทั้งการให้อาหาร รักษาสุขภาพ ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ทำหมันเพื่อควบคุมปริมาณและเลี้ยงสุนัษให้อยู่กับธรรมชาติ

กรณีที่ 2 ศูนย์พักพิงสุนัษจรจัด นครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยอยู่ภายใต้พระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี โดยกรณีศึกษานี้เป็นตัวแทนของสุนัษมีความสุข และคนทำงานมีความสุข และคนทำงานมีความสุข แล้วก็หาว่าวัดกรรมอะไรก็ได้ ที่จะให้ทั้งสองอย่างมีความสุข โดยมีพื้นที่โครงการทั้งหมด 30 ไร่ 2 งาน แบ่งเป็น 10 ไร่ ที่เลี้ยงสุนัษจรจัด และส่วนที่เหลือคือบริเวณอาคารและพื้นที่ว่างสำหรับเตรียมการพัฒนา เจ้าหน้าที่ในโครงการ

กรณีที่ 3 ศูนย์ดูแลสุนัษจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยาน และรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา กรณีศึกษานี้ มองสุนัษจรจัดเป็นเหมือนเพื่อนร่วมชะตากรรมบนโลก จึงปรารถนาให้สุนัษจรจัดได้มีที่อยู่อาศัย และรอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง รวมถึงการมีชีวิตอยู่อย่างปกติ

กรณีที่ 4 ศูนย์ดูแลสุนัษจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงพระอุปถัมภ์ด้านอาหารและเวชภัณฑ์อื่น ๆ ให้แก่ทางศูนย์ นอกจากนี้แล้วยังได้เสด็จรับฟังปัญหาอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้ทรงอุปถัมภ์ในเรื่องแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ด้วยการนำสัตว์แพทย์ ในกองงานส่วนพระองค์มาช่วยตรวจรักษาสุนัษที่เจ็บป่วยและทุพพลภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นยังรวมถึง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่ได้ทรงมีพระเมตตาช่วยเหลือจัดหาทุนสนับสนุนในการบริหารจัดการ โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการปันจักรยานเพื่อระดมทุนช่วยเหลือทางศูนย์ จนทำให้ศูนย์ดังกล่าวสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน กรณีศึกษานี้จะเน้นให้มีการเลี้ยงดูสุนัษอย่างมีคุณธรรมให้อาหารอย่างเพียงพอ ใส่ใจในเรื่องความสะอาด เพื่อให้สุนัษมีความสุขที่ดี

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้กรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีเพื่อสะท้อนคำถามวิจัยดังกล่าว และให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นในลักษณะของการศึกษากรณีเล็ก ๆ (Micro Level) ที่สามารถเป็นตัวแทนในการอธิบายเข้ากับกรณีใหญ่ ๆ (Macro Level) เนื่องจากการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case-study Research) เป็นการศึกษาที่มุ่งเจาะลึกสาระในรายละเอียดตลอดช่วงเวลาของกรณีใดกรณีหนึ่งเกี่ยวกับปัจเจกชนหนึ่งคน กลุ่มหนึ่งกลุ่ม องค์การหนึ่งองค์การ ขบวนการทางสังคมหนึ่งขบวนการ เหตุการณ์หรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง วิธีวิทยาการวิจัยกรณีศึกษามีประโยชน์เนื่องจากการศึกษาที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลในระดับจุลภาคไปสู่ระดับมหภาค โดยอาศัยตรรกะในเชิงอุปนัย (Inductive

Logic) คือ การสรุปจากรูปธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะไปสู่ข้อสรุปนามธรรมทั่วไป (อุทุมพร จามรรคมาร, 2540 : 249-257)

การเลือกกรณีศึกษาในชุมชนนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative Sampling) มาเป็นหลักของการเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพ ตรรกะในการกำหนดกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive or Purposeful Sampling) กล่าวคือ เป็นการเลือกกรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมากพอสำหรับการศึกษาในเชิงลึก (Information-rich Case for Study in Depth) ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพแตกต่างจากตรรกะในการกำหนดตัวอย่างเชิงปริมาณ (Quantitative Sampling) ที่มุ่งเลือกตัวอย่างให้มีความเป็นตัวแทนของประชากร (Representative Of The Population) โดยใช้ การสุ่มตัวอย่าง (Random of Probability Sampling) เพื่ออนุมานจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ไปสู่ประชากรที่กว้างขวางขึ้น (Patton, 1990 : 169; Teddlie and Tashakkori, 2009 : 179)

เนื่องจากหน่วยในการวิเคราะห์ ของการเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นหน่วยเนื้อหาสาระที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Subject Unit of Analysis) เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้เรื่องดีที่สุด (Key-informant) เป็นต้น เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพสำคัญ ๆ ที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ก็คือ

1. การเลือกตัวอย่างที่มีลักษณะสุดขั้ว (Extreme Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่เป็นกรณีพิเศษที่ไม่เป็นไปตามปกติวิสัย (Special Case) ไม่ว่าจะเป็นสุดโต่งไปในทางบวกหรือลบก็ตาม เช่น การวิจัยเรื่องผลกระทบของการติดยาบ้า ผู้วิจัยควรเลือกตัวอย่างที่เป็นผู้เสพยาบ้ามากและเป็นเวลานาน เป็นต้น

2. การเลือกตัวอย่างให้มีแตกต่างหลากหลายมากที่สุด (Maximum Variation Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่ต้องการให้เนื้อหามีความแตกต่างกันมากที่สุด เพื่อผู้วิจัยจะสามารถสรุปเป็นแบบแผนที่มีร่วมกัน (Common Pattern) ภายใต้ความหลากหลาย แต่แผนดังกล่าวไม่ใช่เป็นข้อสรุปทั่วไป (Generalization) แบบการวิจัยในเชิงปริมาณ ตัวอย่างเช่น ในการวิจัยเรื่องรูปแบบพฤติกรรมกรรมการทุจริตเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยอาจเลือกกรณีที่มีรูปแบบทุจริตดังกล่าวหลากหลายมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเสียง การจัดงานเลี้ยง การสัญญาแลกกับโครงการ ตลอดจนไปถึงการซื้อกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การเลือกตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นจำนวนหนึ่งเพื่อศึกษาเจาะลึกไปในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การเลือกตัวอย่างของการสัมภาษณ์ในการอภิปรายกลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยจึงเลือกตัวอย่างคนที่เข้าร่วมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันตามประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์จำนวน 5-15 คน เพื่อให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลในประเด็นเดียวกันได้ รวมถึงการอภิปรายจนได้ข้อสรุปบางอย่าง เป็นต้น

4. การเลือกตัวอย่างที่เป็นแบบฉบับ (Typical Case Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างกรณีที่เป็นค่าเฉลี่ยของประเด็นที่ศึกษา (Average Example) เช่น การศึกษาลักษณะของโรงเรียนทั่ว ๆ ไปในประเทศไทย ผู้วิจัยจะไม่ใช้โรงเรียนที่ผลิตชนชั้นนำของประเทศ (Elite School) หรือโรงเรียนที่มีความยากจนข้นแค้นในถิ่นห่างไกล เป็นต้น

5. การเลือกตัวอย่างที่เป็นจุดชี้ขาด (Critical Case Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้นที่นี้เป็นอย่างนี้ก็จะเกิดขึ้นที่ไหนก็ได้ ตัวอย่างเช่นในการศึกษาเรื่องโน้มถ่วงของกาลิเลโอ กาลิเลโอจะเลือกใช้ชนกเป็นตัวอย่างชี้ขาดเพราะถ้าชนกตกลงมาถึงพื้นในที่ในอัตราเดียวกับเหรียญเงินในสุญญากาศแล้ว วัตถุอื่นนอกจากชนกก็จะเกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกัน หรือในกรณีของการวิจัยทางสังคมเรื่องการสอบนักเรียนในชั้นเรียนหากนักเรียนที่อ่อนที่สุดสามารถทำข้อสอบได้ นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ย่อมสามารถทำได้แน่นอน ในทางตรงข้าม นักเรียนที่เรียนเก่งที่สุดไม่สามารถทำข้อสอบชุดนี้ได้ นักเรียนกลุ่มอื่นก็ไม่สามารถทำข้อสอบได้ (ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2548 : 181)

6. การเลือกตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ เช่น ในการศึกษาบทบาทของพระนักพัฒนาจำเป็นต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นพระภิกษุที่ทำงานพัฒนาชุมชนด้วย เป็นต้น

7. การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ในเชิงคุณภาพผู้วิจัยสามารถใช้การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่สำหรับการศึกษาหัวข้อวิจัยที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึก (Sensitive Topic) และมีเครือข่ายทางสังคมชัดเจน เช่น การศึกษาเรื่องกระบวนการสวิกกิ้งของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยสามารถเลือกตัวอย่างได้จากการแนะนำต่อ ๆ กันไปในเครือข่ายวงสวิกกิ้งเท่านั้นถึงจะได้ข้อมูลในการวิจัยเพราะปัญหาสวิกกิ้งเป็นพฤติกรรมทางเพศที่เปี่ยมเบนจากบรรทัดฐานของสังคมทั่วไปอย่างมาก

การเลือกกรณีตัวอย่างพื้นที่ของกรณีศึกษาในชุมชนนี้ จะพิจารณาโดยใช้การเลือกตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คือเป็นการศึกษากรณีที่มีบริบทครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดการสุนัขจรจัดที่ใช้แนวทางศาสตร์พระราชารูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. มูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานเงินจากการจำหน่ายเสื้อพิมพ์ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ครอบครัวยุคทองแดงในการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ โดยให้เทศบาลเมืองหัวหินดูแลสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบ ทั้งการให้อาหาร รักษาสุขภาพ ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ทำหมันเพื่อควบคุมปริมาณและเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ

2. ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด นครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยอยู่ภายใต้พระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี โดยกรณีศึกษานี้เป็นตัวอย่างของสุนัข มีความสุข และคนทำงานมีความสุข และคนทำงานมีความสุข แล้วก็หาว่ากรรมอะไรก็ได้ที่จะทำให้ทั้งสองอย่างมีความสุข โดยมีพื้นที่โครงการทั้งหมด 30 ไร่ 2 งาน แบ่งเป็น 10 ไร่ ที่เลี้ยงสุนัขจรจัด และส่วนที่เหลือคือบริเวณอาคารและพื้นที่ว่างสำหรับเตรียมการพัฒนา เจ้าหน้าที่ในโครงการ

3. ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา กรณีศึกษานี้ มองสุนัขจรจัดเป็นเหมือนเพื่อนร่วมชะตากรรม

บนโลก จึงปรารถนาให้สุนัขจรจัดได้มีที่อยู่อาศัย และรอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง รวมถึงการมีชีวิตอยู่อย่างปกติ

4. ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงพระอุปถัมภ์ด้านอาหารและเวชภัณฑ์อื่น ๆ ให้แก่ทางศูนย์ นอกจากนี้แล้วยังได้เสด็จรับฟังปัญหาอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้ทรงอุปถัมภ์ในเรื่องแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ด้วยการนำสัตว์แพทย์ในกองงานส่วนพระองค์มาช่วยตรวจรักษาสุนัขที่เจ็บป่วยและทุพพลภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นยังรวมถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่ได้ทรงมีพระเมตตาช่วยเหลือจัดหาทุนสนับสนุนในการบริหารจัดการ โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการปันจักรยานเพื่อระดมทุนช่วยเหลือทางศูนย์ จนทำให้ศูนย์ดังกล่าวสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน กรณีศึกษานี้จะเน้นให้มีการเลี้ยงดูสุนัขอย่างมีคุณธรรม ให้อาหารอย่างเพียงพอ ใส่ใจในเรื่องความสะอาดเพื่อให้สุนัขมีสุขภาพที่ดี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในดัชนีฉบับนี้ครั้งนี้จะใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การวิจัยเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในดัชนีฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ เช่น เอกสารการประชุม บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ ใบปลิว ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2.1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ เอกสารบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ คือ

2.2.1 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่ม ในการวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาสุนัขจรจัด เพื่อนำไปสู่การนำเสนอตัวแบบเกี่ยวกับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวศาสตร์พระราชา โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายรวม 6 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้บริหารศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน
- 2) กลุ่มผู้บริหารศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด นครชัยบุรินทร์
- 3) กลุ่มผู้บริหารศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง
- 4) กลุ่มผู้บริหารศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน
- 5) กลุ่มภาครัฐ

6) กลุ่มนักวิชาการ

2.2.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-informants) ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสุนัขนรจัดเป็นอย่างดี โดยที่ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลแบบเจาะลึก จากกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง แห่งละ 3 คน โดยผู้วิจัยมีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง

ชื่อ - สกุล	สถานภาพในการให้ข้อมูล
1. คุณสีตลา จุฑะรพ	ผู้อำนวยการศูนย์พักพิงสุนัขนรจัด นครชัยบุรินทร์
2. นายแบงค์ (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงสุนัขนรจัด นครชัยบุรินทร์
3. นางวรรณิ (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงสุนัขนรจัด นครชัยบุรินทร์
4. นายตัมเกียรติ (นามสมมุติ)	เลขานุการประธานศูนย์ดูแลสุนัขนรจัด ของกองทัพเรือ
5. นายเอ (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขนรจัด ของกองทัพเรือ
6. นายบี (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขนรจัด ของกองทัพเรือ
7. คุณรุจิรัตน์ แดงกระจ่าง	เจ้าหน้าที่ประจำมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน
8. คุณสมศักดิ์ กรุณาพิทักษ์	เจ้าหน้าที่ประจำมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน
9. คุณลำเภา สิทธิศักดิ์	เจ้าหน้าที่ประจำมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน
10. นาวาตรี สัมพันธ์ เสี่ยงสืบชาติ	เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขนรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน
11. นายชาติชาย (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขนรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน
12. นางสมใจ (นามสมมุติ)	เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขนรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน

2.3 การสังเกตการณ์ (Observation) การสังเกตการณ์ที่นำมาใช้ในดุษฎีนิพนธ์นี้ เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น และเป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการศึกษาข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.3.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) การเฝ้าดูโดยที่ผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้องหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมกระทำในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย ในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมนั้น จะมีกรอบการสังเกตเป็นแนวในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบในการสังเกตการณ์

2.3.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) หมายถึงการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในฐานะของผู้สังเกตการณ์แต่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ จะใช้การสังเกตการณ์นี้ในระยะแรกของการเริ่มทำงานสนาม เช่น การสำรวจชุมชน หมู่บ้านที่มีปริมาณสุนัขจรจัดมาก จากนั้นจึงค่อยเริ่มใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพราะจะใช้เวลาน้อยกว่าและผู้วิจัยไม่ต้องพะวงกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเหตุการณ์ ซึ่งตนเองก็ยังกำหนดไม่ได้แน่ชัดว่าควรมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือกิจกรรมใดดีที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

ในวิจัยนี้จะใช้การสังเกตการณ์ทั้งสองแบบ คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในงานวิจัยนี้

3. การตรวจสอบข้อมูล

ในที่นี้จะตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ คือ

3.1 การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในดัชนีนิพนธ์นี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

3.2 การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะให้ผู้ให้ข้อมูล 6 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน กลุ่มผู้บริหารศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด นครชัยบุรินทร์ กลุ่มผู้บริหารศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน กลุ่มภาครัฐ และกลุ่มนักวิชาการ จากนั้นให้นำข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบว่าจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน

3.3 การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3.4 การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะลงไปสัมภาษณ์ 2-3 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกัน 2 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

3.5 การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในสถานที่ที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดูแลสุนัขจรจัด จะสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่คนเดียวกันแต่ต่างสถานที่ เช่น สัมภาษณ์ในร้านกาแฟ ส่วนครั้งที่ 2 อาจขอไปสัมภาษณ์ในสถานที่ทำงาน เป็นต้น แล้วนำข้อมูลมาพิจารณาว่าข้อมูลมีความคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ใช้ในงานดัชนีนิพนธ์นี้จะเป็นการตีความในลักษณะต่าง ๆ คือ

4.1 การตีความหมายทางสังคม

4.1.1 สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกทั้งเดี่ยวและกลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นมาใช้ในการบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์หอนั้นจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัย

เชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักหรือแบบแผนหลักที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อยอันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ทางผู้วิจัยได้ดำเนินการสะท้อนตอบโต้ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการกระบวนการสะท้อนในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนควบคู่ไปกับการดำเนินกระบวนการวิจัยเพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีความแกร่งและแม่นยำ เพื่อให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นรวมทั้งคณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วย เพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การกำหนดตัวแบบการจัดการสุนัขจรจัดตามแนวศาสตร์พระราชา

4.1.2 กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสังเกตในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องวางแผน การเก็บรวบรวมกำหนดวิธีการให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวิธีบันทึกข้อมูล โดยอบรมผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลต้องอบรมวิธีการเก็บให้มีความรู้ ความเข้าใจ จากนั้นจึงเก็บข้อมูลตามที่วางแผนไว้ เมื่อได้ข้อมูลกลับมาต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.1.3 กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการประชุมกลุ่มในตอนท้ายงานวิจัย ผู้เกี่ยวข้องหน่วยงานรัฐ เทศบาล ผู้เลี้ยงสุนัขและผู้นำในชุมชน เพื่อตรวจสอบต้นแบบการจัดระเบียบสุนัขจรจัด

5. วิธีวิทยาการถอดบทเรียน (Lesson-learned Methodology)

ในการศึกษาวิธีวิทยาการถอดบทเรียนนั้นที่นำมาใช้กับดัชนีพจนานี้ ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดการถอดบทเรียนจากการเลือกตัวอย่างกรณีศึกษา 4 แห่ง เพื่อให้ได้บทเรียนและแนวทางการปฏิบัติที่ดี และความรู้สำหรับการวางแผนการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวศาสตร์พระราชได้ในอนาคต

การถอดบทเรียนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการจัดการความรู้ เป็นการบริหารงานโดยมีฐานเป็นความรู้จากการศึกษาปรากฏการณ์จริง เพราะฉะนั้นการถอดบทเรียนจึงเป็นกระบวนการแยกเอาความรู้ออกมาจากประสบการณ์ทำงาน นำออกมาใช้เป็นต้นทุนในการบริหารจัดการในเรื่องที่มีความซับซ้อน และมีความยากมากกว่าปกติ (ศุภวัธย์ พลายน้อย, 2556 : 16)

ในกระบวนการถอดบทเรียน นับเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการรักษาจุดแข็งของการปฏิบัติเอาไว้ ควบคู่ไปกับการศึกษาแนวทางที่เป็นนวัตกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการนำแนวทางในการปฏิบัติการที่ดีไปประยุกต์ใช้อย่างมีความต่อเนื่อง และเพื่อหลีกเลี่ยงการมีความผิดพลาดแบบเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการถอดบทเรียนประเภทหนึ่ง ก็คือ เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review หรือ AAR) (ศุภวัธย์ พลายน้อย, 2547 : 4)

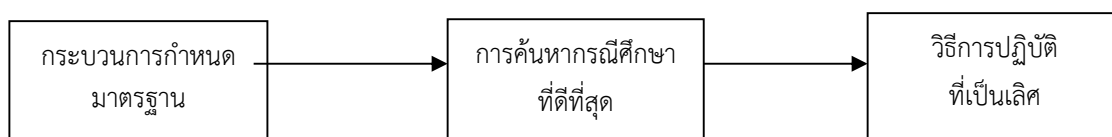
เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติการ เป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อในแนวความคิดที่ว่าควรตีเหล็กในขณะที่กำลังร้อน เริ่มมีพัฒนาการมาจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกองทัพสหรัฐอเมริกาในช่วงกลางทศวรรษ 1970 ในช่วงระหว่างที่สหรัฐอเมริกาประสบกับความพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ทหารอเมริกันมีความเสื่อมถอยขาดความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ด้วยกระบวนการเครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติการ ที่มีความเข้มข้นจริงจังหลังจากนั้น ทำให้กองทัพสหรัฐอเมริกาเกิดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก จึงทำให้สามารถสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในกองทัพให้วนกลับมาได้อีกครั้ง

วิธีวิทยาการถอดบทเรียนที่นำมาใช้กับงานคุณิพนธ์นี้ มีแนวคิดความเชื่อพื้นฐานที่ต้องนึกถึงไว้คือ (ศุภวัทย์ พลายน้อย, 2547 : 12-14)

1. มีความเชื่อเกี่ยวกับความรู้ที่ว่า ความรู้เกิดจากการครุ่นคิดใคร่ครวญและจัดระบบจากปฏิบัติการจริงอย่างทันเวลา (Learning by Doing and Reflectioning)
2. ผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เป็นเครือข่ายของบุคคลและเครือข่ายความสัมพันธ์ทางความรู้ของผู้ที่มีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติการจริงมาด้วยกัน แหล่งความรู้ที่หลากหลายมาจากผู้ปฏิบัติงานที่หลากหลาย
3. การสร้างความรู้ขึ้นมาโดยผ่านจากการปฏิบัติ จากคำถามที่ว่าความรู้สร้างขึ้นหรือแสวงหาความรู้มาได้อย่างไร
4. ในการถ่ายทอดความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในเชิงปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มผู้ปฏิบัติการด้วยกันและในกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียลักษณะเดียวกัน
5. ความรู้ที่เห็นตรงกันในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง จะถูกนำไปใช้เพื่อการปฏิบัติในครั้งต่อไปในทันที

6. การทำเอกสารสรุปบทวนโดยกลุ่มจนเป็นความคิดเห็นร่วมกัน โดยจะมีการสะสมความรู้โดยการบันทึกหลังปฏิบัติการแต่ละครั้ง แล้วนำไปเผยแพร่จนนำไปสู่การค้นพบการปฏิบัติที่ดีที่สุดที่จะใช้เป็นแบบอย่างได้หรือเป็นการปฏิบัติที่มีความเป็นเลิศ (Best Practice)

การที่มีบทเรียนที่ดีเป็นแนวคิดที่ก่อตัวจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านจากการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) การมีบทเรียนที่ดีจะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในจังหวัดชลบุรี เพราะจะเป็นการนำไปสู่ความสำเร็จที่นอกเหนือจากการประเมินและการสรุปผลจากในอดีต การประเมินผลสรุปรวมของความสำเร็จจากตัวชี้วัดที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอต่อการบ่งบอกทิศทางในอนาคต วิธีการปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จหรือการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความเป็นเลิศได้แก่ กระบวนการกำหนดมาตรฐาน จะนำไปสู่การค้นหาผู้ปฏิบัติที่ดีที่สุดและจะนำไปสู่คำตอบว่าวิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุดจะนำไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างไร (ศุภวัทย์ พลายน้อย, 2547 : 20 - 21)

7. วิธีการเรียนรู้หลังการปฏิบัติการ จะให้ความสำคัญอย่างมากแก่ผู้ที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีฝีมือและมีประสบการณ์ รวมไปถึงการเห็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้ที่เป็นผู้บริหาร

เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติการที่มีการนำมาประยุกต์ใช้ดัชนีพจน์นี้ เพื่อการเรียนรู้ดังเช่นชุดคำถามดังต่อไปนี้ (เนาวรัตน์ พลายน้อย, 2547 : 10)

1. เราจะวางแผนกันไว้อย่างไร และอะไรคือจุดหมายของการปฏิบัติการ
 2. เมื่อเรามีการดำเนินโครงการพัฒนาไประยะหนึ่งแล้ว สิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งใดเป็นไปตามที่วางแผนไว้/ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
 3. มีสิ่งใดไม่เป็นไปตามวางแผนไว้/ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 4. เรามีปัญหาอะไรบ้างที่พบเจอ
 5. เราจะสามารถทำสิ่งใดให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้บ้าง
 6. ในการดำเนินงานครั้งถัดไป มีสิ่งใดที่เราจะปฏิบัติแตกต่างไปจากครั้งที่ผ่าน ๆ มาได้บ้าง
- การใช้เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติการจะช่วยในการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนระบบคุณค่าที่สำคัญคือ

1. เราจะไม่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ตลอดไป โดยขาดการทบทวนงานและ/หรือโครงการ รวมถึงการต้องยกระดับองค์ความรู้เพื่อการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น
2. บุคลากรสามารถทำงานผิดพลาดได้ แต่ก็สามารถนำมาเป็นบทเรียนได้โดยไม่ต้องปกปิดเป็นความลับที่จะนำไปสู่การทำผิดซ้ำ เพราะฉะนั้นเราควรมีบทเรียนกำกับทำงานโดยแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญคือ การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานซึ่งต้องอาศัยการยอมรับทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยใช้การสื่อสารให้แต่ละคนยอมรับซึ่งกันและกัน
3. การปฏิบัติการสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างบุคลากร จนถึงบุคลากรมีความสำนึกทำงานในทิศทางที่ร่วมกัน และพัฒนางานในเชิงลึกโดยไม่ต้องใช้การสั่งการตามสายการบังคับบัญชา แต่ใช้ศิลปะในการบริหารแรงจูงใจ

บทที่ 4

องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด

ในการสำรวจองค์ความรู้ศาสตร์พระราชที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เข้ากับการบริหารจัดการสุนัขจรจัด จากการศึกษาเอกสารที่เป็นหลักการทำงานของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทั้ง 23 ข้อพบว่า องค์ความรู้ศาสตร์พระราชที่ว่าด้วยหลักการทำงานของ ไม่ได้มีการกล่าวถึงแนวทางที่เป็นองค์ความรู้หรือกิจกรรม หรือแนวทางเกี่ยวกับการจัดการสุนัขจรจัดไว้โดยตรง หากแต่เมื่อทำความเข้าใจองค์ความรู้ศาสตร์พระราชอย่างถ่องแท้และลุ่มลึกแล้ว ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบว่าการที่จะสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชไปใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหา สุนัขจรจัดสามารถทำได้โดยการปรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของสถานที่และห้วงเวลาได้ 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสุนัขทรงเลี้ยง และแนวทางที่ 2 การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดให้เกิดประโยชน์ได้ 12 ข้อ ได้แก่

4.1 แนวทางที่ 1 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสุนัขทรงเลี้ยง

ในการศึกษาถึงแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีได้แนวพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องสุนัขจรจัดไว้โดยตรง หากแต่เราสามารถศึกษาถอดบทเรียนได้จากการที่ทรงใช้กับการบริหารจัดการสุนัขทรงเลี้ยง พบว่า สุนัขทรงเลี้ยงที่สำคัญและมีความผูกพันกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มากที่สุดตัวหนึ่งมีชื่อว่า ทองแดง สำหรับประวัติความเป็นมาเป็นไปของสุนัขทรงเลี้ยงที่ชื่อ ทองแดง นั้น เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541 (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2545)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า ทองแดงเป็นสุนัขธรรมดา มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันนับว่ากว้างขวาง มีผู้เขียนเรื่องทองแดงก็หลายเรื่อง แต่น่าเสียดายว่าเป็นเรื่องที่เล่ามักคลาดเคลื่อนจากความจริง และขาดข้อมูลสำคัญบางประการ โดยเฉพาะเกี่ยวกับความกตัญญูรู้คุณของทองแดงที่มีต่อแม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงยกย่องว่า คุณลักษณะดังกล่าวผิดกับคนอื่นที่เมื่อกลายมาเป็นคนสำคัญแล้วมักจะลืมตัว และดูหมิ่นผู้มีพระคุณที่เป็นคนต่ำต้อย

ทองแดงเป็นสุนัขที่มีสัมมาคารวะ และมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เจริญเนื้อเจริญตัว รู้จักที่ต่ำที่สูง เวลาเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จะนั่งต่ำกว่าเสมอแม้จะทรงดึงตัวขึ้นมากอดทองแดงก็จะทรุดตัวลงหมอบกับพื้น และทำหูหลุ่อย่างนอบน้อม คล้าย ๆ กับแสดงว่า “ไม่อาจเอื้อม” คุณสมบัติของทองแดงดังที่กล่าวนี้ น่าจะมาจากนิสัยของแม่แดง ซึ่งแม้จะเป็นสุนัขเร่ร่อนต่ำต้อยจนถูกเจ้าหน้าที่กรุงเทพจับไปรอวันตายที่ทุ่งสีกัน เมื่อโชคดียังได้รับอุปการะอยู่ในบ้านก็ได้วางตัวเหมาะสมอย่างมหัศจรรย์ โดยเฉพาะในด้านเคารพสุนัขอาวุโสที่แม่จะเคยรังแก แม่แดงก็ไม่เคยโต้ตอบหรือเคียดแค้น ทุกครั้งที่พบก็จะวิ่งเข้าไปหมอบคารวะผู้ใหญ่เช่นเดิม

เรื่องสุนัขสามตัวนี้ คือ แดง มะลิ และทองแดง แสดงว่าสุนัขจรจัดมีคุณสมบัติที่น่าปรารถนาสำหรับเป็นสุนัขเลี้ยงในบ้าน สุนัขจรจัดที่มีผู้เมตตาเลี้ยงส่วนมากจะเจริญเนื้อเจริญตัว และมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้าของเป็นพิเศษเสมือนสำนึกในบุญคุณ ทั้งยังฉลาดไม่แพ้สุนัขนอก

บางตัวสวยงาม หรือมีความโดดเด่นสง่างาม เช่น ทองแดง เป็นต้น ในประเทศไทยมีหลายแสนตัวที่จะเลือกได้ ความจริงมีล้านเหลือ แต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่ทางราชการจะช่วยก็จะมีผู้ที่ยินดียิ่งในการเปิดบ้านต้อนรับสุนัขเหล่านี้ จะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาสุนัขเร่ร่อนซึ่งเป็นอันตราย นอกจากนี้ยังช่วยเรื่องสัตว์เลี้ยงหรือหาราคาแพง ซึ่งทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งหันมาพัฒนาสุนัขสายพันธุ์สุนัขไทยที่ฉลาดน่ารักและซื่อสัตย์ที่มีอยู่มากมาย

สำหรับประวัติความเป็นมาของสุนัขทรงเลี้ยงที่มีชื่อว่าคุณทองแดงนั้น จากการศึกษาพบว่า เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเจิมศิลาฤกษ์ คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา และทอดพระเนตรแปลงผักบริเวณใต้ทางด่วนรามอินทรา ซึ่งปัจจุบันนี้คือ ร้านโกเลเด็นเพลซ พระรามเก้า เขตวังทองหลาง ในการเตรียมรับเสด็จครั้งนั้น เจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครได้มาจัดการทำความสะอาดดูแลความเรียบร้อยในบริเวณที่จะเสด็จพระราชดำเนินผ่าน เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบริเวณคลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาและหมู่บ้านข้างคลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาในเวลานั้นพบว่า มีสุนัขจรจัดอยู่หลายตัวแต่สุนัขที่มีความน่ารักน่าเอ็นดูที่ทำให้ชาวบ้านเลี้ยงดูและให้อาหารอยู่เป็นประจำมีอยู่ 4 ตัว ซึ่งในบรรดาสุนัขทั้ง 4 ตัวดังกล่าวมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันตามสีและลักษณะของสุนัข คือสุนัขตัวแรกมีชื่อว่า “เจ้าดำใหญ่” ซึ่งถือว่าเป็นสุนัขเจ้าถิ่นทั้งนี้เพราะเจ้าดำใหญ่นั้นมีลักษณะรูปร่างสูงใหญ่ ประกอบกับเป็นสุนัขเพศผู้มีลักษณะของความเจ้าชู้ซึ่งต่อมาได้นำไปทำหมันซึ่งมี “ดำเล็ก” (หายไปเพราะถูกดำใหญ่รังแก) “เป้” (สุนัขพิการ) และสุนัขอีกตัวหนึ่งที่มีสีขาว “ต่าง” (สีขาวต่างน้ำตาล)

ในห้วงเวลาที่เจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครมาเตรียมงาน ก็ได้จับลูกสุนัขทั้ง 4 ตัวไปด้วย ทำให้ชาวบ้านที่เคยให้อาหารเป็นประจำก็ได้วยวยขึ้นมา เพราะมีความผูกพันกับสุนัขเหล่านี้ ความดังกล่าวทราบถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จึงทรงมีรับสั่งให้แพทย์ที่คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาติดต่อเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครให้นำสุนัขมาคืน สร้างความสับสนและความไม่พอใจให้กับพนักงานที่มาจับสุนัขไปเพราะคนหนึ่งสั่งให้จับไป อีกคนหนึ่งสั่งให้นำมาคืนทั้ง ๆ ที่สุนัขเดินทางไปจนเกือบจะถึงทุ่งสีกันแล้ว แต่เมื่อมีวิทยุให้นำมาคืนจึงนำมาคืนโดยแถมมาให้อีก 2 ตัว ไม่มีผู้ใดทราบว่าสุนัข 2 ตัวนี้มาจากไหน ดังนั้นสุนัขทั้งหมดจึงได้กลับถิ่นที่เคยอาศัยอยู่

เมื่อถึงวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงเจิมศิลาฤกษ์อาคารคลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ยังทรงทอดพระเนตรเห็นสุนัขดำใหญ่วิ่งอยู่ ข้าง ๆ ทางพระราชดำเนิน จึงเกิดแนวความคิดว่าสุนัขดำใหญ่ต้องนำไปทำหมัน เพราะอาจจะไปจิบสาวโกเลเด็นริทรีเวอร์ในหมู่บ้านไปได้ 2 ตัว ทำให้มีลูกสุนัขโกเลเด็นริทรีเวอร์ออกมาเป็นสีดำทั้งหมด 15 ตัว กลายเป็นสุนัขพันธุ์ลาบราดอร์ตระกูลดำใหญ่ ยิ่งความหงุดหงิดใจให้แก่เจ้าของบ้านเป็นยิ่งนัก สุนัขสองตัวใหม่ที่เพิ่มขึ้นมาี้ ตัวหนึ่งชาวบ้านเรียกว่า “แดง” เพราะมีสีน้ำตาลแดง เมื่อถูกปล่อยก็หนีเข้าไปอาศัยอยู่ในซอยหมู่บ้านข้างคลินิกศูนย์การแพทย์พัฒนาและไม่ยอมออกไปจากซอยนั้นอีกเลย ส่วนอีกตัวหนึ่งมาอาศัยอยู่ในบริเวณคลินิกศูนย์การแพทย์พัฒนาได้ 2-3 วันก็หายไป คิดว่าคงถูกสุนัขเจ้าถิ่นที่อาศัยอยู่ก่อนไล่ไป เมื่อมี “แดง” มาเพิ่มขึ้น ชาวบ้านในซอยก็เลี้ยงดูให้อาหาร เช่นเดียวกับตัวอื่น

ตอนที่มาอยู่ใหม่ ๆ “แดง” เป็นสุนัขขี้กลัว ผอมมีแต่กระดูก และเป็นขี้เรื้อนต่อมาไม่นาน ชาวบ้านที่ให้อาหารก็เห็นว่า “แดง” อ้วนขึ้นผิดสังเกตจึงรู้ว่าเป็นสุนัขท้อง และในวันที่ 7 พฤศจิกายน

พ.ศ. 2541 เวลาประมาณเที่ยงคืน “แดง” คลอดลูกออกมาเป็นจำนวน 7 ตัว เป็น ตัวเมีย 6 ตัว และตัวผู้ 1 ตัว ซึ่งต่อมาได้รับการตั้งชื่อดังนี้ คือ ทองแดง คาลัว หนูน ทองเหลือง (ตัวผู้ตัวเดียว) ละมุน โกโร โกโส คนงานในซอยหมู่บ้านที่กำลังก่อสร้างได้นำกล่องกระดาษใบใหญ่มาทำเป็นบ้านให้ชาวบ้านช่วยเลี้ยงดู เอากระดาษหนังสือพิมพ์และผ้าเช็ดตัวมาปูให้ รวมทั้งช่วยกันป้อนนมให้กับลูกสุนัข เพราะ “แดง” มีน้ำนมเลี้ยงลูกได้ไม่พอ

สุนัขที่ชื่อ “ทองแดง” ได้ย้ายจากวังทองหลางสู่วังสวนจิตรลดา ซึ่งทองแดงมีลักษณะที่แตกต่างจากพี่น้อง คือ มีลักษณะมีความโดดเด่น ได้แก่ มีสายสร้อยรอบคอครึ่งเส้น มีถุงเท้าขาวทั้ง 4 ขา หางม้วน และที่สำคัญที่สุดคือ มีจมูกที่เด่น และหางที่ดกสีขาว เช่นเดียวกับ “ทองดำ” สุนัขหลวง ซึ่งเกิดวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงรับลูกสุนัขตัวน้อยนี้ไว้ เพื่อให้เป็นแฟนของทองดำซึ่งมีสีดำ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2541 เมื่อทองแดงมีอายุได้ 5 สัปดาห์ ได้เข้ามาถวายตัว อย่างไรก็ตามที่ ถึงแม้ว่าทองแดงจะเป็นคู่หมั้นคู่หมายของทองดำตั้งแต่ก่อนที่จะเข้าวัง แต่ในที่สุดเนื้อคู่ที่แท้จริงของทองแดงก็คือ ทองแท้ สุนัขหนุ่ม พันธุ์บาเซนจิ และต่อมาก็มีความรักใคร่ชอบพอกันจนมีลูกด้วยกันถึง 9 ตัว เมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2543

เนื่องจากด้วยความที่ทองแดงยังเด็กมากมีอายุเพียง 5 สัปดาห์ เมื่อมาอยู่ที่สวนจิตรลดา ทองแดงจึงต้องอาศัยมีแม่นม กินนมจากแม่มะลิ หมาเทศ ซึ่งเป็นภริยาของ สุธล่อ สุนัขพันธุ์ดัลเมเซียน แม่ของทองดำและพี่น้องทั้ง 9 ตัว ซึ่งเพิ่งเกิดหลังจากทองแดง 1 วัน คือ วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ส่วนพี่น้องของทองแดงชาวบ้านก็ช่วยกันรับมาเลี้ยงดูในบ้าน แดงจึงได้เข้ามาอยู่ในบ้านพร้อมกับลูกอีก 2 ตัว และน้องอีกตัวหนึ่งก็ได้อยู่บ้านหลังตรงกันข้ามและอีกสองตัวมีผู้มาขอรับไปเลี้ยงเช่นเดียวกัน ส่วนสุนัขที่เป็นตัวผู้เพียงหนึ่งตัวได้รับพระราชทานชื่อว่า ทองเหลือง โชคดีได้อยู่บ้านที่เจ้าของเป็นข้าราชการบริพาร ดังนั้น แดงและลูกลูกทั้งหมดจึงเปลี่ยนสภาพจากหมาเทศ (เทศบาล) มาเป็นหมาบ้านอย่างเต็มตัวเพราะต่างก็มีบ้านให้อยู่อาศัย

ในวันที่ทองแดงมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทองแดงร้องให้ตลอดทางที่มาจากวังทองหลาง อาจเป็นเพราะคิดถึงแม่แดงหรือว่าเหวเพราะยังเด็กอยู่มาก แม้ว่าผู้ที่นำมาจะได้ป้อนขนมนมก็ไม่หยุดร้องไห้ แม้จะอุ้มไว้บนตักหรืออุ้มเดินไปเดินมาทองแดงก็ยังคงไม่หยุดร้องไห้แต่ที่น่าประหลาดใจไปกว่านั้นคือเมื่อถวายตัวแล้วทองแดงกลับหยุดร้องไห้แล้วคลานเข้าเข้ามาหาคนที่พระเพลาเหมือนจะฝากชีวิตไว้กับพระองค์และยังได้นอนหลับสนิทอย่างหมดกังวลคลายความหวาดกลัวและความว่าเหวทั้งหมดทั้งมวลที่มีออกไป

ลักษณะความโดดเด่นของ ทองแดง มีหางที่ม้วนหนึ่งรอบครึ่งประกอปกกับมีหางที่มีลักษณะเป็นดอกสีขาวและมีรูปร่างสูงเพรียวและสง่างมคล้ายกับสุนัขพันธุ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกว่าเคยทอดพระเนตรเห็นในหนังสือเกี่ยวกับสุนัขพันธุ์ต่าง ๆ เมื่อทรงค้นในหนังสือเล่มนั้นก็ปรากฏว่าทองแดงมีลักษณะบางประการคล้ายคือกับสุนัขพันธุ์บาเซนจิทำให้สนพระทัยยิ่งขึ้นและทรงค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับสุนัขพันธุ์บาเซนจิ เพราะเป็นสุนัขที่ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในเมืองไทย ทรงหาหนังสือเกี่ยวกับบาเซนจิหลายเล่มรวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติของบาเซนจิและทรงพบว่าปัจจุบันถือว่าบาเซนจิเป็นสุนัขพันธุ์โบราณมีถิ่นกำเนิดบริเวณแอฟริกากลาง เดิมอยู่ประเทศคองโก ใช้ในงานการล่าสัตว์ โดยมีหน้าที่ชี้ตำแหน่งสัตว์เก็บสัตว์ที่ถูกยิงแล้วและไล่ต้อนให้สัตว์ให้ไปติดตาข่ายแล้ว

นอกจากนี้ยังมีรูปสลักภายในพีระมิดซาคคาร่าที่ประเทศอียิปต์มาประมาณ 4,000 ปีแล้ว แสดงรูปสุนัขกัดแอนติโลปตัวย่อม ๆ และมีรูปหินสลักฟาโรห์เรนู และราชินีเดเด็ต (Pharaoh Renu and Queen Dedet) ใต้ที่ประทับของฟาโรห์มีสุนัขพันธุ์บาเซนจิหมอบอยู่ น่าแปลกที่เมื่อทองแดงยังตัวเล็กอยู่นั้นเวลามาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จะหมอบอยู่ใต้ที่ประทับแบบนี้เสมอในลักษณะเดียวกันกับดังกล่าว ทรงค้นคว้าศึกษาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของบาเซนจิอย่างถี่ถ้วนจนนับว่าทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับบาเซนจิมากที่สุดในประเทศไทยทรงเข้าพระทัยจิตวิทยาของบาเซนจิว่าควรจะดูแลอย่างไร เพราะถ้าไม่เข้าใจนิสัยใจคอแล้วจะรู้สึกได้ว่าเป็นสุนัขที่ดื้อ โดยจะต้องใช้ความระมัดระวังมากจึงทรงสอนและแสดงให้พี่เลี้ยงและครูฝึกที่ดูแลสุนัขที่มีเชื้อสายพันธุ์บาเซนจิว่าควรปฏิบัติอย่างไร

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเราเริ่มการฝึกในครั้งแรก ๆ ทองแดงจะตื่นกลัวเมื่อใช้สายโซ่ฝึกจนครูฝึกคิดว่าจะฝึกทองแดงไม่ได้เสียแล้ว แต่เมื่อใช้ความละมุนละม่อมก็สามารถฝึกทองแดงได้อย่างง่ายดายและทำได้ดีด้วย รวมถึงอยู่ในระเบียบวินัยดีกว่าสุนัขที่ฝึกมาแล้วหลายตัว เมื่อครูฝึกจูงสุนัขมาตั้งแถวคอยรับเสด็จซึ่งมักจะมีจำนวนห้าตัวขึ้นไปเมื่อใกล้เวลาเสด็จทองแดงจะนั่งตรง ตาจ้องตรงไปยังจุดที่จะเสด็จลงไม่วอกแวก ขณะที่สุนัขบางตัวลงนอนบ้างหันซ้ายหันขวาบ้าง ดังเป็นที่ทราบกันว่าลักษณะเด่นของสุนัขพันธุ์บาเซนจิคือไม่เห่าและไม่มีการก่อกวน และลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งก็คือมีท่วงท่าที่สง่างามราวกับม้าพันธุ์ดี

ทองแดงก็มีลักษณะเช่นนั้น คือ ว่องไวหลังตรงท่าสง่างามไม่ว่าจะวิ่งแบบเหยาะ ๆ หรือวิ่งแบบควบกก็ตาม เวลายืนทองแดงก็วางท่าสง่างามเช่นเดียวกันเมื่อประทับอยู่ที่เขื่อนริมทะเลหน้าพระตำหนักที่วังไกลกังวลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีพระราชประสงค์ที่จะถ่ายรูปทองแดง จะทรงรับสั่งว่าทองแดงขึ้นไปยืนนั่งบนเขื่อนแล้วทำท่าทำไก่น้อยจะถ่ายรูป ทองแดงจะขึ้นไปยืนนั่งบนเขื่อนให้ทรงถ่ายรูปโดยดี ส่วนที่กรุงเทพมหานคร เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จลงทรงพระดำเนินออกกำลังพระวรกายรอบสระ หน้าพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ทองแดงก็มีหน้าที่นำเสด็จหลังจากนั้นก็เสด็จฯ ไป ทรงพักผ่อนที่สนามและมีโอกาสทรงถ่ายรูปทองแดงในอิริยาบถต่าง ๆ

ดังนั้นจึงมีรูปทองแดงวางท่าไก่น้อยหลายรูป ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าทองแดงมีลักษณะเด่นเช่นเดียวกับสุนัขพันธุ์บาเซนจิหลายประการ อย่างที่กล่าวมาแล้วคือ ไม่เห่า ไม่มีการก่อกวน และท่าทางสง่างาม แต่เมื่อทรงเปรียบเทียบกับทองแดงกับบาเซนจิแล้ว ทองแดงมีขนาดตัวใหญ่กว่าบาเซนจิจึงทรงเรียกว่า ไทยซูเปอร์บาเซนจิ ทองแดงเป็นสุนัขที่หน้าตาเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือเมื่อมาใหม่ ๆ ทองแดงมีหน้าสั้นหูตกตาโตเหมือนลิงอเมริกาใต้ (ซาปาจู) แต่เมื่อโตขึ้น หน้าจะยาวขึ้นหูตั้งหน้าตากลายเป็นคล้ายสุนัขตำรวจ (แอลเซเชียน) แสดงว่าทองแดงมีส่วนผสมสุนัขหลายพันธุ์เช่นเดียวกับสุนัขพันธุ์ทางทั้งหลาย

4.2 แนวทางที่ 2 การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด

การศึกษานี้พบว่า การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดให้เกิดประโยชน์ได้ 10 ข้อ ได้แก่

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ
2. การระเบิดจากข้างใน
3. การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก
4. การทำตามลำดับขั้น
5. การทำงานแบบองค์รวม
6. การไม่ติดตำรา
7. การประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด
8. การทำให้ง่าย
9. การมีส่วนร่วม
10. ประโยชน์ส่วนรวม

1. ศาสตร์พระราชในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในที่นี้หมายถึง การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ขณะที่พระองค์จะดำเนินการแก้ไขปัญหาในเรื่องใด ๆ ก็ทรงศึกษาข้อมูลในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียดและเป็นระบบจากข้อมูลเบื้องต้นเสียก่อน ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อให้ได้ความจริงที่เป็นปัจจัยที่อยู่เบื้องหน้าเบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหมดอย่างตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ด้วยการทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้รู้ นักวิชาการ ได้มีการเรียบเรียงข้อมูลเอาไว้ในหมวดหมู่ต่าง ๆ ทั้งเอกสารที่เป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง นอกจากนี้แล้วยังจำเป็นที่จะต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องราวดังกล่าว เช่น เจ้าหน้าที่ นักวิชาการและประชาชน ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องดังกล่าวให้ละเอียดมากที่สุด ถูกต้องที่สุดและแม่นยำที่สุดเพื่อทรงนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและตรงต่อเป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานที่นั้น ๆ

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมได้จากมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน ในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดพบว่าการเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการรู้จักตน รู้จักสถานที่และรู้จักเหตุการณ์ โดยในขั้นแรกการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์สุนัขจรจัดในพื้นที่เป้าหมายนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยการสำรวจจำนวนสุนัขจรจัดในแต่ละชุมชน ความต้องการและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุนัขจรจัด เช่น ปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวเป็นการร่วมกิจกรรมดำเนินการกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจากนั้นแล้วนำมาสรุปข้อมูล ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้การวางแผนและออกแบบโครงการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่

ภายหลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ก็จะมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหามีความเป็นรูปธรรมเป็นขั้นตอนต่อไป โดยที่การวางแผนทุก ๆ ด้านจะต้องมีการคำนึงถึงหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม การจัดทำโครงการนาร่อง เช่น การจัดตั้งศูนย์ดูแลและรักษาพันธุ์จระเข้ การทำหมันเพื่อควบคุมจำนวนพันธุ์จระเข้ โดยให้เทศบาลเมืองหัวหินดูแลพันธุ์จระเข้จัดอย่างเป็นระบบ ทั้งการให้อาหาร รักษาสุขภาพ ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ทำหมันเพื่อควบคุมปริมาณและเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการดูแลสัตว์เลี้ยงที่ถูกต้อง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว สุดท้ายแล้วการติดตามและประเมินผลเป็นขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการต่อไป โดยการใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินผลเพื่อปรับปรุงวิธีการและเทคนิคในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง การจัดทำรายงานและการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ในสังคมเกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัดและการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและการดำเนินการแก้ไขปัญหาในลักษณะนี้จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ดีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดในแง่ของการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า

“ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดเป็นการแก้ไขปัญหาก็ไปเหตุแท้ที่จริงแล้วการแก้ไขปัญหาก็ดีและถูกวิธีจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบในเบื้องต้นเสียก่อนเพราะการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคือต้นน้ำ” (สมศักดิ์ กรณพิทักษ์, สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2565)

2. ศาสตร์พระราชาเรื่องเกี่ยวกับการระเบิดจากข้างในในที่นี้ หมายถึง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในคราวที่พระองค์จะดำเนินการจะมีพระราชดำริในลักษณะที่ว่าทำให้ริเริ่มหรือทำโครงการกิจการใด ๆ นั้นก็จะเปรียบเสมือนกับการที่เราจะทำงานหรือในการทำงานนั้น ๆ ถ้าหากพบเจอปัญหาหรืออุปสรรค เราก็ควรจะมองปัญหาหรือหาแก่นแท้ของปัญหาวางานของโครงการนั้นปัญหาที่แท้จริงเกิดอะไรขึ้น หรือเกิดจากตรงไหนจะได้ช่วยรักษาเยียวยา หรือจะได้เข้าไปแก้ปัญหาก็ได้ถูกจุด ว่าแก่นแท้หรือสาระสำคัญ เปรียบเสมือนดังเช่นในการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดนั้น ถ้าในการที่เราจะเข้าไปแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดในสถานที่หรือในโครงการใดหรือในกรณีใด อาทิเช่น กรณีในการแก้ไขแก้ปัญหานสุนัขจรจัดของแม่แดง แม่ของขุนทองแดงสุนัขทรงเลี้ยง ซึ่งเป็นสุนัขจรจัดที่มีที่มาที่ไปจากความไม่พึงพอใจของชาวบ้านประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้เลี้ยงสุนัขให้อาหารให้ข้าวให้น้ำเป็นประจำทุกวัน แล้วเมื่อวันหนึ่งทางเจ้าหน้าที่มาจับตัวไปทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ประเด็นที่สำคัญที่ทรงมีพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่แก้ไขในท่วงท้นที่ทันใดเมื่อความทราบถึงพระองค์คือได้ทรงมีพระราชดำรินแนวทางในการแก้ไขคือให้เจ้าหน้าที่นำสุนัขนั้นมาคืนยังชุมชนให้กับชาวบ้านประชาชนได้อาศัยอยู่ในชุมชน การแก้ไขก็คือ ต้องมีการระเบิดจากข้างในให้คนภายในสังคม ชุมชน มีความตระหนักถึงปัญหา และร่วมมือร่วมใจในการมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการระเบิดจากข้างในในการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม สามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้จาก

กรณีศึกษาศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา ที่อยู่ภายใต้พระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี คือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการ ระเบิดจากข้างในนั้นจำเป็นต้องมองเห็นถึงแก่นแท้ของปัญหาหรืออุปสรรคที่พบเจอในระหว่าง ดำเนินงานในพื้นที่จริง ๆ เสียก่อน ซึ่งการที่จะมองเห็นแก่นของปัญหาได้นั้นอาจจะนำเอา กระบวนการแก้ปัญหามาใช้เพื่อให้ค้นพบแก่นของปัญหาหรืออุปสรรคได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาของศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์นั้น เป็นการใช้เรื่องพื้นฐานที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชน กล่าวคือต้องให้ความร่วมมือด้วยการถอดบทเรียนจากเรื่องการแก้ปัญหา สุนัขแม่แดง ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น ดังนั้นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สุนัขจรจัดร่วมกันนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก วิธีการที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนนั้นต้องเริ่มจาก การวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อประหยัดเวลาและงบประมาณ สนับสนุนข้อมูลข่าวสารให้แก่ชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางในการแก้ปัญหาแก่คนในชุมชน

ดังนั้นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการระเบิดจากข้างในนั้น จะทำให้เกิดความ เข้าใจที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างเข้มข้นเป็นไปอย่างราบรื่น ประหยัดทั้งเวลาและ งบประมาณรวมถึงสร้างจิตสำนึกที่ดีและกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนอีกด้วย กรณีดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมได้จากการให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า

“การแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาทุกแห่ง ถ้าไม่ได้เกิดจากการสร้างจิตสำนึกที่เป็นพื้นฐาน ของชุมชนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ท่านใช้คำว่ากระเบิดจากภายใน รับรองได้เลย ว่าไม่ได้ผล เพราะขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยา” (สีตลา จุฑะรพ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2564)

3. ศาสตร์พระราชในเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่จุดเล็ก ในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาใน ประเด็นนี้ หมายถึงการกระทำควรเริ่มมีฐานคิดในการแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาที่จุดเล็ก ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ตัวบุคคล เสียก่อน ให้ความสำคัญตระหนักถึงในเรื่องเกี่ยวกับภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการคิดที่จะเริ่มเลี้ยง สุนัข กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นการเลี้ยงดูเพราะแพ้นิยม เพราะการเลี้ยงสุนัขเมื่อตัวเล็ก ๆ จะมีความ น่ารัก น่าเอ็นดู แต่เมื่อโตไปอาจลดความน่ารักลง แต่ในเมื่อเลี้ยงแล้วก็ควรจะต้องรับผิดชอบตลอดชีวิต ไม่ใช่ทิ้งขว้างในภายหลังซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหามานุษยวิทยา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเปรียบเทียบไว้ดังเช่นถ้ามองแบบภาพกว้างเกี่ยวกับบ้าน ว่าบ้านนี้เขาจะทำแบบรีอ ทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่ เรียบอกบ้านนี้มันผิดตรงนั้น ผิดตรงนี้ ไม่คุ้มเลยที่จะซ่อม เลยตก ลงที่จะรีอบ้านนี้ ระเบิดเลย แล้วเราจะไปอยู่ที่ไหน เราก็คงไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำจะไปเปลี่ยน หมดแบบรีอรากถอนโคนไม่ได้และไม่ควรทำอย่างนี้

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการแก้ปัญหาที่จุดเล็ก ในการแก้ไข ปัญหามานุษยวิทยา มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้จาก กรณีศึกษาศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา ที่อยู่ภายใต้พระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี และกรณีศึกษาศูนย์ดูแลสุนัข จรจัดของ กองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้า

ลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา คือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาที่จุดเล็กก่อน แล้วค่อยขยายไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้นตามหลักการของศาสตร์พระราชา หลักการดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การทำงานร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนสามารถสร้างความตระหนักรู้ถึงประโยชน์รวมถึงโทษของการเลี้ยงสุนัขอย่างกว้างขวาง และวิธีการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสัตว์อย่างยั่งยืน

กระบวนการดำเนินการขั้นแรก เริ่มต้นจากการสร้างเข้าใจเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และการอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุนัข การทำหมัน และการฉีดวัคซีน เพื่อควบคุมดูแลจำนวนสุนัขจรจัดไม่ให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการณรงค์ให้ประชาชนมีความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูสุนัข ไม่ทอดทิ้งสุนัข รวมถึงการจัดหาที่พักพิงชั่วคราวให้กับสุนัขจรจัดที่สร้างปัญหาอยู่ในพื้นที่ หลักการนี้เป็นการเริ่มต้นจากจุดเล็กที่ชุมชนก่อน แล้วค่อยขยายไปสู่พื้นที่ที่กว้างขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงสุนัขจรจัดในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อดูแลสุนัขที่ถูกทอดทิ้งให้มีที่อยู่และอาหารควบคู่ไปกับการจัดหาบ้านใหม่ให้กับสุนัขโดยการสร้างระบบรับเลี้ยงบุญธรรม สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการแก้ไขปัญหาที่จุดเล็กของศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์และศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือสัตหีบ ด้วยการลงมือทำอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนโดยการร่วมมือของทุกภาคส่วน

การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร่วมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่จุดเล็กนี้ มีกิจกรรมหลักที่สำคัญ เช่น การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ที่มักจะแสดงถึงคุณค่าของความเมตตา ความเห็นแก่ผู้อื่น และความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ศาสตร์พระราชาในกรณีนี้อาจหมายถึงการใช้คุณธรรมและจริยธรรมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา โดยให้ความสำคัญกับการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงสุนัขจรจัดอาจเป็นปัญหาที่เล็กน้อยในมุมมองของบางคน แต่การใช้ศาสตร์พระราชาในการแก้ปัญหานี้ สามารถช่วยสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับสัตว์ และสร้างความเข้าใจและเห็นคุณค่าในชีวิตของสัตว์ที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของเรา กล่าวโดยสรุปแล้ว ศาสตร์พระราชาร่วมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่จุดเล็ก เป็นการใช้หลักเมตตาธรรมในการให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุไม่ให้ขยายวงกว้างจนกลับกลายเป็นปัญหาใหญ่ จนเป็นปัญหาร่วมสมัยที่ยากแก่การแก้ไข หรืออาจจะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้างได้ กรณีของการศึกษาศาสตร์พระราชาร่วมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่จุดเล็กนั้น สามารถชี้ให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ได้จากการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการส่วนหน้าของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดาท่านหนึ่ง ในทำนองที่ว่า

“ปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่ ถ้าไม่เร่งรีบดำเนินการที่ต้นเหตุเล็ก ๆ เสียก่อน ปัญหาจะบานปลายขยายวงกว้าง จนยากแก่การจัดการได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ท่านเคยมีกระแสพระราชดำริไว้ คือแก้ไขจุดเล็ก ๆ แก้ไขง่ายกว่า” (แดง นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2562)

4. ศาสตร์พระราชาร่วมเกี่ยวกับการทำตามลำดับขั้น หมายถึงในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดควรมีการทำตามลำดับขั้นต่อเนื่องสอดคล้องกัน เช่นในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดทุกกรณี

เนื่องจากเป็นโครงการที่ต้องมีรายจ่าย โดยไม่มีรายรับ ดังนั้นเมื่อจะเริ่มทำอะไร ควรคิดให้รอบคอบ โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด เพื่อที่โครงการจะสามารถดำเนินการต่อได้อย่างมีการลำดับขั้นตอน ทั้งนี้อาจจะใช้วิธีการที่ง่ายกระชับและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการมากที่สุด เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยยกกระดบัที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งเน้นแต่จะทุ่มเทขาดการวางแผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของท้องถิ่น และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็อาจจะเกิดความเสียหายและไม่สมตุล จนพัฒนากลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ยากแก่การแก้ไขได้ในอนาคต

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการทำตามลำดับขั้นในการแก้ไข ปัญหาสุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในกรณีของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของ กองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานให้หน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการทำตามลำดับขั้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้หลายด้าน รวมถึงปัญหาสุนัขจรจัดด้วยแนวทางที่มีลำดับขั้นตอน ได้แก่ การเริ่มต้นที่ขั้นตอนการสำรวจและทำความเข้าใจปัญหา ขั้นแรกของการนำศาสตร์พระราชามาใช้ กล่าวคือการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาสุนัขจรจัดอย่างละเอียด ซึ่งรวมถึงการสำรวจจำนวนสุนัขจรจัดว่ามีประมาณเท่าไร แหล่งอาหารที่สุนัขได้รับมีมากน้อยเพียงไร ที่อยู่อาศัย และสภาพความเป็นอยู่ของสุนัขจรจัดที่สำคัญอยู่บริเวณไหน ข้อมูลเหล่านี้จะสามารถช่วยให้สามารถระบุสาเหตุและความรุนแรงของปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากนั้นแล้ว การลำดับขั้นตอนต่อมาจึงนำไปสู่การวางแผนและดำเนินการ เพราะจากการสำรวจข้อมูลจะสามารถวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับปัญหาที่พบได้ เช่น การจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดของกองทัพเรือโดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน การให้บริการทำหมันและฉีดวัคซีน การจัดตั้งโครงการให้อาหารและน้ำอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การแก้ไขปัญหามีความยั่งยืน เมื่อดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นไปได้สักระยะหนึ่ง ก็จะมีการดำเนินขั้นตอนการประเมินและปรับปรุง นั่นหมายถึงหลังจากดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้ว ควรมีการประเมินผลและตรวจสอบความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อติดตามสถานการณ์ หากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ควรมีการปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องนี้จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การนำศาสตร์พระราชามาใช้ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่เป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จประการหนึ่ง จึงเป็นการทำตามลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ มีการสำรวจวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหานี้เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน ที่เราทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานี้ได้ดีและมีประสิทธิภาพก็คือ เราเริ่มต้นด้วยการพูดคุยและมีการจัด

วางแผนการทำงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และมีระบบแบบแผน ถ้าต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ จะสำเร็จประโยชน์ยากมาก” (นาวาตรี สัมพันธ์ เสี่ยงสืบชาติ, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2562)

5. ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับการทำงานแบบองค์รวม ในที่นี้หมายถึง การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จะทรงงาน พระองค์จะทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่พระราชนานพระราชมารดาเกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่งนั้นจะทรงทอดพระเนตรเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นรวมถึงหาแนวทางที่จะนำมาแก้ไขปัญหาลักษณะเชื่อมโยงดังเช่นกรณีของทฤษฎีใหม่ที่พระราชนานให้แก่วางชนชาวไทยเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม กล่าวโดยสรุปแล้วการมองแบบองค์รวมเป็นการแก้ไขปัญหาสุขนั้จรงจัดในหลากหลายมิติในลักษณะของการบูรณาการนั้เอง (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2562)

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชารื่องในการทำงานแบบองค์รวม ในการแก้ไขปัญหาสุขนั้จรงจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมได้จากกรณีศึกษา มูลนิธิศูนย์รักษั้สุขนั้หัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแนวคิดคือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชารื่องในการแก้ไขปัญหาสุขนั้จรงจัดโดยวิธีการทำงานแบบองค์รวมนั้นจริงอยู่การแก้ปัญหามองจรงจัดมีองค์ประกอบหลากหลายประการประกอบกันอยู่ การทำงานแบบองค์รวมนั้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของการแก้ปัญหามองจรงจัดเป็นหนึ่ง ไม่เกิดการขัดแย้งกันเองในองค์ประกอบ กรณีดังกล่าวเห็นได้จากวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหามองจรงจัด เช่น การจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงสุขนั้จรงจัด การให้บริการทำหมัน การให้ความรู้แก่วางชน รวมถึงการให้อาหาร รักษาสุขภาพ ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ทำหมันเพื่อควบคุมปริมาณและเลี้ยงสุขนั้ให้อยู่กับธรรมชาติ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ นั้นจะเกิดผลสูงสุดได้ต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันไปในทิศทางเดียวกัน โดยร่วมมือกับเทศบาลเมืองหัวหินดูแลสุขนั้จรงจัดอย่างเป็นระบบ

ตัวอย่างที่แสดงถึงการทำงานแบบองค์รวมในการจัดการแก้ปัญหามองจรงจัดอย่างชัดเจนก็คือโครงการ “สุขนั้ชุมชน” ซึ่งเป็นโมเดลชุมชนตัวอย่างของชุมชนหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการแก้ปัญหามองจรงจัดในพื้นที่สาธารณะได้อย่างเป็นระบบ มีการจัดอาสาสมัครช่วยดูแล การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุขนั้บ้า การผ่าตัดทำหมัน การขึ้นทะเบียน การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ การตรวจสุขภาพพื้นฐาน การกำจัดเห็บหมัดและถ่ายพยาธิ และการรักษาโรคในสุขนั้ กรมปศุสัตว์ให้การสนับสนุน การดำเนินการในการบริการทางการสัตวแพทย์ เช่น การทำหมัน การถ่ายพยาธิ การฉีดวัคซีน และการสร้างเข้าใจและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งสามารถช่วยให้สุขนั้อยู่ร่วมกันในชุมชนได้จากตัวอย่างในข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการทำงานแบบองค์รวมตามศาสตร์พระราชารื่องให้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ ไม่เพียงแต่จะสามารถแก้ปัญหามองจรงจัดได้เท่านั้นยังสามารถปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่งด้วย

กรณีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับการทำงานแบบองค์รวมในการจัดการแก้ปัญหามองจรงจัดอย่างชัดเจน ของกรณีศึกษามูลนิธิศูนย์รักษั้สุขนั้หัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

ทรงพระราชทานแนวคิด สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่บริหารมูลนิธิศูนย์รักษาสันติภาพ ในพระบรมราชูปถัมภ์ท่านหนึ่ง ในทำนองที่ว่า

“การแก้ปัญหาสันชจรจัด จะสำเร็จได้ต้องบูรณาการแบบองค์รวม กล่าวคือต้องร่วมกัน ประสานความคิด ต้องร่วมมือกันปฏิบัติ โดยไม่ปล่อยให้เป็นการของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ จึงจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้” (สมศักดิ์ กรุณาพิทักษ์, สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2565)

6. ศาสตร์พระราชาร้องเกี่ยวกับการไม่ติดตำรา ในที่นี้หมายถึง วันเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งสถานการณ์และบริบทต่าง ๆ ของปัญหาสันชจรจัดมักจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเสมอ ดังนั้น การแก้ไขปัญหามันจึงไม่ควรติดตำรา กล่าวคือ การไม่ยึดติดกับความรู้และวิธีการ แก้ไขแบบเดิม ๆ อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากยังไม่มีตำราใดกล่าวบอกไว้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน มีแต่เพียงประสบการณ์จากผู้ที่เลี้ยง และบุคลากรองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ทำงานเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหาสันชจรจัดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร้องเกี่ยวกับการไม่ติดตำรา จึงควรมีการบูรณาการทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้จากเอกสารตำราต่าง ๆ และประสบการณ์ที่มีอยู่ เข้าด้วยกันเสมอ

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร้องในการไม่ติดตำรา ในการแก้ไขปัญหามันสันชจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมจากกรณีศึกษา ศูนย์ดูแลสันชจรจัดของ กองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่มีฐานคิดในการมองสันชจรจัดเป็นเหมือนเพื่อนร่วมชะตากรรมบนโลก จึงปรารถนาให้สันชจรจัดได้มีที่อยู่อาศัยและรอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง ดังนั้นจึงมีการวางแผนว่าจะดำเนินการอย่างไรก็ได้ที่สามารถทำให้สันชจรจัดมีชีวิตอยู่อย่างปกติตามความเหมาะสม นั่นก็คือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร้องในการแก้ไขปัญหามันสันชจรจัดที่ไม่ติดตำรา หมายถึง การนำแนวคิดและวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงริเริ่มใช้ในการพัฒนาประเทศมาปรับใช้กับการจัดการปัญหาสันชจรจัดอย่างสร้างสรรค์และยืดหยุ่น วิธีการนี้ไม่ยึดติดกับรูปแบบหรือข้อบังคับที่ตายตัว แต่เน้นการพิจารณาสภาพแวดล้อมและบริบทของปัญหาเป็นหลัก

รูปแบบอย่างหนึ่งในวิธีการที่นำมาประยุกต์ใช้คือ การบูรณาการชุมชน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและจัดการสันชจรจัด ชุมชนสามารถมีบทบาทในการให้อาหาร ดูแลสุขภาพ และจัดหาที่พักชั่วคราวให้กับสันชจรเหล่านี้ โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวทางนี้จะช่วยลดภาระของหน่วยงานภาครัฐและยังสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำแนวคิดการพึ่งพาตนเองมาปรับใช้ เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ในการทำหมันสุนัขเพื่อลดการเพิ่มจำนวนของสันชจรจัดในอนาคต และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครในชุมชนให้มีทักษะในการดูแลและจัดการสันชจรจัดอย่างเหมาะสม การพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลและติดตามสันชจรจัดในพื้นที่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ

การนำเอาศาสตร์พระราชาร้องเกี่ยวกับการไม่ติดตำราไปประยุกต์ใช้จนสามารถเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสะท้อนได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารระดับสูงของศูนย์ดูแลสันชจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง

ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ท่านหนึ่งในท่านองที่ว่า

“การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดของเราที่ได้ดี เพราะเราไม่ยึดติดกับความคิดเดิม วิธีการเดิม แต่พวกเราใช้วิธีที่ว่า อันไหนดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ณ ที่นั้น ณ เวลานั้น ก็โอเค” (แตงนามสมมุติ, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2562)

7. ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับการประหยัดเรียบง่ายใช้ประโยชน์สูงสุด ในมุมมองของการใช้ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับสำหรับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น การประหยัดเรียบง่ายใช้ประโยชน์สูงสุดถือเป็นหัวใจสำคัญมากที่สุด เพราะศาสตร์พระราชามีฐานทางความคิดที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ต้องง่าย ประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำให้เกิดการประหยัดเรียบง่าย และใช้ประโยชน์ได้สูงสุด เพราะการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด เป็นโครงการที่มีแต่รายจ่าย ไม่มีรายรับ ดังนั้นควรที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายให้ได้มากที่สุด แต่เกิดประโยชน์กับประชาชน และสุนัขจรจัดมากที่สุดอีกด้วย

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการประหยัดเรียบง่ายในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมจากกรณีศึกษาของมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานเงินจากการจำหน่ายเสื้อพิมพ์ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ครอบครัวคุณทองแดง ในการจัดตั้งเป็นมูลนิธิและใช้หลักการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติมากกว่าการกักขังบริเวณ กล่าวคือการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด โดยการประหยัดเรียบง่ายสามารถเห็นได้ชัดเจนที่เริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิด เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือการจัดตั้งสถานที่พักพิงมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินสำหรับสุนัขจรจัด โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ การจัดตั้งนี้ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก แต่เน้นการใช้วัสดุที่หาง่ายและการร่วมมือกันของคนในชุมชนในการดูแลรักษาและให้อาหารสุนัขจรจัด

อีกหนึ่งแนวทางคือการจัดทำโครงการฉีดวัคซีนและทำหมันสุนัขจรจัด เพื่อควบคุมจำนวนและป้องกันการแพร่กระจายของโรคต่าง ๆ โครงการนี้สามารถดำเนินการได้โดยการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยที่มีคณะสัตวแพทยศาสตร์ และอาสาสมัครในชุมชน โดยใช้งบประมาณน้อย แต่สามารถลดจำนวนสุนัขจรจัดและปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องได้อย่างยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนเกี่ยวกับการดูแลสัตว์เลี้ยงและความรับผิดชอบในการเลี้ยงสัตว์ เป็นอีกหนึ่งการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชานี้เน้นความเรียบง่ายแต่มีประสิทธิผลของมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน ควบคู่กับการจัดกิจกรรมให้ความรู้ การฝึกอบรม และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ สามารถทำได้โดยใช้งบประมาณน้อย แต่สามารถสร้างความตระหนักรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนได้ในระยะยาวอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับประเด็นการประหยัดเรียบง่ายใช้ประโยชน์สูงสุด ในแง่มุมมองของการใช้ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับสำหรับการแก้ไขปัญห

สุนัชรจัดของมูลนิธิตุณย์รักษ์สุนัหวัหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอสุนัหวัหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า

“วันนี้ปัญหาสังคมมีเยอะมาก การแก้ไขปัญหายุ่งยากก็เช่นเดียวกัน ในการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องใช้ทรัพยากรมาก ถ้าไม่คิดก่อนทำให้ง่าย ให้ประหยัด ในท้ายที่สุดก็จะบานปลาย ไม่มีเงินดำเนินการหรืออาจเป็นแบบต๋าน้ำปรกละลายแม่น้ำก็ได้” (สมศักดิ์ กรณชาติพิทักษ์, สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2565)

8. ศาสตร์พระราชารื่องเกี่ยวกับการทำให้ง่าย การทำให้ง่าย หรือที่อาจเรียกว่า Simplicity ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นั้น หมายถึง การทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขกิจกรรมกิจการงานต่าง ๆ ให้ง่ายต่อการปฏิบัติ การแก้ไขปัญหายุ่งยากก็เช่นเดียวกันจะต้องเป็นไปได้โดยง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญ ก็คือจะต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศน์ โดยส่วนรวมแล้วจะใช้กฎแห่งธรรมชาติ เป็นแนวทาง ดังนั้น คำว่า ทำให้ง่ายจึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการแก้ไขปัญหายุ่งยากเรื่อง

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชารื่องในการทำให้ง่ายในการแก้ไขปัญหายุ่งยาก สุนัชรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้จากกรณีศึกษา มูลนิธิตุณย์รักษ์สุนัหวัหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอสุนัหวัหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ การประยุกต์ศาสตร์พระราชารื่อง โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหายุ่งยากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางนี้เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมของชุมชน และการคิดในระยะยาวเพื่อสร้างสังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีแนวทางหนึ่งที่เป็นรูปธรรมในการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชารื่องคือการสร้างศูนย์พักพิงสัตว์ที่มีความยั่งยืน ศูนย์นี้จะทำหน้าที่เป็นสถานที่ดูแลและฟื้นฟูสุนัชรจัดก่อนที่จะหาบ้านใหม่ให้กับสุนัชรจัดหลังจากที่ได้รับมาอุปการะไว้ได้ระยะเวลาหนึ่ง การดำเนินงานของศูนย์พักพิงนี้สามารถใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการ เช่น การปลูกพืชผักเพื่อเป็นอาหารสำหรับสุนัชรและเจ้าหน้าที่ การใช้พลังงานหมุนเวียน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อลดค่าใช้จ่ายและรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังสามารถจัดกิจกรรมการอบรมและให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการดูแลสุนัชร การควบคุมจำนวนสุนัชรจัด และการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสุนัชรจัดได้

อีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนละแวกใกล้เคียงในการแก้ไขปัญหายุ่งยาก ชุมชนสามารถร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดทำโครงการควบคุมจำนวนสุนัชรจัดผ่านการทำหมัน การฉีดวัคซีนป้องกันโรค และการให้การดูแลพื้นฐาน การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนจะมีความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหามากขึ้น และพร้อมที่จะร่วมมือในการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน รวมถึงมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญในการแก้ไขปัญหายุ่งยาก การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ รวมถึงการสนับสนุนทางการเงิน และทรัพยากรต่าง ๆ จะช่วยให้การแก้ไขปัญหานี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น

การดำเนินการตามศาสตร์พระราชาจึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยและมีความสุข

อย่างไรก็ดี ศาสตร์พระราชาเรื่องเกี่ยวกับการทำให้ง่าย มีลักษณะของการทำงานที่อาศัยการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ โดยการตรึงตรองจากสภาพแวดล้อมของปัญหานั้น ๆ ก่อนว่ามีสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติหรือในสิ่งแวดล้อมบริเวณนั้น ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ ดังนั้น แก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมและสัตว์ โดยมีการดำเนินการในรูปธรรมที่สำคัญหลายประการ หนึ่งในแนวทางคือการใช้พื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะในการจัดสรรที่อยู่อาศัยชั่วคราวสำหรับสุนัขจรจัด พื้นที่เหล่านี้สามารถออกแบบให้มีลักษณะเป็นแหล่งพักพิงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุธรรมชาติในการก่อสร้าง และการปลูกพืชที่ช่วยปรับอุณหภูมิและสร้างร่มเงา ทำให้สุนัขมีที่พักที่ปลอดภัยและสุขอนามัยดีขึ้น นอกจากนี้ การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติยังรวมถึงการนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ในการควบคุมประชากรสุนัขจรจัด เช่น การใช้วิธีการทำหมันและการฉีดวัคซีน ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุนัขและสิ่งแวดล้อม การทำหมันจะช่วยลดการเพิ่มประชากรอย่างไม่จำเป็น ขณะที่การฉีดวัคซีนช่วยป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อต่าง ๆ รวมถึงโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อสุนัขและประชาชนในพื้นที่

อีกทั้งยังมีการเสริมพลังชุมชนด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมดูแลและจัดการสุนัขจรจัด ด้วยการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อช่วยกันดูแล ให้อาหาร และตรวจสุขภาพสุนัขจรจัด รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสัตว์และการป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในระยะยาว ทั้งนี้ สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาที่มุ่งเน้นการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติและ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน กรณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดทำได้โดยใช้ปัญญา ในการทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย โดยใช้ชีวิตจริง เหตุการณ์จริงเป็นตัวตั้ง เช่น ระเบียบขังขังการแพร่ขยายพันธุ์สุนัขจรจัด การทำหมัน และการควบคุมบริเวณ เป็นต้น” (สมศักดิ์ กรุณาพิทักษ์, สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2565)

9. ศาสตร์พระราชาเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะในการแก้ปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน อาทิ หน่วยงานทหารที่สละพื้นที่มาใช้ในการสร้างคอกดูแลสุนัข และความร่วมมือจากภาคเอกชนในการร่วมบริจาคอาหารรวมถึงเวชภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการดูแลสุนัขจรจัด และภาคประชาชนในการร่วมความรับผิดชอบไม่ปล่อยปะละเลยสุนัขที่เคยเลี้ยงไว้ให้เป็นปัญหาสังคม หรือแม้แต่องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเบื้องต้น จะต้องมีนโยบายที่ส่งผลถึงแนวทางการปฏิบัติที่ต้องไม่ปล่อยให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง กลายเป็นที่รวมของสุนัขจรจัดจนมีการแพร่ขยายพันธุ์ เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค เฝ้าหวอนสร้างความเดือดร้อน และกีดทำร้ายประชาชน กล่าวโดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้น มีลักษณะของการบูรณาการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน เพื่อหาทางป้องกันแก้ไขสุนัขจรจัดร่วมกันนั่นเอง

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหา สุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมเห็นเป็นเชิงประจักษ์ได้จากกรณีศึกษาของ ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธินโดยพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงพระอุปถัมภ์ด้านอาหารและเวชภัณฑ์อื่น ๆ ให้แก่ทางศูนย์ นอกจากนี้แล้วยังได้เสด็จ รับฟังปัญหาอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้ทรงอุปถัมภ์ในเรื่องแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ด้วยการนำสัตว์แพทย์ ในกองงานส่วน พระองค์มาช่วยตรวจรักษาสุนัขที่เจ็บป่วยและหุพพลภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นยังรวมไปถึง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่ได้ทรงมี พระเมตตาช่วยเหลือจัดหาทุนสนับสนุนในการบริหารจัดการ โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการปันจักรยานเพื่อระดมทุนช่วยเหลือทางศูนย์ จนทำให้ศูนย์ดังกล่าวสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน หากกล่าวถึงการมีส่วนร่วมอีกนัยหนึ่งก็คือ ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม เพราะแทบเป็นไปไม่ได้เลยที่ภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งจะแก้ปัญหาได้ราบรื่นยั่งยืนโดยลำพังหากไม่มีการร่วมมือกับของ ภาคส่วนอื่น ๆ

การแก้ปัญหาเรื่องสุนัขจรจัดกรณีศึกษาของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธินนั้น เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยให้หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน ร่วมมือกันเพราะหน่วยงานหรือภาคใดภาคหนึ่งนั้น ไม่มีมีอำนาจและศักยภาพเพียงพอในการ แก้ปัญหาด้วยหน่วยงานของตัวเองเพียงอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากมีเพียงภาคประชาชนที่ พยายามแก้ไขปัญหานี้เพียงฝ่ายเดียวก็จะทำได้ไม่เต็มที่ อาจจะขาดความรู้ในเรื่องการดูแลไม่มี งบประมาณเพียงพอในการหาอาหารและเวชภัณฑ์สำหรับการดูแลสุนัขจรจัด ในทางกลับกันหาก ภาคทหารและภาครัฐแก้ไขปัญหแต่ภาคประชาชนไม่ให้ความร่วมมือก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัข จรจัดอย่างยั่งยืนได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ศาสตร์พระราชเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการ แก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า

“ต่างฝ่ายต่างมีดีคนละแบบ ถ้าเอาความดีเด่นเหล่านั้นมารวมกัน ก็จะมีพลังเพราะ ปัญหาสุนัขจรจัดไม่ใช่ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ” (นาวาตรี สัมพันธ์ เสียงสืบชาติ, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2562)

10. ศาสตร์พระราชเรื่องเกี่ยวกับการยึดประโยชน์ส่วนรวม ในที่นี้หมายถึง การแก้ไข ปัญหาสุนัขจรจัดนั้น ในภาพรวมแล้วเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเห็นได้ชัด เพื่อไม่ให้มีสุนัขจรจัดสร้างความเดือดร้อนอยู่ในชุมชน จากนั้นแล้วสุนัขจรจัดเหล่านั้นก็จะรวมตัวกัน หาคุ้ยเศษอาหารเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ รวมถึงคอยเห่าหอน กัดทำร้าย หรือส่งเสียง ดังรบกวนประชาชน และยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวจากปัญหาสุนัขจรจัดไป รบกวนอีกด้วย

ภาพสะท้อนที่เป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการยึดประโยชน์ส่วนรวม ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีลักษณะของการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมทั้ง 4 กรณีศึกษา ได้แก่ มูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด นครชัยบุรินทร์ ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพอากาศ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง และศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพอากาศ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน คือ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดมีลักษณะการดำเนินการที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการดังกล่าวสามารถเห็นได้จากการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจำนวนสุนัขจรจัด เช่น โครงการรณรงค์การเลี้ยงสุนัข โครงการทำหมันและฉีดวัคซีน การให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุนัขอย่างรับผิดชอบ และการสร้างเครือข่ายการดูแลสุนัขจรจัดในชุมชน เป็นต้น

สำหรับตัวอย่างที่ชัดเจนคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมสำคัญให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลและบริหารจัดการสุนัขจรจัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัขที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ก็เป็นอีกหนึ่งมาตรการที่ช่วยลดปัญหาสุนัขจรจัดและส่งเสริมการดูแลสัตว์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งของศาสตร์พระราช มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด เช่น การใช้วัสดุเหลือใช้ในการสร้างที่พักพิงสุนัข การส่งเสริมการเลี้ยงสุนัขในรูปแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการจัดหาวัคซีนและอาหารสัตว์ ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาสุนัขจรจัดเท่านั้นแต่ยังส่งเสริมการสร้างคามยั่งยืนในระยะยาว

ในการทรงงานพระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ทำงานร่วมกัน ทั้งประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็น หรือที่เรียกประชาพิจารณ์เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยให้เอาชาวบ้านเป็นครู ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

ในทำนองเดียวกัน การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการยึดประโยชน์ส่วนรวมที่อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด สามารถชี้ให้เห็นเชิงประจักษ์ได้จากคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ส่วนปฏิบัติการของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพอากาศ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ท่านหนึ่งในทำนองที่ว่า

“ความร่วมมือ จะทำให้เกิดความสามัคคี และความสามัคคี จะทำให้เกิดพลังในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดให้สำเร็จลุล่วงต่อไปได้ในอนาคต” (นาวาตรี สัมพันธ์ เสียงสืบชาติ, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2562)

บทที่ 5

ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด

ข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้จากการศึกษาวิจัย การถอดบทเรียนเรื่องราวเรียนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสุนัขจรจัดและการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า โดยส่วนใหญ่ความมุ่งหมายที่จะต้องการเพียงให้ปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัยได้รับการแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจเป็นเพียงการจับสุนัขจรจัดออกไปจากพื้นที่เท่านั้น แต่เมื่อทำการศึกษาถึงปัญหาสุนัขจรจัดอย่างแท้จริงจะพบว่า วิธีการดังกล่าวกลับเป็นเพียงการแก้ไขที่ปลายเหตุและเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แม้สุนัขจรจัดที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญจะถูกจับออกไปจากพื้นที่ แต่เมื่อใดก็ตามที่ปัญหาสุนัขจรจัดยังไม่หมดไปจากสังคมไทย อีกไม่นานสุนัขจรจัดตัวอื่นก็จะเข้ามาในพื้นที่และสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับคนในสังคมอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนเกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัดยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมเท่าใดนัก เนื่องด้วยปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการยังขาดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหานี้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเสนอผลการศึกษาที่เป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัดเพื่อให้ทราบและเกิดเป็นแนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัด โดยจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานี้ในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ในปัจจัยเชิงโครงสร้าง 4 ด้าน ดังนี้

- 5.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ
- 5.2 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง
- 5.3 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม
- 5.4 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย

5.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

เมื่อกล่าวถึงสุนัขจรจัด โดยทั่ว ๆ ไปคนส่วนใหญ่จะนึกถึงสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ ไม่มีบ้าน ไม่มีอาหาร ไม่ได้รับความอบอุ่น ไม่ได้รับความดูแล ต้องหากินด้วยตัวเอง ส่วนอีกพวกหนึ่งคือสุนัขที่อาศัยอยู่ในชุมชนก็ถือเป็นสุนัขจรจัดเช่นกัน เพียงแต่สุนัขเหล่านั้นมีคนให้อาหาร หรือถ้าโชคดีหน่อยก็จะพบเจอคนใจบุญมีกำลังทรัพย์ ก็จะถูกพาไปฉีดยาวัคซีน ให้ยากำจัดเห็บหมัด คุมกำเนิด ซึ่งสิ่งที่ว่ามานี้ตรงข้ามกับสัตว์เลี้ยงที่มีเจ้าของดูแล แต่ยังมีสุนัขอีกกลุ่มหนึ่ง นั่นคือสุนัขเลี้ยงที่เคยอาศัยอยู่กับมนุษย์ เคยมีคนคอยดูแลหาอาหารให้ แต่แล้วกลับถูกทิ้งให้เผชิญกับโลกอันกว้างใหญ่โดยไร้ที่พึ่ง ไม่มีคนคอยดูแลหาอาหารให้เหมือนเช่นทุกวัน ต้องเผชิญกับอันตรายมากมาย ทั้งจากคนหรือสัตว์ด้วยกัน หรือแม้กระทั่งขีปนาวุธที่ผ่านไปมาบนถนน อีกทั้งยังต้องหาอาหารเอง ไม่เพียงเท่านั้นด้วยความที่สุนัขเหล่านี้ขาดที่พึ่ง ก็อาจเกิดสัญชาตญาณการเอาตัวรอดที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น และอาจนำอันตรายย้อนกลับมาสู่ตัวสุนัขเหล่านั้นเอง

ในหลายชุมชนมีภาพจำเกี่ยวกับสุนัขจรจัดว่าเป็นสัตว์ที่เรื้อน ร่างกายผอมแห้ง เนื้อตัวสกปรกมอมแมมมีกลิ่นเหม็นสาบ อาศัยอยู่ตามถังขยะ ท่อระบายน้ำ หรือตามซอกตรอกทางเดินต่าง ๆ มีนิสัยดุร้าย สร้างความเดือดร้อนไปทั่ว แต่สุนัขจรจัดเหล่านี้บางครั้งก็เป็นสัตว์ที่มีเจ้าของมาก่อน

บ้างถูกทิ้ง บ้างพลัดหลงกับเจ้าของ และบ้างก็ถูกเลี้ยงแบบปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นสุนัขจรจัดไป ส่งผลทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดเป็นปัญหาสังคมของประเทศ และกลายเป็นภาพชินตาที่เราจะพบเห็น สัตว์จรจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งจากการสำรวจทั่วประเทศขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีจำนวนสุนัขจรจัดถึง 2.493 ล้านตัว แบ่งได้ 3 กลุ่ม (การตีพิมพ์กาญจน์ และคณะ, 2559) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 สุนัขที่ไม่มีเจ้าของ หากินตามพื้นที่สาธารณะ ไม่มีคนคอยดูแลให้อาหาร กลุ่มที่ 2 สุนัขที่ไม่มีเจ้าของ หากินตามพื้นที่สาธารณะ มีคนให้อาหารบ้าง เป็นครั้งคราว ไม่สามารถจับมาทำหมันได้ และกลุ่มที่ 3 สุนัขจรจัดที่อยู่ตามชุมชน มีคนให้อาหารและดูแลบ้าง มีความใกล้ชิดกับคน ส่วนใหญ่คนดูแลสามารถจับมาทำหมันได้

ข้อค้นพบจากการศึกษานี้พบว่า ปัญหาสุนัขจรจัดในสังคมไทยที่มีผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ มีสาเหตุหลักจากการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ที่ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องขาดจิตสำนึก ขาดความรับผิดชอบ นำสุนัขมาเลี้ยงแต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง ไม่มีการศึกษา ข้อมูลของสุนัขที่จะรับเลี้ยงมาก่อน ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยง ไม่มีการควบคุมการขยายพันธุ์ของ สัตว์ หรือแค่อยากเลี้ยงแค่ตอนมันน่ารักในวัยที่ยังเล็ก แต่เมื่อสุนัขโตขึ้นก็เลิกสนใจและเอาไปปล่อยทิ้ง ในกรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้เลี้ยงสุนัขท่านหนึ่งในทำนองที่ว่า

“ตอนที่เป็ลูกสุนัข มันสวย มีความน่ารัก แต่พอโตขึ้นมาเริ่มไม่สวย คนเลี้ยงก็เริ่มเบื่อ จึงปล่อยทิ้งขว้างให้เป็นภาระของสังคม” (เนื่อทิพย์ ดำรงไชย, สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน 2565)

นอกจากนี้แล้ว ยังรวมถึงกรณีที่สุนัขเจ็บป่วยจนมีค่าใช้จ่ายสูงเกินกว่าที่เจ้าของจะดูแลไหว หรือสุนัขมีนิสัยดุร้าย จึงนำไปปล่อยตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ จนทำให้เกิดปัญหาสุนัขจรจัดเพิ่ม มากขึ้นอย่างรวดเร็ว และนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมอย่างต่อเนื่อง เช่น สร้างความรู้สึกไม่ปลอดภัย ให้กับคนในชุมชน ทำลายทรัพย์สิน หรือแม้แต่การสร้างความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เช่น เป็นพาหะ ของโรค เป็นต้น ส่งผลกระทบเชิงลบจากสุนัขจรจัดที่ส่งผลต่อคนในสังคมนั้นมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็น มลพิษทางเสียง มลสัตว์ อุบัติเหตุ และโรคติดต่อจากสุนัขสู่คน สุนัขบางตัวมีนิสัยดุร้ายและกลายเป็น ฝ่ายที่รังแกมนุษย์อย่างเรา มีผู้โชคร้ายหลายรายที่กลายเป็นเหยื่อของสุนัขจรจัด ทั้ง ๆ ที่พวกเขาที่ไม่ รู้จักหรือเคยเห็นมันด้วยซ้ำ หลายครั้งที่จบด้วยความรุนแรง หลายคนก็เลือกที่จะใช้สันติวิธีในการ แก้ปัญหา เพราะความรุนแรงไม่ใช่ทางออกเสมอไป แต่มันกลับเป็นชนวนที่ทำให้เกิดผลร้ายตามมา เรื่อย ๆ ทั้งหลายทั้งปวงเป็นภาระทางเศรษฐกิจเกือบทั้งสิ้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบ เชื่อมโยงกับปัญหาเศรษฐกิจ สามารถชี้ให้เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า

“สุนัขป่วยแต่ละครั้ง พาไปหาสัตวแพทย์แพงกว่าคนป่วย บางทีไปกักคนในชุมชนหาเจ้าของ มารับผิดชอบไม่ได้ ผู้ที่ถูกสุนัขกัดต้องออกเงินรักษาเอง และถ้าคนจนที่ไม่มีเงินจะทำอย่างไรกัน” (เนื่อทิพย์ ดำรงไชย, สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน 2565)

เช่นเดียวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านโรคติดต่อจากสุนัขจรจัด ซึ่งเป็นอีกสิ่งที่สามารถ เกิดได้ตลอด ทั่วประเทศไทยเรายังมีการคลุกคลีกับสุนัขอยู่ ซึ่งมีโอกาสที่จะติดโรคจากสุนัขจรจัดได้ ตลอดเวลา โรคบางชนิดแพร่กระจายเฉพาะในหมู่สุนัขด้วยกัน แต่บางชนิดก็แพร่กระจายมาสู่คนได้ และหนึ่งในโรคที่มักจะเจอบ่อยที่สุด และเป็นที่ยุติมากที่สุดก็คือโรคพิษสุนัขบ้า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคนี้ว่า โรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำเกิดจากเชื้อไวรัส โดยมี สุนัขนำโรคร่วมกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด และสัตว์นำโรคที่สำคัญที่สุดคือสุนัข มนุษย์จะติดเชื้อนี้

จากการถูกสัตว์ที่มีเชื้อพิษสุนัขบ้ากัด ข่วน หรือน้ำลายกระเด็นเข้าบาดแผล ปัจจุบันยังไม่มียารักษาโรคพิษสุนัขบ้า ดังนั้นไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ที่ติดเชื้อนี้และไม่ได้รับการรักษาอย่างทันทั่วถึงที่มักจะเสียชีวิตทั้งหมด ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทั้งสิ้น

อีกมุมหนึ่งเป็นเรื่องของสุนัขจรจัดที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะในสถานที่ที่มีสุนัขจรจัดสร้างปัญหา จะทำให้เกิดการสูญเสียในเรื่องภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว ในสายตาของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ โดยในแต่ละปีประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จากการที่รัฐส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย อันเป็นการดึงเงินต่างประเทศเข้ามาและเป็นหนทางหนึ่งในการยกมาตรฐานทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ หากแต่การมีสุนัขจรจัดเป็นจำนวนมากนั้นได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวอย่างปฏิเสธไม่ได้ ดังนั้นความไม่มั่นใจในความปลอดภัยจากการถูกสุนัขจรจัดกัดและความสกปรกของท้องที่ อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไปท่องเที่ยวที่อื่น ๆ ได้เสมอ

5.2 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง ที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัดในการศึกษานี้พบว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ ได้แก่ ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ ประเด็นข้อจำกัดด้านบุคลากร ประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ และประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับการต่อต้านจากกลุ่มคนรักสัตว์ ดังนี้

การดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัดถือเป็นเรื่องสำคัญมาก หน่วยงานราชการใดที่เอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหา สุนัขจรจัดอย่างเป็นรูปธรรมมักจะไม่มีปัญหาในเชิงปฏิบัติเท่าใดนัก แต่สำหรับหน่วยงานราชการที่มีได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสุนัขจรจัด หรือปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่มีความรุนแรงมากจนไม่สามารถควบคุมได้ก็จะถูกประชาชนร้องเรียนว่าละเลยการปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานราชการแต่ละหน่วยงานอาจมีข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่น เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมายังมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามบทบัญญัติกฎหมาย หรือข้อจำกัดด้านบุคลากรที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่สามารถดำเนินการในบางเรื่องได้ เช่น การฉีดวัคซีน หรือการคุมกำเนิด เนื่องจากมิได้เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพสัตวแพทยศาสตร์ หรือแม้กระทั่งข้อจำกัดด้านงบประมาณ เนื่องด้วยหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของสุนัขไปจนตลอดอายุขัย ดังนั้น การจัดทำงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการดูแลสุนัขจรจัดทั้งหมด รวมถึงการฉีดวัคซีน และการทำหมันจึงต้องใช้งบประมาณที่เพียงพอ สำหรับผลการศึกษาที่ได้รับจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเกิดปัญหาติดขัด ได้ดังนี้

5.2.1 ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ

ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลับถูกจำกัดหน้าที่และอำนาจ ทำให้เกิดปัญหาติดขัดในการแก้ไขปัญหาหลายประการ เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาหน้าที่และอำนาจในการจัดการกับปัญหาสุนัขจรจัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มี ความชัดเจนเนื่องจากตามบทบัญญัติของกฎหมายได้ให้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการป้องกันและระงับโรคติดต่อในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ จึงเกิดประเด็นปัญหาว่า การป้องกันและระงับโรคติดต่อได้รวมถึงการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งเป็นภารกิจโดยตรงของกรมปศุสัตว์ด้วยหรือไม่ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มีหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่ชัดเจน” (นายสัตวแพทย์ประจำศูนย์รักษั้วหิณ, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2566)

ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากรณีหนึ่งซึ่งมิได้เป็นเรื่องราวเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่เป็นกรณีที่สำนักตรวจเงินแผ่นดินจังหวัดดำเนินการตรวจสอบงบการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ประจำปีงบประมาณ 2565 โดยพบว่า มีการเบิกจ่ายใช้สอยงบประมาณเกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นภารกิจของกรมปศุสัตว์จึงมีข้อหารือประเด็นดังกล่าวไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาเป็นเรื่องเสร็จที่ 442/2559 ตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ภารกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 สรุปความได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559) ดังนี้

คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมร่วมคณะที่ 1 และคณะที่ 10) ได้พิจารณาข้อหารือของกรมปศุสัตว์ โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้แทนของสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวงและกรมปศุสัตว์) ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) ผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงโดยปรากฏข้อเท็จจริงจากผู้แทนกรมปศุสัตว์ว่า ในการดำเนินการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าต้องมีการดำเนินการทั้งการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนควบคุมการเพิ่มประชากรสัตว์ควบคุมโดยการคุมกำเนิด เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแพร่ระบาด ที่ผ่านมากกรมปศุสัตว์มีงบประมาณจำกัดไม่สามารถดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและคุมกำเนิดสัตว์ควบคุมได้อย่างครอบคลุมทั่วประเทศ จึงได้ขอความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) กระทรวงสาธารณสุข (กรมควบคุมโรค) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามแผนยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปภายในปี พ.ศ. 2563 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้สนับสนุนจัดหาและฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตลอดจนคุมกำเนิดสัตว์ควบคุม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้ได้ตั้งงบประมาณและใช้จ่ายงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อการจัดซื้อและฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนคุมกำเนิดสัตว์ควบคุมในพื้นที่ที่รับผิดชอบโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้มิได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวจากเจ้าของสัตว์ควบคุม เนื่องจากเห็นว่าเป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้

ขณะที่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้ชี้แจงว่า ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในเรื่องต่าง ๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตั้งงบประมาณและเบิกจ่ายงบประมาณตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ตามโครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องตั้งงบประมาณในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อใช้ในการจัดซื้อและฉีดวัคซีนตลอดจนคุมกำเนิดสัตว์ควบคุมในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 สำหรับข้อเท็จจริงในขณะที่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินดำเนินการตรวจสอบนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้มิได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายจากเจ้าของสัตว์ควบคุมโดยไม่ปรากฏว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้ดำเนินการภายใต้การประกาศเขตท้องที่ของอธิบดีกรมปศุสัตว์เพื่อให้เจ้าของสัตว์ควบคุมนำสัตว์ควบคุมไปรับการฉีดวัคซีน

คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่ กฎหมายจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและระงับโรคติดต่อหรืออำนาจหน้าที่ในการสาธารณสุขไว้ อีกทั้งบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น สัตวแพทย์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการหลายประการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งเป็นโรคติดต่อตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อด้วย ซึ่งกรมปศุสัตว์จะต้องออกประกาศตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดเขตท้องที่เพื่อทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยไม่เสียค่าธรรมเนียมและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจะมีอำนาจในการตั้งงบประมาณเพื่อการดำเนินการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อใช้ในการจัดซื้อและฉีดวัคซีน ตลอดจนคุมกำเนิดสัตว์ควบคุมในพื้นที่ของตนได้ต่อไป

กล่าวโดยสรุปแล้ว การศึกษากรณีดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมปศุสัตว์ต่างก็มีหน้าที่ในการป้องกันและระงับโรคติดต่อซึ่งรวมถึงโรคพิษสุนัขบ้าด้วย โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจที่จะตั้งงบประมาณเพื่อการดำเนินการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อใช้ในการฉีดวัคซีน ตลอดจนการคุมกำเนิดสัตว์ในพื้นที่ แต่ควรต้องทำภายใต้การประกาศเขตท้องที่ของอธิบดีกรมปศุสัตว์ เพื่อที่จะให้เจ้าของสุนัขนำสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนจากสัตวแพทย์หรือผู้ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์ โดยเจ้าของสุนัขไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 มาตรา 17 นั้นเอง

5.2.2 ประเด็นข้อจำกัดด้านบุคลากร

การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว จำเป็นต้องดำเนินการควบคุมจำนวนประชากรของสุนัขจรจัด และในขณะเดียวกันจะต้องดำเนินการควบคุมโรคมิให้เกิดการระบาด ด้วยเหตุนี้ การฉีดวัคซีนและการคุมกำเนิดสัตว์จึงถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 บัญญัติให้เจ้าของสัตว์ควบคุมนำสัตว์ควบคุมไปรับการฉีดวัคซีนจากสัตวแพทย์หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ และในการคุมกำเนิดให้กับสุนัขจรจัดนั้น ในปัจจุบันมีผลการศึกษาพบว่าการฉีดยาคุมกำเนิดในสุนัขส่งผลเสียต่อสุนัขหลายประการ แพทย์จึงแนะนำให้คุมกำเนิดสุนัขด้วยวิธีการทำหมันถาวรแทนการฉีดยาคุมกำเนิด ซึ่งการทำหมันถาวรนี้ผู้ที่ดำเนินการได้จะต้องเป็น

นายสัตวแพทย์หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์เท่านั้น จึงเห็นได้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยสัตวแพทย์ในการดำเนินการฉีดวัคซีนและการคุมกำเนิด จึงจะทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดสำเร็จลุล่วงไปได้ทั้งระบบ กรณีดังกล่าวแม้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาชีพการสัตวแพทย์ แต่ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติ เนื่องจากปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่จะมีบุคลากรในตำแหน่งสัตวแพทย์ประจำอยู่ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารองค์การปกครองท้องถิ่นท่านหนึ่งในท่านองที่ว่า

“บุคลากรขององค์การปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยผ่านเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขของชุมชน หรือที่เรียกว่า อสม. ดังนั้นจึงอาจจะขาดความรู้ความสามารถเรื่องจัดการปัญหาสุนัขจรจัด” (อดุลย์ รัชสกุลสงสัย, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2566)

กรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าพื้นที่เพื่อไปจัดการปัญหาสุนัขจรจัด หรือเพื่อป้องกันและระงับโรคติดต่อ ในกรณีที่ไม่มีสัตวแพทย์ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะไม่สามารถดำเนินการฉีดวัคซีน หรือทำหมันให้กับสุนัขจรจัดได้เลย ประกอบกับในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจับสุนัขเพื่อกักขังรอผู้มารับซึ่งสุนัขถือเป็นสัตว์ควบคุม โดยเฉพาะสุนัขจากสายพันธุ์ที่มีนิสัยดุร้ายจะถือเป็นสุนัขควบคุมพิเศษ ได้แก่ พันธุ์พิบูลเทอร์เรีย (Pit Bull Terrier) พันธุ์บูลเทอร์เรีย (Bull Terrier) พันธุ์สเตฟฟอร์ดเชอร์บูลเทอร์เรีย (Staffordshire Bull Terrier) การจับสุนัขเหล่านี้จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะความรู้ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญ ซึ่งหากเจ้าพนักงานท้องถิ่นมิได้เป็นผู้มีความรู้ หรือได้รับการฝึกฝน หรือมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่และสุนัขได้

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในอดีตที่ผ่านมา นั้น ข้อค้นพบจากการศึกษามีทั้งกรณีประเด็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่ ประเด็นการร้องเรียนกรณีที่หน่วยงานของรัฐดำเนินการจับสุนัขในพื้นที่ด้วยวิธีการไม่เหมาะสม รวมทั้งยังมีประเด็นเกี่ยวกับการร้องเรียนศูนย์พักพิงสุนัขซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นว่าบริหารจัดการไม่เหมาะสมอีกด้วย ดังนั้นในหัวข้อนี้จึงทำการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดใน 3 ประเด็นดังกล่าวมาแล้ว (ปริญาวัน ชมเสวก, 2563 : 64-66) ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 : กรณีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่

กรณีนี้มีผู้ร้องเรียนได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ขอให้แสวงหาข้อเท็จจริงกรณีที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากกลิ่นเหม็นของมูลสุนัขที่ขับถ่ายบริเวณหน้าบ้านพักอาศัย ซึ่งผู้ร้องเรียนได้แจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน แต่ผู้ร้องเรียนยังมิได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ในการดำเนินการแก้ไข สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยประสานงานทางโทรศัพท์ไปยังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว โดยทันที และได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ว่าตามที่ผู้ร้องเรียนได้แจ้งเรื่องร้องเรียนดังกล่าวไว้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วนั้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ดำเนินการลงพื้นที่บริเวณบ้านพักอาศัยของ

ผู้ร้องเรียนเพื่อตรวจจับสุนัขจรจัดตามที่ได้รับแจ้งถึง 2 ครั้งแต่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่พบสุนัขจรจัดในพื้นที่ดังกล่าวแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินมีได้นิ่งนอนใจต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้นัดหมายกับเจ้าพนักงานท้องถิ่น พร้อมทั้งประสานกับผู้ร้องเรียนเพื่อลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงบริเวณพื้นที่ดังกล่าวร่วมกัน ปรากฏว่าการลงพื้นที่ในครั้งนั้นได้พบสุนัขจรจัดประมาณ 10-15 ตัว ซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้ให้อาหารกับสุนัขจรจัดกลุ่มนั้นเป็นประจำ โดยไม่มีการควบคุมดูแลทำให้สุนัขไปขับถ่ายอุจจาระบริเวณหน้าบ้านพักอาศัยของผู้ร้องเรียน และในละแวกพื้นที่ใกล้เคียงเป็นประจำเจ้าพนักงานท้องถิ่นจึงดำเนินการจับสุนัขไปจำนวนหนึ่ง แต่เนื่องจากสุนัขบางส่วนหลบหนีเข้าไปในพื้นที่ส่วนบุคคลเจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถจับสุนัขไปทั้งหมดได้

กรณีนี้ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนประกอบกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า ผู้ร้องเรียนได้รับการแก้ไขและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนไปพอสมควร ดังนั้น ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงวินิจฉัยยุติเรื่องร้องเรียนตามมาตรา 29 (4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552 อย่างไรก็ดี เนื่องจากมีสุนัขจรจัดอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่สามารถจับได้โดยสุนัขจรจัดได้หลบหนีเข้าไปในพื้นที่ส่วนบุคคลและการดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการปล่อยสุนัขจรจัดไว้โดยไม่มีการควบคุมดูแลหรือฉีควัคซีนป้องกันโรคอาจเกิดปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าและก่อปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้ ดังนั้น ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวกำชับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ลงพื้นที่ตรวจสอบและจับสุนัขจรจัดในพื้นที่เป็นระยะ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ร้องเรียนและประชาชนในพื้นที่ให้หมดไป จากกรณีการศึกษาเรื่องประเด็นที่ 1 มีข้อพิจารณา ดังนี้

1. กรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งว่า ได้ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อตรวจจับสุนัขจรจัดถึง 2 ครั้ง แต่ไม่พบสุนัขจรจัดในพื้นที่นั้น กรณีดังกล่าวถือเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทย ไม่ว่าเหตุดังกล่าวจะเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่พบสุนัขจรจัด เนื่องจากคนในชุมชนให้การช่วยเหลือสุนัขจรจัดโดยนำสุนัขจรจัดไปหลบซ่อนในที่พักอาศัย หรือเกิดจากกรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่นลงพื้นที่คนละพื้นที่กับที่มีการร้องเรียน หรือแม้กระทั่งกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจไม่ได้ลงพื้นที่ตามที่มีการกล่าวอ้างก็เป็นได้ ดังนั้น ในการประสานงานของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่และอำนาจในการดูแลสุนัขจรจัดนั้น ควรจะต้องแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับทราบถึงหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 รวมทั้งคำพิพากษาศาลปกครอง ซึ่งได้พิพากษาในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ดำเนินการกับสุนัขจรจัดซึ่งอาศัยอยู่ในที่หรือทางสาธารณะ อาจถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และหากสุนัขจรจัดกระทำการละเมิดต่อผู้อื่น หรือทรัพย์สินของบุคคลใด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากสุนัขจรจัดด้วย ในกรณีนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเกิดความเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. กรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่สามารถจับสุนัขจรจัดได้หมด เนื่องจากสุนัขจรจัดหลบหนีเข้าไปอยู่ในพื้นที่ส่วนบุคคล กรณีดังกล่าว เนื่องจากหน้าที่และอำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถเข้าไปดำเนินการกับสุนัขจรจัดได้เพียงในที่หรือทาง สาธารณะเท่านั้น ทำให้การดำเนินการดังกล่าวเกิดความลำบากขึ้น ดังนั้น ในการเข้าไปจับสุนัขจรจัดในที่หรือทางสาธารณะซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ส่วนบุคคลหรือที่ดินของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรต้องประสานงานกับกรมปศุสัตว์ เพื่อขอให้จัดส่งสัตวแพทย์เข้าไปในพื้นที่ร่วมกับเจ้าพนักงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

5.2.3 ประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ

จากการศึกษามีข้อค้นพบว่า ในช่วงที่ผ่านมาปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนทำให้เกิดกลายเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดไม่ได้รับการแก้ไขปัญหายอย่างเป็นรูปธรรมก็คือ ปัญหาด้านงบประมาณ เนื่องจากสุนัขจรจัดไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปโดยรวดเร็ว ประกอบกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายเพียงการป้องกันและระงับโรคติดต่อเท่านั้น จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณในการใช้สอยเพื่อแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการขึ้นทะเบียนสุนัข ค่าวัคซีน ค่าใช้จ่ายในการคุมกำเนิด การทำสื่อประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการสร้างศูนย์พักพิงสุนัข (อดุลย์ รักษสกุลสงสัย, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2566)

ประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณนี้ มีความพยายามจัดทำโครงการความร่วมมือการรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธานสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวร ชัตติยราชนารี ซึ่งพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการปรับแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการบรรจุ “โครงการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า” ลงในแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตั้งงบประมาณในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ได้แก่ โครงการสำรวจข้อมูลจำนวนสัตว์และขึ้นทะเบียนสัตว์ และโครงการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อเป็นค่าวัคซีนพร้อมวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังสามารถสนับสนุนงบประมาณในการลดจำนวนประชากรสัตว์ ด้วยการให้หน่วยงานปศุสัตว์จัดทำโครงการมาขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการคุมกำเนิดให้กับสุนัขจรจัดได้อีกด้วย (อดุลย์ รักษสกุลสงสัย, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2566)

อย่างไรก็ดี จากการศึกษารายละเอียดของโครงการดังกล่าว เห็นได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดรวมถึงการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า แต่ปัจจุบันนี้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า จะเป็นโครงการที่ขับเคลื่อนให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมากขึ้น ในปัจจุบันแม้ว่าข้อจำกัดในบางด้านของหน่วยงานราชการจะได้รับการแก้ไขปัญหาก็หรือทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นแล้วก็ตาม แต่หน่วยงานราชการบางแห่ง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ห่างไกล อาจไม่ได้

รับทราบข้อมูลหรือได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนจนอาจทำให้การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในพื้นที่ยังมีปัญหา ติดขัด หรือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักอ้างว่าไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อวัคซีน หรือ การคุมกำเนิดสุนัขจรจัดรวมถึงไม่มีบุคลากรในตำแหน่งสัตวแพทย์ เพื่อดำเนินการฉีดวัคซีนหรือทำหมันให้กับสุนัขจรจัด ข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษานี้จะทำให้เกิดเป็นข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานราชการในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดต่อไปได้

5.2.4 ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับการต่อต้านจากกลุ่มคนรักสัตว์

เนื่องด้วยตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 มาตรา 9 บัญญัติว่า ในที่สาธารณะถ้าปรากฏว่าสัตว์ควบคุมใดไม่มีเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามมาตรา 6 หรือมาตรา 7 หรือมีแต่เป็นเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ปลอม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจ จับสัตว์ควบคุมนั้น เพื่อกักขังถ้าไม่มีเจ้าของมาขอรับคืนภายในห้าวัน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือ เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายสัตว์ควบคุมนั้นได้ ซึ่งคำว่า “ทำลายสัตว์ควบคุม” ในบทบัญญัตินี้เองทำให้กลุ่มคนรักสัตว์เข้าใจว่า สุนัขจรจัดที่ถูกเจ้าพนักงานท้องถิ่นจับไปจะถูกกำจัดหรือทำลายไป อย่างไร้มนุษยธรรม ปัญหาในเรื่องนี้จึงถือเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยยังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาสุนัขจรจัดได้ เนื่องจากเมื่อใดก็ตามที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นเข้าไปในพื้นที่ซึ่งกำหนดเป็น เขตควบคุมจะถูกกลุ่มคนรักสัตว์ต่อต้านและไม่ให้ความร่วมมือ โดยนำสุนัขไปซ่อนตัวบ้าง หรือใช้สื่อ สังคมออนไลน์กดดันไม่ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเข้าไปดำเนินการจับสุนัขจรจัดบ้าง

จะเห็นได้ว่า สาเหตุที่การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์นั้น เนื่องด้วย เหตุผลจากหลายส่วนประกอบรวมกัน ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่อยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบของ หน่วยงานราชการ ส่วนที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมาย หรือแม้กระทั่งส่วนจาก ภาคประชาชนและกลุ่มคนรักสัตว์ที่ต่อต้านการดำเนินการของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในทุกรูปแบบ ดังนั้น การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดให้มีความครบถ้วนรอบด้าน ในทุกมิติ จึงจำเป็นต่อการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไข ปัญหาสุนัขจรจัดที่มีประสิทธิภาพและ เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

5.3 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคมที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด ในการศึกษาพบว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่มีเรื่องเกี่ยวกับอำนาจ ผลประโยชน์ และกติกาทางสังคม โดยที่ในภาพรวมแล้วปัญหาของการจัดการจะอยู่ในบริบทเกี่ยวกับ ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการศูนย์พักพิงสุนัข ไม่เหมาะสม ทศนคติของประชาชนผู้เลี้ยงสุนัข ดังนี้

5.3.1 ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา

ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ถือเป็นปัญหาหนึ่งของการแก้ไขปัญหारे่องสุนัขจรจัด ประกอบกับปัญหาสุนัขจรจัดมีกฎหมายที่ เกี่ยวข้องหลายฉบับ และกฎหมายแต่ละฉบับมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน ปัญหา ดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับสุนัขจรจัดยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้แล้วปัญหาสุนัขจรจัดมิได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาหรือในตำราเรียน อย่างเช่น

ปัญหาที่ดิน หรือปัญหาการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น จึงอาจทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ทราบเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับประเทศไทย อีกทั้งในปัจจุบันยังไม่มีการจัดทำคู่มือหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ซึ่งกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหานั้นได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงอาจทำให้ในบางครั้งการดำเนินการของเจ้าหน้าที่สอบสวนเกิดความล่าช้า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ต้องเริ่มทำการศึกษาปัญหาดังกล่าวตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่อาจยังไม่ทราบว่า การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่จะทำให้สุนัขจรจัดในพื้นที่หมดสิ้นไปจะต้องดำเนินการอย่างไร ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยมิได้ทำการศึกษาปัญหาเรื่องนี้อย่างจริงจัง และหน่วยงานราชการก็มิได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งระบบ โดยอาจจะดำเนินการแก้ไขปัญหาย่อยๆ โดยการนำสุนัขจรจัดออกจากพื้นที่เท่านั้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวแม้จะทำให้ผู้ร้องเรียนเกิดความพึงพอใจ โดยสามารถดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนได้ แต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่มีทักษะหรือองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวย่อมทราบดีกว่า การแก้ไขปัญหาวัยวิธีการนำสุนัขออกจากพื้นที่ ยังไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดอย่างเป็นรูปธรรม อีกไม่นานจะมีเรื่องเดือดร้อนในลักษณะเดียวกันนี้อีก และในที่สุดปัญหาสุนัขจรจัดก็จะกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ไม่ว่าประชาชนจะยื่นเรื่องร้องเรียนมาเพียงใด ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไปได้ (นายสัตวแพทย์ประจำศูนย์รักษั้วหิณ, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2566)

5.3.2 การบริหารจัดการศูนย์พักพิงสุนัขไม่เหมาะสม

กรณีศึกษาเรื่องนี้ เคยมีกรณีที่ผู้ร้องเรียนได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ขอให้แสวงหาข้อเท็จจริงกรณีท้องที่กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ดำเนินการแก้ไข ปัญหามลพิษที่เกิดจากการจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัขใกล้กับชุมชน ก่อให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็นและสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยประสานงานทางโทรศัพท์ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้ทราบว่า สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 8 ราชบุรี ร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งจากการตรวจสอบได้มีข้อเสนอแนะให้ท้องที่กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษ ด้านเสียง กลิ่น และน้ำเสีย โดยวิธีการดังนี้

1. ปิดรางระบายน้ำที่ระบายออกสู่พื้นที่ของประชาชนและสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย
2. กำชับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้ดำเนินการจัดเก็บอุจจาระของสุนัขเป็นประจำทุกวันและห้ามกำจัดซากสุนัขด้วยการเผา เพื่อป้องกันกลิ่นเหม็น
3. จัดให้มีพื้นที่กันชน (Buffer Zone) เพื่อให้มีระยะห่างระหว่างศูนย์พักพิงสุนัขและชุมชน

4. ควบคุมปริมาณสุนัขภายในศูนย์พักพิงสุนัข ให้เป็นไปตามโครงสร้างของศูนย์พักพิงสุนัข และถูกต้องตามหลักวิชาการ

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 8 ราชบุรี และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีข้อเสนอแนะให้ท้องที่กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปแล้วนั้น ปรากฏว่าท้องที่กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมิได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าว สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ลงพื้นที่ตรวจสอบ

ข้อเท็จจริง ณ ศูนย์พักพิงสุนัขและประชุมชนหรือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีมติที่ประชุมขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนโดยการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบป้องกันเสียง รวมทั้งการบริหารจัดการปริมาณสุนัขภายในศูนย์พักพิงสุนัข ซึ่งต่อมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการตามมติที่ประชุม โดยจัดทำโครงการแก้ไขปัญหามลภาวะด้านเสียง กลิ่น และน้ำเสียที่เกิดจากศูนย์พักพิงสุนัขดังกล่าว โดยสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมติเห็นชอบให้โอนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จำนวน 1,700,000 บาท ไปตั้งจ่ายสำหรับโครงการแก้ไขปัญหามลพิษด้านเสียง กลิ่น และน้ำเสีย โดยติดตั้งถังบำบัดสำเร็จรูปทรงแคปซูลพร้อมติดตั้งระบบอัดอากาศ ก่อสร้างบ่อตกขยะพร้อมรางระบายน้ำรูปตัวยู ก่อสร้างบ่อพัก ติดตั้งรั้วกำแพงกันเสียง รั้วเหล็กสำเร็จรูป พร้อมเสาสูงและชุดประตูลูกเหล็ก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุของทางราชการต่อไป

นอกจากนี้แล้ว ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากเอกสารหลักฐาน รวมทั้งข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่ และการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการควบคุมดูแลศูนย์พักพิงสุนัข จึงถือไม่ได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ร้องเรียน ตามมาตรา 22 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 จึงมีคำวินิจฉัยให้ยุติเรื่องร้องเรียนดังกล่าว และเสนอแนะให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์กำกับและติดตามให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินโครงการแก้ไขปัญหามลพิษด้านเสียง กลิ่น และน้ำเสียที่เกิดจากศูนย์พักพิงสุนัข ด้วยความต่อเนื่องและรายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินทราบความคืบหน้าทุก 3 เดือนจนกว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวจะแล้วเสร็จ จากกรณีการศึกษาประเด็นที่ 3 มีข้อพิจารณา ดังนี้

1. ณ ศูนย์พักพิงสุนัขแห่งที่ถูกร้องทุกข์ ในการบริหารจัดการปัญหาเกี่ยวกับมลพิษด้านเสียง กลิ่น และน้ำเสีย ต่อผู้ที่อาศัยบริเวณใกล้เคียง ศูนย์พักพิงสุนัขแห่งนี้ยังบริหารจัดการได้ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากอาณาเขตของศูนย์พักพิงสุนัขมีบางส่วนของพื้นที่อยู่ติดกับบ้านพักอาศัยจึงอาจทำให้ส่งผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยในละแวกข้างเคียง แต่หากพิจารณาในด้านการบริหารจัดการดูแลสุนัขจรจัด พบว่า ศูนย์พักพิงสุนัขแห่งนี้มีการดูแลสุนัขจรจัดได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ศูนย์พักพิงแห่งนี้ถือเป็นศูนย์พักพิงหลักของสุนัขจรจัดในพื้นที่ของเทศบาลเมือง ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว มีบริเวณกว้างขวางเนื้อที่ประมาณ 22 ไร่ ดูแลสุนัขจรจัดประมาณ 800 ตัว โดยมีการแบ่งพื้นที่ของสุนัขประเภทต่าง ๆ เช่น สุนัขแรกรับ สุนัขแข็งแรง สุนัขป่วย สำหรับสุนัขที่แข็งแรงไม่เป็นโรคจะสามารถวิ่งเล่นได้ในพื้นที่ที่มีรั้วรอบกว้างขวางไม่แออัด ทำให้สุนัขมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพจิตดีไม่เครียด ร่างกายอ้วนท้วนสมบูรณ์ โดยเจ้าหน้าที่ของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสัตวแพทย์จะดูแลสุนัขภายในศูนย์พักพิงอย่างเป็นระบบ ทั้งอาหาร สุขอนามัย การดูแลสุขภาพร่างกาย รวมทั้งศูนย์พักพิงแห่งนี้ยังจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่สังคม เช่น โครงการธนาคารเลือดสุนัข โดยจัดหาสุนัขให้เลือดเพื่อช่วยเหลือสุนัขที่เจ็บป่วย และโครงการหาบ้านใหม่ให้สุนัขเพื่อให้ผู้มีจิตใจดีรับอุปการะสุนัขในศูนย์พักพิงต่อไป

2. กรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด และในขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องบริหารจัดการศูนย์พักพิงสุนัขให้มีประสิทธิภาพไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยข้างเคียงตลอดจนสิ่งแวดล้อมด้วย พบว่า ปัจจุบันศูนย์พักพิง สุนัขในประเทศไทยมีหลายรูปแบบ โดยสามารถจัดประเภทได้ดังนี้

ประเภทที่ 1 ศูนย์พักพิงสุนัขของภาครัฐซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเอง ศูนย์พักพิงในรูปแบบนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตราข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีการจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เพื่อลดปัญหาข้อร้องเรียนจากประชาชน ปัจจุบันกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์ขึ้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การทำแบบบูรณาการก่อสร้างและค่าก่อสร้างสถานสงเคราะห์สัตว์ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือปรับแผนพัฒนาท้องถิ่น การตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ การจัดหาสถานที่ก่อสร้าง การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ค่าอาหารสัตว์ ค่าทำหมัน/ค่าเวชกรรม/ค่าตรวจวินิจฉัย และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม บุคลากรผู้ดูแลสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

ประเภทที่ 2 ศูนย์พักพิงสุนัขของหน่วยงานราชการ ศูนย์พักพิงในรูปแบบนี้จะใช้งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อดำเนินการภารกิจด้านการช่วยเหลือสังคม โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิต่าง ๆ ร่วมด้วย เช่น ศูนย์ฟื้นฟูสัตว์เลี้ยงของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยกองเรือยุทธการ หรือศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ ของราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ เป็นต้น

ประเภทที่ 3 ศูนย์พักพิงสุนัขขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรหรือองค์กรการกุศลโดยศูนย์พักพิงสุนัขในรูปแบบนี้จะได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิต่าง ๆ รวมทั้งอาจได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนร่วมด้วย เช่น มูลนิธิบ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ (ในความอุปถัมภ์ของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) มูลนิธิเพื่อสุนัขในซอย (Soidog) เป็นต้น

5.3.3 ปัญหาสุนัขจรจัดในมิติของประชาชนผู้เลี้ยงสุนัข

เมื่อผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทยจะพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดสุนัขจรจัดในสังคมไทย เกิดจากเหตุผลหลัก 4 ประการ คือ เจ้าของสุนัขขาดจิตสำนึกรับผิดชอบสุนัขมีเจ้าของแต่ได้พลัดหลงจากบ้าน หน่วยงานของราชการหรือเจ้าของสุนัขไม่มีการควบคุมและป้องกันการผสมพันธุ์ของสุนัข รวมทั้งการขาดความรับผิดชอบของผู้เพาะพันธุ์และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะพันธุ์สัตว์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ต้นเหตุและบ่อเกิดของปัญหาสุนัขจรจัดที่สำคัญมิได้เกิดจากสุนัข หรือหน่วยงานราชการ หากแต่ปัญหาดังกล่าวเกิดจากประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขขาดจิตสำนึกรับผิดชอบนั่นเอง ดังนั้น การวางแผนการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด นอกจากจะต้องทำความเข้าใจหน้าที่และอำนาจของหน่วยงานราชการแล้ว การเข้าใจมุมมองสภาพปัญหาสุนัขจรจัดในมิติของผู้เลี้ยงสุนัขจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงประชาชนผู้เลี้ยงสุนัข

สามารถจำแนกโดยการแบ่งตามเหตุผลในการเลี้ยงสุนัข (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562; กระทรวงสาธารณสุข, 2561) ดังนี้

5.3.3.1 ประชาชนที่เลี้ยงสุนัขเพื่อเป็นเพื่อน หรือเป็นสมาชิกของครอบครัว

ในปัจจุบันคนมักหันมาเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นเพื่อนแก้เหงากันมากขึ้น คนที่อาศัยในห้องชุดหรือคอนโดมิเนียม เมื่อเกิดความเหงาจากการอาศัยอยู่ตามลำพังก็ยอมหาสัตว์เลี้ยงมาอยู่เป็นเพื่อน คู่แต่งงานที่มีบุตรยากอาจเปลี่ยนจากการมีบุตรเป็นเลี้ยงสุนัขเสมือนลูก หรือกรณีคนที่มีภาวะทางอารมณ์ซึมเศร้าการเลี้ยงสุนัขก็เป็นวิธีการที่ทำให้อาการป่วยดีขึ้นได้ เป็นต้น เนื่องด้วยผู้เลี้ยงสุนัขไว้เป็นเพื่อนแก้เหงาต่างมีเหตุผลในการเลี้ยงสุนัขที่แตกต่างกัน บางคนเลี้ยงเพราะเหงา บางคนเลี้ยงเพื่อบำบัดอาการป่วย ซึ่งในขณะที่น่าสุนัขมาเลี้ยงผู้เลี้ยงอาจไม่ได้มีการพิจารณาข้อมูลในส่วนอื่นประกอบการตัดสินใจ เช่น สายพันธุ์ที่จะเลี้ยงมีนิสัยเป็นอย่างไร ควรเลี้ยงในพื้นที่แบบใด สมาชิกในครอบครัวยอมรับการเลี้ยงสุนัข หรือมีข้อจำกัดทางสุขภาพ เช่น แพ้ขนสุนัข หรือเป็นโรคหอบหืดหรือไม่ ที่พ่อกอาศัยในปัจจุบันสามารถเลี้ยงสุนัขได้หรือไม่ มีพื้นที่หรือบริเวณให้สุนัขได้วิ่งเล่นหรือทำกิจกรรมหรือไม่ หรือสถานภาพทางการเงินเพียงพอต่อการดูแลสุนัขจนสิ้นอายุขัยหรือไม่ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อการตัดสินใจเลี้ยงสุนัขไม่ได้เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน เมื่อสุนัขมีอาการเจ็บป่วยจึงมีค่ารักษาพยาบาลและไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้ เมื่อสุนัขมีนิสัยไม่เหมาะสมก้าวร้าวเห่าเสียงดังสร้างความรำคาญให้กับเพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถอยู่ร่วมกับสุนัขได้ หรือมีการเปลี่ยนที่อยู่ ย้ายถิ่นฐานและไม่สามารถนำสุนัขย้ายไปด้วยได้ เหตุผลเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นภายหลังจากการที่มีการนำสุนัขมาเลี้ยงแล้วทั้งสิ้น กรณีที่สุนัขสวยงามน่ารัก สายพันธุ์ดี อาจจะหาผู้อุปการะเลี้ยงดูต่อได้ไม่ยาก แต่หากเป็นสุนัขป่วยที่ต้องการการรักษายาบาลอย่างต่อเนื่องอาจมีการนำสุนัขไปปล่อยให้เป็นปัญหาของสังคมได้

5.3.3.2 ประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน

คุณสมบัติสำหรับสุนัขที่เลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นสุนัขสายพันธุ์ที่มีรูปร่างขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สายพันธุ์ดี มีเสียงเห่าดัง ฟังดูน่าเกรงขามสำหรับผู้พบเห็น ซึ่งผู้ที่เลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้านนี้มักจะได้เลี้ยงหรือเอ็นดูสุนัขเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว แต่จะเลี้ยงไว้บริเวณบ้าน หรือไร่นาเพื่อเฝ้าบ้านหรือไล่สัตว์เลื้อยคลาน มีการให้อาหารเป็นเวลา มีการปล่อยให้สุนัขออกไปขับถ่ายหรือวิ่งเล่นได้อย่างอิสระ ไม่ได้มีการฉีดยาวัคซีน ทำหมันหรือคุมกำเนิดอย่างครบถ้วน เมื่อสุนัขเจ็บป่วยอาจไม่ได้พาไปรักษาพยาบาล ดังนั้น ปัญหาสำหรับผู้เลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้านที่พบเจอได้บ่อยครั้ง คือ สุนัขอาจไปสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับเพื่อนบ้านหรือชุมชนได้ เช่น ขับถ่ายในบริเวณบ้านของผู้อื่น ทำลายทรัพย์สินเสียหาย วังตัดหนักรถทำให้เกิดอุบัติเหตุ หรือแม้แต่ไปกัดคน หรือสัตว์เลี้ยงผู้อื่นก็เป็นได้ และเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขประเภทนี้อาจปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่าไม่ได้เป็นเจ้าของสุนัข เพียงแต่ให้อาหารและให้ที่นอนเท่านั้นท้ายที่สุด สุนัขเหล่านี้ก็จะกลายเป็นสุนัขจรจัด หรือมีการนำสุนัขไปปล่อยเนื่องจากไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสุนัขได้นั่นเอง

5.3.3.3 ประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขด้วยความเมตตา

เหตุผลของผู้ที่เลี้ยงสุนัขด้วยความเมตตานี้ มักจะไม่มีเหตุผลในด้านอื่นประกอบการตัดสินใจเลี้ยงสุนัข มีเพียงแต่ความรู้สึกสงสารเวทนาสุนัขเท่านั้น โดยผู้เลี้ยงสุนัขด้วย

ความเมตตาจะไม่ได้มีการเตรียมตัวหรือเตรียมความพร้อมของตนในการเลี้ยงสุนัขเท่าใดนัก และโดยส่วนใหญ่สุนัขที่รับมาเลี้ยงมักไม่ได้เป็นสุนัขที่สภาพร่างกายแข็งแรง หรือสภาพร่างกายปกติ โดยจะสังเกตได้ว่า ผู้ที่เลี้ยงสุนัขด้วยความเมตตาเนี่ยมักจะไม่ได้เลี้ยงสุนัขเพียงหนึ่งหรือสองตัวเท่านั้น แต่เมื่อพบเห็นสุนัขตัวใดที่น่าสงสาร หรือไม่มีเจ้าของจะเก็บสุนัขเหล่านั้นมาเลี้ยงไว้รวมกัน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นคือ สุนัขจากต่างสถานที่เมื่อถูกนำมาเลี้ยงรวมกันจะไม่ได้รับการฝึกฝน ปรับนิสัยก้าวร้าว หรือเลี้ยงดูอย่างดี อาจทำให้มีการเห่าส่งเสียงดัง มีการทะเลาะกัดกันบาดเจ็บล้มตาย เป็นต้น อีกทั้งผู้ที่เลี้ยงสุนัขด้วยความเมตตานี้ อาจไม่ได้เป็นผู้มีฐานะทางการเงินที่ดีเพียงพอที่จะสามารถซื้ออาหาร หรือจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้กับสุนัขทั้งหมดได้ จึงอาจพบเห็นได้ว่าการขอรับบริจาค ค่าอาหาร หรือค่ารักษาพยาบาลจากประชาชนผู้ใจบุญอย่างแพร่หลายเพื่อนำมาจุนเจือค่าใช้จ่ายจากการเลี้ยงสุนัข

5.3.3.4 ประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขเพื่อเพาะพันธุ์ขาย

ประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขเพื่อเพาะพันธุ์ขาย โดยส่วนใหญ่มักเกิดจากการเลี้ยงสุนัขสายพันธุ์ดีเพื่อเป็นเพื่อนแก้เหงา เมื่อสุนัขที่ตนเลี้ยงมีลูกก็อาจจะมีการแจกจ่ายให้กับผู้อื่น หรือแบ่งขายให้กับผู้อื่นบ้าง เมื่อขายลูกสุนัขได้ราคาก็คิดที่จะทำเป็นอาชีพต่อไป ในการเลี้ยงสุนัขเพื่อเพาะพันธุ์ขายจำเป็นต้องพิจารณาในหลายองค์ประกอบ เช่น สายพันธุ์ของสุนัขที่นำมาผสมพันธุ์ การบริหารจัดการสถานที่เลี้ยงต้องมีการจัดสุขาภิบาลที่ดี เป็นต้น ปัญหาที่พบเห็นจากผู้เลี้ยงสุนัขเพื่อเพาะพันธุ์ขายคือ ผู้ที่เลี้ยงสุนัขเป็นธุรกิจจะไม่ได้มีความรักต่อสุนัข อย่างเช่นเจ้าของกับสัตว์เลี้ยงแต่จะมองว่าลูกสุนัขคือผลผลิต หากลูกสุนัขที่เกิดมาไม่ได้เป็นสุนัขสายพันธุ์ที่ดี มีความผิดปกติทางร่างกาย ขายไม่ได้ราคา หรือไม่สามารถจำหน่ายสุนัขได้ จะมีการนำสุนัขเหล่านั้นไปปล่อยทิ้งให้พ้นภาระกลายเป็นสุนัขจรจัดได้

จะเห็นได้ว่า สุนัขกับคนมีความผูกพันกันมายาวนาน สุนัขถือเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความน่ารัก น่าเอ็นดูมีนิสัยขี้เล่น ซื่อสัตย์ รักเจ้าของ จนทำให้ผู้เลี้ยงเกิดความรัก เกิดความดูแลเอาใจใส่ แม้ผู้เลี้ยงสุนัขจะมีเหตุผลในการเลี้ยงสุนัขที่แตกต่างกัน แต่ผู้ที่จะสามารถเลี้ยงสุนัขได้โดยพื้นฐานควรจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบเป็นสำคัญ เนื่องจากหากขาดจิตสำนึกในการเลี้ยงดู ขาดความรับผิดชอบในการดูแลแล้ว สุนัขที่เลี้ยงจะกลายเป็นสุนัขจรจัดได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดควรมีการวางแผนตั้งแต่ต้นเหตุของปัญหา นั่นคือ การเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการดูแลรับผิดชอบสุขภาพและชีวิตของสุนัขไปจนสิ้นอายุขัยของสุนัขนั่นเอง

5.4 ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย

จากการศึกษาถึงตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในปัจจุบันของประเทศไทย พบว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 รวมทั้งในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัขและแมว เพื่อควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์เพื่อการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและเหตุรำคาญ แต่ปัจจุบันกลับพบว่าหน่วยงานราชการยัง

มิได้มีการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้อย่างเข้มงวดและจริงจังเท่าที่ควรจะเป็น โดยสาเหตุที่หน่วยงานราชการยังมิได้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดนั้นอาจเกิดได้จากหลายปัจจัย เช่น บทบัญญัติของกฎหมายยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ทำให้หน่วยงานราชการต้องหาหรือซื้อกฎหมายไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือแม้แต่บทบัญญัติในบางเรื่องอาจยังไม่สามารถนำมาใช้กับแนวทางการเลี้ยงดูสุนัขของคนไทยได้ เป็นต้น ดังนั้นในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ดังนี้

5.4.1 ประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ใช้บริหารจัดการเกี่ยวกับการอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของมนุษย์อย่างใกล้ชิดโดยหมวดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุนัขจรจัด คือ หมวดควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ ซึ่งบัญญัติให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของพื้นที่ในเขตอำนาจส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ได้ และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นกำหนดเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์แล้ว เจ้าพนักงานท้องถิ่นจึงจะสามารถดำเนินการกับสุนัขจรจัดในเขตควบคุมนั้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ แต่ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้เริ่มขึ้นตั้งแต่การกำหนดเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์เนื่องจากเมื่อใดที่มีการกำหนดเขตควบคุม ประชาชนในพื้นที่จะเกิดความเข้าใจว่า ขั้นตอนต่อไป คือ การที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะเข้ามาจับสุนัขจรจัดไปศูนย์กักกันสุนัขหรือสถานสงเคราะห์สัตว์ และในที่สุดสุนัขเหล่านั้นจะถูกกำจัดทิ้งไป ประชาชนในพื้นที่จึงไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยนำสุนัขจรจัดไปซ่อนไว้ในที่ปกอภัย ด้วยเหตุนี้การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานท้องถิ่นจึงมีปัญหาและอุปสรรคมาโดยตลอด สุนัขจรจัดเหล่านั้นก็ยังคงสภาพของการเป็นสุนัขจรจัด โดยที่ยังมิได้เข้าสู่ระบบของการควบคุมโรคและการควบคุมประชากรสุนัข ช้ำร้ายกว่านั้นเมื่อใดก็ตามที่สุนัขจรจัดเหล่านั้นไปก่อความเสียหายกับบุคคลหรือสัตว์ที่มีเจ้าของ ผู้ที่ให้อาหารหรือผู้ที่ปกป้องสุนัขจรจัดจะอ้างว่าตนมิใช่เจ้าของสุนัขเพื่อปิดความรับผิดชอบโดยทันที ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ในทางมนุษยธรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองพุทธศาสนาจึงมองว่า สุนัขจรจัดคือหนึ่งชีวิตและหนึ่งชีวิตก็มีคุณค่า แต่หากพิจารณาในอีกทางหนึ่งว่าหากสุนัขจรจัดเหล่านั้นไม่มีเจ้าของดูแลอย่างใกล้ชิด การใช้ชีวิตตามวิถีของสุนัขจรจัดอาจเพิ่มความเสี่ยงภัยให้กับสุนัขจรจัดและอีกหลายชีวิตตามมา ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่สุนัขจรจัดเป็นสาเหตุทำให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน รวมทั้งสุนัขจรจัดยังเป็นพาหะของโรคระบาด ได้แก่ โรคพิษสุนัขบ้า อีกด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

สำหรับประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 นี้ผู้วิจัยยังมีข้อค้นพบประเด็นปัญหาในเรื่องการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดที่อยู่ในที่ดินของเอกชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษากรณีหนึ่งซึ่งเป็นกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งได้รับการร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัด เนื่องจากมีสุนัขจรจัดอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากภายในบริเวณไร่สับปะรด โดยไปกัดกินสัตว์เลี้ยงของประชาชนในพื้นที่จนทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งว่า ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าไปดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อเป็นกรณีของสุนัขซึ่งอยู่ในที่หรือทางสาธารณะและไม่ปรากฏเจ้าของ แต่กรณีดังกล่าวเป็นสุนัขที่อยู่ในที่ดินของเอกชนแต่สุนัขนั้นไม่ปรากฏ

เจ้าของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้ จึงได้ขอความร่วมมือไปที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด แต่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดแจ้งว่า ไม่มีหน้าที่และอำนาจแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนในกรณีนี้โดยตรง ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการหารือ ประเด็นดังกล่าวไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาเป็นเรื่อง เสร็จที่ 421/2562 ตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง หน้าที่และอำนาจในการจัดการ ปัญหาสุนัขจรจัดของกรมปศุสัตว์และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปความได้ (สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559) ดังนี้

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 1) พิจารณาแล้วเห็นว่า ในการพิจารณาปัญหา ในทางกฎหมายนั้นจำเป็นต้องพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกฉบับไปพร้อมกัน ซึ่งกรณีข้อหาเรื่องนี้ มี กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ แผ่นดิน พ.ศ. 2534

สำหรับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ในที่หรือทางสาธารณะนั้น โดยที่ มาตรา 50 (3) (4) และ (9) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาลฯ กำหนดให้เทศบาลตำบลมีหน้าที่และ อำนาจในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ และมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุขฯ กำหนดให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติเพื่อกำหนดเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ และในกรณีที่เจ้า พนักงานท้องถิ่นพบสัตว์ในที่หรือทางสาธารณะโดยไม่ปรากฏเจ้าของ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจ กักสัตว์ดังกล่าวได้ ซึ่งปรากฏว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้ได้ออกเทศบัญญัติ เรื่อง การควบคุม การเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2561 เพื่อใช้บังคับแล้ว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่และ อำนาจในการดำเนินการกับสุนัขจรจัดในที่หรือทางสาธารณะได้ แต่การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่และอำนาจดังกล่าวไม่ได้เป็นการตัดหน้าที่หรืออำนาจของหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีกฎหมาย กำหนดให้มีหน้าที่หรืออำนาจในการดำเนินการกับสุนัขจรจัดเหล่านั้นได้ ดังนั้น ทั้งสำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่และอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวในการ จัดการปัญหาสุนัขจรจัดที่อยู่อาศัยในที่หรือทางสาธารณะได้

สำหรับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ในที่ดินของเอกชนนั้น เห็นว่าโดยที่ มาตรา 10 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 กำหนดให้สัตว์แพทย์มี อำนาจเข้าไปในบ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ อันเป็นที่ดินของเอกชน เพื่อดำเนินการต่าง ๆ ตามที่ กฎหมายกำหนดกับสุนัขจรจัดได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า หรือได้รับ แฉงหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าสุนัขนั้นมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ โรคพิษสุนัขบ้าฯ กำหนดนิยามคำว่า “สัตว์แพทย์” หมายความว่า สัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์หรือ ของราชการส่วนท้องถิ่น ดังนั้น สัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์และขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมี หน้าที่และอำนาจในการดำเนินการตามมาตรา 10 และมาตรา 14 ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งหากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีบุคลากรในตำแหน่งสัตวแพทย์ก็สามารถเข้าไปดำเนินการกับสุนัขจรจัด ในที่ดินของเอกชนได้เอง แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ปรากฏว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้ ไม่มีบุคลากรในตำแหน่งสัตวแพทย์ จึงไม่มีอำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าวในการเข้าไปในที่ดินของ

เอกชนเพื่อจัดการปัญหาดังกล่าวได้ หน้าที่นั้นจึงเป็นภาระของสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์ที่จะต้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตนต่อไป เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งไปยังสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพื่อขอให้จัดส่งสัตวแพทย์ไปร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเข้าไปจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในที่ดินของเอกชน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดที่จะต้องร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ราษฎรให้ลุกล่วงไปโดยเร็ว

5.4.2 ประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

เนื่องจากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาจากการที่สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม สัตว์จึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกกระทำการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำสัตว์มาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้นตั้งแต่ประเด็นนิยามคำว่า “เจ้าของสัตว์” ซึ่งตามมาตรา 3 ได้บัญญัติให้หมายความถึง เจ้าของกรรมสิทธิ์ และให้หมายความรวมถึงผู้ครอบครองสัตว์หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแล ไม่ว่าจะได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ให้ดูแลด้วย ซึ่งคำว่า เจ้าของสัตว์ตามนิยามดังกล่าวหมายความว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์และผู้ครอบครองสัตว์โดยชัดเจน แต่หากเป็นกรณีของผู้ที่เลี้ยงสุนัขในระบบเปิดไม่สวมปลอกคอให้สุนัข ปล่อยให้สุนัขไปวิ่งเล่นขับถ่ายนอกบ้านในตอนกลางวัน และพอกำลังคืนก็จะเปิดประตูให้สุนัขเข้าไปนอนในบ้าน โดยเป็นวิธีการเลี้ยงสุนัขของคนไทยในหลายครัวเรือน โดยมีผู้ให้คำจำกัดความเจ้าของสัตว์ในรูปแบบนี้ว่า เจ้าของสัตว์อำพราง และเมื่อสุนัขไปก่อปัญหาหรือความเดือดร้อนให้กับบุคคลอื่น หรือทรัพย์สินของผู้อื่น เจ้าของสัตว์อำพรางจะปฏิเสธว่าไม่ใช่เจ้าของสัตว์โดยทันที เนื่องจากตามมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติห้ามมิให้เจ้าของสัตว์ปล่อย ละทิ้ง หรือกระทำการใด ๆ ให้สัตว์พ้นจากการดูแลของตนโดยไม่มีเหตุอันสมควร ประกอบกับ มาตรา 32 บัญญัติให้เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท ด้วยเหตุนี้การบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้จึงไม่สามารถบังคับใช้ได้กับสุนัขที่มีเจ้าของแบบอำพราง โดยสถานะของสุนัขเหล่านั้นจึงไม่ต่างจากสุนัขจรจัดนั่นเอง (นพดล ปกรณ์นิมิตติ, 2560)

ประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ยังมีให้เห็นจากกรณีที่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวไม่ปรากฏบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการให้ประชาชนต้องควบคุมทะเบียนสัตว์เลี้ยง รวมทั้งกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงแม้ว่าในปัจจุบันคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ (ฉบับที่...) พ.ศ.... เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561 โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติให้ประชาชนต้องควบคุมทะเบียนสัตว์เลี้ยง โดยเจ้าของสุนัขต้องนำสุนัขไปขึ้นทะเบียน โดยมีค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าค่าธรรมเนียมขึ้นทะเบียนฉบับละ 50 บาท ค่าสมุดประจำตัวสัตว์ 100 บาท ค่าเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตัวละ 300 บาท ก็ตาม แต่ภายหลังจากที่มีมติเห็นชอบเรื่องดังกล่าว ประชาชนกลุ่มผู้เป็นเจ้าของสุนัขได้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดค่าธรรมเนียมว่าก่อให้เกิดภาระกับประชาชนมาก

เกินสมควร คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวกลับไปพิจารณาทบทวนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม โดยกรมปศุสัตว์ได้ดำเนินการเปิดรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนทั่วไป ในเรื่องการกำหนดค่าธรรมเนียมและค่าปรับที่จะจัดเก็บในการขึ้นทะเบียนสุนัข ซึ่งในปัจจุบันบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่มีผลใช้บังคับแต่อย่างใด

5.4.3 ประเด็นการบังคับใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548 เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่กำหนดวิธีการที่เจ้าของสุนัขต้องปฏิบัติในการเลี้ยงสุนัขในการควบคุมการเลี้ยงสุนัขตั้งแต่สถานที่เลี้ยง การควบคุมมิให้สุนัขออกนอกสถานที่เลี้ยง โดยปราศจากการควบคุม ต้องควบคุมมิให้สุนัขก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ รวมทั้งเจ้าของสุนัขมีหน้าที่จดทะเบียนสุนัขและดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดและได้รับโทษปรับ บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบให้กับเจ้าของสุนัข จนเสมือนเป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบให้กับเจ้าของสุนัขมากขึ้น ประกอบกับ มาตรา 5 ของข้อบัญญัตินี้ ให้นิยามคำว่า เจ้าของสุนัข ให้ความหมายรวมถึงผู้ครอบครองสุนัข หรือผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำด้วย กรณีดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่เกิดการถกเถียงกันว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการสร้างภาระให้กับผู้ให้อาหารสุนัขเกินสมควรหรือไม่ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ได้มีการนำไปฟ้องเป็นคดีต่อศาลปกครองและศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษา ดังนี้

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 764/2556 สรุปได้ว่า ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548 ข้อ 5 บทนิยามของคำว่า “เจ้าของสุนัข” ให้ความหมายรวมถึง ผู้ครอบครองสุนัข หรือผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำด้วยนั้น เป็นการให้คำนิยามความหมายของคำว่า “เจ้าของสุนัข” ที่มีผลทำให้ประชาชนที่เพียงแต่ให้อาหารสุนัขจรจัดเป็นประจำด้วยความเมตตาต้องมีภาระหน้าที่ในการพาสุนัขจรจัดไปฝังไมโครชิปและจดทะเบียนสุนัข มิเช่นนั้นอาจทำให้บุคคลนั้นกระทำความผิดกฎหมาย ทั้งที่หน้าที่ในการจัดการควบคุมดูแลสุนัขจรจัดเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร แต่กรุงเทพมหานครกลับผลักภาระดังกล่าวมาให้กับประชาชน การให้บทนิยามของคำว่า “เจ้าของสุนัข” ที่ให้ความหมายรวมถึง ผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำด้วย จึงเป็นข้อบัญญัติที่สร้างขึ้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควรและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลปกครองสูงสุดจึงพิพากษาให้เพิกถอนข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548 ในข้อ 5 บทนิยามคำว่า “เจ้าของสุนัข” ที่ให้ความหมายรวมถึง ผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำด้วย ตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

ทั้งนี้ ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษานี้ข้อบัญญัติดังกล่าวจึงนำมาบังคับใช้เพียงกับเจ้าของสุนัข โดยเป็นผู้ที่ครอบครองและเจ้าของกรรมสิทธิ์สุนัขเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นการบังคับใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548 ยังมีให้เห็นจากกรณีการขึ้นทะเบียนสุนัข ในข้อ 9 ของข้อบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้เจ้าของสุนัขต้องนำสุนัขหรือใบรับรองแล้วแต่กรณีไปจดทะเบียน ณ สำนักงานเขตพื้นที่ ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่สุนัขเกิดหรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นำสุนัขมาเลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานคร แม้ข้อบัญญัติ

กรุงเทพมหานครฉบับนี้ได้บังคับใช้มาเป็นเวลากว่า 15 ปีแล้ว แต่เจ้าของสุนัขที่อาศัยอยู่ในเขต กรุงเทพมหานครกลับไม่ทราบ รวมถึงไม่ดำเนินการนำสุนัขไปจดทะเบียนตามข้อบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุปแล้ว ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการแก้ไขปัญหานี้ของประเทศไทยเกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานราชการยังดำเนินการบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวดและจริงจัง แม้ว่าบทบัญญัติกฎหมายจะมีผลบังคับใช้เป็นเวลานานแล้ว แต่หน่วยงานราชการหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังดำเนินการบังคับใช้กฎหมายไม่เคร่งครัดทำให้ประชาชนปล่อยปละละเลยในการเลี้ยงและดูแลสุนัข จนเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น นอกจากนี้แล้ว จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสุนัขจรจัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกรมปศุสัตว์ กรณีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงาน เกี่ยวกับสิทธิในสุนัขลักษณะที่ดีของรัฐ ทำให้สามารถเข้าใจถึงต้นตอของปัญหานี้ว่าสาเหตุที่มีจำนวนสุนัขจรจัดเพิ่มขึ้นเนื่องจากการขาดการควบคุมโดยกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้รับรองสิทธิด้านสาธารณสุขเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยปรากฏอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และในหมวด 5 หน้าที่รัฐ ในการจัดการกรณีสุนัขจรจัดสร้างความเดือดร้อนตลอดจนได้ศึกษาแนวทางการแก้ไข ปัญหาและข้อเสนอแนะในการกำหนดอำนาจและหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน เพื่อไม่ให้เกิดการผลักภาระหน้าที่ให้แกกัน ปัจจุบันปัญหานี้ถือเป็นปัญหาสังคมที่สร้างผลกระทบด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งเฝ้าหอนสร้างมลภาวะทางเสียง รบกวนทัศนียภาพทำให้เกิดอุบัติเหตุ คุ้ยขยะเรี่ยราด ขั้บถายไม่เป็นที่เป็นทาง ตลอดจนเป็นพาหะทำให้เกิดโรคระบาดโดยเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมปศุสัตว์ต่างก็เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการตามกฎหมาย แต่กลับมีการผลักภาระหน้าที่ให้กันทำให้ปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง อีกทั้งประชาชนก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐอย่างทันท่วงที ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสุนัขจรจัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกรมปศุสัตว์ กรณีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ปัญหาการเพิ่มจำนวนของสุนัขจรจัดเนื่องจากขาดการควบคุมจากรัฐ การที่รัฐไม่ควบคุมจำนวนสุนัขจรจัด ทำให้มีสุนัขจรจัดเพิ่มมากขึ้นทุกปี ถือว่าเป็นปัญหาด้านสาธารณสุข เพราะเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง เนื่องจากอาจก่อให้เกิดพาหะโรคระบาดอย่างโรคพิษสุนัขบ้า และยังจัดว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับเหตุเดือดร้อนรำคาญด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้มีการ รับรองสิทธิด้านสาธารณสุขไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ปรากฏอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐ” และในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐมาตรา 55 ที่กำหนดให้ “การดูแลประชาชนทุกคนด้านสุขภาพหรือสาธารณสุขเป็นหน้าที่ของรัฐบาล” ดังนั้น บุคคลจึงย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์ และการดูแลประชาชนด้านสุขภาพหรือสาธารณสุขเป็นหน้าที่ของรัฐเมื่อรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติคุ้มครองสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนไว้และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐด้วย ดังนั้น การที่ไม่มีกฎหมายมาควบคุมจำนวนของ

สุนัขจรจัดทำให้มีสุนัขจรจัดเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขถือได้ว่าเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้มีการบัญญัติคุ้มครองสิทธิไว้ในหมวด 3 และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในหมวด 5

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเป้าหมาย คือ ให้มีการถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะของรัฐ โดยมีการจัดตั้งงบประมาณรายจ่าย ตลอดจนการถ่ายโอนบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ จากการศึกษาพบว่า การกระจายอำนาจที่ผ่านมาไม่มีความสมดุลสอดคล้องกันระหว่างภารกิจ งบประมาณ และบุคลากร ในส่วนของปัญหาสุนัขจรจัด มีการถ่ายโอนภารกิจแต่ไม่ได้ถ่ายโอนบุคลากรมาให้ ซึ่งภารกิจที่เกี่ยวกับสุนัขจรจัดเป็นเรื่องเฉพาะทาง เนื่องจากการฉีควัคซีนหรือการทำลายสัตว์ตามกฎหมายจะต้องดำเนินการโดยสัตวแพทย์เท่านั้น แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างอย่างเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีขนาดเล็กและมีขีดความสามารถจำกัด เมื่อถ่ายโอนมาแต่ภารกิจแต่ไม่ได้ถ่ายโอนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางมาให้ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดแคลนบุคลากรที่จะมาแก้ปัญหาสุนัขจรจัดได้อย่างตรงจุด ส่งผลให้มีการผลักภาระหน้าที่ไปให้หน่วยงานอื่นอย่างกรมปศุสัตว์ เพราะมองว่าเป็นหน่วยงานที่มีสัตวแพทย์ ส่วนกรมปศุสัตว์เองถึงแม้ว่าจะมีสัตวแพทย์ แต่ก็ก็จะอ้างว่าปัญหาที่เกิดจากสุนัขจรจัดถือเป็นเหตุเดือดร้อนรำคาญจึงเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัญหาประการที่สาม ปัญหาการผลักภาระหน้าที่ของหน่วยงานเนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายแบ่งเป็น 2 กรณี คือ เกิดจากกฎหมายมีช่องว่างและเกิดจากกฎหมายขัดกัน

กรณีที่เกิดจากกฎหมายมีช่องว่าง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ส่วนกรมปศุสัตว์มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 แต่ก็ไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าให้หน่วยงานใดเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อร้องเรียนขึ้น ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมปศุสัตว์ต่างก็ใช้ข้ออ้างที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานมาเป็นเหตุในการบอกปิดหรือโยนภาระหน้าที่ไปให้หน่วยงานอื่นที่มองว่ามีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะอ้างว่าไม่มีสัตวแพทย์ ส่วนกรมปศุสัตว์ก็จะอ้างว่าเป็นเหตุเดือดร้อนรำคาญ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 30 กำหนดว่า “หากพบสัตว์ในที่สาธารณะโดยไม่มีเจ้าของให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่กักกันสัตว์ ตลอดจนมีอำนาจทำลายสัตว์” และพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 มาตรา 9 กำหนดว่า “หากพบสัตว์ในที่สาธารณะ โดยไม่มีเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจจับสัตว์กักขัง ตลอดจนมีอำนาจทำลาย” และมาตรา 15 กำหนดว่า “ในที่สาธารณะ ถ้าสัตว์มีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายได้” จะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการจัดการเฉพาะในที่สาธารณะเท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวถึงกรณีที่สุนัขจรจัดเข้าไปสร้างความเดือดร้อนในที่ดินของเอกชน ดังนั้น เมื่อเกิดข้อร้องเรียนขึ้นทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมปศุสัตว์ต่างก็ใช้ช่องว่างของกฎหมายในการบอกปิดความรับผิดชอบ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและประชาชนไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐอย่างทันท่วงที

ส่วนกรณี3ที่เกิดจากกฎหมายขัดกัน ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 27 กำหนดว่า “กรณีที่สัตว์อยู่ในสภาพที่ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บสาหัส และสัตวแพทย์เห็นว่าหากสัตว์มีชีวิตอยู่ต่อไปจะได้รับความทุกข์ทรมานเกินสมควรให้มีอำนาจสั่งให้ฆ่าสัตว์นั้นได้” จะเห็นว่าการฆ่าสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อสัตว์ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บสาหัส และสัตวแพทย์พิจารณาแล้วเห็นควรให้ทำลายได้ แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดแคลนสัตวแพทย์ ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ใช่สัตวแพทย์มีการทำลายสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้ ก็อาจมีความผิดตามกฎหมาย เพราะเข้าข่ายเป็นการทารุณกรรมสัตว์ และในพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ที่กำหนดว่า “ในที่สาธารณะ ถ้าสัตว์มีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายได้” ดังนั้น หากสุนัขมีได้อยู่ในที่สาธารณะแต่อยู่ในที่ดินของเอกชน ทั้งสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์และเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็ไม่มีอำนาจทำลาย หากมีการทำลายสุนัขในที่ดินของเอกชน โดยที่สุนัขมีได้ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บสาหัส เป็นเพียงสุนัขจรจัด ก็อาจเข้าข่ายเป็นการทารุณกรรมสัตว์ซึ่งมีความผิดตามกฎหมาย กรณีที่กฎหมายขัดกันนี้เองทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลให้มีการผลักภาระไปให้หน่วยงานอื่นเมื่อมีการโยนงานระหว่างหน่วยงานของรัฐเกิดขึ้น ปัญหาสุนัขจรจัดจึงเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

บทที่ 6

ตัวแบบการจัดการปัญหาสุขนัชรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช

ในการนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุขนัชรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชนั้น จำเป็นที่จะต้องชี้ให้เห็นว่ามาตรการการจัดการสุขนัชรจัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาไม่สามารถที่จะใช้ขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสุขนัชรจัดได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอโดยเริ่มจากการวิพากษ์ให้เห็นถึงจุดอ่อนของตัวแบบการจัดการสุขนัชรจัดในประเทศไทยเสียก่อน หลังจากนั้นจะนำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับมาตรการการแก้ไขปัญหาสุขนัชรจัดในต่างประเทศ และในท้ายที่สุดของบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการศึกษาตัวแบบพัฒนาในการปัญหาสุขนัชรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่อยู่ในลักษณะของตัวแบบ (Role Model) ที่ควรจะเป็นเพื่อพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาสุขนัชรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชได้อย่างยั่งยืน โดยการประยุกต์ตัวแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมไทย กล่าวโดยสรุปแล้ว การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นผลการศึกษาในบทที่ 6 นี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอโดยการจำแนกเนื้อหาออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

- 6.1 การจัดการสุขนัชรจัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย
- 6.2 กรณีศึกษามาตรการสุขนัชรจัดในต่างประเทศ
- 6.3 การนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุขนัชรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช

6.1 การจัดการสุขนัชรจัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

ปัญหาสุขนัชรในประเทศไทยจัดเป็นปัญหาที่ถูกมองข้ามมาเนิ่นนาน จนทำให้ในปัจจุบันปัญหาสุขนัชรจัดกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่หาแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับประเทศไทยได้ยาก แม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาปัญหาเหตุเดือรื้อนร้าคาญที่เกิดจากสุขนัชรจัดจะถูกแก้ไขปัญหาโดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ก็เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น โดยไม่มีแผนการรองรับการแก้ไขปัญหาระยะยาว จึงทำให้ปัญหาสุขนัชรจัดยังไม่หมดไปจากสังคมไทย ดังนั้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสุขนัชรจัดรวมทั้งศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจแก่หน่วยงานราชการนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานราชการแต่ละหน่วยงานในประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการปัญหา ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปัญหาสุขนัชรจัดเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้อีกทางหนึ่ง

เมื่อสุขนัชรจัดก่อปัญหาความเดือดร้อนให้กับคนในสังคม เช่น การแพร่เชื้อโรคพิษสุณัชรบ้า การก่อเหตุเดือรื้อนร้าคาญจากเสียงเห่าหอน ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย รวมถึงอันตรายจากการไล่กัดทำร้าย ผู้คนหรือสัตว์เลี้ยงชนิดอื่นที่มีเจ้าของ คนในสังคมมักตั้งคำถามว่า หน่วยงานราชการใดมีหน้าที่รับผิดชอบปัญหาที่เกิดขึ้นจากสุขนัชรจัดที่ไม่มีเจ้าของดูแล และในบางครั้งเมื่อประชาชนไปแจ้งเรื่องดังกล่าวต่อหน่วยงานราชการเพื่อให้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากสุขนัชรจัด แต่กลับได้รับการ

บ่ายเบี่ยงจากหน่วยงานราชการว่ามีใช้หน้าที่ในความรับผิดชอบ ต่างพบปัญหาว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการไม่ทราบหน่วยงานใดที่มีหน้าที่หลักในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ. 2560-2566 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินโครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อให้ประเทศไทยปลอดจากโรคพิษสุนัขบ้าภายในปี พ.ศ. 2567 ตามพระปณิธานของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี และตามทวิองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และองค์การควบคุมโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (Office International des Epizooties: OIE) ได้ตกลงร่วมกันกำหนดเป้าหมายให้ประเทศที่มีอุบัติการณ์ของโรคจะต้องร่วมมือกันกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไป ภายในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของโครงการดังกล่าวจะสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น การศึกษาในหัวข้อนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด รวมถึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

6.1.1 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานหลักของการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด แม้จะไม่ได้มีบทบาทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการดังกล่าว โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเพียงกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งกำหนดให้มีหน้าที่ในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ รวมทั้งหน้าที่ในด้านการสาธารณสุขเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้ในอดีตที่ผ่านมาเกิดประเด็นข้อถกเถียงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายใดในการไปบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด รวมถึงการดำเนินการดังกล่าวทับซ้อนกับหน้าที่และอำนาจของกรมปศุสัตว์หรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันข้อถกเถียงดังกล่าวได้ถูกทำให้ชัดเจนมากขึ้นจากข้อสั่งการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด พิจารณาให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะองค์กรที่มีหน่วยงานในความรับผิดชอบ ดูแลครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศจัดการปัญหาสุนัขจรจัดโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุนัขจรจัดของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1) พระราชบัญญัติสภาพาบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 67 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) ค้ำครอง ดูแล และบำรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

ท้องถิ่น

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

2) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 50 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

(2/1) รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลการจราจร และส่งเสริมสนับสนุน หน่วยงานอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

(3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

- (4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- (5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

(6) จัดการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ศาสนา และการฝึกอบรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งการจัดการหรือสนับสนุนการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก

(7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

(8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาลการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผล การปฏิบัติงานและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด”

3) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 มาตรา 62 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย เมืองพัทยามีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในเขตเมืองพัทยา ในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) การรักษาความสงบเรียบร้อย

- (2) การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- (3) การคุ้มครองและดูแลรักษาทรัพยากรอื่นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (4) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- (5) การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- (6) การจัดการจราจร

(6/1) การส่งเสริมและสนับสนุนสถานีดำรง และหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติ

หน้าที่ตาม (1) และ (6)

- (7) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (8) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และการบำบัดน้ำเสีย
- (9) การจัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- (10) การจัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าจอดเรือ
- (11) การควบคุมอนามัยและความปลอดภัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ

และสถานบริการอื่น

- (12) การควบคุมและส่งเสริมกิจการท่องเที่ยว
- (13) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี

ของท้องถิ่น

- (14) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นของเทศบาลนครหรือของ

เมืองพัทยา”

4) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 89 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอื่น ให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในเขตกรุงเทพมหานครในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ตามข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานครและตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

- (2) การทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (4) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (5) การผังเมือง
- (6) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- (7) การวิศวกรรมจราจร
- (8) การขนส่ง
- (9) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและท่าจอดเรือ
- (10) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- (11) การควบคุมอาคาร

- (12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- (13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (14) การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (14ทวิ) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม

อันดีของท้องถิ่น

- (15) การสาธารณสุขปโคค
 - (16) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
 - (17) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
 - (18) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
 - (19) การจัดให้มีและควบคุมการเลี้ยงสัตว์
 - (20) การควบคุมความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยใน
- โรงแรมสรรพ และสาธารณสถานอื่น ๆ

- (21) การจัดการศึกษา
- (22) การสาธารณสุขการ
- (23) การสังคมสงเคราะห์
- (24) การส่งเสริมการกีฬา
- (25) การส่งเสริมการประกอบอาชีพ
- (26) การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร
- (27) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด

นายอำเภอ เทศบาลนคร หรือตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มอบหมาย หรือที่กฎหมายระบุเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาค จะมอบให้กรุงเทพมหานครปฏิบัติก็ได้ โดยได้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับหรือ ประกาศแล้วแต่กรณี ในกรณีที่ทำเป็นข้อบังคับหรือประกาศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย

5) พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มุ่งให้หน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคระบาดสัตว์ โดยกรมปศุสัตว์ถือเป็นหน่วยงานหลัก ในการดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องการป้องกันและระงับโรคติดต่อหรืออำนาจหน้าที่ในด้านการสาธารณสุขไว้ เช่นเดียวกัน ประกอบกับพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น สัตวแพทย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ

ราชการส่วนท้องถิ่นหลายประการ ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าเช่นเดียวกันโดยบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้

“เจ้าพนักงานท้องถิ่น” หมายความว่า

- (1) นายกเทศมนตรีสำหรับในเขตเทศบาล
- (2) ประธานกรรมการสุขาภิบาลสำหรับในเขตสุขาภิบาล
- (3) ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (4) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร
- (5) ปลัดเมืองพัทยาสำหรับในเขตเมืองพัทยา
- (6) หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การปกครองท้องถิ่นที่กฎหมายกำหนดให้เป็น

ราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา 9 บัญญัติว่า “ในที่สาธารณะ ถ้าปรากฏว่าสัตว์ควบคุมใดไม่มีเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามมาตรา 6 หรือมาตรา 7 หรือมีแต่เป็นเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ปลอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจจับสัตว์ควบคุมนั้นเพื่อกักขัง ถ้าไม่มีเจ้าของมาขอรับคืนภายในห้าวัน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายสัตว์ควบคุมนั้นได้”

6) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

มาตรา 29 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการรักษาภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชนในท้องถิ่นหรือเพื่อป้องกันอันตรายจากเชื้อโรคที่เกิดจากสัตว์ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นกำหนดให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของพื้นที่ในเขตอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ได้

การออกข้อกำหนดของท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจกำหนดให้เป็นเขตห้ามเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์บางชนิดหรือบางประเภทโดยเด็ดขาดหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนด หรือเป็นเขตที่การเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์บางชนิดหรือบางประเภทต้องอยู่ในภายใต้มาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้”

มาตรา 30 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นพบสัตว์ในที่หรือทางสาธารณะอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 29 โดยไม่ปรากฏเจ้าของ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจกักสัตว์ดังกล่าวไว้เป็นเวลาอย่างน้อยสามสิบวัน เมื่อพ้นกำหนดแล้วยังไม่มีผู้ใดมาแสดงหลักฐานการเป็นเจ้าของเพื่อรับสัตว์คืนให้สัตว์นั้นตกเป็นของราชการส่วนท้องถิ่น แต่ถ้ายกสัตว์ไว้อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สัตว์นั้นหรือสัตว์อื่นหรือต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะจัดการขายหรือขายทอดตลาดสัตว์นั้นตามควรแก่กรณีก่อนถึงกำหนดเวลาดังกล่าวก็ได้ เงินที่ได้จากการขายหรือขายทอดตลาดเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายในการขายหรือขายทอดตลาดและค่าเลี้ยงดูสัตว์แล้ว ให้เก็บรักษาไว้แทนสัตว์

ในกรณีที่มีได้มีการขายหรือขายทอดตลาดสัตว์ตามวรรคหนึ่ง และเจ้าของสัตว์มาขอรับสัตว์คืนภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง เจ้าของสัตว์ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงดูสัตว์ให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่นตามจำนวนที่ได้จ่ายจริงด้วย

ในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์ที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นพบนั้นเป็นโรคติดต่ออันอาจเป็นอันตรายต่อประชาชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายหรือจัดการตามที่เห็นสมควรได้”

7) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่องการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548

ข้อ 7 กำหนดว่า “ให้กรุงเทพมหานครเป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข”

ข้อ 8 กำหนดว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดปล่อยสุนัขในที่หรือทางสาธารณะ หรือในที่อื่นใดในเขตกรุงเทพมหานครโดยเด็ดขาด”

ข้อ 22 กำหนดว่า “ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่พบสุนัขในที่หรือทางสาธารณะในเขตห้ามเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข อันเป็นการฝ่าฝืนข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ โดยไม่ปรากฏเจ้าของให้พนักงานเจ้าหน้าที่กักสัตว์ดังกล่าวไว้ และให้ดำเนินการตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535”

8) คำพิพากษาศาลปกครอง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1751/2559 มีคำวินิจฉัยตัดสินว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการดูแลสุนัขจรจัด ซึ่งสุนัขถือเป็นสัตว์ควบคุมตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ซึ่งควรจะต้องมีเครื่องหมายประจำตัวสัตว์เมื่อมีการพบเห็นสุนัขในบริเวณบ่อขยะโดยไม่ปรากฏเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ เจ้าพนักงานท้องถิ่นย่อมมีอำนาจจับสัตว์ควบคุมนั้นเพื่อกักขัง ถ้าไม่มีเจ้าของมารับคืนภายในห้าวัน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายสัตว์ควบคุมนั้นได้ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 แต่กรณีดังกล่าวผู้ถูกฟ้องคดี ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการควบคุมสุนัขจรจัดเพื่อประโยชน์ในการรักษาภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชนในท้องถิ่น หรือเพื่อป้องกันอันตรายจากเชื้อโรคที่เกิดจากสัตว์ หรือเพื่อป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ หรือคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 67 และมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

ดังนั้น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบล (ผู้ถูกฟ้องคดี) ไม่ดำเนินการกับสุนัขจรจัดที่อาศัยบริเวณบ่อขยะถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ และเมื่อการละเลยต่อหน้าที่ทำให้สุนัขมารบกวน ไล่ต้อน รุมเห่า และรุมกัด จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเกิดอาการหวาดผวา เครียด ตกใจกลัว และไม่ออกไข่ตามปกติ ทำให้ผู้ฟ้องคดีมีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง อันเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดี (ปกครอง (นามแฝง), 2561 : 7)

2. บทบาทของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับการจัดการสุนัขจรจัด

1) การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งดำเนินการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ รวมทั้งการป้องกันเชื้อโรคที่เกิดจากสัตว์สู่มนุษย์ซึ่งเป็นการดูแลสุขภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตพื้นที่ และทำให้การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งนี้ คณะกรรมการสาธารณสุขได้มีคำแนะนำเรื่อง การควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์ เพื่อการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและเหตุรำคาญ พ.ศ. 2561 ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2561 เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการควบคุมการเลี้ยงและปล่อยสุนัขในเขตพื้นที่ เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถปฏิบัติได้ตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 เพื่อประโยชน์ในการดูแลป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของพื้นที่ในเขตอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเขตให้เลี้ยงหรือปล่อยสุนัขและแมว โดยให้ดำเนินการภายใต้มาตรการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1.1 มาตรการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

(1) เจ้าของสุนัขและแมวต้องดำเนินการขึ้นทะเบียนสัตว์และแมว ต่อราชการส่วนท้องถิ่น

(2) เจ้าของสุนัขและแมว ต้องจัดการให้สุนัขและแมวทุกตัวได้รับการฉีดวัคซีนจากสัตวแพทย์ หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ โดยการฉีดวัคซีนครั้งแรกเมื่อสุนัขและแมวนั้นมีอายุตั้งแต่สองเดือนขึ้นไปแต่ไม่เกินสี่เดือน และได้รับการฉีดวัคซีนครั้งต่อไปตามระยะเวลาที่กำหนดในใบรับรองการฉีดวัคซีน

(3) หากเจ้าของสุนัขและแมวพบเห็นอาการ หรือสงสัยว่าสุนัขและแมวในครอบครองมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าให้กักสุนัขและแมวไว้ และแจ้งต่อราชการส่วนท้องถิ่นโดยทันทีเพื่อประโยชน์ในการควบคุมโรค ทั้งนี้ ราชการส่วนท้องถิ่นต้องประสานสำนักงานปศุสัตว์อำเภอหรือสำนักงานปศุสัตว์เขตแล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการต่อไป

(4) ในกรณีที่เกิดการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ตามประกาศเขตกำหนดโรคระบาดชั่วคราว ให้เจ้าของสุนัขและแมวทำการควบคุมสุนัขและแมวไว้ ณ สถานที่เลี้ยงจนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาตามประกาศ

1.2 มาตรการควบคุมด้านสุขลักษณะ

(1) ให้เจ้าของสุนัขและแมว ดูแลสถานที่เลี้ยงให้สะอาดและถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ รวมทั้งควบคุมดูแลมิให้ก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญหรือเป็นอันตรายต่อผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

(2) เมื่อนำสุนัขและแมว ออกจากสถานที่เลี้ยงให้เจ้าของสุนัขและแมว ควบคุมดูแลสุนัขและแมวมิให้ก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญหรือเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น

ข้อ 2 ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นพบสุนัขและแมวในที่หรือทางสาธารณะ อันเป็นการฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่นโดยไม่ปรากฏเจ้าของ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการตาม มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยดำเนินการดังนี้

2.1 กักสุนัขและแมวดังกล่าวไว้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 30 วันเมื่อพ้นกำหนด 30 วัน แล้วไม่มีผู้ใดมาแสดงหลักฐานการเป็นเจ้าของให้สุนัขและแมวนั้นตกเป็นของราชการส่วนท้องถิ่น แต่หาก มีเจ้าของมารับภายใน 30 วัน ให้ผู้นั้นเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงสุนัขและแมวนั้นตามที่ได้ใช้จ่ายจริง แก่ราชการส่วนท้องถิ่น

2.2 กรณีที่การกักสุนัขและแมวไว้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์นั้นหรือสัตว์อื่น หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะขายหรือทอดตลาดสัตว์นั้นก่อนครบกำหนด 30 วันก็ได้ แล้วหักค่าใช้จ่ายและเก็บเงินส่วนที่เหลือแทนสุนัขและแมวได้

ข้อ 3 ในกรณีที่สุนัขและแมวจรจัดในพื้นที่ราชการส่วนท้องถิ่นควรประสานและ ร่วมมือกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอหรือสำนักงานปศุสัตว์เขตแล้วแต่กรณี ดำเนินการควบคุมจำนวนสุนัข และแมวจรจัดและให้ได้รับการฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า

ข้อ 4 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการป้องกันโรคพิษสุนัข บ้าให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง กรณีที่มีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ต้องเพิ่มมาตรการในการ สื่อสารประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชน

ข้อ 5 กรณีราชการส่วนท้องถิ่นได้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการควบคุม การเลี้ยงหรือปล่อยสุนัขและแมวแล้ว ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ และประชุมชี้แจงข้อบัญญัติท้องถิ่น ดังกล่าว เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบทั่วกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับใช้ต่อไป

ข้อ 6 เมื่อข้อบัญญัติท้องถิ่นมีผลบังคับใช้แล้วให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการ บังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด

ข้อ 7 ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ราชการส่วนท้องถิ่นยังมี อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 และ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ด้วย

2) การกักสัตว์ ขายทอดตลาด หรือทำลายสัตว์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดให้ทุกพื้นที่เป็นพื้นที่ ปลอดสุนัขจรจัด และหากพบเห็นสุนัขจรจัดก็สามารถเข้าไปดำเนินการจับเพื่อกักขัง เพื่อรอผู้มารับหรือ ขายทอดตลาดหรือทำลายได้ตามสมควร และสามารถดำเนินการกับผู้ปล่อยหรือเลี้ยงสุนัขในที่สาธารณะ ได้ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

3) การจัดทำทะเบียนสัตว์

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจับสุนัข เพื่อนำไปเลี้ยงหรือดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี ดังนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดสวัสดิภาพสุนัข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรจัดทำทะเบียนสัตว์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยมีข้อมูลประกอบด้วย ประเภทสัตว์ (สุนัข/แมว) ชนิด (พันธุ์สัตว์) อายุสัตว์ ตาหนิหรือรูปพรรณ เพศสัตว์ วันที่รับเข้า วันที่จำหน่ายออก ประวัติการฉีดวัคซีนและทำหมัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นประวัติสัตว์เพื่อนำไปดำเนินการต่าง ๆ เช่น จัดหาเจ้าของ จัดหาผู้อุปการะ เป็นต้น

4) การจัดที่อยู่อาศัยให้แก่สุนัข

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข โดยการนำสัตว์ไปกักไว้เพื่อหาเจ้าของ แต่หากครบกำหนดระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขและไม่พบเจ้าของสัตว์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการเลี้ยงดูสัตว์นั้นต่อไปในฐานะเจ้าของสัตว์โดยจัดที่อยู่อาศัยให้แก่สัตว์ ได้แก่ สถานพักพิงสุนัข หรือสถานสงเคราะห์สัตว์ ซึ่งปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ก่อสร้างสถานสงเคราะห์สัตว์ในหลายพื้นที่ เช่น ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง โดยอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ศูนย์รักสุนัขหัวหิน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถานสงเคราะห์สุนัข (สุวัด) โดยอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศูนย์พักพิงสุนัขเทศบาลเมืองสระบุรี โดยอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองสระบุรี และศูนย์พักพิงสุนัขกรุงเทพมหานคร โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

6.1.2 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมปศุสัตว์เป็นส่วนราชการระดับกรม ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่ดูแลและควบคุมการเลี้ยงสัตว์ ทั้งด้านสุขภาพ การบำบัดโรค การบำรุงพันธุ์ การควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์สถานพยาบาลสัตว์ โรคระบาดสัตว์ การปศุสัตว์ ไปจนถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์

1. บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุนัขจรจัดของกรมปศุสัตว์

1) พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535

มาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์แพทย์” หมายความว่า สัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งมีวุฒิไม่ต่ำกว่าประกาศนียบัตรวิชาชีพสัตวแพทยศาสตร์ซึ่งปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่นของรัฐ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นสัตวแพทย์เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา 6 บัญญัติว่า “เมื่อสัตว์ควบคุมได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว สัตวแพทย์หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ ซึ่งเป็นผู้ฉีดวัคซีนต้องมอบเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ซึ่งแสดงว่าสัตว์ควบคุมนั้นได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว และใบรับรองการฉีดวัคซีนให้แก่เจ้าของสัตว์ควบคุม เจ้าของสัตว์ควบคุมต้องแสดงเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตามวรรคหนึ่งไว้ที่

ตัวสัตว์ควบคุมให้เห็นได้ชัดเจน ลักษณะเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และใบรับรองการฉีดวัคซีนตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด”

มาตรา 9 บัญญัติว่า “ในที่สาธารณะ ถ้าปรากฏว่าสัตว์ควบคุมใดไม่มีเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามมาตรา 6 หรือมาตรา 7 หรือมีแต่เป็นเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ปลอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจจับสัตว์ควบคุมนั้นเพื่อกักขัง ถ้าไม่มีเจ้าของมาขอรับคืนภายในห้าวัน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจทำลายสัตว์ควบคุมนั้นได้”

มาตรา 10 บัญญัติว่า “เพื่อป้องกันการแพร่โรคพิษสุนัขบ้า ให้สัตวแพทย์มีอำนาจเข้าไปในบ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ เพื่อปฏิบัติการดังต่อไปนี้

(1) สอบถามจำนวน เพศ พันธุ์ อายุ และสีของสัตว์ควบคุมจากเจ้าของสัตว์ควบคุม

(2) ในกรณีที่พบว่าสัตว์ควบคุมใดยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนตามมาตรา 5 ให้ฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ควบคุมนั้น ในการนี้เจ้าของสัตว์ควบคุมนั้นต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า

(3) นำหัวสัตว์ควบคุมที่ตายหรือมีเหตุสงสัยว่าตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้าด้วยวิธีฝังหรือวิธีอื่นใด

(4) สั่งให้เจ้าของสัตว์ควบคุมทำลายซากสัตว์ควบคุมที่ตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้าด้วยวิธีฝังหรือวิธีอื่นใด การเข้าไปในบ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ ตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก”

มาตรา 14 บัญญัติว่า “เมื่อสัตวแพทย์ได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าสัตว์ควบคุมใดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าในยานพาหนะ บ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ใด ให้สัตวแพทย์มีอำนาจเรียกตรวจยานพาหนะหรือเข้าไปในบ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ที่มีสัตว์ควบคุมดังกล่าวและมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์ควบคุมไม่มีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าแต่สัตวแพทย์เห็นว่าสัตว์ควบคุมดังกล่าวควรได้รับการฉีดวัคซีนให้ฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ควบคุมนั้น ถ้าปรากฏว่าสัตว์ควบคุมนั้นได้รับการฉีดวัคซีนตามมาตรา 5 แล้ว เจ้าของสัตว์ควบคุมไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีก แต่ถ้าปรากฏว่าสัตว์ควบคุมนั้นยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนตามมาตรา 5 เจ้าของสัตว์ควบคุมต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า

(2) ในกรณีที่สัตวแพทย์สงสัยว่าสัตว์ควบคุมใดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าและยังมิได้มีการกักขังสัตว์ควบคุมนั้น ให้สัตวแพทย์สั่งให้เจ้าของสัตว์ควบคุมกักขังสัตว์ควบคุมนั้นไว้โดยเร็วเพื่อป้องกันมิให้แพร่โรคพิษสุนัขบ้าเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และสัตวแพทย์ต้องไปตรวจอาการของสัตว์ควบคุมนั้นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

(3) ในกรณีที่สัตว์ควบคุมใดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้สัตวแพทย์มีอำนาจทำลายสัตว์ควบคุมนั้นได้ การเข้าไปในบ้าน โรงเรือน หรือสถานที่ตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก”

2) พระราชบัญญัติป้องกันและการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 25 บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือเรียกเจ้าของสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้ดูแลสถานสงเคราะห์สัตว์ หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้

(3) สั่งให้หยุดซึ่งยานพาหนะเพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้

(4) ยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสาร หลักฐาน ยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

(5) นำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในภัยอันตรายในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์นั้นไม่มีผู้ใดให้การรักษาหรือช่วยเหลือ

การเข้าไปในสถานที่ตาม (2) เพื่อทำการตรวจค้นต้องมีหมายค้น เว้นแต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเน้นเข้ากว่าจะเอาหมายค้นได้ จะมีการยักย้าย ซุกซ่อน หรือทำลายหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ให้ดำเนินการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการค้น”

มาตรา 26 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พบสัตว์ถูกปล่อย ละทิ้ง หรือไม่มีเจ้าของให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามความเหมาะสม”

3) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ข้อ 3 แต่งตั้งให้อธิบดีกรมปศุสัตว์ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ และผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ดังต่อไปนี้ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

2. บทบาทของกรมปศุสัตว์กับการจัดการสุนัขจรจัด

1) การฉีดวัคซีนและการคุมกำเนิดสัตว์

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 มุ่งประสงค์ให้กรมปศุสัตว์มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและป้องกันโรคระบาดสัตว์ เนื่องจากกรมปศุสัตว์มีสัตวแพทย์เพียงพอปฏิบัติหน้าที่อยู่ทั่วประเทศ และสามารถผลิตวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสำหรับสัตว์ได้เอง ในราคาถูกลงตลอดจนเป็นหน่วยงานที่มีความพร้อมและเหมาะสมในการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า กรมปศุสัตว์จึงมีหน้าที่ในการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559) ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดนิยามคำว่า “วิชาชีพการสัตวแพทย์” ให้ความหมายรวมถึง การตอนหรือการขยายพันธุ์สัตว์ด้วยเทคนิคที่สามารถป้องกันการแพร่โรคทางการสืบพันธุ์ด้วย ประกอบกับมาตรา 29 ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนด ห้ามมิให้ผู้ใดประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ หรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเป็นผู้มีสิทธิประกอบวิชาชีพดังกล่าว โดยมิได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตจากสัตวแพทยสภา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ที่สามารถดำเนินการคุมกำเนิดสุนัข หรือทำหมันสุนัขจะต้องเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์ ที่ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตจากสัตวแพทยสภาเท่านั้น

2) พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) มีหนังสือเรียกเจ้าของสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้ดูแลสถานสงเคราะห์สัตว์ หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาเข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อดำเนินการตรวจสอบ หรือสั่งให้หยุดซึ่งยานพาหนะเพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการทารุณกรรมสัตว์ ยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสาร หลักฐาน ยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี ตลอดจนนำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในอันตรายในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์นั้นไม่มีเจ้าของ

(2) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามความเหมาะสมในกรณีที่พบสัตว์ถูกปล่อยละทิ้ง หรือไม่มีเจ้าของ

(3) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ฆ่าสัตว์ได้ ในกรณีที่พบสัตว์ตกอยู่ในสภาพที่ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บสาหัส และสัตวแพทย์เห็นว่าการให้สัตว์มีชีวิตอยู่ต่อไปจะได้รับความทุกข์ทรมาน ซึ่งการฆ่าสัตว์จะต้องดำเนินการโดยสัตวแพทย์ และในกรณีที่สัตว์มีเจ้าของต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสัตว์

(4) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

3) การจัดที่อยู่อาศัยให้แก่สุนัข

กรมปศุสัตว์เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีการดำเนินการในเรื่องจัดตั้งสถานที่เพื่อรองรับสุนัขของกลางที่ถูกจับกุมในระหว่างการเคลื่อนย้ายเพื่อส่งออกไปขายยังประเทศเพื่อนบ้านโดยผิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงสุนัขจรจัดและสุนัขที่เจ้าของไม่สามารถดูแลและเลี้ยงดูได้ ซึ่งกรมปศุสัตว์จะดำเนินการในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ทั้งในเรื่องของสุขภาพ อาหาร ที่อยู่อาศัยของสุนัข รวมทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจรับสุนัขภายในศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงไปอุปการะเลี้ยงดูด้วย ปัจจุบันศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงของกรมปศุสัตว์ตั้งอยู่ในบางพื้นที่ไม่ครอบคลุมทุกจังหวัด เช่น ศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงนครพนม อยู่ในความดูแลของด่านกักสัตว์นครพนม ศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงกาญจนบุรี อยู่ในความดูแลของด่านกักสัตว์กาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) ศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงสระแก้ว อยู่ในความดูแลของด่านกักสัตว์สระแก้ว และศูนย์พันธุ์สัตว์เลี้ยงบุรีรัมย์ อยู่ในความดูแลของด่านกักสัตว์บุรีรัมย์ 1

6.1.3 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

กรมควบคุมโรคเป็นส่วนราชการระดับกรม ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่พัฒนาทางด้านวิชาการเพื่อการควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ โดยมีการศึกษา วิจัย พัฒนา รวมทั้งการถ่ายทอด องค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม วินิจฉัย และรักษาโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ โดยจะดำเนินการทั้งด้านเชิงรับและเชิงรุกซึ่งจะกระทำร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน

เนื่องจากกรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานที่เฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคที่เกิดขึ้นกับสุขภาพของมนุษย์เป็นสำคัญ และโรคพิษสุนัขบ้าถือว่าเป็นโรคติดต่อของระบบประสาทส่วนกลางที่มีอันตรายร้ายแรงถึงชีวิตโดยพบในสัตว์เลือดอุ่นทุกชนิด ทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่าและยังติดต่อมาสู่มนุษย์ด้วย ซึ่งพหุหน้าที่โรคพิษสุนัขบ้าที่สำคัญที่สุด คือ สุนัข กรมควบคุมโรคจึงมีหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุนัขอย่างถูกต้องตามหลักสังคมและวิธีการลดหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกสุนัขกัด เพื่อให้คนและสุนัขอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าด้วย

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมาย และบทบาทในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า หน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดประกอบด้วย 3 หน่วยงาน ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมปศุสัตว์ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมควบคุมโรค ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยนอกเหนือจากภาคส่วนราชการแล้ว การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดยังต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ หรือกลุ่มคนรักสัตว์ เช่น มูลนิธิเพื่อสุนัขในซอย (Soi Dog Foundation) หรือ มูลนิธิ The Voice (เสียงจากเรา) ซึ่งสนับสนุนในด้านการฉีดยาวัคซีน และการทำหมันให้กับสุนัขจรจัดร่วมกับหน่วยงานราชการอีกด้วย

6.2 กรณีศึกษามาตรการสุนัขจรจัดในต่างประเทศ

สุนัขเป็นสัตว์ที่สามารถพบเห็นได้ทุกประเทศทั่วโลก และปัญหาสุนัขจรจัดก็เป็นปัญหาที่พบเห็นได้ในหลาย ๆ ประเทศ แต่ในบางประเทศแทบจะไม่พบเห็นสุนัขจรจัดหลงเหลืออยู่บนท้องถนนเลย จนเกิดการตั้งข้อสมมติฐานว่าการที่ประเทศเหล่านั้นไม่มีปัญหาสุนัขจรจัดเป็นเพราะประเทศเหล่านั้นไม่มีสุนัขจรจัดมาตั้งแต่แรก หรือประเทศเหล่านั้นประสบกับปัญหาสุนัขจรจัดแต่มีวิธีการควบคุมประชากรสุนัขจรจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้สุนัขจรจัดหมดไปจากสังคม การศึกษาในหัวข้อนี้จึงเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจถึงการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของประเทศที่มีวิธีการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดอย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ในปัจจุบันปัญหาสุนัขจรจัดค่อย ๆ หมดไปจากสังคมของประเทศเหล่านั้น

6.2.1 ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ถือเป็นประเทศแรกในโลกที่แทบจะไม่มีสุนัขจรจัดหลงเหลืออยู่ เมื่อได้ทำการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ในครั้งที่ยังเป็นฮอลแลนด์อยู่นั้นพบว่าในศตวรรษที่ 19 ฮอลแลนด์มีสุนัขอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยทุกครอบครัวต่างเลี้ยงสุนัขเพื่อแสดงสถานะทางสังคม ในครอบครัวของคนชั้นสูงจะเลี้ยงสุนัขพันธุ์แท้เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงฐานะทางสังคมแต่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจนจะเลี้ยงสุนัขพันธุ์ทางเพื่อประโยชน์ในการใช้งาน ต่อมาเมื่อมีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าขึ้น เจ้าของสุนัขเกิดความกลัวจึงนำสุนัขไปปล่อยทำให้ในขณะนั้นฮอลแลนด์ประสบกับปัญหาสุนัขจรจัด ด้วยเหตุนี้ ฮอลแลนด์จึงต้องหามาตรการในการแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยมาตรการสำคัญที่นำมาใช้แก้ไขปัญหานี้มีดังนี้

1. การทำหมันและฉีดวัคซีนให้กับสุนัขจรจัด

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ใช้วิธีการควบคุมจำนวนประชากรสุนัขจรจัดที่เรียกว่า PSVIR (Pick, Sterilize, Vaccinate, Identify, and Return) ซึ่งหมายถึง เลือกล่าทำหมัน ฉีดวัคซีนระบุตัวตน และส่งกลับคืน (Roberts Timothy, 2018) โดยทางการจะกำหนดวันในการทำหมันสุนัข และเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการทำหมันและฉีดวัคซีนให้กับสุนัขจรจัดและสัตว์เลี้ยงทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จึงได้รับความร่วมมือจากเจ้าของสุนัขเป็นอย่างดี ภายหลังจากการดำเนินมาตรการดังกล่าว สุนัขเพศเมียกว่าร้อยละ 70 ถูกทำหมัน รวมทั้งสุนัขยังได้รับการตรวจสุขภาพ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ อีกด้วย

2. การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

นอกจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการควบคุมประชากรของสุนัขจรจัดแล้ววิธีการแก้ไขปัญหานี้ที่ได้อิทธิพลที่ดีที่สุด คือ การบังคับใช้กฎหมาย ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและจริงจัง ซึ่งกฎหมายของประเทศแห่งนี้จะมีทั้งในส่วนของการควบคุมจำนวนประชากรสุนัขจรจัด โดยกำหนดว่าหากเจ้าของสุนัขทอดทิ้งสุนัข หรือดูแลสุนัขไม่เหมาะสม อาจต้องถูกปรับเป็นเงิน 16,000 ยูโร (ประมาณ 550,000 บาท) การทารุณกรรมสุนัข มีโทษจำคุกมากกว่า 3 ปี รวมทั้งยังบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการควบคุมเลี้ยงดูสุนัขอย่างจริงจัง เช่น การปล่อยสุนัขขี้ถ่ายเรี่ยราด จะต้อง ถูกปรับเป็นเงิน 140 ยูโร (ประมาณ 5,000 บาท) การนำสุนัขไปเดินเล่นโดยไม่มีสายจูงในพื้นที่ที่กำหนดจะต้องถูกปรับเป็นเงิน 90 ยูโร (ประมาณ 3,000 บาท) เป็นต้น

3. มาตรการการเก็บภาษีสุนัข

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์พบว่า สาเหตุที่สุนัขถูกนำมาปล่อย ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการที่คนซื้อสุนัขพันธุ์แท้มาเลี้ยง และเมื่อเกิดการผสมข้ามสายพันธุ์ก็จะทิ้งลูกสุนัข รัฐบาลจึงมีมาตรการเก็บภาษีสุนัขพันธุ์แท้ในอัตราที่สูง แต่มาตรการดังกล่าวกลับไม่ได้เป็นไปอย่างที่คาดหมายในระยะเริ่มแรก เนื่องจากประชาชนที่เลี้ยงสุนัขไม่ยากที่จะจ่ายภาษีจึงนำสุนัขไปปล่อย ส่งผลให้จำนวนสุนัขจรจัดเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเวลาผ่านไป ประชาชนเริ่มหลีกเลี่ยงการซื้อสุนัขมาเลี้ยง แต่ใช้วิธีการรับสุนัขจรจัดจากสถานสงเคราะห์มาเลี้ยงดูมากขึ้น รวมทั้งรัฐบาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ใช้วิธีการคัดกรองผู้ที่เลี้ยงสุนัขด้วยการ จัดเก็บภาษีผู้เลี้ยงสุนัขจากการเลี้ยงและการฝังไมโครชิป เฉลี่ยประมาณ 120 ยูโร (ประมาณ 4,000 บาท ต่อตัวต่อปี) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่า ผู้ที่จะเลี้ยงสุนัขจะต้องมีฐานะทางการเงินที่เพียงพอต่อการดูแล รับผิดชอบสุขภาพและชีวิตของสุนัขไปจนสิ้นอายุขัยของสุนัข

4. มาตรการส่งเสริมให้ประชาชนรับเลี้ยงสุนัขจรจัด

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนในประเทศ โดยณรงค์และเชิญชวนให้ประชาชนรับสุนัขจรจัดจากสถานสงเคราะห์ไปเลี้ยงแทนการซื้อสุนัข โดยเจ้าของสุนัขที่รับเลี้ยงสุนัขจากสถานสงเคราะห์จะถูกเก็บภาษีสุนัขน้อยกว่าเจ้าของสุนัขที่ซื้อสุนัขจากร้านขายสุนัข หรือฟาร์มเพาะพันธุ์สุนัข

5. จัดตั้งหน่วยงานคุ้มครองสัตว์

ตำรวจคุ้มครองสัตว์ หรือ Animal Cops เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ช่วยเหลือดูแล และปกป้องสัตว์เลี้ยงในราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสุนัขในทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร จึงเป็นเหตุผลที่ว่าสุนัขในประเทศนี้จะมีฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัวมากกว่าเป็นสัตว์เลี้ยง

6.2.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่ผ่านการทำสงครามมาหลายครั้ง โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ประชากรจำนวนมากได้รับบาดเจ็บล้มตาย รวมถึงสถานที่ราชการ อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างได้รับความเสียหายพังทลายเป็นจำนวนมาก ซึ่งในการบูรณะซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างในภาวะสงครามนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่เพียงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างที่พักอาศัยเพื่อรองรับประชากรเท่านั้นแต่ยังได้สร้างที่พักพิงสุนัขสำหรับสุนัขพลัดถิ่นด้วย โดยพื้นฐานนิสัยของชาวเยอรมนีเป็นคนรักสุนัขเสมือนเป็นสมาชิกของครอบครัว จึงทำให้ปัญหาการนำสุนัขมาปล่อยเกิดขึ้นน้อยมาก เมื่อใดก็ตามที่ชาวเยอรมนีเห็นสุนัขอยู่บนท้องถนนเพียงลำพังเกินกว่า 20 นาที ชาวเยอรมนีจะรีบแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อตามหาเจ้าของสุนัขโดยทันที สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือว่าเป็นประเทศที่มีมาตรการจัดการกับสุนัขจรจัดที่ดีไม่เพียงแต่กฎหมายในการเลี้ยงและดูแลสุนัขเท่านั้น แต่รวมถึงกฎหมายในการควบคุมประชากรสุนัข กฎหมายเกี่ยวกับภาษีสุนัข เป็นต้นโดยมาตรการที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีดังนี้

1. มาตรการเก็บภาษีสุนัข

การจัดเก็บภาษีสุนัขของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเป็นเสมือนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการอนุญาตเลี้ยงสุนัขรายปี โดยเรียกว่า Hundesteuer ซึ่งอัตราในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมนี้จะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น พื้นที่เขตเมืองจะมีอัตราการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสุนัขประมาณ 140-160 ยูโรต่อตัวต่อปี (ประมาณ 5,000-5,500 บาท) หากเป็นสุนัขสายพันธุ์อันตราย เช่น ร็อตไวเลอร์หรือพิทบูลเทอร์เรีย จะมีอัตราการจัดเก็บค่าธรรมเนียมมากกว่าสุนัขอื่นอยู่ที่ประมาณ 450 ยูโรต่อตัวต่อปี (ประมาณ 15,500 บาท) สำหรับการรับสุนัขจากสถานสงเคราะห์หมาเลี้ยงนั้น ผู้เลี้ยงจะได้รับการลดหย่อน อัตราค่าธรรมเนียมดังกล่าว และจะได้รับการยกเว้นการจัดเก็บค่าธรรมเนียม สำหรับสุนัขนำทางผู้พิการทางสายตา โดยค่าธรรมเนียมสุนัขที่จัดเก็บจากเจ้าของสุนัขนี้ รัฐบาลจะนำไปใช้ในการณรงค์ทำหมันสุนัขการฝังไมโครชิป เป็นต้น

2. การขึ้นทะเบียนสุนัข

ในการเลี้ยงสุนัขในประเทศเยอรมนี ผู้เลี้ยงสุนัขจะต้องนำสุนัขไปลงทะเบียนกับท้องถิ่น โดยการลงทะเบียนจะต้องระบุชื่อเจ้าของ ที่อยู่ สายพันธุ์สุนัข เพศ รวมทั้งต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปี โดยอัตราค่าธรรมเนียมขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ของสุนัขและข้อกำหนดของแต่ละเมือง

3. ควบคุมการเพาะขยายพันธุ์สุนัข

ชาวเยอรมันมีนิสัยรักสัตว์เลี้ยงมาก โดยจะปฏิบัติต่อสุนัขเสมือนเป็นสมาชิกของครอบครัว ดังนั้น การที่จะนำสุนัขมาวางขายในร้านเสมือนเป็นสินค้าจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจพบเห็นได้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ชาวเยอรมันจะนิยมรับสุนัขหรือซื้อสุนัขจากฟาร์มสุนัขที่มีกระบวนการผสมพันธุ์ในระบบปิด ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเพาะขยายพันธุ์สุนัขที่เข้มงวดมากเช่น แม่พันธุ์สุนัขจะได้รับอนุญาตให้ผสมพันธุ์และให้กำเนิดลูกสุนัขได้เพียงปีละหนึ่งครั้ง และแม่พันธุ์สุนัขแต่ละตัวจะให้กำเนิดลูกสุนัขได้เพียงสามครั้งในชีวิตเท่านั้น รวมทั้งยังมีการควบคุมจำนวนลูกสุนัขในการผสมพันธุ์แต่ละครั้งเพื่อป้องกันการมีจำนวนสุนัขมากเกินไปด้วย

6.2.3 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียมีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งในแต่ละรัฐจะมีกฎหมายปกครองของตนเอง การศึกษามาตรการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดของประเทศออสเตรเลียนี้จึงทำการศึกษามาตรการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในรัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) ซึ่งรัฐนิวเซาท์เวลส์มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยง แต่จะมีกฎหมายสำคัญสองฉบับได้แก่ กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ (Prevention of Cruelty to Animals Act 1979) และกฎหมายสัตว์เลี้ยงไว้เป็นเพื่อน (Companion Animal Act 1998) โดยมาตราที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีดังนี้ (สง่า อัครปรีดี, 2562)

1. การฝังไมโครชิปสุนัข และการขึ้นทะเบียนสุนัข

รัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลียมีกฎหมายที่กำหนดให้สุนัขและแมวต้องได้รับการฝังไมโครชิปเมื่อมีอายุ 12 สัปดาห์ขึ้นไป โดยจะต้องได้รับการฝังไมโครชิป ณ สถานที่จำหน่ายสัตว์

เลี้ยงหรือเมื่อมีการเปลี่ยนเจ้าของ โดยข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของสัตว์และสัตว์เลี้ยงจะถูกจัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลของราชการท้องถิ่น การฝังไมโครชิปนี้เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการช่วยตามหาเจ้าของสุนัขเมื่อสุนัขเกิดการพลัดหลง จะสามารถทราบข้อมูลเกี่ยวกับสุนัขผ่านเครื่องอ่านไมโครชิป หากสุนัขไม่ได้รับการฝังไมโครชิป เจ้าของสุนัขจะได้รับโทษตามกฎหมาย รวมทั้งเจ้าของสุนัขจะต้องนำสุนัขไปขึ้นทะเบียนกับราชการท้องถิ่นเมื่อสุนัขมีอายุครบ 6 เดือน โดยจะเสียค่าขึ้นทะเบียนครั้งเดียวตลอดอายุขัยของสุนัข ทั้งนี้ค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนสุนัขจะมีอัตราลดลงหากสุนัขได้รับการทำหมัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เจ้าของสุนัขพาสุนัขไปทำหมันลดพฤติกรรมก้าวร้าว และยังเป็นการควบคุมจำนวนประชากรของสุนัขด้วย ซึ่งค่าธรรมเนียมที่ราชการท้องถิ่นได้รับจากการขึ้นทะเบียนสัตว์นี้จะนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อนสัตว์เลี้ยง “Companion Animal Fund” เพื่อใช้เป็นกองทุนสำหรับการให้บริการด้านต่าง ๆ สำหรับสัตว์เลี้ยง เช่น สถานสงเคราะห์สัตว์ สถานกักสัตว์เลี้ยง และจัดทำพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับสุนัข เป็นต้น

2. สถานกักสัตว์ของท้องถิ่น

รัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย มีกฎหมายกำหนดให้เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นพบสัตว์ที่ถูกทอดทิ้ง หรือที่พลัดหลงกับเจ้าของ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะนำสัตว์นั้นส่งคืนให้กับเจ้าของหรือส่งไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้ ได้แก่ สถานพยาบาลสัตว์ในท้องถิ่น เมื่อมีการส่งสัตว์ไปยังสถานที่ที่กำหนดแล้ว เจ้าของสัตว์จะได้รับแจ้งให้ไปรับสัตว์เลี้ยงคืนทันที หากไม่มีเจ้าของมารับสัตว์คืนภายใน 72 ชั่วโมง สัตว์นั้นจะถูกนำไปยังสถานกักสัตว์เลี้ยงของราชการท้องถิ่นต่อไป

3. มาตรการสำหรับสัตว์เลี้ยงก่อความเดือดร้อนรำคาญหน่วยงานราชการของรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย สามารถดำเนินการสอบสวนเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาเสียงเห่ารบกวนของสุนัขได้ โดยกระบวนการสอบสวนจะเริ่มขึ้นเมื่อราชการท้องถิ่นได้รับคำร้องเรียนจากเพื่อนบ้านมากกว่าหนึ่งรายขึ้นไป เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจสอบพบว่า มีปัญหาตามการร้องเรียน เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะสั่งให้เจ้าของสุนัขป้องกันไม่ให้สุนัขก่อความเดือดร้อนรำคาญขึ้นอีกภายในระยะเวลาที่กำหนด หากเจ้าพนักงานท้องถิ่นพบว่า เจ้าของสุนัขไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะออกคำสั่งให้สุนัขนั้นเป็นสุนัขที่ก่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งคำสั่งดังกล่าวจะทำให้เจ้าของสุนัขต้องระงับมิให้สุนัขก่อความเดือดร้อนรำคาญขึ้นอีก มิเช่นนั้นจะได้รับโทษปรับสำหรับการกระทำผิดครั้งแรก สูงสุดเป็นเงิน 880 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (ประมาณ 18,500 บาท) และการกระทำผิดครั้งต่อไปจะมีโทษปรับสูงสุดเป็นเงิน 1,650 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (ประมาณ 34,500 บาท)

6.2.4 สาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศหนึ่งในทวีปเอเชียที่ได้รับการพิจารณาให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และเป็นเพียงไม่กี่ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่สะอาดติดอันดับโลก สาธารณรัฐสิงคโปร์มีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด ประเทศนี้จึงเป็นหนึ่งในประเทศที่สามารถแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดได้ รวมทั้งยังมีมาตรการในการบริหารจัดการสุนัขที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. มาตรการคัดกรองผู้ที่จะเลี้ยงสุนัข

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีกฎหมายกำหนดอายุของผู้ที่จะเลี้ยงสุนัขให้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป รวมทั้งผู้ที่จะเลี้ยงสุนัขห้ามมีสมาชิกในครอบครัวเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปีเด็ดขาด โดยก่อนที่จะเลี้ยงสุนัข ผู้ที่จะเลี้ยงสุนัขจะต้องแสดงเอกสารเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในการถือครองโฉนดที่ดิน ที่อยู่อาศัย เอกสารการเสียภาษี เอกสารให้เลี้ยงในพื้นที่อาศัย เป็นต้น รวมทั้งก่อนที่จะรับสุนัขไปเลี้ยง ผู้เลี้ยงสุนัขจะต้องเข้าพบและทำความคุ้นเคยกับสุนัขเสียก่อน

2. การขึ้นทะเบียนสุนัข และเก็บภาษีสุนัข

สาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดให้เจ้าของสุนัขต้องนำสุนัขทุกตัวไปขึ้นทะเบียนเพื่อควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า โดยสุนัขอายุต่ำกว่า 5 เดือน เสียค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียน 15 เหรียญสิงคโปร์ ต่อปี (ประมาณ 350 บาท) สุนัขสามตัวแรก หากทำหมันแล้วจะเสียภาษี 15 เหรียญสิงคโปร์ ต่อตัวต่อปี (ประมาณ 350 บาท) หากสุนัขยังไม่ทำหมันจะเสียภาษี 90 เหรียญสิงคโปร์ ต่อตัวต่อปี (ประมาณ 2,100 บาท) รวมทั้งอัตราภาษีสุนัขจะแปรผันตามอายุของสุนัข กล่าวคือ สุนัขที่มีอายุมากผู้เลี้ยงสุนัขจะเสียภาษีน้อยกว่า สุนัขที่มีอายุน้อย

3. การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

ประเทศสิงคโปร์มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเริ่มตั้งแต่เจ้าของสุนัขต้องคอยดูแลไม่ให้สุนัขขบถ้ายริเยราตมิเช่นนั้นจะถูกปรับเป็นจำนวนเงินกว่า 1,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 23,000 บาท) หากพาสุนัขไปนอกบ้านต้องมีสายจูงและต้องควบคุมตามความเหมาะสม โดยกฎหมายกำหนดให้เมื่อสุนัขมีการเปลี่ยนเจ้าของ เจ้าของย้ายที่อยู่ สุนัขสูญหาย หรือเสียชีวิต เจ้าของสุนัขจะต้องแจ้งให้ท้องถิ่นทราบด้วย ส่วนสุนัขที่ทางการเห็นว่าเป็นสายพันธุ์อันตรายต้องทำประกันที่ครอบคลุมค่าสินไหมทดแทนอย่างน้อย 100,000 เหรียญสิงคโปร์ (ประมาณ 2,300,000 บาท) รวมทั้งต้องมีหนังสือค้ำประกันจากธนาคารประมาณ 2,000-5,000 เหรียญสิงคโปร์ (ประมาณ 47,478-118,695 บาท) นอกจากนี้ รัฐบาลยังออกกฎหมายห้ามทารุณกรรมและทอดทิ้งสัตว์เลี้ยง หากฝ่าฝืนอาจโดนปรับเป็นจำนวนเงินกว่า 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 230,000 บาท) หรือต้องโทษจำคุกอย่างน้อย 1 ปี

6.2.5 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นได้ชื่อว่า เป็นประเทศที่คนในชาติมีระเบียบวินัยในเรื่องการทิ้งขยะมากแต่กลับพบว่าคนญี่ปุ่นมีอัตราการทิ้งสุนัขเป็นจำนวนที่สูงมากเช่นเดียวกัน ปัจจุบันสังคมคนญี่ปุ่นรุ่นใหม่ไม่นิยมสร้างครอบครัว แต่จะนิยมเลี้ยงสุนัขเป็นเพื่อนหรือเป็นลูก และเมื่อคนญี่ปุ่นเลี้ยงสุนัขจนไปถึงจุดที่ไม่ต้องการเลี้ยงอีกต่อไปแล้ว คนญี่ปุ่นจะนำสุนัขไปให้กับสถานสงเคราะห์สัตว์ ซึ่งสถานสงเคราะห์สัตว์จะกักสุนัขเหล่านั้นไว้เพื่อรอการกำจัด ซึ่งในช่วงเวลาที่รอนั้นมูลนิธิพิทักษ์สัตว์จะเข้ามาช่วยเหลือด้วยการหาบ้านใหม่ให้กับสุนัขเหล่านั้น หากสุนัขตัวใดไม่มีผู้อุปการะก็จะถูกกำจัดแบบการุณฆาต โดยวิธีการนำไปรมแก๊สในห้องที่เรียกว่ากล่องแห่งความฝัน หรือ Dream Box โดยห้องนี้จะสร้างเป็นกระจกใส เพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความมั่นใจว่าสุนัขทุกตัวเสียชีวิตแล้วจึงเป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการ ซึ่งการกำจัดสุนัขจรจัด

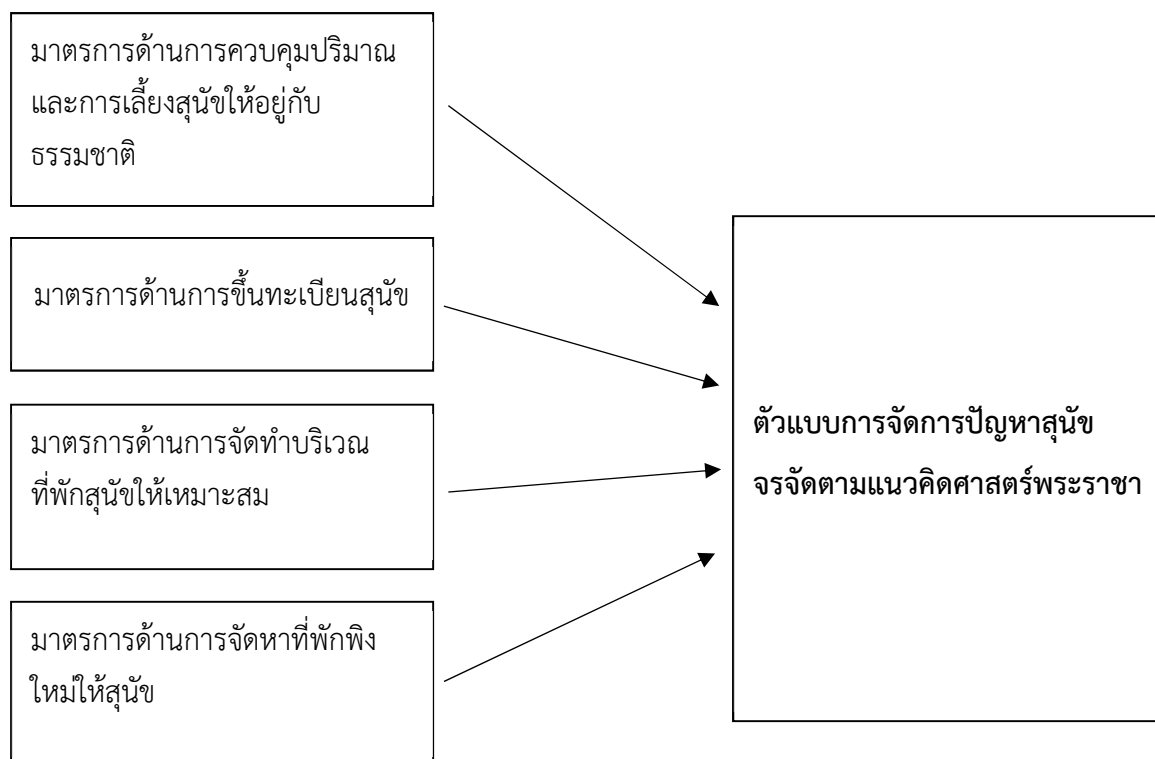
แบบการอนุญาตนี้อาจเป็นมาตรการที่เด็ดขาดเกินไปจนไม่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ แต่ประเทศญี่ปุ่นยังมีมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพต่อการนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ได้แก่ การเก็บภาษีสุนัข และการขึ้นทะเบียนสุนัขโดยเจ้าของสุนัขจะต้องขึ้นทะเบียนสุนัขกับราชการท้องถิ่นภายในระยะเวลา 30 วัน นับตั้งแต่วันที่มีการรับสุนัขมาเลี้ยง โดยจะได้รับป้ายอนุญาตเลี้ยงสุนัขติดกับปลอกคอของสุนัขเพื่อระบุเจ้าของสุนัข และเมื่อมีการย้ายสุนัขไปยังพื้นที่อื่นเจ้าของสุนัขต้องพาสุนัขไปขึ้นทะเบียนต่อราชการท้องถิ่นที่ย้ายไปใหม่ด้วย

จากการศึกษาการจัดการสุนัขจรจัดในประเทศไทยพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้หน้าที่และอำนาจกับหน่วยงานราชการในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดหลายฉบับ แม้ว่ากฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะกำหนดหน้าที่และอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันและระงับโรคติดต่อไว้ แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่ให้หน้าที่และอำนาจในเรื่องดังกล่าวในภาพกว้างโดยยังมิได้มีบทบัญญัติที่มีรายละเอียดเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับมาตรการควบคุมสุนัขจรจัดเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกแห่งทั่วประเทศดำเนินการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อย่างเป็นระบบเพื่อแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขึ้น จึงถือเป็นหน้าที่สำคัญที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ทั่วประเทศจะต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ที่รับผิดชอบ และเมื่อมีข้อบัญญัติท้องถิ่นแล้วเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างเคร่งครัดด้วย แม้ในช่วงเริ่มแรกประชาชนอาจจะยังไม่เข้าใจหรือยอมรับในบทบัญญัติดังกล่าว แต่เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง เห็นได้จากมาตรการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดในประเทศที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่ปราศจากสุนัขจรจัด จุดเด่นของประเทศเหล่านั้นล้วนมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำมาตรการทางภาษี หรือการขึ้นทะเบียนสุนัขมาบังคับใช้ก็ตามจะทำให้ประชาชนที่คิดจะเลี้ยงสุนัขเกิดการไตร่ตรองที่ละเอียดถี่ถ้วนมากขึ้นว่าตนมีความรับผิดชอบเพียงพอหรือมีฐานะทางการเงินที่ดีเพียงพอต่อการดูแลรับผิดชอบสุขภาพและชีวิตของสุนัขไปจนสิ้นอายุขัยของสุนัขหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การทำให้อัตราการทอดทิ้งสุนัขลดลงตามไปด้วย

6.3 การนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราช

ข้อค้นพบที่เกิดจากการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดที่นำมาใช้ในประเทศไทยในอดีต ซึ่งมีข้อค้นพบว่าอาจจะไม่มีความสอดคล้อง รวมถึงความไม่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมไทย ผสมกับการศึกษามาตรการการแก้ไขปัญหานสุนัขจรจัดในต่างประเทศ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขอนำเสนอแนวทางเลือกใหม่ด้วยตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชที่มีความสำคัญต่อการศึกษา และการนำไปประยุกต์เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาและความต้องการของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อแก้ไขจุดอ่อนโดยคาดหวังว่าจะสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

และมีความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา ดังภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา

เมื่อพิจารณาตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา ที่ปรากฏตาม ภาพที่ 6.1 แล้วนั้น พบว่า การที่จะสามารถนำตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์ พระราชาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสามารถเต็มเต็มจุดอ่อน ของการใช้มาตรการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดแนวเก่าได้อย่างมีพลังมากยิ่งขึ้น จำเป็นที่จะต้องอาศัย มาตรการที่สำคัญด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดกลไกเกื้อหนุนในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็น รูปธรรมและมีความยั่งยืน ได้แก่ มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข มาตรการด้านการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขที่เหมาะสม และมาตรการ ด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้สุนัข ดังนี้

1. มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ

ในการศึกษาที่ไปที่มาของการเกิดสุนัขจรจัดที่ปรากฏอยู่ทั่วไปพบว่ามียู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ สุนัขไม่มีเจ้าของใช้ชีวิตหาอาหารอย่างอิสระตามธรรมชาติในที่สาธารณะ ไม่มีคนดูแลหรือให้อาหาร กลุ่มที่สอง คือ สุนัขไม่มีเจ้าของใช้ชีวิตหาอาหารอย่างอิสระตามธรรมชาติในที่สาธารณะมีคนให้อาหารบ้าง สุนัขส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนทั่วไป ไม่สามารถจับเพื่อให้อัดฉีดหรือผ่าตัดทำหมันได้ และกลุ่มที่สาม คือ สุนัขกึ่งจรจัดที่อยู่ตามชุมชนมีคนให้อาหารและคอยดูแลบ้างอาจมีการตั้งชื่อให้และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคน ส่วนใหญ่ผู้ดูแลสามารถจับเพื่อให้อัดฉีดหรือผ่าตัดทำหมันได้ สุนัขชุมชน คือ สุนัขกึ่งจรจัดหรือสุนัขที่อยู่ในกลุ่มที่สาม ที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนนั้นโดยมีอาสาสมัครในชุมชนช่วยกันดูแลเรื่องสวัสดิภาพของสุนัข เช่น ความเป็นอยู่ อาหาร การทำหมัน การป้องกันโรค ความเจ็บป่วย เป็นต้น และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสุนัขกับคนในชุมชน นอกจากนี้ หากสุนัขในกลุ่มที่สอง บางตัวสามารถปรับพฤติกรรมให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในชุมชนได้ก็จัดเข้าเป็นสุนัขชุมชนด้วย ส่วนข้อแตกต่างระหว่าง “สุนัขชุมชน” กับ “สุนัขจรจัด” คือ สุนัขชุมชนเป็นสุนัขจรจัดที่คนในชุมชนให้การยอมรับและมีอาสาสมัครให้การดูแล และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน โดยมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสุนัขกับชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่า สุนัขชุมชน เป็นสุนัข “ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน”

เมื่อกล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มักจะมีผู้เสนอโครงการสุนัขชุมชนว่าเป็นอีกแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เนื่องจากไม่ต้องเสียงบประมาณค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและบริหารสถานสงเคราะห์สัตว์ และเข้ากับบริบทของสังคมไทยที่คนไทยมีอุปนิสัยและจิตใจเมตตาสงสารสัตว์ และไม่ยอมรับการทำลายสุนัขจรจัดเพราะขัดกับศีลธรรมและวัฒนธรรมตามหลักศาสนาพุทธของไทย แต่จะดำเนินการสุนัขชุมชนได้นั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงกฎหมายหรือระเบียบท้องถิ่นที่มีอยู่ เช่น เรื่องเหตุเดือดร้อนรำคาญ เรื่องความสะอาด เรื่องการปล่อยสัตว์ เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของทั้งสองโครงการนั้นเกิดจากคนในชุมชนรับรู้และตระหนักถึงปัญหาสุนัขจรจัดว่าเราไม่แก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เนื่องจากปัญหาสุนัขจรจัดเป็นปัญหาที่เกิดจากคนในสังคมที่ยังมีการทอดทิ้งสุนัขและสภาพวัฒนธรรมไทยที่คนมีความเมตตาต่อสัตว์ รัฐจึงไม่สามารถกำจัดสุนัขจรจัดได้ อีกทั้งสุนัขเหล่านี้ก็มีนิสัยความเป็นสัตว์เลื้อยขอบที่จะอยู่กับคน เมื่อมีคนในชุมชนเป็นอาสาสมัครที่มีความตั้งใจและอยากที่จะแก้ไขปัญหาจึงเกิดเป็นโครงการสุนัขชุมชนขึ้น โดยมีแนวทางแก้ไขปัญหามีสอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนคนในชุมชน องค์กรภาครัฐหรือเอกชนในเรื่องการจัดสวัสดิภาพสัตว์ การป้องกันโรค การควบคุมจำนวนให้กับสุนัขชุมชนด้วย ทั้งนี้ต้องไม่ทิ้งคนที่ไม่ชอบสุนัขหรือคนที่กลัวสุนัขโดยการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เขาได้รับผลกระทบและสร้างความเข้าใจเรื่องการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดต้องร่วมมือกันของคนในชุมชน

ความยั่งยืนของโครงการสุนัขชุมชนขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นความยั่งยืนจึงเริ่มจากความเข้าใจและทัศนคติที่ดีของคนในชุมชน โดยกลุ่มอาสาสมัครคนรักสุนัขซึ่งเป็นแกนหลักควรสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีให้ในชุมชน หากชุมชนมีความเข้าใจและยอมรับว่าปัญหา

สุนัขจรจัดเป็นปัญหาที่เกิดจากคนในชุมชนนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องแก้ไขจากคนในชุมชน และยอมรับว่าสุนัขชุมชนเป็นวิธีการแก้ปัญหาของชุมชน นอกจากนี้โครงการสุนัขชุมชนต้องจัดให้มีการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย เช่น การควบคุมจำนวนสุนัข การปรับพฤติกรรมของสุนัขไม่ให้สร้างความเดือดร้อน ไม่มีการนำสุนัขจากนอกชุมชนมาเพิ่มเติม ซึ่งในอนาคตจะสามารถลดจำนวนให้น้อยลงไปในที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปคนในชุมชนจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มคนรักสุนัข กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มคนไม่ชอบหรือกลัวสุนัข และกลุ่มที่สาม คือ กลุ่มคนที่ไม่รักและไม่รังเกียจสุนัข ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความเห็นและความรู้สึกต่อสุนัขชุมชนแตกต่างกันออกไป ดังนั้น กลุ่มอาสาสมัครคนรักสุนัขต้องรับหน้าที่ในการขับเคลื่อนโครงการสุนัขชุมชน โดยจัดให้สุนัขอาศัยอยู่ภายในบริเวณและมีขอบเขตชัดเจน ดูแลสุขภาพให้มีสุขภาพดีไม่เป็นโรคผิวหนังหรือมีเห็บหมัด เก็บกวาดทำความสะอาดบริเวณที่สุนัขอยู่อาศัย ปรับพฤติกรรมไม่ให้สุนัขทำความเดือดร้อนรำคาญให้กับคนในชุมชน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นต้องมีการสื่อสารพูดคุยทำความเข้าใจอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหา เมื่อคนในชุมชนเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นก็จะให้การยอมรับ “สุนัขชุมชน” ในการเป็นแนวทางที่แก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในชุมชนได้

“สุนัขชุมชน” เป็นเพียงแนวทางหนึ่งของการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดเท่านั้น การผลักดันให้สุนัขจรจัดออกจากชุมชนหรือจับเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์สัตว์เป็นการแก้ปัญหาชั่วคราว เมื่อเวลาผ่านไปก็จะมีคนมาปล่อยสุนัข หรือมีสุนัขจรจัดจากภายนอกชุมชนเข้ามาอาศัยในชุมชนเพราะไม่มีสุนัขเจ้าถิ่นเดิม ดังนั้นการนำสุนัขออกนอกชุมชนจึงไม่ได้แก้ปัญหาในระยะยาว การทำโครงการ “สุนัขชุมชน” จึงเป็นการปรับเปลี่ยนสุนัขจรจัดให้ง่ายต่อการจัดการเพื่อให้การควบคุมจำนวนสุนัข การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การสร้างความสะอาดของชุมชน การมีคุณภาพชีวิต สุขอนามัยและสวัสดิภาพที่ดีขึ้นของสุนัข และเมื่อเวลาผ่านไปจำนวนสุนัขจรจัดในชุมชนจะคงที่และจะลดน้อยลงไปในที่สุด ทั้งนี้ “สุนัขชุมชน” เหมาะสมกับการจัดการสุนัขจรจัดบางตัวเท่านั้น แต่อาจไม่สามารถนำมาใช้ได้กับสุนัขจรจัดที่มีพฤติกรรมดุร้ายหรือก้าวร้าวได้ แต่ถ้าเลือกได้สุนัขจรจัดก็คงอยากมีเจ้าของและอยู่ในบ้านที่อบอุ่นและปลอดภัย และที่สำคัญไปกว่านั้น สุนัขจรจัดจะไม่เกิดขึ้นถ้าเจ้าของสุนัขมีความรับผิดชอบให้การดูแลสุนัขของตนเป็นอย่างดี มีการผ่าตัดทำหมัน และไม่ทอดทิ้งสุนัขให้เป็นปัญหาของชุมชน

กล่าวโดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้แนวคิดศาสตร์พระราชากับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดในส่วนของการดำเนินการภายใต้มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาตินี้มีลักษณะของการดำเนินการดูแลสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่ที่การทำหมันควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ ได้แก่ การให้อาหาร การรักษาสุขภาพ การฉีดวัคซีน และการถ่ายพยาธิ เป็นต้น กรณีศึกษาดังกล่าวนี้สามารถสะท้อนให้เป็นรูปกระทำได้จากผลการดำเนินงานของมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหินประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นตัวแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริให้แนวทางปฏิบัติไว้ในลักษณะของการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ โดยให้เทศบาลเมืองหัวหินเป็นผู้บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (แก้วใจ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2566)

เมื่อพิจารณาถึงตัวแบบการดำเนินงานของมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหินในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอหัวหินประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชานี้ในการแก้ปัญหาจากจุดเล็กๆ ก่อน นั่นคือการเริ่มต้นแก้ไขปัญหามาจากต้นเหตุเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงค่อย ๆ ขยายขยายแก้ไขไปเรื่อย ๆ ทีละจุด โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจนทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดค่อย ๆ สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่วางไว้ กรณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า

“..ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปัญหที่ทำให้เราปวดหัวให้ได้เสียก่อน เพื่อจัดให้อยู่ในสภาพที่ดีต่อไปได้..”

จึงเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหามานุษยจรจัดกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชานี้ในมาตรการที่ 1 ซึ่งเป็นมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาตินั้น ให้ความสำคัญกับความพยายามที่ทำให้สุนัขจรจัดซึ่งมีอยู่โดยทั่วไปไม่เพิ่มปริมาณให้มากไปกว่าเดิม หากแต่เป็นความพยายามควบคุมดูแลสุนัขจรจัดที่มีอยู่ให้มีชีวิตที่ดี และเมื่อวันหนึ่งสุนัขจรจัดเหล่านี้เสียชีวิตไปปริมาณของสุนัขจรจัดในสังคมชุมชนท้องถิ่นก็จะค่อย ๆ ลดปริมาณลง ส่งผลทำให้การสร้างความปลอดภัยจากปัญหามานุษยจรจัดดังกล่าวลดปริมาณลงตามไปด้วย

2. มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข

ผลการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข เป็นกิจกรรมหนึ่งของการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชานี้ในการแก้ไขปัญหามานุษยจรจัด ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ผ่าน ๆ มา พบว่า เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุนัขจรจัดเกิดขึ้น เช่น สุนัขกัดคน สุนัขทำลายทรัพย์สินของประชาชน เป็นต้น มักจะหาผู้ที่เป็นเจ้าของมารับผิดชอบความเสียหายในสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างยากลำบาก โดยที่ผู้ที่เป็นเจ้าของสุนัขจริง ๆ จะออกมาปฏิเสธ ทั้งนี้เนื่องจากการหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับการเยียวยาการรักษาความเสียหายอันเกิดจากสุนัขดังกล่าว ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏขึ้นในสังคมปัจจุบันเราจึงมักพบว่ามีสุนัขจรจัดที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คนที่อยู่ในสังคมอย่างเนื่อง ๆ กรณีดังกล่าวสามารถสะท้อนได้จากการให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ท่านหนึ่งในท่านองที่ว่า

“เวลาสุนัขออกมากัดคนในที่สาธารณะ เรามักจะหาเจ้าของมารับผิดชอบได้ยาก เพราะเขาเหล่านั้นกลัวเสียเงิน สุดท้ายแล้วก็จะปล่อยสุนัขที่เคยเลี้ยงไว้ให้อยู่ตามยถากรรม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดปัญหามานุษยจรจัด” (สมชาย นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2566)

เมื่อหันกลับไปพิจารณาถึงสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่มักจัดหาลูกสุนัขมาเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนแก้เหงา กรณีเช่นนี้เราจะพบว่าตอนที่ลูกสุนัขยังเล็กก็จะมีเมตตาความรักน่าเอ็นดู แต่เมื่อเลี้ยงได้ไประยะหนึ่งสุนัขโตขึ้นก็อาจไม่น่ารักเหมือนแต่ก่อน หรืออาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลรักษาที่เจ้าของปล่อยปละละเลย ไม่ให้การดูแลรักษาสุนัขที่เลี้ยงไว้เป็นอย่างดีเหมือนก่อน ยังผลทำให้สุนัขดังกล่าวไม่น่ารักสวยงาม เช่น เป็นโรคเรื้อรัง มีเห็บ หมัด เป็นต้น ในท้ายที่สุดแล้วผู้เป็นเจ้าของก็จะมีความรู้สึกว่าสุนัขที่เลี้ยงไว้นั้นเป็นภาระจนต้องนำสุนัขไปปล่อยทิ้งไว้ตามที่สาธารณะ วัด โรงเรียน หรือแหล่งอื่น ๆ จนกระทั่งสุนัขเหล่านั้นขยายพันธุ์ออกลูกออกหลานอันเป็นที่มาของปัญหามานุษยจรจัดในที่สุด

และเมื่อเกิดปัญหาสุนัขจรจัดเมื่อใดก็จะหาความเป็นเจ้าของหรือผู้ที่ออกมารับผิดชอบได้ยากลำบากมาก กรณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสท่านหนึ่งในทำนองที่ว่า

“ตอนหมายังเล็กก็ดูสวยงามดี แต่พอโตขึ้นเริ่มไม่สวย เป็นโรคเรื้อนหรืออะไรก็แล้วแต่ เจ้าของก็จะรู้สึกรู้ว่าเป็นภาระ เหมือนกับคำพูดที่ว่ารักหมดใจกับใจหมดรัก และเมื่อถึงตอนนั้นเจ้าของหมาก็จะผลักไสไล่ส่งหมาที่เลี้ยงไว้ออกไปจากวงจรชีวิต” (ชาญ ม่วงกล่อม, สัมภาษณ์ 18 มิถุนายน 2566)

ผลการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการการแก้ไข ปัญหาสุนัขจรจัดนี้ จึงจำเป็นจะต้องมีการเสริมสร้างระบบการลงทะเบียนสุนัขเพื่อให้สามารถพิสูจน์ ความเป็นเจ้าของ เมื่อยามที่สุนัขตัวดังกล่าวไปสร้างความเดือดร้อนรำคาญและสร้างความเสียหาย เกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในอนาคต สำหรับตัวแบบเกี่ยวกับระบบลงทะเบียนสุนัขดังกล่าว นั้นมีลักษณะของการดำเนินงานที่ทำให้ผู้ที่เลี้ยงสุนัขไว้ในบ้านจะต้องจดแจ้งอัตลักษณ์ของสุนัขที่มีความประสงค์จะเลี้ยงไว้ และเมื่อใดที่สุนัขดังกล่าวไปสร้างปัญหาให้กับผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญ โดยที่ไม่มี ผู้ใดออกมารับผิดชอบต่อก็สามารถนำไปสู่การพิสูจน์อัตลักษณ์ได้ง่ายขึ้นว่าสุนัขตัวนั้นมีใครเป็นเจ้าของ อาจเรียกว่าเป็นการใช้หลักนิติวิทยาศาสตร์เข้าช่วยเหลือรับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุปแล้ว มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัขเป็นการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราช ตามตัวแบบของสุนัขมีความสุขและคนมีความสุข กรณีดังกล่าวนี้สามารถพิจารณาได้จากกรณีศึกษา ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยอยู่ ภายใต้พระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี จะเห็นได้ว่าตัวแบบดังกล่าวเป็นความพยายามแก้ไขปัญหานิสัขจรจัด โดยอาศัยศาสตร์พระราชากับการยึดประโยชน์ส่วนรวม แนวทางปฏิบัติดังกล่าวหัวใจ สำคัญอยู่ที่การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ กรณีดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้สอดคล้องกับ พระราช ดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

“...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่ออาจรำคาญด้วยซ้ำ ว่าใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้อยู่เรื่อย ๆ แล้ว ส่วนตัวจะได้ อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็นเพื่อส่วนรมนั้นมิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่ จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...”

3. มาตรการด้านการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขที่เหมาะสม

ผลการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมในการแก้ไขปัญหานิสัขจรจัด โดยอาศัยมาตรการด้านการ จัดทำบริเวณที่พักสุนัขที่เหมาะสมนั้น มีข้อค้นพบว่า การที่จะสามารถแก้ไขปัญหานิสัขจรจัดในขั้นต้นน้ำ ได้นั้นจะต้องตอบปัญหาให้ได้เสียก่อนว่า จะทำให้นิสัขจรจัดไม่เร่ร่อนไปทั่วได้อย่างไร คำตอบที่น่าจะ สมเหตุสมผลและมีแนวโน้มเป็นรูปธรรมมากที่สุดก็คือการจัดบริเวณที่พักให้นิสัขจรจัดอย่างเหมาะสม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการจัดโซนนิ่งสุนัขจรจัดนั่นเอง มาตรการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขที่เหมาะสมนี้ เป็นการจัดหาสถานที่ซึ่งเหมาะสมกับการควบคุมดูแลสุนัขจรจัด โดยการพิจารณาจากปัจจัยแวดล้อม

ด้านต่าง ๆ เช่น การอยู่ห่างจากชุมชน สภาพแวดล้อม แหล่งน้ำ เป็นต้น (ชาติชาย นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 2 พฤษภาคม 2566)

แนวคิดพื้นฐานของการใช้มาตรการจัดทำบริเวณที่พักระบุให้เหมาะสม เป็นความพยายามควบคุมพื้นที่ของศูนย์จัดให้แคบลงเพื่อให้สามารถดูแลได้ง่ายขึ้น ดังนั้นจึงมีการแสวงหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการนำเอาศูนย์จัดที่เป็นภาระสังคมมากกั้นบริเวณไว้ ซึ่งพื้นที่ที่ใช้เป็นที่พักระบุจัดสะอาด เพื่อให้ศูนย์จัดมีสุขภาพดี ผลลัพธ์ของการจัดโซนนิ่งให้ศูนย์จัดก็คือการจำกัดพื้นที่ศูนย์จัดให้อยู่ในบริเวณแคบ มีผลทำให้ศูนย์จัดไม่สามารถออกไปใช้ชีวิตอย่างอิสระ และสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนโดยทั่วไปเหมือนแต่ก่อน ภาพสะท้อนการจัดบริเวณให้ศูนย์จัดดังที่กล่าวถึงนี้สามารถชี้ให้เห็นเป็นรูปธรรมได้จากคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศูนย์จัดกองทัพอากาศหนึ่งในท่านหนึ่งที่ว่า

“ศูนย์ก็เหมือนคน บางทีถ้าอยู่ในโลกภายนอกก็มักจะสร้างปัญหาต่าง ๆ นานา แต่เมื่อใดก็ตามไม่ว่าศูนย์หรือคนถูกจำกัดบริเวณ การที่จะไปสร้างความเดือดร้อนให้คนอื่นเหมือนแต่ก่อน ก็ย่อมที่จะทำได้ยากลำบากขึ้น” (สมใจ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566)

จะเห็นได้ว่ามาตรการจัดทำบริเวณที่พักระบุให้เหมาะสม เป็นการประยุกต์ใช้ตัวแบบศาสตร์พระราชในลักษณะของการดูแลศูนย์อย่างมีคุณธรรม ตัวแบบดังกล่าวนี้เป็นการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชในประเด็นการทำตามลำดับขั้น นั้นหมายถึงการแก้ไขปัญหาศูนย์จัดซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน ดังนั้นจึงควรเริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็ค่อยลงมือทำสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไปด้วยความรอบครอบระมัดระวัง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตัวแบบการจัดการเลี้ยงดูศูนย์อย่างเป็นธรรมนี้สามารถพิจารณาได้จากกรณีศึกษาศูนย์ดูแลศูนย์จัดของกองทัพอากาศ โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธินโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กรณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า

“..การพัฒนาจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานเบื้องต้นก่อน มีการใช้วิธีและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรสามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป..”

4. มาตรการด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้ศูนย์

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้ศูนย์จัดนั้น มีข้อค้นพบว่า เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดศาสตร์พระราชที่เป็นกิจกรรมควบคู่ไปกับมาตรการทั้งสามดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้วในเบื้องต้น นั้นหมายถึงหลังจากที่ได้มีการนำศูนย์จัดที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ มาเลี้ยงดูไว้ดังที่บริเวณที่พักระบุให้เหมาะสม ก็จะมีการตรวจสอบสุขภาพดูแลรักษา รวมถึงการฝึกฝนอุปนิสัยศูนย์จัดเหล่านั้นให้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกันจนกระทั่งเป็นศูนย์ที่รู้ระเบียบและมีวินัยได้ระดับหนึ่ง ในการนี้เองถ้าหากมีประชาชนผู้สนใจที่จะรับศูนย์เหล่านี้เพื่อไปอุปการะเลี้ยงดูต่อที่บ้านก็จะมีกรมส่งเสริมการเกษตรไปดูแลในที่พักพิงใหม่ อันเป็นการลดภาระของศูนย์พักพิงและ

เป็นการเพิ่มประโยชน์ให้กับผู้ใจบุญที่รับสุนัขนัดไปเลี้ยงดูต่ออีกทางหนึ่งด้วย สภาพเช่นนี้สามารถชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ดูแลสุนัขนัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่งท่านหนึ่งในท่านองที่ว่า

“ที่พักรักษาของกองทัพเรือเป็นเหมือนกระบวนการต้นน้ำ ที่คอยดูแลรักษาและอบรมสุนัขนัดในขั้นต้น ต่อมาในกระบวนการกลางน้ำและปลายน้ำนั้นหมายถึงเมื่อมีผู้สนใจรับสุนัขตัวใดตัวหนึ่งไปอุปการะเลี้ยงดูต่อทางเราก็นัดให้ความร่วมมือ” (นาวาตรีสัมพันธ์ เสียงสืบชาติ, สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2566)

ภายใต้แนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดมาตรการด้านการจัดหาที่พักรักษาใหม่ให้สุนัขนั้น เป็นตัวแบบของการดำเนินงานที่มองสุนัขนัดเป็นเหมือนสัตว์โลกผู้ร่วมชะตากรรมบนโลก ดังนั้นจึงมีความปรารถนาให้สุนัขนัดมีที่อยู่อาศัย และรอดพ้นจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวงรวมถึงการมีชีวิตอยู่ปกติสุข กรณีศึกษาตัวแบบสุนัขนัดเป็นเหมือนเพื่อนร่วมชะตากรรมบนโลกนี้ สามารถพิจารณาได้จากการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ดูแลสุนัขนัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดีกรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา

กล่าวโดยสรุปแล้วมาตรการด้านการจัดหาที่พักรักษาใหม่ให้สุนัข เป็นการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสุนัขนัด โดยอาศัยการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในประเด็นเกี่ยวกับการปลูกป่าในใจคนนั้น หมายถึงการที่จะกระทำการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ซึ่งต้องทำให้คนเห็นคุณค่าและเห็นประโยชน์กับสิ่งที่ต้องทำนั้นด้วยเสมอ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า

“..เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง..”

บทที่ 7

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ในบทที่ 7 ตามหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

7.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

7.2 สรุปผลการวิจัย

7.3 อภิปรายผลการวิจัย

7.4 ข้อเสนอแนะ

7.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัด
3. เพื่อนำเสนอตัวแบบการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชา

7.2 สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มิได้มีกระแสพระราชดำรัสหรือทรงวางแนวทางในเรื่องนี้ไว้โดยตรง หากแต่ได้ทรงมีการศึกษาผ่านการดูแลสุนัขทรงเลี้ยง จากนั้นแล้วพระบรมวงศานุวงศ์ก็ทรงสืบสานปณิธานต่อ โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัดให้เกิดประโยชน์ได้ 10 ข้อ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การระเบิดจากข้างใน การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก การทำตามลำดับขั้น การทำงานแบบองค์รวม การไม่ติดตำรา การประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด การทำให้ง่าย การมีส่วนร่วม และประโยชน์ส่วนรวม

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ผลการศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเกิดปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้าง 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม และปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ดังนี้

ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ พบว่า ปัญหาสุนัขจรจัดในสังคมไทยที่มีผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ มีสาเหตุหลักจากการขาดสภาพคล่องทางการเงิน เป็นผู้ที่ต้องขาดจิตสำนึก ขาดความรับผิดชอบ นำสุนัขมาเลี้ยงแต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง ไม่มีการศึกษาข้อมูลของสุนัขที่จะรับเลี้ยงมาก่อน ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยง ไม่มีการควบคุมการขยายพันธุ์ของสัตว์ หรืออยากเลี้ยงตอนมันน่ารักในวัยที่ยังเล็ก แต่เมื่อสุนัขโตขึ้นก็เลิกสนใจและเอาไปปล่อยทิ้ง ทั้งนี้ยังรวมถึงภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูดูแลสุนัข ได้แก่ ค่าอาหาร ค่ารักษาพยาบาล ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านโรคติดต่อจากสุนัขจรจัด และผลกระทบต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางการเมือง พบว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ ได้แก่ ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ ประเด็นข้อจำกัดด้านบุคลากร ประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ และประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับการต่อต้านจากกลุ่มคนรักสัตว์ ดังนี้

1. ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ พบว่า ในช่วงที่ผ่านมาหน้าที่และอำนาจในการจัดการกับปัญหาสุนัขจรจัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มี ความชัดเจน

2. ประเด็นข้อจำกัดด้านบุคลากร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติก็คือปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่จะมีบุคลากรในตำแหน่งสัตวแพทย์ประจำอยู่

3. ประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายเพียงการป้องกันและระงับโรคติดต่อเท่านั้น จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณในการใช้สอยเพื่อแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการขึ้นทะเบียนสุนัข ค่าวัคซีน ค่าใช้จ่ายในการ คุมกำเนิด การทำสื่อประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการสร้างศูนย์พักพิงสุนัข

4. ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับการต่อต้านจากกลุ่มคนรักสัตว์ พบว่า จะถูกกลุ่มคนรักสัตว์ต่อต้านและไม่ให้ความร่วมมือ โดยนำสุนัขไปซ่อนตัวบ้าง หรือใช้สื่อสังคมออนไลน์กดดันไม่ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเข้าไปดำเนินการจับสุนัขจรจัดบ้าง

ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม พบว่า เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการศูนย์พักพิงสุนัขไม่เหมาะสม ทศนคติของประชาชนผู้เลี้ยงสุนัข ดังนี้

1. ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา พบว่า ปัญหาสุนัขจรจัดมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ และกฎหมายแต่ละฉบับมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสุนัขจรจัดยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้แล้ว ปัญหาสุนัขจรจัดมิได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาหรือในตำราเรียน อย่างเช่น ปัญหาการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น จึงอาจทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ทราบเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม อีกทั้งในปัจจุบันยังไม่มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับสุนัขจรจัด จึงอาจทำให้ในบางครั้งการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เกิดความล่าช้า

2. การบริหารจัดการศูนย์พักพิงสุนัขไม่เหมาะสม พบว่า การไม่สามารถจัดหาสถานที่พักพิงสุนัขจรจัดที่เหมาะสมได้นั้น นำไปสู่ปัญหามลพิษที่เกิดจากการจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัขใกล้กับชุมชน ก่อให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็น และสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง

3. ทศนคติของประชาชนผู้เลี้ยงสุนัข พบว่า เกิดจากประชาชนผู้เลี้ยงสุนัขขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ

อย่างไรก็ดี ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย พบว่า หน่วยงานราชการยังมิได้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและจริงจังเท่าที่ควรจะเป็น โดยสาเหตุที่หน่วยงานราชการยังมิได้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดนั้นอาจเกิดได้จากหลายปัจจัย เช่น บทบัญญัติของกฎหมายยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ทำให้หน่วยงานราชการต้องหารือข้อกฎหมายไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือแม้แต่ว่าบทบัญญัติในบางเรื่องอาจยังไม่สามารถนำมาใช้กับแนวทางการเลี้ยงดูสุนัขได้ เป็นต้น

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า ตัวแบบที่เหมาะสมในการจัดการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ คือ ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชฯ หากแต่การที่จะสามารถนำตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชฯ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสามารถเติมเต็มจุดอ่อนของการใช้มาตรการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดแนวเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยมาตรการที่สำคัญด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดกลไกเกื้อหนุนในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน ได้แก่ มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข มาตรการด้านการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขให้เหมาะสม และมาตรการด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้สุนัข

7.3 อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ดังนี้

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประยุกต์ใช้องค์ความรู้ศาสตร์พระราชฯ ในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด 10 ข้อ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การระเบิดจากข้างใน การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก การทำตามลำดับขั้น การทำงานแบบองค์รวม การไม่ติดตำรา การประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด การทำให้ง่าย การมีส่วนร่วม และประโยชน์ส่วนรวม โดยที่จะต้องมีการแก้ไขจุดอ่อนซึ่งเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทำให้เกิดปัญหาสุนัขจรจัดที่สำคัญรวมทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ขาดทักษะหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา ปัจจัยด้านข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมาย และปัจจัยด้านการต่อต้านจากกลุ่มคนรักสัตว์เสียก่อน จากนั้นแล้วจึงมีการประยุกต์ใช้ตัวแบบการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดตามแนวคิดศาสตร์พระราชฯ โดยที่จะต้องมีการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันคือ มาตรการด้านการควบคุมปริมาณและการเลี้ยงสุนัขให้อยู่กับธรรมชาติ มาตรการด้านการขึ้นทะเบียนสุนัข มาตรการด้านการจัดทำบริเวณที่พักสุนัขให้เหมาะสม และมาตรการด้านการจัดหาที่พักพิงใหม่ให้สุนัข

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษารั้งนี้แล้ว พบว่า ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับ การศึกษาของ สมปอง เจริญสุข (2556) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง มาตรการในการจัดการสุนัขจรจัดในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการศึกษาระบุถึงการเกิดปัญหาสุนัขจรจัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบของมนุษย์ที่ปล่อยหรือทิ้งสุนัขให้กลายเป็นสุนัขจรจัด นอกจากนี้ที่มาของสุนัขจรจัดอีกอย่างคือ การผสมพันธุ์กันเองของสุนัขจรจัดจึงทำให้ปัญหาสุนัขจรจัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี สุนัขเหล่านี้ได้เกิดผลกระทบกับประชาชนที่ถูกสุนัขจรจัดทำร้าย โดยสุนัขเป็นพาหะของโรคพิษสุนัขบ้าและในแง่ของประชาชนที่เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลกรณีสุนัขกัด รวมถึงปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสุนัขจรจัดก่อความรำคาญ เกิดความเดือดร้อนทั้งจากเสียงเห่าหอน ความสกปรกจากมูลสุนัขหรือการขุดคุ้ยขยะ ซึ่งมีสาเหตุหรือแหล่งที่มาที่สำคัญจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบของมนุษย์ที่ปล่อยหรือทิ้งสุนัขให้กลายเป็น

สุนัขจรจัด นอกจากนี้ที่มาของสุนัขจรจัดที่สำคัญอีกทางหนึ่งนั่นคือ การผสมพันธุ์กันเองของสุนัขจรจัด ครั้งหนึ่งตกลูกปีละสองครั้งมากกว่าหนึ่งตัว และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

นอกจากนี้แล้ว ผลการศึกษาของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับผลงานของ เบญจมาศ สุนนทะนาม และหัชชากร วงศ์สายัณห์ (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง นโยบายเรื่องสุนัขจรจัดของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองชิคาโก ที่ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหานิสัขจรจัดหลายประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การจดทะเบียนสุนัข ส่งเสริมให้เจ้าของสุนัขใส่ใจกับสุนัขเลี้ยงของตนมากขึ้นด้วยการขอให้สุนัขมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าประจำปีและทำประวัติไว้ ประการที่สอง การทำหมันและฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าต้องนำสุนัขไปฉีดวัคซีนปีละหนึ่งครั้ง ประการที่สาม ปรับปรุงสถานที่พักพิงสุนัข โดยจะพัฒนาศูนย์ควบคุมสุนัขให้สามารถรองรับสุนัขได้อย่างเหมาะสมโดยการขึ้นทะเบียนเป็นสถานพักพิงสุนัขชุมชน ประการที่สี่ ส่งเสริมการอุปการะสุนัขให้ประชาชนช่วยมาทำบุญกับสุนัขที่ถูกทอดทิ้ง ประการที่ห้า สร้างสวนสุนัข หรือ Dog Park ให้สุนัขและเจ้าของได้มีที่ออกกำลังกายร่วมกัน เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสุนัขและเจ้าของ ลดการนำสุนัขไปปล่อยให้น้อยลง และเพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีของสุนัข ประการที่หก ปลูกฝังเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ให้เด็กและเยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างหลักสูตรการเลี้ยงสุนัขเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดระยะยาว ประการที่เจ็ด การประชาสัมพันธ์ เนื่องจากที่ผ่านมาขาดการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และประการที่แปด บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ดังนั้นผลการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม

7.4 ข้อเสนอแนะ

7.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงานของบุคลากร เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดอย่างถูกต้อง
2. ควรมีการสร้าง ความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสอดคล้อง รวดเร็ว และทันต่อสถานการณ์สุนัขจรจัดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา
3. ควรมีการสร้างเครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการ และมีกระบวนการส่งเสริมให้ทุก ๆ หน่วยงานให้ความสำคัญกับการบูรณาการทำงานร่วมกัน เพื่อลดภาระของภาครัฐอย่างเดียว แต่ควรอาศัยหลักการดำเนินการแบบพหุภาคี ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ
4. ควรมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสุนัขจรจัดกับกลุ่มองค์กรทางสังคม ได้แก่ การส่งเสริมให้ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการทำงานทุกขั้นตอนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เช่น การแสดงความคิดเห็น การรวบรวมปัญหา การกำหนดประเด็นปัญหา การออกแบบการวางแผน และการแสวงหาทางแก้ไขสุนัขจรจัดร่วมกัน เป็นต้น

7.4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะในด้านพื้นที่ในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษา เรื่อง ศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการปัญหาสุนัขจรจัด เป็นการศึกษาภาพกว้างโดยอาศัยกรณีศึกษา ซึ่งยังขาดการเจาะลึกลงพื้นที่ต่าง ๆ ในภูมิภาคอื่น ๆ อีก ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรเลือกกรณีศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละจังหวัดของภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น เพื่อให้ผลวิจัยมีกรณีตัวอย่างที่หลากหลายครอบคลุมทั้งประเทศจะนำไปสู่การสรุปแบบแผนที่มีลักษณะร่วมกัน (Common Pattern) ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2562). **คู่มือแนวทางการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2561, 17 กันยายน). **คำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์ เพื่อการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า และเหตุรำคาญ พ.ศ. 2561**. กองกฎหมาย กรมอนามัย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://laws.anamai.moph.go.th/th/recommendation/193139>. 8 ตุลาคม 2566.
- แก้วใจ นามสมมติ. (20 พฤษภาคม 2566). สัมภาษณ์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2559). **ตำราวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม**. จันทบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- ชาญ ม่วงกล่อม. (18 มิถุนายน 2566). สัมภาษณ์.
- ชาติชาย นามสมมติ. (2 พฤษภาคม 2566). สัมภาษณ์.
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2561). **สำรวจภาษีหมา-แมวในต่างประเทศ ต้องจ่ายเงินเท่าไรก่อนจะมีสัตว์เลี้ยงคลาเหมา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://thestandard.co/dog-cat-tax-in-foreign-countries/>. 15 กันยายน 2562.
- ณัฐพล โสเถียรตันนวิโรจน์. (2559). **ความคิดทางจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์**. วารสารประวัติศาสตร์. 41 (สิงหาคม 2559 - กรกฎาคม 2560) : 46-56.
- แดง นามสมมติ. (7 มิถุนายน 2562). **เจ้าหน้าที่ศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาชายฝั่ง**. สัมภาษณ์.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2548). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. นครราชสีมา : โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง จำกัด (CJM).
- ไทยพีบีเอส. (2561). **ขึ้นทะเบียน "หมา-แมว" จ่ายตัวละ 450 บาทฝ่าฝืนปรับ 2.5 หมื่นบาท**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://news.thaipbs.or.th/content/275048>. 11 กันยายน 2562.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). **หมาแก๊งเดิม เพิ่มเติมคือกั๊กอีกคัน พบไม่คู่รัยกับคน แต่ชอบกั๊กกับแมว**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.thairath.co.th/news/society/1742783?cx_testId= 0&cx_testVariant=cx_0&cx_artPos=0#cxrecs_s. 15 มีนาคม 2563.
- ธนาภ ศรีสถาพร. (2552). **มาตรการทางกฎหมายในการจัดการจัดปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร**. งานนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นพดล ปกรณ์นิมิตดี. (2560). กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์: บทสะท้อนมุมมองที่หายไป

กรณีเจ้าของสัตว์อำพราง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<https://www2.spu.ac.th/award/14587/academic>. 7 เมษายน 2563.

นายสัตวแพทย์ประจำศูนย์รักษสัตว์หวิน. (12 พฤษภาคม 2566). สัมภาษณ์.

นาวาตรี สัมพันธ์ เสียงสืบชาติ. (22 ตุลาคม 2566). เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดของกองทัพอากาศ
โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน. สัมภาษณ์.

นาวาตรี สัมพันธ์ เสียงสืบชาติ. (7 มิถุนายน 2562). เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดของกองทัพอากาศ
โดยหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน. สัมภาษณ์.

เนาวรัตน์ พลายน้อย. (2547). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในการถอดบทเรียนด้วยเครื่องมือ
การวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

เนืองน้อย บุญเนตร. (2529). **จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนือทิพย์ ดำรงไชย. (15 มิถุนายน 2565). สัมภาษณ์.

บ้านเมืองออนไลน์. (2563). **สุนัขจรจัดกัดเด็กนักเรียน-ผู้ปกครองบาดเจ็บ 4 คน.** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <https://www.banmuang.co.th/news/region/179319>. 15 มีนาคม 2563.

เบญจมาศ สุนทนะนาม และหัชชากร วงศ์สายัณห์. (2561). **นโยบายเรื่องสุนัขจรจัดของ**

กรุงเทพมหานครกับเมืองชิคาโก. โครงการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติ
ของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561 วันที่ 15 กันยายน 2561
ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ปกครอง (นามแฝง). (2561). **คำพิพากษา (อุทธรณ์) ศาลปกครองสูงสุด.คดีหมายเลขดำที่**

อ.1759/2559. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

https://legal.dld.go.th/web2012/news/index/judge1751_59.pdf. 7 เมษายน 2563.

ปริญญาวัน ชมเสวก. (2563). **แนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสุนัขจรจัด:ศึกษา**

กรณีที่มีการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน : ผลงานวิชาการเจ้าหน้าที่สำนักงาน
ผู้ตรวจการแผ่นดิน. สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://ombstudies.ombudsman.go.th/ewt_news.php?nid=1435&filename=index. 27 เมษายน 2564.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2562). **เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์.** พิมพ์ครั้งที่ 2.

ขอนแก่น : หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปานเทพ รัตนากร. (2539). **คนรักหมา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ.

ปาริชา สร้อยสน. (2555). **รู้จักสมาคม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<https://sites.google.com/site/animoranimal/>. 11 กันยายน 2562.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2545). **เรื่อง ทองแดง**. กรุงเทพฯ : วังสวนจิตรลดา.

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพ พ.ศ. 2557. (2557).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนที่ 87 ก. หน้า 4-13.

โพสต์ทูเดย์. (2558). **“วิกฤตสุนัขจรจัด”...เมื่อเรื่องหมา ๆ กลายเป็นวาระแห่งชาติ**. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <https://www.posttoday.com/politic/report/383721>. 11 กันยายน 2562.

โพสต์ทูเดย์. (2562). **มท. คลอดระเบียบค่าใช้จ่ายจัดสวัสดิภาพสัตว์ของอปท.** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <https://www.posttoday.com/social/local/579472>. 11 กันยายน 2562.

ภารดี พิพัฒน์กาญจน์ และคณะ. (2559). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ ระหว่างสุนัขและผู้เลี้ยง**.

แหล่งที่มา : <https://www.hu.ac.th/conference/conference2016/proceedings/data/4.pdf>. 17 ตุลาคม 2566.

มติชนออนไลน์. (18 มกราคม 2563). **สุดโหด!! ผูกสุนัขจรจัดขี้ยาเด็กอเมริกันวัย 7 ขวบ ผังเขียว**

พรุนทั้งตัวขณะเล่นน้ำริมหาดที่กระบี่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา

https://www.matichon.co.th/region/news_1900142. 15 มีนาคม 2563.

มานพ ประवालัญญกร. (2561). **กฎหมายว่าด้วยการขึ้นทะเบียนและเสียภาษีสุนัข**. เลย :

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ยิ่งลักษณ์ มูลสาร และปรีชา มูลสาร. (2558). **คู่มือการเลี้ยงสุนัข**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภมาส ชินวินิจกุล. (2557). **การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์**. วารสารนิติศาสตร์. 5(2) : 33-41.

ศุภวัณณ์ พลายน้อย. (2547). **การถอดบทเรียน : การประยุกต์ AAR ในการติดตามประเมินผล**

ภายใน โครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะ-ท้องถิ่นน่าอยู่. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลิฟวิ่ง.

ศุภวัณณ์ พลายน้อย. (2556). **นวัตวิถีวิทยาการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลิฟวิ่ง.

สง่า อัครปรีดี. (2562). **กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของประเทศออสเตรเลีย**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://web.krisdika.go.th/pdf>. 7 เมษายน 2563.

สนุกดอทคอม. (2563). **มีแวชวยฟรี! ชาวบ้านเผย สุนัขกัดรถพ่วง น่าจะเป็นสุนัขจรจัด ยังหาคน**

รับผิดชอบไม่ได้. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<https://www.sanook.com/news/8003670/>. 15 มีนาคม 2563.

สมใจ นามสมมุติ. (8 กรกฎาคม 2566). สัมภาษณ์.

สมชาย นามสมมุติ. (15 เมษายน 2566). สัมภาษณ์.

สมปอง เจริญสุข. (2556). **มาตรการในการจัดการสุนัขจรจัดในเขตเทศบาลตำบลบางสะพาน**

อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ ร.ม. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและบริหารจัดการ).

ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมศักดิ์ กรุณาพิทักษ์. (11 พฤศจิกายน 2565). **เจ้าหน้าที่ประจำมูลนิธิศูนย์รักษาสุนัขหัวหิน**
ในพระบรมราชูปถัมภ์. สัมภาษณ์.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2561). **ธรรมาภิบาล(Good Governance and Corporate Social Responsibility)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (11 พฤศจิกายน 2542 ก). **พระราชบัญญัติกำหนดแผนและ**

ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (12 ตุลาคม 2540). **พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2540**. กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (13 กุมภาพันธ์ 2496). **พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

คณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (19 พฤศจิกายน 2542 ข). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.**

2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (26 พฤศจิกายน 2537). **พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล**

พ.ศ. 2537. กรุงเทพฯ : สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (29 มีนาคม 2535). **พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535**. กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

_____. (มีนาคม 2559). **บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ภารกิจและอำนาจ**

หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535

(เรื่องเสร็จที่ 442/2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงานใน**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ.

สีตลา จุฑารพ. (18 กันยายน 2564). **ผู้อำนวยการศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดนครชัยบุรินทร์**. สัมภาษณ์.

สุเทพ สุนทรเณสัช. (2540). **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและ**

วัฒนธรรม. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์บริษัทโกลบอลวิชั่น จำกัด.

อดุลย์ รัชสกุลสงสัย. (22 เมษายน 2566). สัมภาษณ์.

- อีจัน. (2562). จ.ชลบุรี เตรียมจัดสถานที่รองรับ สุนัขจรจัด ใน ม.บูรพา ด้าน รองอธิการฯ ยังไม่
เลือกจะส่งมอบสุนัขให้ใคร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
<https://www.ejan.co/news/5ca4c60d5aaf7>. 15 กันยายน 2562.
- อุทุมพร จามรมาร. (2540). "การวิจัยรายกรณี" ใน **แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kennett. (2010). **Global Perspectives on Governance**. In **The New Public
Governance?: Emerging Perspectives on the Theory and Practice of
Public Governance**. Stephen P. Osborne (ed.). London: Routledge.
- Patton, M.Q. (1990). **Qualitative evaluation and research methods (2nd ed.)**.
Newbury Park, CA: Sage, 532 pp.
- Peters, B.G. (2010). **Meta-governance and Public Management**. In **The New Public
Governance?: Emerging Perspectives on the Theory and Practice of
Public Governance**. London : Routledge.
- Roberts Timothy, (2018). **The Infernal War: The Civil War Letters of William and Jane
Standard**, was published by Kent State University.
- Taylor, H. Louise. (2017). **The Role of Dog Population Management in Rabies
Elimination A Review of Current Approaches and Future Opportunities**.
(Online). Available :
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5502273/>. 11 September
2019.
- Teddlie, C. and Tashakkori, A. (2009). **Foundations of Methods Research :
Intergrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and
Behavioral Sciences**. London : SAGE Publications Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

พระราชบัญญัติ

ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

พ.ศ. 2557

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2557

เป็นปีที่ 69 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”

มาตรา 2¹ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบภารกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ

“การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ

“เจ้าของสัตว์” หมายความว่า เจ้าของกรรมสิทธิ์ และให้หมายความรวมถึงผู้ครอบครองสัตว์หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแล ไม่ว่าจะได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ให้ดูแลด้วย

“องค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า คณะบุคคลหรือนิติบุคคล ซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้

“สถานสงเคราะห์สัตว์” หมายความว่า สถานที่สำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ หรือสถานที่สำหรับใช้ในการให้ความช่วยเหลือหรืออภิบาลสัตว์ที่ถูกทอดทิ้ง สัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ หรือสัตว์ที่ถูกกระทำการทารุณกรรม

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

“สัตวแพทย์” หมายความว่า ผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการสัตวแพทย์

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“นายทะเบียน” หมายความว่า ผู้ซึ่งอธิบดีแต่งตั้งให้เป็นนายทะเบียน

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมปศุสัตว์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน กรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อธิบดีกรมการศาสนา อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ อธิบดีกรมอนามัย อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการองค์การสวนสัตว์ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินเจ็ดคน เป็นกรรมการ

ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้แต่งตั้งจากคณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ ผู้แทนสมาคมหรือมูลนิธิที่ดำเนินงานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้แทนสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ และผู้ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ในด้านการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 6 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี

ในกรณีที่รัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ หรือแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างลงตามวรรคสอง หากวาระที่เหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวัน รัฐมนตรีจะไม่แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนก็ได้

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวรรคหนึ่ง หากยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

มาตรา 7 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) รัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ
- (4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(7) พ้นจากการเป็นคณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ ผู้แทนสมาคมหรือมูลนิธิที่ดำเนินงานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้หรือผู้แทนสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในฐานนั้น

มาตรา 8 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบาย แผน มาตรการ และแนวทางที่สร้างความตระหนักในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ต่อรัฐมนตรี

(2) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์

(3) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกประกาศตามพระราชบัญญัตินี้

(4) กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(5) พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 9 ให้คณะกรรมการจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยปีละสองครั้ง การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 10 คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

การประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำบทบัญญัติมาตรา 9 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด 2

องค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์

มาตรา 11 คณะบุคคลหรือนิติบุคคลใดมีวัตถุประสงค์หรือดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์ และไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือแสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ต่อนายทะเบียน

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียน ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 12 องค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์อาจได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์หรือหน่วยงานอื่นของรัฐในการดำเนินกิจกรรม ดังต่อไปนี้

(1) การจัดเครือข่ายอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

(2) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

(3) การจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการป้องกันการทารุณกรรม หรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

(4) การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

(5) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

มาตรา 13 ในกรณีที่ปรากฏว่าองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ใดดำเนินกิจกรรมโดยฝ่าฝืนกฎหมายหรือดำเนินการในทางการเมืองหรือแสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือกระทำการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียนมีอำนาจออกคำสั่งเป็น

หนังสือและกำหนดระยะเวลาให้ระงับการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว หากองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้นายทะเบียนมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนขององค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์นั้นได้

หมวด 3

สถานสงเคราะห์สัตว์

มาตรา 14 เพื่อสนับสนุนการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้ผู้ซึ่งจัดตั้งสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือไม่แสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนเป็นสถานสงเคราะห์สัตว์ต่อนายทะเบียน หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียน ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 15 ผู้ซึ่งจัดตั้งสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามมาตรา 14 แล้ว อาจได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์
- (2) การควบคุมปริมาณสัตว์และการป้องกันโรคระบาดสัตว์ภายในสถานสงเคราะห์สัตว์
- (3) การอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

มาตรา 16 ในกรณีที่ปรากฏว่าสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ได้ขึ้นทะเบียนตามมาตรา 14 ดำเนินกิจกรรมในลักษณะทางการเมืองหรือแสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน กระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์หรือไม่จัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม ให้นายทะเบียนมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือและกำหนดระยะเวลาให้สถานสงเคราะห์สัตว์ปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสม หากสถานสงเคราะห์สัตว์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้นายทะเบียนมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนของสถานสงเคราะห์สัตว์นั้นได้

หมวด 4

การอุทธรณ์

มาตรา 17 ในกรณีที่นายทะเบียนมีคำสั่งไม่รับขึ้นทะเบียนตามมาตรา 11 หรือมาตรา 14 ผู้ได้รับคำสั่งมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่ง

มาตรา 18 ในกรณีที่นายทะเบียนมีคำสั่งเพิกถอนการขึ้นทะเบียนตามมาตรา 13 หรือมาตรา 16 ผู้ได้รับคำสั่งมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่ง

การอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งไม่เป็นเหตุทุเลาการบังคับตามคำสั่ง เว้นแต่ผู้อุทธรณ์จะร้องขอและคณะกรรมการเห็นสมควรให้มีการทุเลาการบังคับตามคำสั่งนั้นไว้ชั่วคราว

มาตรา 19 ให้คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ตามมาตรา 17 และมาตรา 18 ให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์

คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขในการอุทธรณ์ และในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หมวด 5

การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร

มาตรา 21 การกระทำได้ต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20

- (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร
- (2) การฆ่าสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์
- (3) การฆ่าสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาดตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์
- (4) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่สัตว์แพทย์เห็นว่าสัตว์ป่วย พิการ หรือบาดเจ็บและไม่สามารถเยียวยาหรือรักษาให้มีชีวิตอยู่รอดได้โดยปราศจากความทุกข์ทรมาน
- (5) การฆ่าสัตว์ตามพิธีกรรมหรือความเชื่อทางศาสนา
- (6) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน
- (7) การกระทำใด ๆ ต่อร่างกายสัตว์ซึ่งเข้าลักษณะของการประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์โดยผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์หรือผู้ซึ่งได้รับยกเว้นให้กระทำได้โดยไม่ต้องขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์จากสัตวแพทย์สภาตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการสัตวแพทย์
- (8) การตัด หู หาง ขน เขา หรืองาโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์หรือการดำรงชีวิตของสัตว์
- (9) การจัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น
- (10) การกระทำอื่นใดที่มีกฎหมายกำหนดให้สามารถกระทำได้เป็นการเฉพาะ
- (11) การกระทำอื่นใดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

หมวด 6 การจัดสวัสดิภาพสัตว์

มาตรา 22 เจ้าของสัตว์ต้องดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การออกประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงประเภท ชนิด ลักษณะ สภาพ และอายุของสัตว์

มาตรา 23 ห้ามมิให้เจ้าของสัตว์ปล่อย ละทิ้ง หรือกระทำการใด ๆ ให้สัตว์พ้นจากการดูแลของตนโดยไม่มีเหตุอันสมควร

การกระทำตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองให้แก่ผู้ซึ่งประสงค์จะนำสัตว์ไปดูแลแทน

มาตรา 24 การขนส่งสัตว์ หรือการนำสัตว์ไปใช้งานหรือใช้ในการแสดง เจ้าของสัตว์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การออกประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงประเภท ชนิด ลักษณะ สภาพ และอายุของสัตว์

หมวด 7 พนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 25 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือเรียกเจ้าของสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้ดูแลสถานสงเคราะห์สัตว์ หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้

(3) สั่งให้หยุดซึ่งยานพาหนะเพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้

(4) ยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสาร หลักฐาน ยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

(5) นำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในอันตราย ในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์นั้นไม่มีผู้ใดให้การรักษาหรือช่วยเหลือ

การเข้าไปในสถานที่ตาม (2) เพื่อทำการตรวจค้นต้องมีหมายค้น เว้นแต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเน้นเข้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ จะมีการยกย้าย ชุกซ่อน หรือทำลายหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ให้ดำเนินการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการค้น

มาตรา 26 ในกรณีที่พบสัตว์ถูกปล่อย ละทิ้ง หรือไม่มีเจ้าของ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามความเหมาะสม

มาตรา 27 ในกรณีที่พบสัตว์ตกอยู่ในสภาพที่ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บสาหัสและสัตวแพทย์เห็นว่าการให้สัตว์มีชีวิตอยู่ต่อไปจะได้รับความทุกข์ทรมานจนเกินสมควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ฆ่าสัตว์นั้นได้

การฆ่าสัตว์ตามวรรคหนึ่ง จะต้องดำเนินการโดยสัตวแพทย์ และในกรณีที่สัตว์นั้นมีเจ้าของต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสัตว์

มาตรา 28 ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 25 ให้เจ้าของสัตว์หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามสมควร

มาตรา 29 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อเจ้าของสัตว์หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง

บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 30 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด 8

บทกำหนดโทษ

มาตรา 31 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 32 เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 22 มาตรา 24 หรือฝ่าฝืนมาตรา 23 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท

มาตรา 33 ในกรณีที่ศาลได้พิพากษาลงโทษผู้ใดตามมาตรา 31 หรือมาตรา 32 หากศาลเห็นว่าการให้สัตว์นั้นยังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของหรือของผู้กระทำความผิดนั้นต่อไป สัตว์นั้นอาจจะถูกทารุณกรรมหรือได้รับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ที่ไม่เหมาะสมอีก ศาลอาจสั่งห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้กระทำความผิดนั้นครอบครองสัตว์ดังกล่าว และมอบให้หน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ครอบครองหรือดูแลสัตว์นั้นต่อไป

มาตรา 34 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 28 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 35 บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษปรับสถานเดียวให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบได้

เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในระยะเวลาอันสมควรแต่ไม่เกินสิบห้าวัน ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบ หรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคสอง ให้ดำเนินคดีต่อไป

บทเฉพาะกาล

มาตรา 36 ในวาระเริ่มแรก ให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งตามมาตรา 5 ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม จึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกกระทำการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำสัตว์มาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างการเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง ดังนั้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับการคุ้มครองตามธรรมชาติของสัตว์อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ข

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย

ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พ.ศ. 2562

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
พ.ศ. 2562

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดให้มีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 76 แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ประกอบกับ (14) ของกฎกระทรวง (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 69 และมาตรา 77 ประกอบมาตรา 50 (4) มาตรา 53 (1) และมาตรา 56 (1) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 5 และมาตรา 88 ประกอบมาตรา 67 (3) แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงวางระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สัตว์” หมายความว่า สัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

“การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์

“สถานสงเคราะห์สัตว์” หมายความว่า สถานที่สำหรับใช้ในการให้ความช่วยเหลือหรืออภิบาลสัตว์ที่ถูกทอดทิ้ง สัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ สัตว์ที่ถูกทารุณกรรม สัตว์ที่เจ้าของเสียชีวิต สัตว์ที่มีเจ้าของแต่สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยของสัตว์กระทบกับประชาชนโดยรอบ หรือสัตว์ที่เจ้าของไม่ประสงค์จะเลี้ยงต่อไป

ข้อ 5 เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดสวัสดิภาพสัตว์ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม ดังนี้

- (1) กรณีการกักสัตว์ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข
- (2) ภายหลังครบกำหนดระยะเวลาตาม (1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเลี้ยงดูสัตว์แทนเจ้าของจนกว่าเจ้าของสัตว์จะมาขอรับ หรืออาจจัดการขาย หรือขายทอดตลาดได้
- (3) ให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล จัดหาทะเบียนสัตว์ตาม (1) ให้เป็นปัจจุบัน ทั้งนี้ ตามแบบที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด
- (4) สถานสงเคราะห์สัตว์ ซึ่งเป็นที่เลี้ยงดูสัตว์ให้เป็นไปตามแบบรูปรายการก่อสร้างที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด

กรณีเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นว่าหากองค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการตามวรรคหนึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการเองเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลอาจร้องขอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการแทนได้

ข้อ 6 ค่าใช้จ่ายในการกักสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเบิกจ่ายได้ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ค่าก่อสร้างสถานสงเคราะห์ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงทั้งนี้ให้เป็นไปตามแบบรูปรายการก่อสร้างที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด

(2) ค่าอาหาร ให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด

(3) ค่าทำหมันให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินอัตราที่กรมปศุสัตว์กำหนด

(4) ค่าเวชกรรมได้แก่ยารักษาเป็นต้นให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินอัตราที่กรมปศุสัตว์กำหนด

(5) ค่าตรวจวินิจฉัยให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินอัตราที่กรมปศุสัตว์กำหนด

(6) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จำเป็นและประหยัดเช่นค่าอุปกรณ์บังคับสัตว์

ข้อ 7 องค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถอุดหนุนเงินให้เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ของตนเพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้ได้เมื่อได้รับการร้องขอจากเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลสำหรับหลักเกณฑ์การอุดหนุนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินอุดหนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อ 8 ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามระเบียบนี้และมีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2562

พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ภาคผนวก ค
แนวการสัมภาษณ์

**แนวการสัมภาษณ์ดัชนีพันธุ์เรื่อง
ศาสตร์พระราชากับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด**

วันที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1.

ผู้ให้สัมภาษณ์ 2.

ผู้ให้สัมภาษณ์ 3.

1. ในศูนย์ของท่านได้นำแนวคิดศาสตร์พระราชมามาใช้ในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดหรือไม่
อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

2. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

3. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักกระเปิดจากข้างในอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

4. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักแก้ปัญหาที่จุดเล็กอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

5. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักทำตามลำดับชั้นอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

6. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักภูมิสังคมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

7. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักองค์รวมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

8. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักไม่ติดตำราอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

9. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุดอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

10. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักทำให้ง่ายอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

11. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

12. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักประโยชน์ส่วนรวมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

13. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักบริการรวมที่จุดเดียวอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

14. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักธรรมชาติช่วยธรรมชาติอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

15. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักใช้อธรรมปราบอธรรมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

16. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักปลูกป่าในใจคนอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

อย่างไร

ผลลัพธ์ที่ได้

ปัญหาและอุปสรรค

17. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักขาดทุนคือกำไรอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

อย่างไร

ผลลัพธ์ที่ได้

ปัญหาและอุปสรรค

18. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักการพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

อย่างไร

ผลลัพธ์ที่ได้

ปัญหาและอุปสรรค

19. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักพออยู่พอกินอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

อย่างไร

ผลลัพธ์ที่ได้

ปัญหาและอุปสรรค

20. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....
อย่างไร

.....
ผลลัพธ์ที่ได้

.....
ปัญหาและอุปสรรค

21. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักความซื่อสัตย์ สุจริต และจริงใจต่อกันอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....
อย่างไร

.....
ผลลัพธ์ที่ได้

.....
ปัญหาและอุปสรรค

22. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักทำงานอย่างมีความสุขอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....
อย่างไร

.....
ผลลัพธ์ที่ได้

.....
ปัญหาและอุปสรรค

23. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักความเพียรอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....
อย่างไร

.....
ผลลัพธ์ที่ได้

.....
ปัญหาและอุปสรรค

24. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

25. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักทำเรื่อย ๆ แบบสังฆทานอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

26. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

27. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักร่าเริง รื่นเริง คึกคัก คึกครื้นอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

28. ในศูนย์ของท่านมีการนำหลักชัยชนะของการพัฒนาอย่างเป็นระบบมาใช้ในการจัดการสุนัขจรจัดหรือไม่

.....

อย่างไร

.....

ผลลัพธ์ที่ได้

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวภาวิณี เปื้องปราชญ์
วัน เดือน ปีเกิด	11 มกราคม 2530
สถานที่เกิด	อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	144/1 ม.3 ต.วังจันทร์ อ.วังจันทร์ จ. ระยอง 21210
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ธุรกิจส่วนตัว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	144/1 ม.3 ต.วังจันทร์ อ.วังจันทร์ จ. ระยอง 21210
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแก่งวิทยสถาวร จังหวัดระยอง
พ.ศ. 2552	มัธยมศึกษาตอนปลาย กศน. อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง
พ.ศ. 2554	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การบริหารธุรกิจ) บธ.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
พ.ศ. 2556	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การบริหารธุรกิจ) บธ.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี